

ויקרא - שפתי חכמים

• [פרשת ויקרא](#) • [פרשת צו](#) • [פרשת שמיני](#) • [פרשת תזריע](#) • [פרשת מצורע](#) • [פרשת אחרי מות](#) • [פרשת קדושים](#) • [פרשת אמור](#) • [פרשת בהר](#) • [פרשת בתקתי](#)

[פרשת ויקרא](#)

[פרק-א](#) [פרק-ב](#) [פרק-ג](#) [פרק-ד](#) [פרק-ה](#)

[פרשת צו](#)

[פרק-ו](#) [פרק-ז](#) [פרק-ח](#)

[פרשת שמיני](#)

[פרק-ט](#) [פרק-י](#) [פרק-יא](#)

[פרשת תזריע](#)

[פרק-יב](#) [פרק-יג](#)

[פרשת מצורע](#)

[פרק-יד](#) [פרק-טו](#)

[פרשת אחרי מות](#)

[פרק-טז](#) [פרק-יז](#) [פרק-יח](#)

[פרשת קדושים](#)

[פרק-יט](#) [פרק-כ](#)

[פרשת אמור](#)

[פרק-כא](#) [פרק-כב](#) [פרק-כג](#) [פרק-כד](#)

[פרשת בהר](#)

[פרק-כה](#) [פרק-כו](#)

[פרשת בחקתי](#)

[פרק-כז](#)

[ויקרא](#)

[פרשת](#)

[ויקרא פרק-א](#)

א דקשה לרש"י למה ליה למיכתב ויקרא וידבר שהוא כפל לשון ומפרש וכו' פירוש שלא היה מדבר עמו פתאום אלא קראו תחלה משה משה ואמר הנני ואחר כך היה מדבר עמו: **ב** שבאוהל מועד קדמה קריאה כלומר מכאן בנין אב דבכל מקום שנאמר וידבר ויאמר צו קודם לכן היה קריאה. דבור הא דאמרן. אמירה דכתיב בפרשת שמות ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר. ציווי דכתיב בפרשת וישמע יתרו ויקרא ה' למשה אל ראש ההר וגוי' ויאמר וגוי' רד העד בעם וגוי' והוא לשון ציווי שלא יהרסו אל ה' לראות אבל קשה למה לא פירוש רש"י זה הפירוש לעיל בפרשת ואלה שמות או בפרשת וישמע יתרו ולמה הניח עד כאן. (עיין שם במ"י ובנח"י): **ג** פירוש מענין קרי כמו מקרה לילה ואף על פי שמלת ויקרא נופלת על הקדוש ברוך הוא כביכול נדמה להקדוש ברוך הוא בדברו עם בלעם כאילו קיבל מיאוס וטומאה על ידו כמו שמקבל מיאוס על ידי הקרי: **ד** רצונו לומר הקול של משה משה כפי מה שהוא עם חתוך

אותיות. וכולהו צריכין ואיזה משלשתן שנכתב לבדו הוה מוקמינן ליה לישראל לבדו אם נכתב ויקרא אל משה וידבר אליו לבד הוה אמינא קול הברתו היו שומעים אהרן וכל ישראל ואם נכתב ויקרא אל משה וישמע את הקול לבד הוה אמינא אהרן היה שומע אפילו הדיבור עצמו ואם נכתב וידבר ה' אליו וגם וישמע את הקול יחד הוה אמינא שאהרן שמע אפילו הדיבור עצמו וכן ישראל שמעו קריאת משה משה עד כאן תורף דבריו של הרא"ם: ה' כלומר במקום שיש הפסקת פרשה ואין בהם לא דיבור ולא אמירה ולא צווי כמו הפסקות ואם מן הצאן קרבנו ואם מן העוף עולה קרבנו וגוי ונפש כי תקריב וגוי וכיוצא בזה ואם תאמר למה לא אמר זה לעיל אחר שסיים ויקרא אלהים אל בלעם. ויש לומר בשלמא לעיל הוה אמינא שהכל היו שומעין הקול אפילו ישראל ואם כן לא היה למשה גדולה יותר מלישראל שהרי גם הם היו שומעין כמו משה ופשיטא שאף להפסקות היתה קריאה כי זה היתה גדולה של משה יותר משל ישראל שאף להפסקות היתה קריאה אבל עכשיו שפירש שמשה לבדו היה שומע קול הקריאה מעתה יש להסתפק אם גדולה זו נמי היתה למשה שגם להפסקות היתה קריאה או לא כיון דבלאו הכי היתה לו גדולה יותר מישראל שלא שמעו ישראל אפילו קול הקריאה תלמוד לומר וכו': ו ואם תאמר והא בכל התורה כולה כתיב וידבר ה' אל משה ולמה לא הקשה רש"י זה לעיל ויש לומר דהכא הקריאה היתה משה משה אם כן למה כתיב אל אלא הקול וכו' והרא"ם פירש דקשה לו למה כתיב אל משה הוה ליה למימר למשה ומתוך הקול הולך כו' ודרש כאן יותר מבשאר אל שבתורה לפי שבתורת כהנים דרשו וידבר אליו למעט את אהרן מן הדבור ומנא להו דלמא לא בא למעט רק ישראל אבל אהרן שנתועד בדיבור שמע אלא על כרחך צריך לומר דאיכא מיעוט קודם לו שהוא מלת אל משה הממעט שלא שמעו ישראל ואפילו קריאת משה לא שמעו דהא קאי על ויקרא כל שכן דבור של מצוה ונשאר מיעוט דאליו למעט את אהרן מן הדבור עצמו ומיעוט דקול לו למעט את כולם אף מקול הדבור: ז בשלמא אי היה שם קריאה ונבואה חדשה משום הכי הפסיק אבל אי לא היה שם קריאה הפסקה זו למה ליה, ומשני כדי ליתן ריוח וכו': ח העיקר הוא כדי ללמוד אותנו שאנו לומדים מפי הדיוטים שצריכים אנו בהכרח ליתן ריוח בין ענין לענין כדי להתבונן בהם וק"ל: ט פירוש מהדבור המיוחד למשה לבדו. רצונו לומר ולא לישראל אין צריך מיעוט שהרי כתיב אל משה שבא למעט את ישראל אלא אליו בא למעט את אהרן: י (נחלת יעקב) נראה לי דלא פליגי אלא רבי יהודה מפרש דברי התנא קמא שלא תפרש אליו למעט את אהרן מדיבור דהכא אם עולה קרבנו דלזה לא אצטרך דהא לא הוזכר כאן אהרן שיצטרך מיעוט למעט אותו אלא תנהו ענין להיכא דהוזכר אהרן דהיינו בשלשה עשר מקומות וכן הגירסא בתורת כהנים אמר רבי יהודה, ומה שהאריך הרא"ם בכאן נראה שהוא ללא צורך. (דברי דוד) הרבה מטריחין עצמם לפרש למה כתב רש"י דבור זה כאן ולא קודם דבור של אליו למעט אהרן והדברים פשוטין לפי עניית דעתי דדברי רש"י כאן תלויים זה בזה דעיקר הטעם לחלק בין קריאה לדבור הוא מכח השלשה עשר מיעוטים שהם השלשה עשר דברים שנזכר בהם אהרן ומשה והם בדבור דוקא לא בקול הקריאה ואפשר שבאמת שמעו כל ישראל את הקריאה דהא על זה אין מיעוט לגבי אהרן ואם כן כל ישראל הויין כאהרן בזה ואין לאהרן מעלה על כל ישראל בזה כיון דמכח אליו נתמעט אהרן עם כל ישראל והוה אמינא דזה דוקא בדבור אבל לא בקול הקריאה. תלמיד לומר קול לו קול אליו ביאור דבר זה דבפסוק שבסוף פרשת נשא כתיב ובבוא משה אל אהל וגוי וישמע את הקול מדבר אליו היה אפשר לכתוב קול מדבר לו וכתב מדבר אליו לדרשא דכל ישראל לא שמעו וממילא גם אהרן לא שמע דכבר הושוו ביחד כמו שזכרנו: כ כלומר היה לו לכתוב קול לו ולמה כתיב קול אליו אלא משה שמע וכל ישראל לא שומעין כלומר ישראל

פשיטא לא שומעין שהרי אפילו קריאה לא שומעין כאשר ממעטינן מאל משה וכל שכן שלא שמעו הדיבור אלא למד על אהרן וקאי על דברי רבי יהודה הסמוך לא שמיעט מאליו את אהרן אפילו במקום דכתיב אל משה ואל אהרן ומקשה יכול ישמע את קול הדיבור בלא חיתוך אותיות וממעט מאליו אפילו אהרן כד פירש הרא"ם: **ל** מדלא כתיב ויקרא אל משה מאהל מועד וידבר אליו אלא ודאי לכך כתיב אליו מאהל מועד כלומר אליו למשה נשמע הקול לפי שהיה בתוך אוהל מועד ואינו נשמע חוץ לאהל. (נחלת יעקב) ולא נראה כלל אלא דייק דאי סלקא דעתין דקאי על מה שממנו יוצא הקול בלבד הוה ליה למימר מבין שני הכרובים כדמסיק בתורת כהנים ומדכתיב מאהל מועד שמע מינה דקאי נמי עד היכן מגיע הקול אבל קשה אם כן למה ליה מיעוט דאליו שמשה שמע וכל ישראל לא שמעו והא פשיטא שלא שמעו שהרי ישראל חוץ לאהל היו עומדים ותירץ הראב"ד שהוצרך המיעוט קודם הקמת המשכן. רא"ם: **מ** האי שכן מצינו לאו דווקא הוא דהא שלוח המרגלים לא היה אלא לאחר ניסן של שנה שניה והקמת המשכן היה באחד בניסן בשנה שניה לצאת ישראל מארץ מצרים אלא על כרחך צריך לומר דהאי שכן מצינו דקאמר אינו אלא לפרש דברי כבושים מה הן. רא"ם: (נחלת יעקב) ואני אומר דהכי פירושו השם יתברך צוה למשה לומר להם בשבילכם הוא נדבר עמי ואלו הן הדברי כבושין ולא יותר ובעלי המדרש מביאים ראיות לדבריהם שאין הקדוש ברוך הוא מדבר עם הנביאים אלא בשביל ישראל שכן מצינו וכו' וכמו שהאריך בזה במכילתא: **נ** ואם תאמר איך יתכן לומר שלא ידע הקדוש ברוך הוא אם יקבלום אם לאו ויש לומר דלכך מביא רש"י ראיה כמו שנאמר וכו' ושם פירש רש"י שדרך ארץ לדבר כן ולא בא הכתוב אלא ללמדך דרך ארץ וק"ל:

ב **ו** ואם תאמר דלמא בעולת חובה מיירי ורא"ם תירץ על כרחך האי פ"י כי אם הוא ולא אשר וכאלו אמר מפני שיקריב קרבן לה' שפירוש מפני שהזהרת אתכם להקריב קרבן לה' אני אומר מן הבקר וגו' יקריבנו דאין שיך לומר כן אם לא שהוזכרו קודם זה בשום מקום אבל הקרבנות לא הוזכרו בשום מקום קודם לכן משום הכי אי אפשר לפרש אלא בלשון אם וכו' ועיין שם כי האריך ונראה לי מדכתיב תקריבו קרבנכם לשון רבים מלמד ששנים מקריבים עולה בשותפות וזה על כרחך מיירי בקרבן נדבה דאי בקרבן חובה איך שנים יקריבו בשותפות קרבן חובה שכל אחד מהם חייב קרבן אלא על כרחך בקרבן נדבה וכו': **ע** דהוה ליה למימר איש ולעיל לא היה קשה מידי דהייתי אומר אדם אתא למעט עובדי גלולים כאשר דרשינן אתם קרוים אדם ולא עובדי גלולים אבל עתה שפירש אדם כי יקריב בקרבן נדבה דבר הענין ונדבה כשירה אפילו מן עובדי גלולים כאשר מרבינן מאיש איש כי יקריב לרבות עובדי גלולים שנודבים נדבה קשה אדם למה לי. (דברי דוד) אבל אינו אמת דאם כן בפרשת תזריע דכתיב אדם כי יהיה בעור בשרו מאי קאמרת ביה למה לא נאמר איש וכי נעיין במה שמרשים רש"י אדם כי יקריב מכם והוא ללא צורך אלא תחלה היה להרשים אדם ולפרשו ואחר כך כי יקריב מכם ולפרשו אלא כוונת רש"י לתרץ כפל לשון אדם מכם והיה סגי לומר אדם כי יקריב לחוד או כי יקריב מכם לחוד וזהו שאמר רש"י אדם למה נאמר פירש לשתוק לגמרי ולא יאמר אלא יקריב מכם וכיון שרש"י רוצה לתרץ קושיא שהוא תחלה וסוף דהיינו כפל ניחא ליה לפרש תחלה כי יקריב המוקדם דמיירי בנדבה קודם שיפרש המאוחר תיבת מכם כפל עם אדם דחד מינייהו הוא מיותר ועל כן פירש תחלה כי יקריב שהוא מוקדם ואחר כך אדם שהקושיא מכח מכם שהוא מאוחר והרוצה לתלות קושיית אדם לתיבת כי יקריב היא לפלפול בעלמא ואין בו צורך: **פ** משום דכתיב שונא גזל בעולה: **צ** משום דחיה בכלל בהמה דכתיב זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה. (נח"י)

בתורת כהנים שנאמר זאת הבהמה אשר תאכלו שור שה וגו' איל וצבי וגו' והוא פסוק בפרשת ראה וזאת הגירסא הובאה גם כן בזבחים דף ל"ד: ק כלומר למה ליה דכתיב מן הבקר ומן הצאן דהא סתם בהמה הוא בקר וצאן אלא למעוטי אתי דוקא בקר וצאן ולא חיה: ר ואם תאמר למה צריך למעטן והלא נסקלין. ויש לומר כגון על פי עד אחד או שהודה הבעל מעצמו שאינו נסקל להכי אצטריך למעט וכן הנעבד או שור שהמית אדם צריך לתרץ כן: ש דגבי רובע כתיב בהמה דכתיב ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה וגו' ובנעבד כתיב וימירו את כבודם בתבנית שור אוכל עשב ובנעבד שיש בו רוח חיים מיירי דמותר להדיוט ולית ביה משום נעבד לעבודת כוכבים ולא משום מוקצה לעבודת כוכבים כדאיתא בתמורה: ת פירוש הוקצה ונבדל לעבודת אלילים לא יקריבנו ומיירי כשהאכילוה כרשיני עבודת כוכבים אבל באמירה לבדה לא כדאיתא בפרק כל הצלמים: א פירש שהמית אדם דוקא ולא כשהמית בהמה: ב זה מדבר כשהיתה כשירה בשעה שהקדישה הבעל ואחר כך נטרפה אם כן הייתי אומר שמותר להקריב על המזבח הואיל והיתה כשירה בשעת שהקדישה להכי צריך כאן למעטו: ג דאם לא כן יקריב קרבנו מיבעי ליה ופירש לאו דוקא שנים אלא הוא הדין עשרה או מאה או אלף כל זמן שלא נשתתפו בו כל ישראל: ד פירש מאכל המזבח הבא מן המותרות פירוש שנתותרו מן חצאי שקלים משנה שעברה מאותן מותר חצאי שקלים היו קונין כבשים לעולות והקריבו אותן על המזבח בשעה שלא היו קרבנות יחידים להקריב כדי שלא יהא המזבח פנוי בלא הקרבת קרבנות:

ג ה הא דהביא רש"י הכא מיעוט דזכרים לאפוקי טומטום ואנדרוגינוס ולא שאר המיעוטיין דלקמן משום שבא לפרש בתר הכי תמים בלא מום דלא תקשי ליה מנא ליה דתמים בלא מום דלמא תמים פירוש שיהא תמים באיכותו דהיינו שלא יהא טומטום ואנדרוגינוס להכי הביא רש"י זכר דלמטה שממעט מזכר דלמטה טומטום ואנדרוגינוס ממילא פירוש של תמים בלא מום: ו כתב הרא"ם ואף על גב דכתיב במקום אחר כל אשר בו מום לא תקריבו ואם כן תמים למה לי כבר תירצו בתורת כהנים ואמרו דהאי תמים דהכא להקישא הוא דאתא כלומר כשם שאם אינו תמים אלא בעל מום אינו לרצון כדכתיב כל אשר בו מום וגו' כך אם אינו זכר אלא נקבה או טומטום ואנדרוגינוס אינו לרצון: ז ופירוש יקריבנו מענין קורבה שפירושו יביאנו והוכחתו אל פתח אהל מועד למה לי לכתוב זכר תמים יקריב אותו לרצונו לפני ה' ותו לא: ח פירוש היה לו לכתוב יקריבנו פתח האהל מועד לרצונו לפני ה' בשלמא בלא פירושו דמטפל בה עד העזרה הוה אמינא יקריב יתירא בא ללמד שמחויב לטפל בה עד לפנין מן העזרה אבל מאחר שפירש דאינו מחויב לטפל בה אלא עד פתח העזרה יקריב למה לי: ט פירוש כגון רובע ונרבע וכיוצא בהם: י עם חטאת ואשם ובכור ומעשר ופסח ושלמים: כ ולא מיקריב מפיק דהוא לרבויה דאם נתערבה עולה בעולה או עולה בחולין הוא דאתא אלא מיתורא דאותו מפיק ליה: ל כלומר יכול אם כופהו שיקנה הזבח להקריב והוא צועק תמיד אינו רוצה לעשות אפילו הכי עושה בעל כרחו תלמוד לומר לרצונו כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ואז הוא מקריב, (דברי דוד) אפשר להקשות מה מהני אמירה זו כיון דבעל כרחו אומר כן דאמרינן אגב אונסו גמר בלבו להסכים עם מה שאומר בעל פה כי רצונו להפטר מהאונס ואפי' בענין ממון אמרינן בפרק חזקת הבתים אמר רב הונא תלה אותו עד דזבין ליה קנה דאגב אונסיה גמר ומקני ליה כל שכן כאן דמצוה הוא: מ דמקרא נדרש לפניו ולאחריו לפני ה' דהיינו באוהל מועד ששם ארון והשכינה שרויה בו:

[ד] נ דקשה ליה העולה למה לי דהא ברישא דקרא כתיב עולה ועליו קאי אלא לרבות לסמיכה כל שנקרא עולה לסמיכה אפילו עולת חובה ומדכתיב העולה בה"א הידיעה רצונו לומר העולה הנזכרת ס כגון לא תקח האם על הבנים וכתב שלח תשלח את האם וכן לא תותירו ממנו עד בוקר והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו. וכן לא תגזול וכתב והשיב את הגזילה שלא נכתב בהם שום עונש אבל אלו הנזכרים עונשם אמור בין על מזיד שהוא מיתת בית דין או מלקות בין על שוגג שהוא חטאת :

[ה] ע מדכתיב ושחט סתם ואחריו כתיב והקריבו בני אהרן משמע דשחיטה כשרה בזר (נחלת יעקב) פירוש דאי סלקא דעתין דקבלה מותרת בזר ומהולכה ואילך מצות כהונה ופירושו של והקריב היינו הולכה הוי ליה להזכיר קבלה עם השחיטה קודם והקריבו בני אהרן ומדלא הזכיר שמע מינה דוהקריבו היינו קבלה. (גור אריה) פירוש דודאי האי והקריבו הוא קבלה דהולכה ליכא למימר דודאי ההולכה לא היה מהכרח עבודה שאם היה נשחט אצל המזבח עד שלא היה צריך להוליכה לא היה צריך הולכה אם כן צריך לומר דקרא דוהקריבו היינו קבלה שהיא היתה מצוה שאי אפשר בלעדה ואם כן למה כתב לשון והקריבו אלא דמשמע נמי הולכה ולמדנו שניהם שלא יהיו אלא בכהן : פ אבל לא באהל מועד דאם כן הוי ליה למיכתב לפני ה' את פני הכפורת או לפני ה' פתח אהל מועד : צ כלומר אף על פי שמשמעותה לשון הולכה למזבח מכל מקום כיון שקבלת הדם היא ראשונה שאחר השחיטה וקודם להולכה על כרחין צריכין אנו לפרש על הקבלה ולמדנו גם הולכה במכל שכן : ק ואם תאמר לשתוק מבני אהרן כבר תירצו בגמרא אוציא חללים ולא אוציא בעלי מומין תלמוד לומר בני אהרן מה אהרן כשר בלא מום אף בניו כשרים ואף על פי שבפרשת אמור מרבינן מהכהנים בעלי מומין ועיין התירוץ במנחת יהודה. (גור אריה) ואם תאמר למה לי קרא לפסול בעלי מומין תיפוק ליה מכל איש אשר בו מום וגוי ויש לומר דהתם בעבודה במזבח כדכתיב לא יגש להקריב אשי ה' וכאן מרבה קבלה ושאר עבודות כלם. אי נמי לומר שעובר בעשה ולא תעשה דכך משמעו בני אהרן מה אהרן בלא מום אף כל כהן בלא מום מותר בהקרבה ולא הבא מכלל עשה לאשמעין דעובר בלאו ועשה : ר פירוש במינו דם עולת ראובן בדם עולת שמעון, שאינו מינו דם עולה בדם תמורה או בדם אשם או בדם כל הקרבנות שדמם נזרק למטה מחוט הסיקרא כמו דם עולה אין בכך כלום כיון שנזרקים כלם למטה מחוט הסיקרא אף על פי שדם העולה צריך שתי מתנות שהן ארבע ויש משאר דמים שאין בהם אלא מתנה אחת אין בכך כלום ויתן הכל מתנה אחת אבל לא בהיפך מפני שיש בהם דם שאין טעונה אלא מתנה אחת ויעבור על בל תוסיף : ש שדמו נזרק על הפרוכת הפנימי ועל המזבח הפנימי : ת שדמו נזרק במזבח החיצון : א פירוש למעלה מחוט הסיקרא : ב פירוש למעט שנתערב דמו בדם חטאת הפנימי או החיצון וכיצד יעשה אם נתערבו ישפכו אל האמה וכן אם נתערב דם הנזרק למעלה מחוט הסיקרא בדם הנזרק למטה ישפכו גם כן אל האמה : ג פירוש על הארץ ולא על הכבש : ד פירוש כל הזריקה היא מן הכלי שבו קבל הדם וזרק בכותל המזבח כנגד חודו של מזבח בזוית מזרחית צפונית והדם מתפשט לשתי רוחות הזוית והוי כמין ג"ם יונית והוא ככ"ף פשוטה שלנו הפוכה ואחר כך בא לקרן מערבית דרומית שכנגדה באלכסון וזרק מן הכלי לחודו של זוית כמין ג"ם ונמצא שבשתי מתנות הללו שבקרן מזרחית צפונית ומערבית דרומית הדם הנזרק נראה לארבע רוחות המזבח וזהו שנאמר סביב : ה דאם לא כן פתח אהל מועד למה לי והא לעיל מיניה גם כן כתיב פתח אהל מועד :

ו ו פירוש דהא בעולה קאי והוי ליה למימר והפשיטה אלא וכו' לא שנא עולת נשים וגרים ועבדים והוה אמינא דהעולה ממעט אם נשחטה חוץ לזמנה או חוץ למקומה או שאר פסולים אם עלתה על המזבח בלתי הפשטה שלא תרד שמקטירה עם עורה ואין צריך הפשטה: ז והנתחים מפורשים כיצד יהיו בפרק שני דיומא:

ח ח לאו למימרא שבכל יום יורדת אלא האש שירד בימי משה לא נסתלק מן המזבח עד שבאו לבית עולמים ואז ירד אש מן השמים בבנין שלמה ולא נסתלק עד שנסתלק בימי מנשה וכדתניא בשילהי פרק קמא דיומא: ט דאם לא כן כהן למה לי וכן בני אהרן הכהנים למה לי אי למעוטי חללים השתא דמעטינהו מקבלת דמים דהיא ראשונה לזריקת הדם שאר עבודות שלאחריה לא כל שכן אלא לומר לך שיהא כל עבודת כהן גדול כדרך כהן גדול וכהן הדיוט כדרך כהן הדיוט כהן גדול בשמונה בגדים וכהן הדיוט בארבעה בגדים:

י י דכיון שנחתכו הסימנים קרי ליה הותז מפני שכל חיותו תלוי בהן וכמונח בדיקולא דמיא ובכלל הפשטה אינו אלא קרב כמות שהוא עם העור: כ דבשלמא ראש איצטריך לרבווי משום שכבר הותז ואינו בכלל הפשטה אלא הפדר למה לי: ל פירוש גזירים חתיכות עצים גסים שלא יצא חוץ למערכה מקום שמקטירים האיברים של הקרבנות והיא אמה על אמה והיו הגזרי עצים גם כן ארכן אמה כדי שלא יצאו חוץ למערכה כדי שלא ימנעו רגלי הכהנים בהליכה סביב המערכה:

ט ט מ פירוש לאפוקי לשם שלמים: נ פירוש לשורפו באש לגמרי ולא לצלות שם בלבד כמו החתיכות הצלויים על הגחלים ואחר כך יטלם משם בעת דישון המזבח הרמב"ן ז"ל: ס פירוש ולא שיקבל מנוחה מריח הקרבן דהא כתיב אם ארעב לא אומר לך וגו':

י י ע וילמד עליון מתחתון ותחתון מעליון שגם צאן צריך סמיכה הפשט ונתוח וכל הדברים המפורשים לעיל: פ ואם תאמר והא פירש רש"י לעיל יכול אף להפסקות היתה קריאה וכו' אלמא אפילו בלא וי"ו מוסיף לענין ראשון ויש לומר דלרבנותא בעלמא הוא דקאמר כלומר כיון דכתיב ואם וי"ו מוסיף על ענין ראשון והוא כחדא פרשה אם כן כל שכן למה הפסיק הענין ותירץ כדי וכו' רא"ם: צ דאי למעט רובע ונרבע ושאר פסולים דמיעט לעיל בראש הפרשה כבר מיעטם הכתוב מקראי דלעיל ובא וי"ו דואם מן הצאן ומוסיף על ענין ראשון וילמד תחתון מן העליון. ואין להקשות למה ליה שלשה מיעוטיי נילף מחדא כבר תירצו בגמרא דאי נילף מחולה במה מצינו הוה אמינא דוקא חולה פסול דלאו אורחיה אבל זקן דאורחיה לא לפסול קא משמע לן, ואי מזקן וחולה הוה אמינא דוקא הני דכחישן אבל מזוהם לא קא משמע לן, ואי ממזוהם הוה אמינא משום דמאיס אבל זקן וחולה לא להכי איצטריך שלשה מיעוטיין:

יא יא ק ונקרא הצד ירך מפני שהירך הוא בצד וכן ולירכתי המשכן, לירכתים ימה, בצדה:

יד יד ר פירוש אף על פי שהעוף בעל מום כשר מכל מקום מחוסר אבר פסול אבל לא אמרינן ואם מן העוף וי"ו מוסיף ויהא פסול אפילו בעל מום ושיהא זכר אם כן תמים זכר שנאמר בצאן למה לי ילמד תחתון מעליון אלא למעוטי אתא: ש דאם לא כן היה לו לכתוב בני תורים כמו שכתוב בני יונה שהם דוקא קטנים

אלא כו' ולמדין מבני יונה שאין לו אלא הכשר אחד דוקא קטנים שהרי כתיב בני אף תורים אין לו אלא הכשר אחד וקטנים אי אפשר כדפרישית לעיל אם כן ודאי דוקא גדולים הוא: **ת** פירוש תחלת הנוצות להתאדם:

{טו} א פירוש דאם לא כן היה לו לכתוב נמי והקריב הכהן, למה לי דכתיב והקריבו אלא ללמד בא שאם בא להביא פרידה אחת הרשות בידו והא דכתיב לעיל והקריב מן התורים וגוי' דמשמע שנים למצוה אבל לא לעיכובא אי נמי דמן התורים קאי אמין תורים אפילו אחת: **ב** דאם לא כן הכהן למה לי פשיטא דאין מליקה אלא בכהן דהא אין זר מקריב על גבי המזבח, ואי לאו קרא הוה אמינא דאין מליקה אלא בסכין מקל וחומר משחיטה שכשירה בזר וצריך סכין כל שכן מליקה שפסולה בזר אינו דין דצריך סכין. גמרא פרק קדשי קדשים: **ג** ונלמד מתורים ובני יונה האמורים בסוף הפרשה והתם כתיב בהדיא ממול העורף פירוש מול הרואה את העורף לא עורף ממש הוא מה שכנגד הפנים מאחריו כדכתיב כי פנו אלי עורף ולא פנים: **ד** פירוש והלא מוצה בראשונה שהרי אין איברי הקרבן קרבים אלא לאחר הוצאת דמים והיה לו לומר ומלק ונמצה ואחר כך והקטיר אלא נכנסה הקטרה ביניהם להקיש להם מליקה שבהקטרה גופא כתיב והקטיר אותו המזבחה הוא הגוף וכתיב את ראשו והקטיר אף מליקה הראש בעצמו והגוף בעצמו, גמרא פרק קדשי קדשים: **ה** ואף על פי שהוא מחובר בעור הבדלה חשיבא: **ו** כאלו כתיב ומלק את ראשו ונמצה דמו ואחר כך והקטיר:

{טז} ז פירוש רעי טינוף כמו ושמתיך כראי ובלשון חכמים רעי בעיין, ואל"ף בעיין מתחלפים: **ח** לא היה לו לכתוב אלא והשליך אל מקום הדשן ומקום הדשן נתפרש בפרשת צו שהוא אצל המזבח אלא אצל דכתיב הכא קאי על הכבש ואצל משמע שהכבש שהיה אצל המזבח שהמזבח היה ל"ב אמה על ל"ב אמה והכבש נתון רחבו בדרומו של מזבח ורחבו ט"ז אמה וארכו ל"ב ובשאר אמות הנשארות עד תשלום הרוח הדרומי של מזבח שהם מזרחו של כבש שם נתנו מוראת העוף ותרומת הדשן וכן שנינו בפרק קמא דתמיד: **ט** דלא היה לו לכתוב אלא על הדשן אלא ודאי ללמוד בא שהיו נבלעים שם ולא היה שם אלא המקום:

ויקרא פרק-ב

{א} י דאם לא כן היה לו לכתוב ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' אם עולה יהיה קרבנו ואחר כך כי תקריב קרבן מנחה מאפה תנור וגוי' כמו גבי קרבן עולה אם עולה קרבנו וגוי' ואחר כך ואם מן העוף וגוי' אלא ודאי לזה אמר בלשון ספק לומר האומר הרי עלי מנחה סתם מביא מנחת סולת: **ב** אינו רוצה לומר לפי שהיא הראשונה דאם כן המתנדב עולה יהיה דוקא בן בקר אלא הכי קאמר מביא מנחת סולת שהיא הראשונה שבמנחות לא משאר הארבעה מנחות שגם הם מסולת ונותן טעם למה נקראת הראשונה מנחת סולת יותר משאר מנחות ואמר מפני שהיא נקמצת כשהיא סולת וכל שאר הארבעה מנחות אינן נקמצות רק אחר אפייתן ואף דהלכתא כחכמים שאמרו מאיזה שירצה יקריב, מפני שזה

קרוב לפשוטו דרך הרב לפרש אף שכנגד ההלכה: **ל** פירוש כי כל עליה שבמקרא רבוי הוא ולפיכך דרשו מרבוי עליה קמא שיתן השמן על הסולת כלה ויבללנה עמה ומרבוי דעליה בתרא דהוי ליה רבוי אחר רבוי ואין רבוי אחר רבוי אלא למעט דרשו בו שמניח הלבונה על מקצתה ואינה טעונה על כולה שאין צריך לבוללה אלא מניח על הסולת במקום אחד ובשעת הקטרת הקומץ מלקט הלבונה משם ומקטירה עמה: **מ** כלומר דכתיב וקמץ משם מלא קמצו מסלתה ומשמנה שמע מינה שהוא נבלל עם הסולת לאפוקי גבי לבונה כתיב על כל לבונתה שמע מינה שאינה נקמץ עמה שאי אפשר לקמוץ את כל הלבונה אלא לאחר שקמץ וכו': **נ** רצונו לומר יציקה מוכח מדכתיב ויצק עליה שמן והביאה אל בני אהרן אם כן שמע מינה קודם שהביאה לכהן מותר ליתן עליה שמן אם כן משמע אפילו זר, ובלילה מוכח מדכתיב במנחת מחבת בלולה בשמן וגו' והדר כתיב ויצק עליה אם כן שמע מינה שהיציקה אחר בלילה ויציקה כשרה בזר כדפרישית וכל שכן בלילה שהיא קודם יציקה שהיא כשירה בזר (גור אריה) מה שאמר יציקה ובלילה ולא זכר הנתינה של לבונה וההבאה שנזכרת בכתוב מפני שזכר דבר שהמנחה נעשית על ידה לאפוקי נתינת הלבונה אין המנחה נעשית בזה שהרי אחר כך מלקט הימנה וכן הבאה אין זה מעשה שהמנחה נעשית על ידה:

ב **י** פירוש מבצבץ וכו' הוא פירוש של מבורץ שרש"י מפרש מהו מבורץ: **ע** פירוש ובשתי אצבעות הנשארים שהן האגודל והזרת היה משהו שהיה מוחק באצבע קטנה מלמטה ובאגודל מלמעלה שלא יהא הקומץ מבורץ: **פ** (גור אריה) כי בשאר הלשונויות יקרא קומץ מה שהוא בתוך ארבעה אצבעות, ולפי שהאצבע הסמוכה אל האצבע הקטנה נקרא בלשון עברי קמיצה לפיכך נקרא קומץ מה שהוא בתוך שלשה אצבעות עד אצבע של קמיצה: **צ** דסלקא דעתך אמינא דהקטרה אינה אלא לקומץ בלבד אבל לבונה שאינה בכלל הקמיצה אינה בכלל הקטרה קא משמע לן: **ק** פירוש מכיון שהקומץ חסר פסול שמע מינה שאם עלה בידו גרגיר מלח או קורט לבונה שאז הקומץ חסר משום הכי פסול. והא דמהפך רש"י דהיה לו לפרש מלא קמצו וכו' קודם לבונתה והקטיר וכו' משום דהוה אמינא דדוקא סלתה ושמנה בהקטרה שהיא בקמיצה אבל לבונתה שאינה בקמיצה אינה בהקטרה אבל עכשיו שפירש לבונתה שאינה בקמיצה אפילו הכי בהקטרה אם כן אייתר מלא קמצו וגו' ללמדך שאם עלה בידו גרגיר מלח או קורט וכו'. ואין להקשות מנא ליה לרש"י דלבונה בהקטרה ויש לומר מדסמך והקטיר ללבונה שמע מינה דאף הלבונה בהקטרה. (גור אריה) בפרק קמא דמנחות הקשה רש"י ליתני לבונה וכל שכן מלח יש לומר דלא זו אף זו קתני דאי תני מלח הוה אמינא דוקא מלח דלא איקבע לה מקום בהדיא שאין המלח נתון במנחה אלא בראש המזבח אבל לבונה שבתחלת המנחה צריך להביא גם כן לבונה עמה הוה אמינא שאם עלה בידו קורט לבונה תתכשר קא משמע לן:

ג **ר** דאם לא כן מאי לאהרן ולבניו וכי הוא גרוע מבניו אלא ודאי שנוטל חלק בראש בלא מחלוקת: **ש** פירוש הנותר מן המנחה אין להם חלק לאהרן ולבניו באכילתו אלא לאחר שהקטירו הקומץ לה' ונהיה אשה לה':

ד **ת** שאם לא פירש אלא שאמר סתם הרי עלי מנחה מביא מנחת סולת כדלעיל: **א** מדכתיב וכי תקריב קרבן משמע קרבן אחד והא דכתיב חלות מצות ורקיקי מצות וי"ו ורקיקי כמו או: **ב** פירוש דדוקא בלולות ודוקא משוחים ושוב אין לשאול מה בין אלו לאלו עד שנחלקו בהם חכמים אבל מהא דכתיב בקרא חלות בלולות ורקיקים משוחים אין ראיה דהוה אמינא היינו בלולות היינו

משוחים אלא דלגבי חלות שיידך בלילה וגבי רקיקים שיידך משיחה ל"פ וכו' ומה בין בלילה למשיחה הבלילה בעודן סולת והמשיחה אחר אפייתן: ג ואף על גב דלעיל בפרשת תצוה פירש רש"י כתית למאור אבל למנחות אפילו שמן שני כשר ואם כן למה לי שמן שמן. ויש לומר דהוה אמינא דהא דבא להכשיר שמן שני הני מילי למנחת נסכים אבל במנחות עצמן לבלול בשמן או למשוח בשמן פסול משום הכי צריך קרא דשמן שמן. (דברי דוד) מתרץ נראה דבא להתיר כאן אף השלישי דהוה אמינא למאור בעינן זך דהיינו ראשון ולגבי מנחות אפחתיה חד דרגא דהיינו אף השני כשר קא משמע לן כאן דאף השלישי כשר: ד מדכתיב בפרשת צו גבי לחמי תודה חלות ורקיקי מצות וכתוב בתריה והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה' וגמרינן תרומה תרומה כתוב הכא תרומ' וכתוב התם תרומת מעשר מה תרומת מעשר דכתיב התם אחד מעשר אף תרומ' דהכא אחד מעשר שאם היו פחות מעשר או יותר מעשר אי אפשר שיהיה עשירית כל מין אלא פרוס והתורה אמר אחד מכל קרבן שיהא החלה או הרקיק שלם ולא פרוס:

[ה] ה פירוש שאינה עמוקה אלא שוליה צפין אצל אוגניה ומתפזר השמן באוגני הכלי לישנא אחרינא אמצעית קרקעיתה שהוא המקום שמניח בו את המנחה היה מוגבה מלמטה למעלה ובולט כעין כלי זכוכית שלנו שהיא גבוה כעין תל באמצעיתו כשהיו נותנים המנחה על אותו מקום היה נראה כאלו היא צפה כיון שהיה המקום גבוה: ו מדכתיב במנחת מחבת בלולה בשמן ויצקת עליה שמן: ז מדכתיב במנחת מרחשת סלת בשמן תעשה דהיינו מתן שמן והיינו קודם לעשייתן מדכתיב סלת בשמן ואחר כך כתיב תעשה וילפינן קרבנדך האמור למעלה מקרבנדך האמור למטה במנחת מרחשת ונותנין מה שנאמר בזה לזה ומה שנאמר בזה לזה נמצא כלן צריכים בלילה ויציקה ומתן שמן קודם עשייתן וקודם לעשייתן הכי פירושו קודם שנעשה בו כל העיקר דהא כתיב בלולה בשמן וגוי פתות אותה פתים ואחר כך ויצקת אם כן שמע מינה דלאחר עשייתן יצוק עליה שמן אלא פירושו קודם להקרבנות:

[ו] ו פירוש לאו מפתות אותה פתים הוא דקא מרבה כל המנחות דהא הכא ליכא רבוי דלגופיה איצטריך אלא מסיפא דקרא דכתיב מנחה הוא הוא דקא דייק דמנחה הוא יתירה הוא לרבות כל המנחות לפתיתה והא דכתיב אותה ומשמע מיעוט דרשינן אותה למעט שתי הלחם ולחם הפנים לפתיתה: ט ומה שמיעטו ביציקה מנחת מאפה תנור ובפתיתה שתי הלחם ולחם הפנים מפרש בפרק אלו מנחות משום דיציקה יש בו שני מיעוטים עליה והיא ממעט מנחת מאפה תנור שיש בה שני מינים חלות ורקיקים. ופתיתה שאין בה אלא חדא מיעוטא אותה ממעט שתי הלחם ולחם הפנים שאין צריכים אלא חדא מיעוטא:

[ז] ז שאין המנחה טעונה הגשה למזבח רק כשהוא אחד מהמינים הנזכרים שהם מנחת הסלת ומאפה תנור והמחבת והמרחשת וכו': כ לא שהמקריב הוא המגיש כמובן דאם כן מאי והקריבה אל הכהן כהן בהקרבה מאי עבידתיה: ל מדכתיב בפרשת צו הקרב אותה וגוי לפני ה' אל פני המזבח ודרשינן מדכתיב לפני משמע שצריכה הגשה למערבו של מזבח שהוא כלפי פתח ההיכל שהוא לפני ה' ומדכתיב אל פני המזבח משמע בדרומה של מזבח שהכבש שם כי מקום פתח הבית הוא פני הבית והא כיצד שמע מינה שהוא מגישה לקרן מערבית דרומית של מזבח:

[ט] ט מדכתיב לעיל מיניה והרים הכהן מן המנחה וכתוב בתריה את אזכרתה והקטיר המזבחה וגוי:

יא נ ממה שאמר בסמוך שמביאים ביכורים מתמרים ותאנים ואלו היה כל דבש לא תקטירו פירושו דבש דבורים מהו שנאמר אחר כך קרבן ראשית תקריבו כלומר אפילו מן הדבש והא ביכורים אינן באים מדבש דבורים אלא ודאי כל מתיקת פרי קרוי דבש :

יג ס פירוש על ידי מלח המים נקרבים במזבח כי המלח מתולדות המים :

יד ע ואז אני יכול לפרשו חובה : פ והא דלעיל סוף פרשת יתרו לא הביא כי אם ג' ולא הביא זה יש לומר דלעיל פירש אליבא דרבי ישמעאל והכא פירש אליבא דרבי שמעון שפירש האי ואם יהיה היובל חובה : צ פירוש שנתן שלשה סימנים האחד שבאה אביב שפירושו בשעת בישול התבואות דהיינו בתחלת הקציר והשני שהיא באה מן השעורים מגזירה שוה דאביב אביב : ק פירוש שמלת כרמל מלה מורכבת כר מלא :

ויקרא פרק-ג

ג ר פירוש וכל שכן שעל הדקין שיש בה שני סימנים של איסור שהן תותב וקרום ונקלף ולרבי עקיבא דוקא דקין משום שיש בה שני סימנים תותב וגם קרום ונקלף אבל שעל הקיבה אינו תותב אלא חתיכות חתיכות חלב יש ופירוש תותב שמלה כמו היא שמלתו מתרגמינן היא תותביה :

ד ש פירש המסך המבדיל בין אברי הנשימה ובין הדקין ונקרא בלשון התלמוד חצר הכבד : ת ויהיה פירוש על עם קצת מן הכבד דאין לומר כל הכבד אם כן יסירם מיבעי ליה : א פירש והראיה על זה שעל הכבד הוא מן הכבד וכו' : ב ומה שהקשה הרא"ם דלמעלה פירש על עם וכאן פירש על לבד יש לומר דמלת על יש לו שני פירושים עם ולבד וגבי כליות על כרחך צריך לפרש לבד מן הכליות דהא כל הכליות מקטירים לגבי מזבח והא דפירש על הכבד לבד מן הכבד לאו למימרא דעל דגבי הכבד פירש לבד אלא בא לפרש שלא נטעה לומר שלא לקחו מן היותרת הדבוק בכבד אלא מה שדבוק עם מקצת הכבד שמקטירים המזבחה לכך פירש לבד מן הכבד כלומר שכל היותרת היו מקטירים עם אותו מקצת שדבק בכבד :

ה ג לאו מעל העולה דייק שתקדים דהא לא משתמע מעל שפירושו לבד אם להקדים אם לאחר אלא מדכתיב בתריה אשר על העצים אשר על האש משמע שכבר ערכו העולה על העצים אשר על האש :

ז ד פירוש ולא בפרשה אחת כמו בעולת נדבה דכתיב ביה ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים או מן העזים וגו' :

ח ה שהרי בחטאת הפנימי כתיב וטבל הכהן את אצבעו בדם והזה מן הדם ובחטאת חיצונה כתיב ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנות המזבח ומה שלא כתב זה למעלה גבי בקר זבח השלמים תירץ (בגור אריה) מפני שלעיל אינו

כל כך ראייה ושמא הזריקה באצבע אף על גב דלא כתיב ביה אצבע ילפינן סתום מן המפורש הנכתב בחטאת לכך המתין עד סוף כל הקרבנות וכיון שלא נכתב בשום קרבן אצבעו רק בחטאת שמע מינה וכו' :

[יא] ו כי משקל פעל בשש נקודות שוה בסמוך ובמופרד ואינו כשאר סמוכים הנקודים בחט"ף: ז כי פירש לה' לשם ה' לא שיתנהו לו כי כבר כתיב אם ארעב לא אומר לך :

[יז] ח למדו מזה דאיסור חלב אף בבית עולמים ובזמן הבית ושלא בזמנו בארץ ובחוצה לארץ וכן מפורש בפרק קמא דקידושין:

ויקרא פרק-ד

[ב] ט לאפוקי מילה ופסח דאין בו אלא כרת ולא על דבר שיש בו לאו ומיתת בית דין ולא כרת כגון מכה אביו ואמו וגונב נפש מישראל וזקן ממרא ולא על שזדונו לאו וכרת ואין בו מעשה כמו מקלל אביו ואמו ועדים זוממים ומגדף ומכשף והמסית ומדיח ונביא שקר ולמדו כל זה מדכתיב תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה וכתיב והנפש אשר תעשה ביד רמה הוקשה שגגת כל התורה לשגגת עבודה זרה שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת: י מדכתיב מאחת משמע אפילו מקצת ואין לומר אפילו אות אחת דדרשינן גם כן אחת כלומר כאלו כתיב אחת דמשמע שם כולו לכן אמרינן דאינו חייב אלא עד שיכתוב שם משמעון שהוא שם שלם והוא מקצת השם :

[ג] כ כלומר שמתחלה נעלם ממנו הדין והורה שלא כהלכה ועשה הוא עצמו על פי שקול דעתו, אבל אם הורה הכהן לאחרים ועשו על פי הוראתו פטור הכהן מדכתיב על חטאתו אשר חטא: ל פירוש אלו לא כתיב אלא פר הוה אמינא אפילו בן ארבעה וחמשה שנה קא משמע לן בן דכל מקום שנאמר בן בן שתי שנים הוא כדכתיב קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה תמימים אף בשנים וכמו שאיל הוא בן שתי שנים כך עגל בן בקר הוא בן שתי שנים ואלו נאמר בן וכו' ופירש והשתא דכתיב פר וגם בן בקר על כרחך צריך לפרש פר הסמוך לבן דהיינו בן שלש שנים ואם תאמר והא פירש רש"י לעיל ומן הצאן פרט לזקן וכו' ויש לומר דהוה אמינא דמיעט קרא זקן גבי עולה אבל חטאת הוה אמינא אפילו זקן כשר תלמוד לומר בן ולא זקן. (דברי דוד) קשה הא לעיל גבי עולה פירש רש"י מן הכשבים ומן העזים דהם מיעוטים לחולה וזקן ומזוהם ולמה לי כאן מיעוט אחר לזקן וכי תימא דהתם גבי עולה וכאן גבי חטאת צריך מיעוט אחר אם כן קשה דהוה ליה למיכתב כאן עוד מיעוט לחולה ולמזוהם ויש לומר דלענין פסול דחולה ומזוהם שהוא מאוס שפיר ילפינן חטאת מעולה דמסתבר הוא לפוסלו משום הקריבהו נא לפחתך אבל לענין פסול זקן דהיינו יותר משלשה שנים אינו מסתבר אלא דגזרת הכתוב לפסול הוה אמינא היכא דגלי גלי דוקא קא משמע לן דגם גבי חטאת כן הוא :

ה **מ** דלאו דוקא משכן אלא הוא הדין במקדש דכתיב בפרשת חקת את משכן ה' טמא וכתוב בתר הכי את מקדש ה' טמא ודרשו רבותינו זכרונם לברכה אם נאמר משכן למה נאמר מקדש ואם נאמר מקדש למה נאמר משכן אלא ליתן של זה בזה ושל זה בזה שמע מינה שאין הפרש ביניהם אלא שתפס הכתוב בלשון המשכן שהיתה באותה שעה. והא דלא פירש זה לעיל גבי ואל פתח אהל מועד וגוי משום דהתם קאי על העזרה ושם העזרה אחד הוא הן במשכן הן בבית עולמים אבל גבי אוהל מועד דלא שייך שם אוהל מועד אלא במשכן וקדושת משכן מתחלף מקדושת בית עולמים דזה קדושתו לפי שעה וזה קדושתו קדושת עולמים :

ו **נ** דאם לא כן הקודש למה לי אלא שאין הזיה כשירה בכל רוחב הפרוכת רק במקום שהוא נגד בין בדי ארון הקודש : **ס** מדלא כתיב על פרוכת משמע אף אם לא יגע :

ז **ע** ואף על פי שכבר הזה ממנו קרי ליה כל הדם ללמד שהשוחט צריך שיקבל כל דמו של פר וכאלו אמר ואת כל דם הפר יקבל ואחר כך יזה ואחר הזיה ישפוך הנותר :

ח **פ** כתב הרא"ם כך שנו גם כן גבי ואת כל דם הפר ישפוך דמו הוה ליה למימר וכו' אלא לרבות פר יום כפור לשפיכה ורש"י זכרוננו לברכה לא הביא רק מה שדרשו בפסוק ואת כל חלב פר ולא ידעתי למה ונראה משום דפלוגתא דרבי עקיבא ורבי ישמעאל היא והובא בילקוט בזאת הפרשה דף קנ"ז ע"י שם : (גור אריה) רש"י לא הביא זה מפני שבפרק ב' דזבחים דרש הך קרא למילתא אחרייתי שהשוחט צריך לקבל כל דם הפר : **צ** כך היא הגירסא בתורת כהנים אבל בנוסח שלנו לרבות שעירי עבודת כוכבים לכל האמור בענין ואף על פי שאין בעבודת כוכבים אלא שעיר אחד בלבד הבא עם פר העולה כמו שכתוב בפרשת שלח לך שהרי הכהן המשיח בשגגת עבודת כוכבים שעיר הוא מביא כהדיוט יש לומר מפני שהשבטים כולם היו מביאין כל אחד פר לעולה ושעיר לחטאת בשגגת הוראת בית דין בעבודת כוכבים ואם כן היו שנים עשר שעירים כדאיתא בהוריות דף ד' וה' : **ק** ופירוש ממנו בעודו שלם :

י **י** פירוש והלא כי היכי דפירש בזבח השלמים לכולהו חלבים בפרט הכי נמי פירש להו הכא גבי פר כהן משיח : **ש** מדכתיב ואם זבח שלמים וגוי שמע מינה דקפיד רחמנא שיהא הזבח לשם שלמים : **ת** פירוש משום דבעי לאגמורי פר העלם של צבור אשעירי עבודת כוכבים ליותרת הכבד ושתי כליות מדאיתקש להדדי לענין הקטרת אימורים כדאמרינן בזבחים פרק בית שמאי ופר העלם צבור לא כתיב ביה כליות ויותרת אלא מהיקשא דפר כהן משיח דכתיב ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת ותניא לפר זה פר העלם צבור לפר החטאת זה פר כהן משיח מה פר כהן משיח יש באימוריו שתי כליות והיותרת אף פר העלם צבור כן ואין למדין למד מן הלמד הוצרך הכתוב לכתוב קרא כאשר יורם בפר כהן אף על פי שאין צריך ליה לגופיה לומר אם אינו ענין לגופיה תנהו ענין לפר העלם דבר של ציבור ולמדנו מזה שאם לא היה כתוב בו בפירוש לא היו יכולים שעירי עבודת כוכבים ללמוד מפר העלם דבר משום דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש :

יב **א** מדכתיב כאן מחנה ולקמן בפרשה זו כתיב כאשר עשה לפר החטאת כן יעשה לו ובתר הכי כתיב והוציא את הפר אל מחוץ למחנה למה לי אלא ודאי

מיותר הוא כדי לדרוש ממנו עוד מחנה אחת ומחנה שלישיית מוכח מדכתיב בפרשת צו והוציא את הדשן מחוץ למחנה דלא הוה ליה למימר רק והוציא את הדשן ואנא ידענא שחוץ למחנה הוא כדכתיב בפרשה זו אל מחוץ למחנה אל מקום טהור אל שפך הדשן הרי שפך הדשן הוא מחוץ למחנה אלא ודאי מיותר הוא לדרוש ממנו עוד מחנה אחת דהיינו חוץ לשלש מחנות ושלש מחנות הן מחנה שכינה הוא מפתח העזרה ולפנים ומפתח העזרה עד פתח הר הבית הוא מחנה לוייה ומפתח הר הבית עד שער העיר הוא מחנה שלישיית ומשער העיר ולחוץ הוא חוץ לשלש מחנות: **ב** (נחלת יעקב) תמיה לי והלא אין חילוק בין בית עולמים ובין שילה ושאר מקומות ובכל מקום היכן שהיה הארון שם היו שלש מחנות ובהדיא אמרינן בפרק נגמר הדין וכו' עיין שם. ותירץ אולי הוא טעות סופר וצריך לומר בירושלים. (גור אריה) מה שמהפך רש"י לפרש תחלה אל מקום טהור ואחר כך אל מחוץ למחנה חוץ לשלש מחנות יש לומר דמנא ליה שפירש חוץ למחנה הוא חוץ לשלש מחנות לכן פירש אל מקום טהור מפני שיש מקום טמא ששם משליכים אבנים המנוגעות. וזה בוודאי חוץ לשלשה מחנות שהרי תוך העיר היה הבית המנוגע וצריך להוציאן חוץ אם כן מחוץ דכתיב הוא חוץ לשלש מחנות שהוא חוץ לעיר: ג כלומר לא הדשן המסולק מן המאוכלות הפנימיות שהוא הדשן אשר תאכל האש את העולה באותו יום כי אותו דשן אין שופכין אותו מחוץ למחנה אלא היה חותה ממנו מלא המחיתה בכל יום ונתנו בעזרה במזרחו של כבש כדכתיב והרים את הדשן וגו': ד ואם תאמר מנא ליה דלמא הא דכפליה לעכובא הוא שאם אין שם דשן פסול. ויש לומר דלא הוה ליה למימר אלא על הדשן ישרף מאי על שפך הדשן אלא ודאי על מקום הדשן אף על פי שאין שם דשן כלל:

ה יג משום שנאמר כאן עדה ונאמר להלן עדה ושפטו העדה והצילו העדה מה עדה האמורה להלן בית דין אף עדה האמורה כאן בית דין ומדכתיב עדת ישראל שמע מינה העדה המיוחדת שבישראל ואיזו זו סנהדרי גדולה היושבת בלשכת הגזית: ו ומלת הקהל נדרש לפניו ולאחריו ונעלם מעיני הקהל שהם סנהדרי גדולה והורו שלא כהלכה ואמרו לעם מותרים אתם. הקהל ועשו שעשו הקהל מעשה על פיהם ואז מביאים סנהדרי גדולה פר בן בקר וגו':

ז יח דאם לא כן אשר פתח אהל מועד למה לי. ואם תאמר למה לא פירש רש"י זה לעיל בפר כהן משיח. ויש לומר דהא דפירש רש"י הכא אל יסוד מערבי רצונו לומר היינו לעכובא דלא תימא משום הכי שופך אל יסוד מערבי משום שפוגע תחילה באותו רוח כשהוא יוצא מאוהל מועד אחר שהשלים ההזיה של פנים ומשום דאין מעבירין על המצות הוא לכן בא הכתוב השני ללמד שהמצוה בהכי הוא דוקא ולא משום אין מעבירין. ובפרק איזהו מקומן תירץ רש"י בענין אחר למה שינה פעם שניה אל פתח אהל מועד ויש ליישב בענין אחר לפי תירוצו ודו"ק:

ח כ הוסיף מלת זה על מלת לפר (החטאת) משום דאלו היה הראשון שעיר או כבש היה נכון לומר ועשה לפר כאשר עשה לפר כבש אבל אינו נכון לומר ועשה לפר כאשר עשה לפר משום הכי הוסיף מלת זה ואינו נכון לומר ועשה לפר זה כאשר עשה לפר החטאת כי אם בתוספות מלת הראשון משום הכי הוצרך לומר כמו שמפורש בפר כהן משיח וכו' דלא נטעה לומר דלמא בפר אחר קמייירי דהיינו בפר יום כיפור אף על פי שלא הוזכר עדיין לכן הוסיף כמו שמפורש וכן במקום מלת הראשון: ט ומה שאמר להביא כליות ויותרת ולא הזכיר החלבים שכולם נכללים במאמר ואת כל חלבו יקטיר זה הוא אליבא דרבי

(יוסי) [ישמעאל] וכבר פירשתיו לעיל במה שפירש רש"י ובשחיטת קדשים וכו' דאין למדין למד מן הלמד. ומה שאמרו לכפול הוא אליבא דתנא קמא בתורת כהנים ולא אליבא דרבי ישמעאל: י והכי פירושו ועוד למדין ממנו פירוש מועשה לפר וגוי שיזרוק הדם כמו שיזרוק גבי פר החטאת וכי תימא והלא בהדיא כתיב ביה שיזרוק הדם לכן פירש לכפול אותו שני פעמים שאם חסר וכו': כ כפר אפילו במתנה אחת פירש בזריקה אחת נעשית לו כפרה ואינו מעכב הכפרה אבל במזבח הפנימי לא נעשית לו כפרה:

ל [כג] ל פירוש משום דשני קרא ולא כתב אם נשיא כמו דכתיב אם הכהן המשיח ואם כל עדת וכו':

מ [כד] מ ואם תאמר והלא כבר נאמר בפרשת צו במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת ויש לומר לקבוע חובה שלא תהא שחיטתו אלא בצפון ואם לא נשחט בצפון יהא פסול: נ פירוש מדכתיב הוא דרשינן הכי דהוא משמע בהווייתו כלומר להביאו תחילה לשם חטאת אבל אם אינו בהווייתו דכששחטו שחטו לשם עולה פסולה לגמרי:

ס [כה] ס לא כל דמו שכבר נתן ממנו על קרנות המזבח:

ע [כו] ע אמר כאותן אימורים במקום כאותו חלב המובן ממלת כחלב מפני שאין כוונת הכתוב לפרש החלב כי מאמר ואת כל חלבו כולל כל החלבים רק כוונת הפסוק הוא להוסיף היותרת והכליות שאינן נכללים במאמר כל חלבו ואמר המפורשים בעז האמור אצל שלמים לפי שזבח השלמים של כבש נכלל בו גם האליה בכלל אימורים וחטאת של נשיא הוא עז ואין לו אליה:

פ [לה] פ פירוש ולא על האש היורדת מן השמים שהוא אש ה' ממש דאותה אש אחרת היא ובקרא כתיב אשי ה' שהם עשויות לשם ה':

ויקרא פרק-ה

א [א] א מוהוא עד יתירא יליף לאפוקי בעד מפי עד או קרוב או פסול אף על פי ששמע קול אלה פטור וללמד עוד והוא עד עתה בשעת השבועה שהוא עד בדבר וכו':

ב [ב] ב ק שלא תטעה לומר שמפני נגיעה בטומאה לבדה שנעלמה ממנו ואחר כך נודעה לו הוא מביא קרבן ולפיכך אמר ולאחר הטומאה אכל קדשים וכו' והוכחתו מדכתיב ואשם כלומר באכילת קדשים או בביאת מקדש פירוש לאחר טומאה זו דאם לא כן אמאי ואשם לפי שהוא נטמא יביא קרבן. ואין לומר מנא ליה לרש"י שיאכל קדשים או יכנס למקדש דלמא כשעושה עבירה אחרת חייב יש לומר דהוכחת רש"י מדכתיב כאן לכל טומאתו ובפרשת חקת כתיב עוד טומאתו בו מה להלן מיירי בטומאת מקדש אף הכא מיירי בטומאת מקדש כלומר שנכנס למקדש וכתוב כאן בטומאת אדם וכתוב בפרשת צו בטומאת אדם

מה התם אכילת קדשים אף הכא אכילת קדשים : ר פירוש ולא המקדש וקדשיו מדכתיב ונעלם ממנו והוא טמא על העלם טומאה הוא חייב ולא על העלם מקדש :

[ג] ש שמטמא בבית הבליעה אדם לטמא בגדים שאם אכלה ונכנס למקדש חייב. ואם תאמר והא מלת בה מיעוט הוא. כבר תירצו בגמרא משום דההוא מיעוטא מיותר דהא כתיב בפרשת עולה ויורד או כי יגע בטומאת אדם אלמא דבר נגיעה אין דלאו בר נגיעה לא ונבילת עוף טהור אינה מטמאה בנגיעה אם כן בה דכתב רחמנא למה לי והוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות : ת (נחלת יעקב) נראה לי שהוא טעות סופר וצריך לומר והוא ידע ששכח הטומאה והוא דבר בפני עצמו והכי פירושו והוא ידע רצונו לומר עכשיו נודע לו ששכח הטומאה כשאכל הקודש או נכנס למקדש ועיין שם : א מגזירה שוה דלעיל אך קשה בשלמא התם אתי שפיר דכתיב ונעלם ואשם שמפני שנעלם ממנו הטומאה נכנס למקדש אבל הכא כתיב והוא ידע ואשם וכי מפני שידע שהוא טמא אכל קודש או נכנס למקדש. ושמא יש לומר דמקרא מסורס הוא והכי קאמר ונעלם ממנו ואשם והוא ידע מפני שנעלם ממנו הטומאה נכנס למקדש ואחר כך נודע לו שהיה טמא הרא"ם. ועוד יש לומר דואשם ואשם לגזירה שוה, וילמד התחתון מעליון :

[ד] ב כלומר אם גמר בלבו בשבועה שלא לאכול ולא הוציא בשפתיו השבועה ואכל אינו חייב קרבן : ג לאפוקי אם נשבע להרע לאחרים כגון אכה את פלוני ושכח ולא הכה אינו חייב בקרבן והוכחתו מדכתיב להרע או להיטיב מקשינן להדדי מה הטבה רשות אף הרעה רשות לאפוקי הרעה לאחרים אין לו רשות דכתיב ארבעים יכנו לא יוסיף אבל הטבה אף לאחרים חייב. והא דכתב רש"י הטבה לעצמו איידי דקאמר הרעה לעצמו קאמר נמי הטבה לעצמו ובאמת אפילו הטבה לאחרים נמי חייב כדמפרש בפרק ג' דשבועות : ד ומקרא קצר הוא שהיה לו לכתוב ונעלם ממנו ועבר דאם לא כן על מה הוא מביא הקרבן וכי אם נעלם ממנו יביא קרבן. והא דלא פירש כאן ואשם שעבר על שבועתו כדפירש לעיל גבי ואשם דטומאה יש לומר שמלת ואשם הכתובה פה כתיב אחריו לאחת מאלה דמשמע דאכולהו קאי הלכך על כרחך צריך לומר דקרא ונעלם ממנו מקרא קצר הוא כאלו אמר ונעלם ממנו ועבר על שבועתו. והוא ידע פירוש ואחר כך נודע לו ואחר כך חזר ואשם לאחת מאלה וכו' והביא את אשמו וכו' הרא"ם : ה פירוש אם עשיר הוא מביא כשבה או שעירת עזים ואם דל הוא מביא שתי תורים או שני בני יונה ואם דלי דלות מביא עשירית האיפה לכן נקרא קרבן זה עולה ויורד : ו אף על פי שאין צריך לכל זה דמקרא מלא הוא כמו שמפורש בפרשה מכל מקום אמר זה כדי שיאמר אבל שבועה וכו' כדכתיב בסוף הפרשה ונפש כי תחטא ומעלה מעל וגו' :

[ח] ז ובפרק קמא דחולין פירש רש"י משום דכתיב ולא יבדיל ועוף הכשירו בסימן אחד וכל מה דעביד טפי מהכשר הבדלה הוא וכל הסימן הזה מצות שחיטה בעוף לכתחלה הלכך במליקה כי מלק לכוליה סימן לאו הבדלה הוא אבל סימן שני אפילו מצוה לכתחלה ליכא כדתניא לחייבו בשני סימנים אי אפשר שכבר הקשו לדגים עד כאן לשונו :

[ט] ח מפורש הוא לעיל בחטאת דנשיא והא דחזר וכתב לפי שזה מיירי בחטאת העוף ולעיל מיירי בחטאת בהמה ולא ראי זה כראי זה משום הכי חזר ופירש כאן :

יז ט פירוש שהיא נמלקת בשני סימנים וככל התורות המפורשים בה ואמר כדת במקום כמשפט משום דלא שייך בקרבן שום דין ומשפט :

יח י פירוש כגון שאם הביאו מתחילה לשם מנחת מחבת ובעת הקמיצה קמצה לשם מנחת מרחשת או להיפך. ומה שחזר וכתבו פה מפני שזו היא מנחה ואותן דלעיל הן בהמה ועוף ולא ראי זה כראי זה :

יט כ האחת כשבה או שעירה השנית שתי תורים או שני בני יונה השלישית עשירית האיפה סולת : ל פירוש החמורים דהיינו טומאת מקדש וקדשיו שהם בכרת וקלה היא שבועת העדות שאין זדונו כרת אבל השוה בה הכתוב המזיד לשוגג משום דבכלן כתיב ונעלם וכאן לא נכתב ונעלם לחייב על המזיד כשוגג. וקלי קלות היא שבועת ביטוי שאין זדונו כרת ולא השוה בה המזיד לשוגג. והא דכתיב אם לא תגיע ידו במעל קאמר כלומר שלא נגע ידו במעל שחייב בעבורה כשבה רק העון יותר קל יביא שתי תורים ואם לא תגיע ידו במעל זה מה שיתחייב בעבורו שתי תורים אלא במעל קל ממנו יביא עשירית האיפה לפיכך כתב מאחת מאלה להשוות קלות לחמורות : מ ופירוש כמנחה כמנחת נדבה דלעיל שכל מנחות נדבה שיריהן נאכלין לכהנים : נ לכהן נדרש לפניו ולאחריו כלומר אם תהיה מנחה של חוטא לכהן תהיה לכהן כמנחת נדבתו וכל מנחת נדבתו אין שיריהן נאכלין לכהנים :

כ טו כלומר ששינה אותו מקודש לחול אף על פי שלא נהנה ממנו כגון אם נתן גזבר מעות של הקדש לחבירו והלך חבירו והוציאן מרשות הקדש הגזבר מעל כדתן במסכת מעילה פרק הנהנה. והגירסא הנכונה אין מעילה אלא שינוי ולא גרסינן בכל מקום ופירושו אין מעילה זו וכי : ע פירוש דילפינן חטא חטא מתרומה בגזירה שוה נאמר כאן וחטאה בשגגה ונאמר בתרומה ולא תשא עליו חטא וגוי' מה חטא האמורה בתרומה שנהנה בה כדכתיב ואיש כי יאכל קודש בשגגה שהוא נהנה באכילתה אף חטא הנאמר כאן שנהנה מן ההקדש ואפילו לא שינהו מרשות הקדש לרשות הדיוט ולא פגם בו כגון ששתה בכוס של זהב או שנתן טבעת של הקדש בידו ופירש וחטאה או חטאה כלומר ששינהו מרשות לרשות ולא נהנית או נהנית ולא שינתה מעל והביא אשמו וגוי' : פ פירוש כיוצא בזה משאר הנאות הכוללות אכילה ולא קפיד רחמנא אפגימה אף כאן כיון שלא הזהיר רחמנא אלא על האוכל וכיוצא בזה ולא על הפגימה שאם לבש כסות של הקדש ונהנה בו שוה פרוטה אף על פי שלא פגם שוה פרוטה יהא מעל תלמוד לומר תמעול מעל ריבה כלומר אם הוא דבר שדרכו לקבל פגם אף על פי שנהנה לא מעל עד שיפגום כדתן הנהנה מן ההקדש אף על פי שלא פגם שוה פרוטה מעל דברי רבי עקיבא וחכמים אומרים דבר שיש בו פגם לא מעל עד שיפגום וכל דבר שאין בו פגם כיון שנהנה מעל כיצד נתנה קטלא בצוארה וטבעת בידה ושתה בכוס של זהב מעל : צ לאו דוקא ריבה דהא לאו מרוביא דרשינן אלא מדאקשיה לעבודת כוכבים דכתיב ביה מעילה וימעלו באלהי אבותם ומה עבודת כוכבים דאית ביה שינוי דעד עכשיו קודם שהשתחוה לה היתה ברשותו ומותרת בהנאה ועכשיו נשתנה רשותה ונכנסה ברשות עבודת כוכבים ונאסרה בהנאה שזו היא פגימה והיינו ריבה שהכתוב ריבה לה על ידי היקשא זו אף כאן אם הוא דבר שדרכו לקבל פגם אף אם נהנה לא מעל עד שיפגום רא"ס : ק פירוש שבוש קדשים קלים בין לפני זריקה בין לאחר זריקה אין להם מעילה מפני שאינה מיוחדים לשם לבדו רק שאינן נאכלים אלא לפני מן החומה והותרו להדיוט לאוכלן וכן בשר חטאות ואשמות קודם זריקה מועלין בהן אבל לאחר זריקה אין מועלין בהן כיון שהותרו לאוכלן לכהנים : ר עיין לעיל בפרשת ויצא על פסוק

ואילי צאנך וכו': ש הודיענו בזה שפירש בערך הוא שוויין ולא הערכה ממש. שאינו נופל פה לשון הערכה ושומא אלא שוויין :

טז ת הודיענו בזה שפירוש את אשר חטא הוא הקרן כאלו אמר ואת הקרן אשר חטא עליו ישלם לא את החטא אשר חטא כמובן מן הכתוב שהחטא לא יפול בו תשלומין וכל שכן שיתנהו לכהן : (נחלת יעקב) לפי שמצינו גבי תרומה שמשלם קרן לבעלים וחומש לכל כהן שירצה לפיכך הוצרך לפרש שהקרן והחומש ניתן ליד כהן :

יח א שהוא שוה שתי סלעים של כסף מסלעי הקודש :

יט ב ואם תאמר אימא איפכא אשם נזיר ואשם מצורע בן שתי סלעים ואשם שפחה חרופה אפילו בן סלע אחד כבר תירצו בתורת כהנים מרבה אני אשם שפחה שהוא איל דומיא דאשם תלוי ומוציא אני אשם נזיר ואשם מצורע שהוא כבש ולא איל. (גור אריה) בודאי טעות סופר הוא דלמה הוצרך קרא לכתוב שיהא אשם של שפחה חרופה של שתי שנים דהא איל כתיב ביה כמו כאן ומאי אולמא איל דהכא מאיל דשפחה חרופה ועוד דאמר יכול אפילו אשם נזיר ומצורע והיאך תיסק אדעתין לומר שיהא אשם נזיר ומצורע איל בן שתי שנים דהא כבש כתיב גבייהו. וכל מקום דכתיב עגל וכבש בני שנה הם. אלא צריך להיות שיהא איל שוה שתי סלעים דלא כתיב אצל שפחה חרופה בערך שקלים אשמעינן כאן דבעינן שתי סלעים :

כא ג (נחלת יעקב) בתורת כהנים והכי פירושו והלא בפרשת מעילות כתיב נפש כי תמעול מעל ולא כתיב בה' : ד פירוש הקדוש ברוך הוא שהוא השלישי שביניהם ומה שכתב אחר כן או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו או כחש בעמיתו לחודיה קאי ולא אמעל בה'. (דברי דוד) קשה מאי הכחשה שייך כאן בעדים ושטר ונשבע על שקר דהא כשיש עדים אין נותנין לו שבועה אלא צריך לשלם. ונראה דנתכוין בזה במה דאיתא בבבא מציעא דתני רבי חייא האומר לחבירו יש לי בידך מאה זהובים והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים שיש לו בידו חמשים דנותן לו חמשים ונשבע על השאר כדין מודה במקצת שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים וכן הדין כשמראה אחר כך השטר על חמשים : ה פירוש דהאי או בגזל לא קאי אוכחש בעמיתו דלימא דלאו בגזל דומיא דפקדון כלומר שנתן לו חבירו פקדון ששם בידו ממון להתעסק בו ונימא או בגזל נמי פירושו הכי שנתן חבירו בידו הגזילה אשר גזל וכחש בחבירו באותו פקדון דאם כן היינו או בגזל או בפקדון :

כב ו הוסיף מלת אלה לומר דאשר יעשה וגו' אינו דבוק למלת מכל אשר לפניו אלא מכל אלה אשר נזכרים לעיל ומקרא קצר וחסר הוא ואשר יעשה וגו' הוא מלתא באפי נפשיה שהכתוב רוצה להודיע שאין זר שיכפור האדם בממון חבירו אף על פי דחזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו כי זה הוא ענין נהוג לישבע לשקר לכפירה ממון חבירו :

כג ז דאם לא כן מי יכריח אותו להשיב את הגזילה כיון שאין כאן עדים ואם מעצמו אם כן מתחלה מאי קא סבר שכחש ונשבע לשקר אלא ודאי כשהכיר בעצמו לשוב בתשובה וכו' והוא מקרא קצר וכאלו אמר והיה כי יודה שחטא ואשם והשיב את הגזילה וכו' :

[כד] ח פירוש ונקרא הקרן ראש מפני שהוא ראש הממון שהוא עיקר והשרש של כל הריוח היוצא ממנו ודומה זה לראש הבעל חי שהוא עיקר והשרש לכל האיברים: ט לאפוקי למי שהוא קרובו או אוהבו של מי שהוא שלו דומיא דאיש את קדשיו לו יהיו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה שבידו ליתנם לאיזה כהן שירצה כי טובת הנאה לבעלים ועיין לקמן בפרשת נשא: חסלת פרשת ויקרא

ויקרא פרק-ו

[ב] א פירש רש"י בגמרא שיהא מהיר וזריו. ואם תאמר ולמה לא פירש רש"י זה לעיל אקרא דפרשת תצוה. ויש לומר דהזירוז בא משום שצריך אומנות יתירה לגרגרו בראש הזית ולכותשו במכתשת שיהיה בלא שמרים: ב מדכתוב צו את יהושע וחזקהו ואמצהו זהו זירוז, ולדורות כתיב בפרשת אמור צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן וגוי מערב עד בקר לפני ה' תמיד חקת עולם לדורותיכם הרי לדורות, מיד כתיב בפרשת בהעלותך ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה כאשר צוה ה' וגוי וזהו מיד: ג כלומר דוקא במקום שיש חסרון כיס צריך לכתוב צו לזירוז אבל במקום שאין בו חסרון כיס אינו צריך לכתוב צו אפילו אם הוא זירוז מיד ולדורות ורבי שמעון פליג. והא דכתיב הכא צו אף על פי שאין כאן חסרון כיס יש לומר כיון שאין הכהנים נהנים מן העולה אלא מעור העולה והיא גם היא אינה נלקחת אלא לכהן המקריב אותה משום הכי נקראת גם כן חסרון כיס. והרא"ם כתב שרבי שמעון לא בא לחלוק על דברי תנא קמא אלא להוסיף בא ואמר שהסבה היותר גדולה שאמר הכתוב לשון צווי אינה אלא מפני שיש בה חסרון כיס אבל כשאין בה חסרון כיס לא תבא עליו מלת צו והוא הדין אם אין בה זירוז מיד ולדורות אף על פי שיש שם חסרון כיס לא תבא עליו מלת צו וכי עיין שם כי האריך. והא דכתיב צו את בני ישראל גבי חילוק של ארץ ישראל אף על פי שאין שם חסרון כיס יש לומר דכיון דכל ישראל היו שוין לענין כיבוש הארץ ושבט אחד לקח חלק יותר גדול משל חבירו יש שלקח חלקו בהרים ויש שלקח במישור נקרא נמי בצד מה חסרון כיס ודו"ק. והרא"ם פירש כל הענין בפירוש אחר עיין עליו ואתה תבחר: ד פירוש הוכחתו מסיפא דקרא דכתיב ביה כל הלילה עד הבקר הוא דקדייק: ה משום שהמזבח מקדש אותן וכתוב בתריה היא העולה למעט דמשמע היא ולא אחרת ופירש רש"י הוא העולה מיעט את הרובע ואת הנרבע וכיוצא בהן שלא היו פסולין בקדש רצונו לומר שיכולין להיות שהיו פסולים קודם הקדש אבל שאר פסולים כגון שנטמאו או שאר דברים אי אפשר אלא לאחר הקדש ובתורת כהנים חשיב לכלהו, והרא"ם מביאן עיין שם.

כתב הרא"ם ואם תאמר למה לי האי מיעוטא דהוא העולה למעט רובע ונרבע שאם עלו ירדו והלא כבר מיעטן הכתוב מן המקרא דמן הבהמה וגו' בפרשת ויקרא וכיון דמיעטן מהתם דלא קדשו למה לי למעוטי הכא דאם עלו ירדו פשיטא כיון דלא קדשו חולין נינהו ופשיטא דירדו, כבר תירצו בגמרא פרק יוצא דופן דאצטריך קרא לבהמת קדשים אף על גב דקדש להו מעיקרא אם עלו ירדו. עד כאן לשונו :

[ג] ו דקשה ליה למה כתוב ולבש הכהן מדו בד שהרי אינו כתיב לעיל גבי בגדיו של אהרן. ומתרץ היא הכתונת והוזכר בבגדי כהונה שהוא הסמוך לבשרו ועל בשרו דכתיב בקרא קאי אתרוייהו דאי על מכנסים לבד היה לכתוב ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד על בשרו ילבש למה לי אלא דקאי נמי אמדו שהוא הכתונת : ז פירוש לא ארוכה ולא קצרה מגופו דהוה אמינא כיון שהוא על גופו ויש לו בגדים אחרים למעלה ממנו אם היתה קצרה מגופו לית לן בה קא משמע לן. דאם לא כן למה לא קראו הכתוב כתונת כמו בשאר מקומות : ח משום דכתיב והרים את הדשן שהוא לשון תרומה שמפריש מן הדשן ואם היה חותה כלה אין זה הפרשה : ט משום שהוא סברא מה ששוכב באמצע האש נשרף מאד לכך היו נוטלים הדשן הפנימית : י משום דכתיב אצל המזבח והכבש הוא אצל המזבח ומנלן שהיה במזרחו של כבש מוכח משום דכתיב אצל המזבח קדמה בפרשת ויקרא וגם שם משמע אצל הכבש וכתוב בהדיא קדמה אם כן שמע מינה שמקום הדשן היה במזרחו דהיינו קדמה : כ תיקן בזה דפשוטו של קרא משמע שהדשן היא אכלה האש לכן פירש ועשאתה דשן כלומר האש שב אל העולה ופירש עוד מאותו דשן ירים שלא תאמר כל הדשן אשר יעשה מן העולה והרא"ם פירש דאם לא כן פתח בדשן וסיים באכילת את העולה ויהיה פירושו והרים את הדשן ואיזה דשן אותה שאכלה האש :

[ד] ל אם היה כתוב ופשט את בגדיו ולבש אחרים הייתי אומר שהוא חובה אם היה לבוש עתה בגדי כהונה ילבש עתה בגדי חול או להיפך אבל עתה שכתוב ולבש בגדים אחרים משמע בגדים כמו ראשונים כלומר אם היו הראשונים חולין ילבש גם עתה בגדי חולין אם כן מאי שנא בין ראשונים לאחרונים לכך פירש רש"י בגדים אחרים פחותים מהם אבל אלו ואלו בגדי קדש הם אם כן למה ופשט אלא על כרחך דרך ארץ וכו' ואין זה אלא דרך ארץ : מ דקשה ליה והא לעיל כתיב והרים והכא כתיב והוציא ועוד הכא כתיב אל מחוץ למחנה והתם כתיב אצל המזבח ועל זה פירש הצבור בתפוח וזה הוא ההפרש שבין והרים ובין והוציא וגו' :

[ה] נ והמנין הגדול שבכלן בכל יום היו ארבע מערכות את המערכה גדולה שהיה מקבל כל העולות ואחר כך היה מסדר עוד על אותה מערכה גדולה שני גזרי עצים והיא מערכה של קיום האש מפני שאם לא היתה מערכה גדולה מתגברת זאת המערכה של שני גזרי עצים שהיו מוסיפים עליה היה מקיימת אותה ומגברת ואחר כך היה מסדר עוד עליה מערכה אחרת כדי להקטיר עליה האיברים שלא נתעכלו. וקודם המערכה של שני גזרי עצים היה מסדר מערכה שניה של קטורת בצד המערכה הגדולה בקרן מערבית דרומית ומשוך מן הקרן ארבע אמות לצד צפון וקורין אותה של קטורת מפני שממנה חותין גחלים להכניס למזבח הפנימי שחרית וערבית להקטיר עליה קטורת : ס דקשה ליה בשלמא עולה היה בכל יום עולת התמיד אבל זה שמא אינו לכך פירש אם יביאו שם שלמים יקטירו אותם אחר התמיד של שחר : ע דהוקשה לרבותינו אם כן חלבי שלמים מיבעי ליה מאי השלמים בה"א. לכן פירשו והוציאו ממשמעו ופירשו אותו מענין השלמה :

[ו] וּאִם תֹּאמַר הֲרֵי לַעֲיִל הוּא פִּירֵשׁ רִיבָה כֹּאן יִקִּידוֹת הַרְבֵּה וְכוּלָן נִדְרָשׁוּ בְּמִסְכַּת יוֹמָא וְגַם אִשׁ תְּמִיד הוֹבָא לַעֲיִל. וַיֵּשׁ לּוֹמֵר דְּהַכִּי פִּירוּשׁוֹ לַעֲיִל רִיבָה כֹּאן יִקִּידוֹת הַרְבֵּה וְלִמָּה לִי בְּשִׁלְמָא אִשׁ תְּמִיד צְרִיךְ אֲנִי לְמִדְרַשׁ מִזֶּה אִשׁ שְׁנֵאמַר בֵּה תְּמִיד אֲבַל הַשָּׂאֵר לְמָה לִי, וְעַל זֶה פִּירֵשׁ רִשׁׁי כּוֹלָן נִדְרָשׁוּ כּוֹי: צ דְּכַתִּיב שְׁנֵי פְעָמִים לֹא תִכְבֶּה:

[ז] ק פִּירוּשׁ שְׁכַל מֵלֵת תּוֹרָה דְּכַתִּיב בְּקִרְא לְרַבּוֹת בָּא כְּמוֹ שִׁפְרֵשׁ רִשׁׁי לַעֲיִל: ד וְלֹא הִקְטֵרָה כְּמִשְׁמַעָה שֶׁהָרִי לֹא הִיָּה מִקְטִיר אֲלֵא (אֲוִתָּהּ) הַקּוֹמֵץ בְּלִבְד וְלֹא אֵת כּוֹלָה כְּדְכַתִּיב וְהָרִים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ וְהִקְטִיר הַמְזַבְּחָה וְגוֹי: שׁ וּמִפְרֵשׁ רִשׁׁי עֲצֻמוֹ שֶׁהָרִי כְּתִיב לִפְנֵי ה' הוּא מְעַרֵב כּוֹי אֵל פְּנֵי הַמְזַבֵּחַ הוּא דְרוּם כּוֹי.

[ח] ת פִּירוּשׁ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּלֵי שְׂמֵחִזִּיק קוֹמֵץ וַיִּמְדוּד בּוֹ וְהוֹכַחְתּוּ מִדְּכַתִּיב בְּקִמְצוֹ וְלֹא כְּתִיב מִלֵּא קִמְצוֹ: א דָּאִם לֹא כֵן וּמִשְׁמַנָּה לְמָה לִי הָא כְּבֵר כְּתִב בְּפִרְשֵׁת וַיִּקְרָא שְׁכַל הַסּוֹלֵת הִיא מְעוֹרֶבֶת עִם הַשֶּׁמֶן וְכִיּוֹן שְׁקוֹמֵץ מִסְלַת וְדָאִי גַם הַשֶּׁמֶן בְּכֻלָּל וַיְהִיָּה וְאִיּוֹ וּמִשְׁמַנָּה וְאִיּוֹ הַבִּיאוֹר כְּאֵלּוֹ אִמֵּר וּבִאִיזָה מִקּוּם הוּא קוֹמֵץ וּמִשְׁמַנָּה שֵׁישׁ בּוֹ רֹב הַשֶּׁמֶן: ב כְּדְכַתִּיב וְהָרִים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ וְאַחַר כֵּךְ כְּתִיב וְאֵת כָּל הַלְּבוֹנָה מִשְׁמַע שְׂאִין הַלְּבוֹנָה בְּכֻלָּל הַקְּמִיצָה:

[ט] ג וְאִם תֹּאמַר בְּמִקּוּם קָדוֹשׁ לְמָה לִי, וַיֵּשׁ לּוֹמֵר לְרַבּוֹת לְשַׁכּוֹת הַבְּנוּיּוֹת בַּחוּל וּפְתוּחוֹת לְחֹצֵר אֵהֵל מוֹעֵד שֶׁהֵן כְּשֶׁרִין לְאֲכִילַת הַמִּנְחוֹת כְּדֵאִיתָא בְּפִרְק קִמָּא דְכֻלָּיִם דָּף ו' וּבְפִרְק אִיזָהוּ מִקּוּמָן דָּף נ"ו:

[י] ד וְכֹל שֶׁכֵּן מָה שֶׁעוֹלָה לְאִישִׁים דְּכַתִּיב בִּיהַּ בְּהֵדִיא בְּפִרְשֵׁת וַיִּקְרָא וְהוֹכַחְתּוּ מִדְּסַמִּיךְ לֹא תֵאֲפֶה חֲמֵץ חֲלֵקִים: ה מִדְּכַתִּיב חֲטָאֵת הִיא בְּהוֹוִיָּתָה תֵּהָא שֵׁישְׁחֲטָנוּ לְשֵׁם חֲטָאֵת אֲבַל בְּאִשִּׁם לֹא נֵאמַר אִשִּׁם הוּא אֲלֵא אַחַר הַקְּטֹרֶת אֲמוּרִים וְהוּא עֲצֻמוֹ שֶׁלֹּא הִקְטִירוּ אִימּוּרֵיוֹ כִּשֶׁר כְּדִלְעִיל בְּפִרְשֵׁת וַיִּקְרָא:

[יא] ו פִּירֵשׁ שְׁחוֹלְקִים אֵת הַמִּנְחָה בְּהֵדִי תְּמִימִים חֵלֶק כְּחֵלֶק דְּהוּא אֲמִינָא דּוֹקָא לְאֲכִילָה הוּא דְּשֶׁרִי בְּקִדְשִׁים דְּכַתִּיב לֶחֶם אֱלֹהִיו מִקְדָּשֵׁי הַקְּדָשִׁים יֵאָכֵל אֲבַל לְחֵלֶק עִם הַתְּמִימִים כִּיּוֹן דְּלֹאֹ בְּנֵי הַקְּרֵבָה נִינְהוּ לֹא קָא מִשְׁמַע לָן: ז מִדְּכַתִּיב אֲשֶׁר יִגַּע בָּהֶם לְמָה לִי. אֲלֵא לּוֹמֵר לָךְ יִגַּע וַיִּכְנַס בָּהֶם שֵׁיבֶלַע בְּתוֹכוֹ: ח דְּהֵיִינוּ מִקּוּם נִגְיַעְתּוֹ וְלֹא כּוֹלוֹ: ט רְצוֹנוֹ לּוֹמֵר שֵׁיֵאָכֵל לִפְנֵים מִן הַקְּלַעִים לְיוֹם וְלִילָה עַד חֲצוֹת:

[יג] י דְּמָה תְּלַמּוּד לּוֹמֵר וּבְנִיּוֹ הָרִי כְּהַנִּים גְּדוֹלִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהוּא אֹמֵר וְהַכְּהֵן הַמְּשִׁיחַ כּוֹי: כ פִּירוּשׁ שְׁמִנְחָה תְּמִיד דְּבוֹק עִם כְּהֵן הַמְּשִׁיחַ לֹא עִם בְּנֵי אִם כֵּן מִנְחָתָם אֵינָן תְּמִיד רַק בְּיוֹם חִינּוּכָן דּוּמִיא דְּבִיּוֹם הַמְּשַׁח הַכְּהֵן גְּדוֹל שֶׁהוּא חֲנוּכוֹ לְכַהֵן גְּדוֹל וְנִכְתֵּב בְּיוֹם הַמְּשַׁח וְלֹא מִיּוֹם הַמְּשַׁח לְכֻלּוֹל גַּם לְחֲנוּךְ הַכְּהַנִּים הַדְּיוּטִים דָּאִם לֹא כֵן מִיּוֹם מִיבְעִי לִיהַּ שְׁמֵאוֹתוֹ הַיּוֹם וְאֵילֶךְ תְּמִיד יִקְרִיב:

[יד] ל מִדְּכַתִּיב תְּפִינִי שֶׁהוּא תִּיבּוֹת תְּפִי נָא מִשְׁמַע שֶׁהִיא חִיָּה לְמִדְּנוּ שְׁכִשְׂיֵאֲפָה תֵּהָא חִיָּה וְלֹא מִטּוֹגְנַת לְכַךְ פִּירֵשׁ רִשׁׁי שֶׁהִיא אֲפוּיָה מִתְּחִילָה וְאַחַר כֵּךְ מִטְּגָנָה: מ אָף עַל גַּב דְּמִקְרָא מִלֵּא הוּא זֶה בָּא לְאֲפוֹקֵי מִדְּרַבֵּי שְׁמַעוֹן דְּאִמֵּר מִנְחַת כְּהַנִּים וּמִנְחַת כְּהֵן מְשִׁיחַ אֵינָן בָּהֶם פְּתִיתָה כְּלוּמֵר שֶׁלֹּא יִכְפּוֹל אֶחָד לְשָׁנִים וּשְׁנֵים לְאַרְבַּעָה כּוֹי כִּיּוֹן שְׂאִין בָּהֶם קְמִיצָה וְלֹא כְּתִיב הִכָּא אֲלֵא פְתִימִים וְלֹא פְתוֹת אוֹתוֹ פְתִימִים כְּמוֹ בְּמִנְחַת יִשְׂרָאֵל:

{טו} נ לכך פירש רש"י כן ושינה הקרא לפי שמצינו לפרש המשיח תחתיו המשיחות יהיו תחתיו או מצינו לפרש המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה קרבן כלומר הבן יעשה קרבן לכך פירש רש"י כן ושינה הקרא כדי שיהא תחתיו דבוק עם מבניו ולא עם המשיח שתחתיו, לא יאמר אלא על איש במקום איש. ועיין בקיצור מזרחי ומהר"ר נתן (ספר אמרי שפר) וגור אריה ודברי דוד כל אחד יש לו בזה דרך בפני עצמו: **ס** לאפוקי שלא תפרש כליל כל המנחות ופירושו כל המנחות תקטיר הקומץ ופירוש כליל כולה נשרפת וכן כל מנחת כהן של נדבה כלומר לא שמנחת כהן מתחלפת ממנחת כהן משיח לכך הוסיף וכן וכו' שגם היא כליל והוסיף של נדבה שלולא זה משמע וכן מנחת כהן שהיא חובה דומיא דשל כהן המשיח אבל נדבה לא קא משמע לן ששתיהם כליל: **ע** הוכחת רש"י מדכתיב וכל מנחת כהן וגו':

{טז} פ כלומר מפני שאמר כליל תהיה ולא אמר אם לגבוה אם להדיוט משום הכי פירש כולה לגבוה כלומר לשרפה:

{יט} צ והא דלא פירש קרא כפשוטו המחטא יאכל דהא כתיב כל זכר בבני אהרן יאכלנה. ואין להקשות דלמא הראוי לעבודה יאכלנה לאפוקי בעל מום שאינו ראוי דהא כתיב כל זכר לרבות בעל מום אלא על כרחך בא לאפוקי טבול יום שאין לו חלק ואין לומר איפכא טבול יום יאכל לאורתא ובעל מום לא יאכל כלל מסתברא בעל מום יאכל שהוא באכילה לאלתר לאפוקי טבול יום אינו באכילה עד הערב שמש:

{כ} ק (נחלת יעקב) בתורת כהנים יכול אף על פי שלא בלע תלמוד לומר בבשרה עד שיבלע כו' וברייתא זו הובאה בזבחים דף צ"ז: **ר** דמשמעות הקרא דצריך להזות על הבגד וזה אי אפשר לכן פירש ואם ופירושו ואשר יהא נזה כמו שפירש רש"י בסמוך (בתורת כהנים) יכול יהא בגד כולו טעון כבוס תלמוד לומר אשר יזה עליה תכבס מקום הדם טעון כבוס ואין הבגד כולו טעון כבוס: **ש** כדכתיב במקום קדוש בחצר אהל מועד שמע מינה דחצר אהל מועד מקום קדוש הוא:

{כא} ת לאחר יום ולילה הבא אחריו. ואם תאמר ולשהייה לאחר עמוד השחר דלמחר דלהוי נותן טעם לפגם ולא ליהוי בשבירה ומריקה ויש לומר כיון שבעמוד השחר דלמחר מיד חל עליהם חיוב שבירה ומריקה תו לא פקע אפילו לאחר מכן הרא"ם:

ויקרא פרק-ז

{א} א פירוש אינה קרבה היא בעצמה ומכל מקום קדושה חלה עליה ולא נפקא לחולין ותרעה עד שיפול בה מום ואז תמכר ויפלו דמיה לנדבה:

{ג} ג דק"ל למה לא כתיב ואם כבש הוא מקריב וגו' ואם עז הוא מקריב וגו':

ה ג דהיינו עד שלא הקריב את האשם דשוב אין צריך להקריב לפי שהמיתה מכפרת: ד כגון שהפריש אשם ונאבד ממנו והקריב אשם אחר ואחר כך נמצא אשם ראשון אם כן כבר נתכפרו בעליו וצריך לרעות אשם זה עד שיסתאב ואחר כך מוכרים אותו וקונים בדמיו עולה. ופירש רש"י דוקא בא להודיענו אף על פי שעומד להיות דמיו עולה לקיץ המזבח אם שחטו סתם אינו כשר לעולה קודם שניתק לרעיה אבל משניתק לרעיה אם שחטו סתם כשר. מדכתיב אשם הוא משמע אבל לא עולה ופשיטא שהוא אשם ולא עולה אלא משמע שפעמים יכול הוא להיות עולה כגון שניתק לרעייה ושחטו סתם כשר לעולה: ה כלומר ומכיון שלא הוקטרו אימוריו כשר תו לא שייך לומר לשמו כשר שלא לשמו פסול שאם תאמר כן יהא אשם צריך הקטרת אימוריו לשמו מאחר שאשם הוא כתיב אחריו והרי אם לא הוקטרו אימוריו כשר דאין כפרה אלא בדם:

ז ו פירוש תורה אחת להם דבוק עם הכהן אשר יכפר וגו' הבא אחריו שאם להשוות חטאת ואשם הא כבר כתיב כחטאת כאשם שהשוו זה לזה: ז פירוש ואין לו הערב שמש: ח פירוש פעמים יש טמא שצריך להקריב קרבן למחר:

ח ט פרט לטבול יום וגו' ואף על פי שמיעטן הכתוב מלחלוק בבשר כדלעיל הוה אמינא דוקא בשר דקאי לאכילה והם אינם ראויין לאכילה עכשיו לכך מיעטן הכתוב אבל עורות כיון דלא קאי לאכילה הוה אמינא אף על גב דלא חזיין לעבודה חולקין בעורות קמשמע לן וכו' למעטן מעורות:

ט י הכהנים היו נחלקים לכ"ד משמרות כל משמר לשבת וכל משמר נחלק לששה בתי אבות לששת הימים לכל יום בית אב אחד וביום שבת שמשו כל הששה בתי אבות ביחד:

י יא פירוש זו מנחת סלת של נדבה האמורה בפרשת ויקרא דהא שאר מינים כבר חשב כדכתיב וכל מנחה אשר תאפה בתנור וכל נעשה במרחשת ועל מחבת וגו' ואם כן נשאר וכל מנחה בלולה בשמן בהכרח על מנחת סלת:

יא יב ל נאמר כאן תרומה לה' ונאמר בתרומת מעשר תרומה לה' מה להלן אחד מעשרה אף כאן אחד מעשרה ולמדנו שכל מין ומין היו עשרה חלות שאם היו פחות מעשרה או יותר על עשרה אי אפשר שיהא עשירית מכל מין אלא חתיכה מן החלה אחת או חצי החלה והתורה אמרה אחד מכל קרבן שפירושו אחד שלם מכל מין שלא יטול פחות: מ מדכתיב כאן לחם חמץ וכתיב גבי לחמי עצרת לחם תנופה שתיים שני עשורונים ואם כן גמרינן לחם לחם מה לחם האמור גבי עצרת התם כל לחם ולחם היה עשרון אחד וכאן היה י' ככרות של חמץ דכל מין היה עשר עשורונים ואם כן שיעור הלחם היה י' עשורונים וכל שאר ג' מינים בכללן לא היו כי אם עשר עשורונים ומנלן דלמא כל מין היה עשר עשורונים. דאם כן היה לו לכתוב ולחם חמץ וגו' מאי נפקא מינה דכתיב על חלות לחם וגו' הרי כבר אמור לעיל הג' מיני חלות אלא לומר לך שיהיו החלות דומות ללחם כלומר כל החלות לא יהיו אלא י' עשורונים כמו לחם בלבד: נ אינו רוצה לומר שחלטה ברותחים ואין אופים אותו אחר כך בתנור אלא צריכים אנו לאפותה אחר חליטתה כמו במנחה שכתוב בה בהדיא תופיני וילפינן מורבכת מורבכת לגזירה שוה:

יג יד דאם לא כן יקריב קרבנו על זבח תודת שלמיו למה לי הא לעיל מיניה כתיב והקריב על זבח התודה חלות מצות וגו' אלא שמע מינה אינו אלא לדרשא שאין הלחם קדוש וכו' ויהיה חלת לחם חמץ נדרש לפניו ולאחריו לפניו חלות

מצות בלולות בשמן וגוי'. וסלת מרבכת בלולות בשמן על חלת לחם וגוי'. ולאחריו על חלות לחם חמץ יקריב קרבנו על זבח תודת שלמיו :

{יד} ע דקשה לרש"י והלא לא היה אלא קרבן אחד שלמי תודה. לכך פירש לחם אחד וכו' דכל מין ומין נקרא קרבן :

{טו} פ ואף על גב שרש"י פירש בפרשת ראה גבי ולא ילין מן הבשר בחגיגת י"ד הכתוב מדבר ולימד עליה שנאכלת לשני ימים ולילה אחד יש לומר שרש"י זכרונו לברכה פירש הכא אליבא דבן תימא דאמר דחגיגה הבאה עם הפסח נאכלת ליום ולילה כמו הפסח והא דקאמר לשני ימים וכו' הוא אליבא דרבנן דפליגי עליה דבן תימא וסבירא ליה דהא דשלמים הבאים מתמת הפסח אינן נאכלים אלא ליום ולילה היינו אותן שלמים שבאים ממותר הפסח כגון שהפריש מעות לפסחו וקנה בהן פסחו ונותרו מן המעות שמאותן מעות יביא שלמים וכיון דמכח פסח קאתו דינן כפסח לאכול ליום ולילה ואין לתמוה היאך פירש כאן אליבא דבן תימא ולקמן אליבא דרבנן שכן דרכו של רש"י בכמה מקומות בפירושו לפירוש החומש : צ מדכתיב קרבנו ולא כתיב ביומו יאכל אלא לומר לך שיהיו החלות כמו הקרבן עצמו לענין אכילתן דהחלות כמו כן נקראו קרבן דכתיב והקריב ממנו אחד מכל קרבן : ק רוצה לומר למה אמרו חכמים שיאכל אותו עד חצות ולא יותר וכו' :

{טז} ר פירוש הא דכתיב ואם נדר או נדבה לאו למימרא דלעיל לא מיירי בנדבות דהרי לעיל מיניה מיירי גם כן בנדבה. לכך פירש רש"י שלא הביאה על הודאה כו' אבל עד השתא איירי דהביא על הודאה של נס : ש יאכל ביום שני שלא תפרש יאכל ביום א' וממחרת גם כן יאכל והנותר ממנו פירוש ביום שני יאכל ביום ג' אלא כך פירושו וממחרת והנותר ממנו בראשון יאכל פירוש מה שנותר ביום ראשון יאכל ביום שני ולפי זה יהיה הוא"ו מוהנותר יתירא והוכחתו מדכתיב בסמוך ואם האכל יאכל וגוי' ביום השלישי וגוי' והא דלא פירש רש"י וא"ו והנותר כמו וא"ו ומשמנה דפירושו ומאיזה מקום יהיה הקומץ ממקום שנתרבה שמנה אף כאן פירושו ומתי הותר לאכול למחרת כשנותר מיום ראשון אבל לכתחלה מצותו ביום ראשון לבדו כמו שרוצה הרא"ם לפרש משום דאם כן היה לו לכתוב יאכל והנותר ממנו ממחרת דלא נטעה לפרש והנותר מיום שני דעליה קאי משנפרש דקאי על יום א' אלא ודאי הוא"ו יתירא אבל לעיל אין מקום לטעות והכא בלא וא"ו אין מקום לטעות משום הכי פירש וא"ו זו יתירא ודו"ק. ובזה יתורץ תמיהת הרא"ם שתמה על רש"י שלא פירש וא"ו זו כוא"ו ומשמנה :

{יח} ת פירוש אם חשב עליו בשעה שהכהן זורק את דמו מחשבת פסול דהיינו לאוכלו ביום ג' שהוא חוץ לזמנו אז הוא פסול אבל לאחר הקרבתו שנעשה כל עבודתו בכשרות אין שום מחשבה ולא שום פסול פוסל בו : א ואין לתמוה כיון שהקרבן נעשה בהכשרו אם כן איך אחר כך באכילתו יפסל כבר תירצו בתורת כהנים אם מצינו בזב ובזבה ושומרת יום כנגד יום שהיו בחזקת טהרה וכשראו סתרו היום מחזקת טהרה אף זה כן : ב פירוש להכי אפקיה קרא בלשון לא יחשב לומר לך דבמחשבה הוא נפסל והכי קאמר המקריב אותו דהיינו בשעת הקרבת הזבח לא יחשב לו פירש לא תעלה לו זאת המחשבה של האכל יאכל ביום הגי' האמור למעלה : ג פירוש אם עבר וחשב הרי שתיקן בזה כמה ענינים שפירש המקריב אותו בשעת הקרבת הזבח כדלעיל ולא הכהן המקריב כפי המובן. גם פירש לא יחשב לו מענין מחשבה לא מענין חשיבות. גם הוסיף מלת זאת להורות שהמחשבה שהוא מוזהר שלא תעלה לו היא זאת המחשבה של האכל יאכל ביום

ג' שהוא מחשבת אכילת חוץ לזמנו אבל מחשבת אכילת חוץ למקומו הוא נדרש מפסוק ואם האכל יאכל ביום הג' שבפרשת קדושים באם אינו ענין לחוץ לזמנו כדפירש רש"י שם גם הוסיף ואם חשב קודם פיגול יהיה מפני שבזולת זה יהיה המובן ממנו שכאשר לא יעלה במחשבתו שיאכל חוץ לזמנו פגול יהיה: ז דהרי בתוך הזמן גם כן פיגול הוא כיון שפוסלו במחשבה בשעת שחיטה או זריקה לכן מגיה הפירוש בתוך הזמן:

{יט} ה לאפוקי של פיגול הסמוך לו שהוא אינו נאכל אף בלא נגיעת טומאה: ו פירוש שיצא חוץ לעזרה או קדשים קלים חוץ לחומת ירושלים דהיוצא אסור באכילה משום בשר בשדה טרפה לא תאכלו והפנימי מותר אף על פי שנוגע בחיצון ולא אמרינן הנוגע בטמא טמא וכן לנפסל דהאי והבשר השני לרבות בא דהיה לו לומר כל טהור יאכל בשר ותו לא מאי והבשר אלא לרבות שזה מותר:

{כ} ז ואם תאמר למה לי קרא תיפוק ליה מדאיצטריך למכתב גבי פסח דאינו נאכל אלא למנוייו דהיינו בעלים מכלל דשלמים הנאכלים לשני ימים ולילה אחד נאכלים לכל אדם דאם לא כן שאינן נאכלים אלא לבעלים פסח דכתב רחמנא דאינו נאכל אלא לבעלים למה לי השתא נילף משלמים שהם קלים שנאכלים לשני ימים ובכל מאכל אפילו הכי אינן נאכלים אלא לבעלים פסח החמור שאינו נאכל אלא ליום ולילה ואינו נאכל אלא צלי לא כל שכן. יש לומר דאי לאו קרא הוה אמינא שאר שלמים אינן נאכלים אלא לבעלים וקרא דפסח צריכא לגופיה דאין נקראים בעלים אלא שנמנו עליו קודם שחיטתו אבל אחר שחיטתו לא לאפוקי שאר שלמים אפילו אם נשתתפו בו אפילו אחר שחיטתו מותרים לאוכלן אבל בלא שיתוף לא משום הכי איצטריך קרא נראה לי. והרא"ם תירץ דאי לאו קרא דכל טהור וגוי הוי קשה קראי אהדדי כתיב בפסח תכוסו על השה מלמד שאין הפסח נאכל אלא לבעלים הא שלמים נאכלים אף שאינן בעלים דאי לבעלים דוקא תיתי פסח מקל וחומר דשלמים כדלעיל וכתיב ודם זבחך ישפך והבשר תאכל דמשמע דשלמים אינן נאכלים אלא לבעלים משום הכי כתב רחמנא קרא דכל טהור וגוי ללמד דקרא דזהבשר וגוי לאו דוקא בעלים אלא כל טהור אף שאינו בעלים: ח דילפינן וטומאתו וטומאתו גזירה שוה כתיב הכא וטומאתו עליו וכתיב התם בפרשת פרה עוד טומאתו בו מה להלן טומאת הגוף דבהדיא כתיב ביה וכל נפש אשר יגע בטומאת מת אף הכא מיירי בטומאת הגוף: ט רצונו בזה שלא תקשה והלא אין עונשין אלא אם כן מזהירין. לכן פירש אינה מפורשת וכו': י גזירה שוה כתיב בפרשת חקת כו' כדלעיל טומאתו בו וכתיב ביה כרת ואזהרתו בפרשת נשא דכתיב ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם דהיינו אזהרה שלא יבא בטומאת הגוף למקדש וילפינן טומאתו דהכא מטומאתו דהתם מה טומאתו דהתם יש בו אזהרה אף טומאתו דהכא יש בו אזהרה: כ אחת באמור אל הכהנים כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים וגוי. ואמרינן בזבחים פרק ד' דהאי יקרב אכילה הוא ומהו יקרב בראוי להקריב שהוקדש בכלי כלומר שיהא ראוי להקריב היכי דמי שיהא כבר מקודש בכלי ועוד שתי כריתות בפרשת צו והנפש אשר תאכל בשר זבח השלמים וסמיק ליה ונפש כי תגע בכל טמא ובתרווייהו כתיב ונכרתה אחת לכלל רצונו לומר ההוא דאל הקדשים שכלל את הכל ואחת משתים הללו הכתובים בפרשת צו לפרט ומדה זו נדרשת בתורת כהנים בתחלת הספר דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא כיצד ונפש אשר תאכל מבשר זבח השלמים וגוי והלא השלמים בכלל כל הקדשים היו ולמה יצאו להקיש אליהם מה שלמים מיוחדים קדשי מזבח אף כל קדשי מזבח יצאו קדשי בדק הבית שאין חייבים עליהם משום טומאה:

ל [כד](#) ל דכתיב לעיל בפרשת ויקרא ונעלם ממנו והוא טמא ואשם ולא ידענו אמאי ואשם וכי מפני שהוא טמא יהא באשם להביא קרבן עולה ויורד לפיכך הופנה כרת זה ללמדך שלכפר על כרת זה הוא בא שהוא טומאת קודש ואם אינו ענין לטומאת קודש דנפקא לן מגזירה שוה דבקרבן עולה ויורד כתיב או בנבלת בהמה טמאה ונאמר באוכל קדשים בטומאת הגוף בפרשת צו ונפש כי תגע וגוי' בבהמה טמאה וגוי' ואכל מבשר וגוי'. מה להלן טומאת קודש אף כאן טומאת קודש תנהו ענין לטומאת מקדש : **מ** פירוש דאי להתיר הנאה כיון דנבלה הותרה מדכתיב לגר אשר בשעריך וגוי' חלב נמי בכלל על כרחך בא שאינו מטמא טומאת נבילות ואפילו למשוח בו עורות קדשי בדק הבית משום הכי כתיב יעשה לכל מלאכה : **נ** והוא הדין לאו של טרפה וצריכי לכתוב תרווייהו חלב נבילה וחלב טריפה דאי אשמעינן נבילה הוה אמינא נבילה הוא דאיסור חל על איסור משום דמטמא טומאה חמורה אבל טריפה לא ואי אשמעינן טריפה הוה אמינא טריפה הוא דאיסור חל על איסור משום דאיסורו מחיים אבל נבלה לא משום הכי צריכי תרווייהו :

ס [כו](#) ס דאם לא כן לעוף ולבהמה למה לי אבל אין לומר דממעט דם חיה זה אינו דחיה בכלל בהמה ולא דוקא דגים וחגבים הוא הדין דם אדם משום דהוי כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט עוף ובהמה אין אבל שאר דם שאינו דם עוף ובהמה לא : **ע** ואם תאמר למה מהפך רש"י ולא מפרש על סדר הקרא ויש לומר דבלא זאת הוה אמינא דכל מושבותיכם בא לרבות כל מה שבמושבותיכם יהא אסור אפילו דגים וחגבים אבל השתא דכתיב לעוף ולבהמה דממעט דגים וחגבים אם כן קשה למה לי בכל מושבותיכם אלא בא ללמדנו שאף בחוץ לארץ יהא נהוג לפי שהוא חובת הגוף. ואם תאמר פשיטא כיון דחובת הגוף הוא נוהג בין בארץ וכו' לכן פירש רש"י ובמסכת קידושין וכו' והתם מפורש הכי אי לא כתיב בכל מושבותיכם סלקא דעתך אמינא הואיל ובענין הקרבנות כתיבי בזמן דאיכא קרבן נאסר חלב ודם בזמן דליכא קרבן לא קא משמע לן :

פ [לז](#) פ מדכתיב ולקח הכהן הטנא מידך מה התם יד הכהן אף הכא מיירי בידו של כהן וכתבי ידיו תביאינה דמיירי בבעלים הא כיצד שתהא יד בעלים כו' : **צ** ואף על פי שדי באחד משום דברוב עם הדרת מלך : **ק** פירוש כיון דכתיב את החלב על החזה יביאנו לא היה צריך לכתוב עוד את החזה לכך פירש דהאי את החזה בתרא אלהניף אותו קאי כאלו אמר שאת החזה שמביא עם החלב אינו מביא אלא כדי להניף אותו בלבד שלולא זה הוה אמינא דאת אשי ה' דלעיל כולל החלב והחזה הבאים אחריו. ואם תאמר הא בהדיא כתיב אחר זה והקטיר הכהן את החלב המזבחה והיה החזה לאהרן ולבניו והיכי תיסק אדעתין שיהא אף החזה לאישים. יש לומר דאי לאו קרא דאת החזה להניף הוה אמינא דקרא והקטיר הכהן את החלב המזבחה והיה החזה לאהרן ולבניו בא ללמד שלא תאמר דהא דכתיב את החלב על החזה ללמד שאף החזה לאישים אבל לא ללמד שאין הבשר נאכל בעוד שאימורים למטה מן המזבח השתא דכתיב את החזה להניף שלמדנו מזה שאין החזה מן האישים נשאר קרא דוהיה החזה לאהרן ולבניו ללמד שאין הבשר נאכל בעוד האימורים למטה מן המזבח. הרא"ם : (גור אריה) דאי לאו האי קרא דאת החזה להניף הוה אמינא דמקצת החזה לאישים ומקצתה לאהרן כדאמרינן גבי כבד עיין שם :

ר [לד](#) ר מדכתיב אשר הונף ואשר הורם דפירוש תנופה מלשון הנפה אילך ואילך ופירוש תרומה לשון הרמה למעלה וממילא מוריד :

לז ש שכל מלוי יד בכל מקום אינה אלא לשון חינוך כדלעיל בפרשת תצוה:

ויקרא פרק-ח

ב ת דהקמת המשכן היה בראש חודש ניסן וזה היה בכ"ג באדר. ופירוש ופתח אהל מועד תשבו שבעת ימים רצונו לומר במקום פתח אהל מועד לפי שכל ז' הימים היה מעמידו ומפרקו ובראש חודש הוקם המשכן ולא נפרק כי אם בעת המסעות: **א** לא מלשון לקיחה וכבר הוא מבואר בפרשת בראשית ובמקומות אחרים:

ה ב כאן לא נזכר למעלה שום דבר שיאמר עליו זה הדבר לכן פירש דברים שתראו: **ג** כי בכתוב לא הוזכר את מי צוה לכן הוצרך לפרש אותי צוה וכו':

יג ד עיין לעיל פרשת תצוה:

טו ה כלומר מי טמא את המזבח שצריך לטהרו ועל זה פירש מזרות כו': **ו** דאם לא כן במאי קדשו: **ז** כאלו אמר ויקדשהו להיות מכפר עליו שפירושו מכאן ואילך:

כב ח שמלואים דכתיב הכא אינו לשון חינוך אלא לשון שלמים שממלאים ומשלימים וכו':

כו ט דק"ל למה לא כתיב וחלת מצה שמן ברישא דקרא או בסיפא דקרא ורקיק שמן והוה נמי קאי אכל מה דכתיב לעיל מיניה ומפרש וכו':

כח י כתב הרא"ם לא ידעתי למה פירש כאן ולא בויקח משה את הדם וגוי וכל הנמשכים אחריו שכל השימושים היו על ידי משה. ושמא יש לומר שהמתין עד סוף כל שימוש של משה עכ"ל. ועוד י"ל דקשה לרש"י למה הקטירו השוק על המזבח כי לא מצינו בשום שוק של שלמים שהקטירו וכמו שכתב רש"י בסמוך. ומתרץ משה היה משמש וכו' וגבי חזה ושוק כתיב לאהרן ובניו יהיה למנה משום הכי הקטיר המזבחה ולא נתנה לו למנה אלא החזה כדי לעשות היכר בינו ובין אהרן ובניו כי הם היו כהנים והוא היה לוי ולא שמש אלא בז' ימי המלואים והיכר זה עשה הקדוש ברוך הוא בינו ובין הכהנים בני אהרן: **כ** ולא על ממש דהא כבר הקטיר את העולה קודם שחיתתו של זה האיל:

לד ל פירוש מקרא קצר הוא והיה צריך להיות כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשות כל ז' הימים דאם היה כאשר עשה ביום הזה דבוק למעלה עם שבעת ימים ימלא את ידכם כאשר עשה ביום הזה אם כן כאשר צוה ה' לעשות ישאר לבדו ואין לו טעם. אבל רבותינו זכרונם לברכה פירשו לעשות זה מעשה פרה לכפר זה מעשה יום הכפורים ואם כן לפי מדרשם צריך לומר שהם מדביקים כאשר עשה ביום הזה עם הקודם לו ומאמר צוה ה' לעשות מאמר בפני עצמו

הוא שהשם צוה לעשות מעשה הפרה ולכהן גדול לכפר עליכם ביום הכפורים על ידי פרישת שבעת ימים: **מ** כמו שצריך אלו דינים בכאן כך צריך התם:

[לה] נ דאם לא כן שנכתב לדיוקא למה ליה למיכתב כלל ולא תמותו ודאי לא ימותו כשישמרו מצות ה' אלא ודאי נכתב לדיוקא: **ס** פירוש שמכלל לאו אתה שומע הן ומפני שכוונת המקרא הזה אינו רק להעניש למי שלא יעשה כן ולא לומר שאם יעשה כן לא ימות כיון דעיקר הגיזום היא המיתה הוצרך רש"י לומר כאן שמכלל לאו אתה שומע הן וכאלו אמר שאם לא תעשו כן תמותו:

[לו] ע דאם לא כן למה ליה למיכתב ויעש פשיטא צדיק כמותו ח"ו לא יעשה מה שצוה לו הקדוש ברוך הוא. כתב הרא"ם וכן דרשו במכילתא גבי דבר אל בני ישראל וישבו וגוי ויעשו כן ובפרשת אחרי גבי ויעש כאשר צוה ה' את משה וגוי ובפרשת בא אל פרעה גבי וילכו ויעשו בני ישראל וגוי ובפרשת בהעלותך גבי כאשר צוה ה' את משה וגוי אבל בפרשת בהעלותך גבי ויעשו את הפסח וגוי לא פירשו כלום. ושמא מפני שסמכו על מה שדרשו בפסח עצמו בפרשת בא עד כאן לשונו. ולי נראה מה שלא פירשו בפרשת בהעלותך גבי ויעשו את הפסח וגוי מפני שכל אותה פרשה מדברת בגנותן של ישראל כמו שפירש רש"י שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא עשו פסח אלא זה וכו' משום הכי לא דרשו גבי אותו ויעשו וגוי כמו בשאר וק"ל. ועוד כתב הרא"ם אך בפרשת קרח גבי ויעש משה בענין המטות שלא דרשו כלום לא ידעתי למה עד כאן לשונו. ולי נראה משום דלא שייד בו לדרוש התם להגיד שבחו וכו' כיון שהוא שלוחו של מקום דחזקה שליח עושה שליחותו ואין זה שבח לשליח כשעושה שליחות המשלחו אבל ישראל ואהרן ובניו עשו על פי דבורו של משה ולא שינו מכל אשר צוה להם והאמינו לשליחותו על זה שייד למדרש להגיד שבחו כנ"ל. וק"ל: חסלת פרשת צו:

שמיני

פרשת

ויקרא פרק-ט

[א] א מדכתיב בסוף פרשת צו ופתח אהל מועד תשבו שבעת ימים וגוי ויעש אהרן ובניו וגוי ואחר כך כתיב ויהי ביום השמיני ודאי קאי אמה שלפניו אאותן שבעת ימים דדרשינן סמוכות. ועוד יש לומר דלא בא הכתוב לסתום אלא לפרש ולמה לא פירש איזה יום היה אלא ודאי ח' למילואים הוא ולא צריך לפרש כיון דסמיך ליה: **ב** דקשה לרש"י כיון שהפסוק בא להגיד לנו באיזה זמן היה ענין זה

באמרו ויהי ביום הח' עדיין אין אנו יודעים באיזה חודש היה שמיני למלואים או בכמה לחודש ועל זה פירש הוא ראש חודש ניסן ורצונו לומר דהפסוק לא צריך להגיד דודאי הוא ראש חודש ניסן דהא הוקם המשכן בו ביום כמו שמפורש בואלה פקודי וכיון שמצינו דהיה קדושה בראש חודש ניסן ודאי זה היה גם כן בראש חודש ניסן דתלינן קדושה ביום קדוש ועל זה סמך הפסוק לכך סתם זמנו. ותו קשה לרש"י מנא לן דסברא הוא דתלינן קדושה ביום קדוש דהפסוק סמך על זו הסברא ועל זה פירש ונטל עשר עטרות השנויות בסדר עולם רצונו לומר דהא אמרינן בסדר עולם דאותו היום נטל עשר עטרות ולמה הניח הקדוש ברוך הוא לו כל המעלות יותר משאר ימים קדושים אלא לאו שמע מינה מדזה היום מקודש כבר בהקמת המשכן תלינן קדושות ביום קדוש: ג ומשום הכי קאמר בה"א הידיעה השמיני המיוחד משום העשר עטרות שנטל ואלו הן ראשון למעשה בראשית ראשון לחדשים ראשון לנשיאים ראשון לכהונה לעבודה לירידת האש לאכילת קדשים לאיסור הבמות לשכון שכינה בישראל לברך את ישראל: ד דקשה לרש"י למה קרא זקני ישראל אין לומר שרצה לדבר להן שיאמרו לישראל להקריב קרבנם דהא כתיב אחריו ואל בני ישראל תדבר לאמר וגוי אבל להם לא היה משה מדבר כלום ועל זה פירש להשמיעם וכו' ואף על פי דלעיל בפרשה הקודמת כתיב ויאמר משה אל העדה זה הדבר אשר צוה ה' ופירש רש"י שלא תאמרו לכבודי ולכבוד אחי אני עושה אם כן למה צריך להשמיעם שנית שעל פי הדבור נכנס לשמש. יש לומר דהכא בא לאשמועין שעל פי הדבור נכנס לשמש אף בכהונה גדולה שהיא עבודה אחרת מעבודת כהן הדיוט. (נחלת יעקב) יש לומר דהתם מיירי במה שעשה תוך ז' ימי מלואים והכא מיירי במה שעשה בשמיני וזהו דנקט לעיל לכבודי וכאן מדבר בעד אהרן לבדו:

[ב] ה ואם תאמר הא אין קטיגור נעשה סניגור כדפירש רש"י בפרשת חקת. ויש לומר דדוקא בעבודת פנים כמו בבגדי כהונה כשהיה כהן גדול נכנס לפני ולפנים לא נכנס בבגדים שהיה בהם זהב משום אין קטיגור וכו' ובעבודת חוץ לא היה הקפדה על זה. ואין להקשות כיון שאהרן היה חוטא בעגל איכא למיחש לאין קטיגור נעשה סניגור כדפירש רש"י בפרשת חקת דשאני התם דהפרה היתה מכפרת על כל ישראל ואי היה אהרן המכפר איכא למיחש לאין קטיגור נעשה סניגור אבל הכא לא היה מכפר אלא על עצמו אין שייך טעם זה. כתב הרא"ם אבל מה שאמר להודיע שמכפר לו הקדוש ברוך הוא על ידי עגל זה על מעשה העגל לא ידעתי איך הודיע זה אם בעבור שנראה להם כבוד ה' על ידי קרבנות אלו שמורה שמכפר לו הקדוש ברוך הוא על ידי עגל זה על מעשה העגל אי הכי אפילו בלא עגל נמי ידענו שמכיון שנראה להם כבוד ה' על ידי הקרבתן שהקריב ידענו שכבר נתכפר עונו וכו'. ולי נראה דדיוקא דרש"י הוא מדכתיב קח לך עגל וגוי לך למה לי לא היה לו לומר אלא קח עגל כמו גבי העם דכתיב קחו שעיר עזים וגוי אלא על כרחך מדכתיב קח לך עגל בן בקר לחטאת פירש הקיחה היא לך כלומר לטובתך היא להודיע וכו' אי נמי דהוכחתו הוא מה שצוה לו עגל לחטאת והלא חטאת של כהן משיח הוא פר כמו שכתוב בפרשת ויקרא ולמה צוה כאן עגל לחטאת אלא להודיע שמכפר לו הקדוש ברוך הוא על ידי עגל זה על מעשה העגל אשר עשה:

[ד] ו (נחלת יעקב) להשרות שכינתו וכו' כדכתיב ותצא אש ותאכל וגוי וזהו במעשה דיככם לפי שזהו חיבה יתירה שנתקבלו הקרבנות אבל לא במה דכתיב וירא כבוד ה' אל כל העם דהא כמה פעמים נראה כבוד ה' ולא נצטוו על הבאת קרבנות ואפילו לרעה נראה לפעמים כבוד ה':

[ז] מדלא כתיב ויאמר משה אל אהרן עשה חטאתך וגוי ולמה היה צריך משה לאמר לו קרב אל המזבח ועוד הרי כבר נאמר והקרב לפני ה' אלא וכו': ח כתב הרא"ם הוצרך לפרש קרבן העם שעיר עזים ועגל וכבש לאפוקי מוספי ראש חודש שגם הם קרואים קרבן העם ואגבן פירש חטאתך ועולתך וכו' ועיין שם. ואם תאמר מה צריך רש"י לפרש זה דמילתא דפשיטא הוא דודאי קאי אשלמעלה מזה. ועוד קשה מה שפירש כל מקום וכו' למה לא פירש זה לעיל בפסוק שכתוב בו עגל וכמו שהקשה הרא"ם. ועוד קשה דכבש נמי נלמד מכאן ולמה לא נקט כל מקום שנאמר עגל או כבש. ויש לומר דהייתי אומר מדמשנה הפסוק בלשונו וכתב גבי אהרן חטאתך ועולתך דרך פרט וגבי העם כתיב קרבן העם דרך כלל ולא כתיב חטאתם ועולתם אלא ודאי לא מיירי בקרבנות דלעיל לכך הוצרך רש"י לפרש דאפילו הכי מיירי בקרבנות דלעיל. ומה שמשנה הפסוק בלשונו סבר רש"י דלא קשה מידי דגבי אהרן אינו יכול לכתוב קרבנך דרך כלל דהייתי אומר דמיירי בסתם חטאת שמביא כהן גדול שהוא פר כגון פר כהן משיח או פר יום הכפורים לכך צריך לפרש חטאתך עגל בן בקר וכו' אבל בעם ליכא טעות דחטאתם היה שעיר עזים וגם חטאת ציבור סתם הוא שעיר עזים: ט הוצרך לפרש שלא תאמר כיון דכתיב גבי אהרן עגל בן בקר ולא סתם עגל היינו עגל בן בקר היינו פר דעגל בן בקר היא נמי בן ג' שנים משום דסתם עגל בתורה הוא בן ב' שנים לבד היכא דמפורש בהדיא בן שנה וממילא הכא דכתיב עגל בן בקר הוא בן ג' שנים אם כן הקושיא דלעיל במקומה עומדת למה שינה גבי אהרן ולא כתב סתם קרבניך. ועל זה פירש כל מקום שנאמר עגל סתם הוא בן שנה וממילא אתה למד דהיכא דכתיב בן בקר הוא בן שתי שנים ומשום הכי לא היה יכול לכתוב גבי אהרן קרבניך סתם שלא לבא לידי טעות לומר היינו עגל בן בקר היינו פר אלא כל מקום שנאמר פר הוא בן ג' שנים ועגל בן בקר הוא בן שתי שנים ועגל סתם הוא בן שנה אף אם אינו מפורש בהדיא בן שנה ומכאן אתה למד וכו' כלומר כיון דשני הכתוב גבי אהרן וכו' כדפרישית ודו"ק. ובזה יתורצו כל קושיות הרא"ם שהקשה למה לא כתב אותו בפסוק ועגל וכבש בני שנה אבל המתין עד כאן וכן למה לא אמר כל מקום שנאמר עגל בן בקר הוא בן שתי שנים דהא תרווייהו דברי רבי שמעון הם וגם מה שהקשה מנא ליה דבנין אב הוא דלמא כל מקום שנאמר סתם הוא בן שתי שנים לבד היכא שמפרש קרא בהדיא ודו"ק. נ"ל:

[יא] י דקשה לרש"י הא חטאת נאכלת אי נמי דקשה לרש"י כיון דהכל הוא עבודת עגל החטאת עד וישחט את העולה היה לו לכתוב כאשר צוה ה' את משה אחר קרא דואת הבשר וגוי דאז היה קאי אכל הפרשה ומתרץ דשריפה זו לא נצטוה למשה קודם לכן אלא עכשיו דלא מצינו וכו' אלא זו ושל מילואים משום הכי לא כתיב לבסוף וקל להבין. והא דפירש רש"י לעיל בפרשת תצוה לא מצינו חטאת חיצונה נשרפת אלא זו צריך לומר לאו דוקא זו אלא זו וכל כיוצא בו דהאי נמי של מילואים נקרא אלא שאותו של שבעת ימי המילואים היתה לחינוך הכהונה שמאז חל עליהם שם כהונה אף על פי שלא התחילו בעבודה עד יום שמיני למילואים ושל שמיני למילואים היתה לחינוך העבודה וגם פר שני של לויים שבפרשת בהעלותך שפירש רש"י שני לעולה מה עולה אינה נאכלת אף חטאת אינה נאכלת וכו' שגם היא של מילואים היא שבה נתחנכו הלויים לעבודת לוי. הרא"ם:

[טו] כ דקשה לרש"י כיון שקאי על חטאת שהיא לשון נקבה היה לו לכתוב כראשונה. ומתרץ דראשון קאי על עגל שהוא נמי לשון זכר לכך לא נקט רש"י כחטאת שלו. אי נמי יש לומר דהכי קשה לרש"י דלשון של ראשון משמע שקאי

אמה שכתוב לפניו ולפניו כתיב עולה ואיך אמר שיעשה דין חטאת כעולה. לכך פירש כעגל שלו רוצה לומר לא קאי אשלפניו אלא אשלפני פניו דהוא חטאת דהיינו עגל שלו. הרא"ם :

[טז] ל כתב הרא"ם במנחות בפרק שתי מדות ובביצה פרק יום טוב תני תנא קמיה דרבי יצחק בר אבא ויקרב וגו' ויעשה כמשפט עולת נדבה למד על עולת חובה שטעונה סמיכה וכו'. ואין להקשות והא בפרשת ויקרא פירש רש"י גבי על ראש העולה לרבות עולת חובה לסמיכה ואם כן למה לי כמשפט ללמד על עולת חובה לסמיכה. ויש לומר דעולת חובה דהכא הוא עולת אהרן שהקריב ביום השמיני שהטיל הכתוב עליו חובה ליום ולעיל בויקרא בא הכתוב ללמד על עולת חובה של יחיד לדורות שטעונה סמיכה והכא מיירי בעולת חובה לשעה ואין ליליף קדשי שעה מקדשי דורות. ואם תאמר מנא ליה לרש"י דלמא קאי נמי אעולה שכתוב כאן לענין זריקת דמים על גבי המזבח סביב ולענין נתוח איברים ורחיצת קרבו וכרעיו כמו חטאת שקאי אחטאת דכאן. ויש לומר מדשני הכתוב בלשונו וכתוב בחטאת כראשון וכאן כמשפט על כרחך צריך לומר ויעשה כמשפט כמשפט הנהוג בעולה וזה אינו אלא בעולה דפרשת ויקרא ששם נתפרש משפט העולה :

[יז] מ דאם לא כן למה נשתנה מנחה זו ממנחת דורות שבפרשת ויקרא יותר מעולה דעולת שעה היא שוה לעולת נדבה שהיא לדורות ומנחת שעה אינה שוה למנחת דורות : נ פירושו מלבד עולת הבקר דאי הוה פירושו כל אלה עשה בלא עולת הבוקר היה לו לכתוב בסוף הפרשה אחר שהקריב שלמים שגם שלמים הקריב בלא עולת הבקר או היה לו לכתוב בתחילת הקרבה ואז היה משמע אכל הפרשה ומאי שנא שכתב כאן. בשלמא אי פירושו כל אלה עשה אחר עולת הבקר אתי שפיר דכתיב דוקא כאן דבא ללמד דקרבת הללו נקרבים אחר עולת הבקר ואי הוה כתיב בסוף היה משמע שגם שלמים דוקא אחר עולת הבקר וזה אינו דיש לומר דאין להם סדר לשלמים איזה מהן קודם. והרא"ם פירש דאם כן ומלבד עולת החודש מיבעי ליה כמו במוספי שבתות וחדשים ומועדות :

[יט] ח תקן בזה שהמכסה הזה אף על פי שהוא סתם אינו רק החלב המכסה את הקרב מפני שלא מצינו שיקרא בשם מכסה רק החלב המכסה את הקרב לא זולתו :

[כ] ע דקשה לרש"י הא במקום אחר כתיב שוק התרומה וחזה התנופה על אשי החלבים משמע שהחזה למעלה והחלב למטה ובפרשת צו בפירוש רש"י מפורש היטב בפסוק המתחיל ידיו תביאנה :

[כב] פ ואם תאמר מה צריך רש"י לנקוט יברכך יאר ישא כיון שנקט ברכת כהנים ודאי הוא יברכך יאר ישא ויש לומר שאל תיקשי מנא ליה דברכם בברכת כהנים כלל דילמא בברכה אחרת כמו ברכת שלמה שנאמר בו ויפרוש כפיו וגו' לכך נקט יברכך יאר ישא רוצה לומר משום מה ברכם משום שהקריבו חטאת ועולה ושלמים שאלו נרמזים בו ע"ש : צ (נחלת יעקב) לא שירד ממקום נשיאת כפים ולפי זה יהיה הכתוב מהופך ואפשר לפרש שירד שכבר ירד ועיין במה שכתבתי בפרשת שמות בפסוק וישב ארצה מצרים ויקח משה את מטה האלהים בידו וכן אמרו בתורת כהנים וזה לשונם הרי זה מקרא מסורס ואין ראוי לומר אלא וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים וישא אהרן את ידיו ויברכם וגו' עיין שם וכן אמרו במגילה דף י"ח :

[כג] ק ואם תאמר היאך נתעכבה הקטורת אחר כל הקרבנות הללו הא תנן בפרק אמר להם הממונה קטורת של שחר היתה קריבה בין זריקת דם להקטרת איברים ועוד מה צריך ללמדו וכי בכל שבעת ימי המילואים לא הקטיר משה קטורת כדי ללמדו. ויש לומר בכל שבעת ימי המילואים לא התיר להם הכתוב ליכנס לפניו מן הפתח כלל כדכתיב ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה ולהיות שהקטרת היא מעבודות הפנימיות לכן לא היה יכול ללמדו בשבעת ימי המילואים הוצרך ללמדו ביום שמיני למילואים שכבר הוקם המשכן והותרו כל עבודות הפנימיות והחיצונות ומפני שאין מחנכים את מזבח הזהב אלא בקטורת של בין הערבים כדתנן בפרק התכלת אם כן הקטורת שהקטירו בבקר שעדיין לא חנכו את מזבח הזהב לא הקטיר אותן אלא כדי ללמד את אהרן כדי שידע להקטירו בין הערבים מפני זה לא חשש להקטירו בזמנו והקטירו אותה אחר כל מעשה הקרבנות. הרא"ם: ר' ואין לומר ברכת כהנים שכבר בירך אותם אהרן. ועוד והא משה לוי היה והיאך בירך ברכת כהנים:

ויקרא פרק-י

[ב] ש מה שקשה על זה והא אין עונש בלא אזהרה אפרשנו בסמוך: ת ופירוש אשר לא צוה אותם אינו סיבת מיתתם אלא להודיע שמעצמם התנדבו בו ולא שצוה אותם כמו שצוה את אהרן קח לך עגל וגוי' ופירוש בקרבנתם בעת קרבנתם ולא שבעבור אש זרה מתו אלא עיקר מיתתם היתה מפני שתויי יין ולולי שרצה הקדוש ברוך הוא להתקדש על ידם לא היתה מיתתם עכשיו אף על פי שכבר נגזרה עליהם מיתה בשעה שהציצו וכן לא היו מתים ביום זה שהיה שמחה לישראל אם לא הורו הלכה ביום זה עיין עוד מזה לקמן. (ועיין בקצור מזרחי) כי שם הביא עוד דעת ר' יוסי הגלילי שאמר על הקריבה שנכנסו לפני ולפנים מתו ור' עקיבא שאמר שמפני שניהם מתו ודברי בר קפרא שאמר בשם רבי ירמיה בן אליעזר בשביל ארבע דברים מתו על הקריבה ועל ההקרבה שהקריבו קרבן שלא נצטוו ועל אש זרה מבית הכירים הכניסו ועל שלא נטלו עצה זה מזה:

[ג] א רוצה לומר למה כתיב וידם אהרן מה היה לו לומר על גזירת השם יתברך העם ה' יריב. ועל זה פירש קבל שכר על שתיקתו כלומר ומשום הכי כתיב וידום משום שקבל שכר על שתיקתו. (גור אריה) ומה שהפך לפרש וידום אהרן קודם בקרובי כדי להודיע למה שתק אהרן לפי שהיה שומע שבניו היו יראי שמים וקרובים ומיודעים להקדוש ברוך הוא לכך שתק וכן הוא במדרש רבה: ב כלומר תרתי קאמר מפני שתיקתו זכה ששמע מפי השם מה שלא זכה עד עתה שייג דברים נאמרו למשה ולא אהרן וכנגדן ייג מיעוטים ללמדך שלא לאהרן נאמרו אלא למשה שיאמר לאהרן. ועוד זכה שנאמרה לו לבדו ולא נשתתף עם משה עד שיראה מפני זכותו של משה זכה לשמוע הוא מפי הגבורה ואתי שפיר אפילו אליבא דרבנן דרבי יהודה שהביא רש"י לעיל ריש פרשת ויקרא: ג והא דלא פירש רש"י זה על בקרובי אקדש כיון שהביא ראייה מנורא אלהים ממקדשך. (עיין בקצור

מזרחי):

[ד] לאפוקי שלא תפרש דוד הוא איש של דודתו דבפרשת אחרי מות מצינו נמי דודתך והוא אשת דודך. אי נמי דלא נטעה לומר דוד אהרן אמישאל ואלצפן קאי לכן פירש עוזיאל אחי עמרם היה וקל להבין: ה דאם לא כן קרבו שאו את אחיכם וקברום מיבעי ליה מאי מאת פני הקודש אלא העבירו וכו':

[ה] ומדכתיב בכתנותם וכל כתונת דכתיב בתורת כהנים מיירי בכתונת של בגדי כהונה ומישאל ואלצפן לא היו כהנים אלא לויים ומאין היו להם כתונות אלא ודאי קאי אמתים:

[ו] פירוש שהוא שער ראשו כלומר מי ששערותיו גדולים מתחלקים השערות אלו מאלו ונעשה פרע. והא דפירש רש"י לקמן בפרשת סוטה ופרע ראש האשה פירוש סותר קליעת שיערה וכו' והכא פירש פרע לשון גידול. יש לומר כי סתירת קליעת שיערה הוא גידול שיערה במראית עין כי עד עתה היה קלוע ונראה כאילו אין לה שער ובסתירת שיערה נראה כאלו נתגדל שיערה: ח כתב הרא"ם במועד קטן בפרק אלו מגלחין פירש רש"י מדאיצטריך קרא למשרי לבני אהרן מכלל דאחרים אסורים דסבירא ליה לרש"י זכרונו לברכה דקרא דראשיכם אל תפרעו למשרי להו לבני אהרן הוא דאתא דאי לאזהורי הוא דאתא שלא יורשו לפרוע היכי מצי למידק מיניה דאחרים אסורים שלא לפרוע וחייבים לפרוע הא ליכא למידק מיניה אלא מדאסר להו לפרוע מכלל דכולי עלמא שרי לפרוע. אך קשה דאי למשרי הוא דאתא שאינם חייבים לפרוע מאי ולא ימותו דכתיב בתריה דמשמע שאם תפרעו תמותו כמו שפירש רש"י בעצמו הא אם תעשו כן תמותו ואם כן דברי רש"י סותרים זה את זה וצריך עיון. עיין שם כי האריך בענין ואפשר שרש"י הרגיש בקושיא זו לכן פירש בפירוש החומש מכאן שהאבל אסור בתספורת וכו': ט הרא"ם פירש, הא דפירש זה כאן אף על פי שפשוט הוא מכלל לאו אתה שומע הן וכל התורה נדרשת כן. להורות שכוונת הכתוב הוא ההן היוצא ממנו לא הלאו עצמו שהרי אף בכל שאר דברי הרשות שאין בהם חיוב מיתה נופל בהם לומר שאם לא יעשה לא ימות וכן יש לפרש ולא תמותו דיין ושכר והרב סמך על זה ולא פירשו ומיתורא דלא תמותו דרש כן כיון שהתיר להם לספר שמע מינה שלא ימותו עד כאן לשונו. ונראה דרש"י דייק מכלל דכולי עלמא אסירי דאי כולי עלמא שרי ולא בא הכתוב אלא לאזהורי שלא יפרעו אם כן היה קשיא למה ליה לקרא לאזהורי להו כיון דלכולי עלמא שרי מהיכא תיתי שיגדלו פרע ולמה להו להחמיר ולערבב שמחתו של מקום ועוד למה ליה לומר ולא תמותו הא אם תעשו כן תמותו למה ליה אזהרה אחר אזהרה כולי האי הניחא אי דלכולי עלמא אסירי משום הכי צריך אזהרה אחר אזהרה שלא תאמרו אף על פי שהורשו לגלח שערותיהם מכל מקום יחמירו על עצמם ויעשו מדת החסידות כיון דלכולי עלמא אסירי משום הכי צריך קרא להזהיר אותן ולכתוב ולא תמותו הא אם תעשו כן תמותו. ובזה נראה לי שנתיישבו כל תמיהות הרא"ם. כן נראה לי ודו"ק: י רוצה לומר דהכל מחוייבים להתאבל אם תלמיד חכם מצער עצמו כגון הכא שאהרן היה מצער עצמו. אבל אין לומר דלמא מכאן משמע שאם תלמיד חכם מת מוטל על הכל להתאבל עליו מדכתיב כל בית ישראל יבכו את השריפה דאם כן היה לו לכתוב ואחיהם רוצה לומר אחיהם של מתים דהיינו כל ישראל יבכו את השריפה ומדכתיב ואחיהם משמע אחיהם של אהרן ואלעזר ואיתמר אותן שהיה משה מדבר עמהם:

[ט] פירוש אם הפסיק בו או שנתן בו מים כל שהוא פטור. והא דכתב רש"י סתם דביאת אהל מועד יש בו מיתה ובתורת כהנים משמע דוקא אם היה שיכור ועבד עבודה הוא במיתה. יש לומר כיון דיליף מגזירה שוה ובקידוש ידים בפרשת

כי תשא כתיב בהדיא או בגשתם אל המזבח לשרת והוא דוקא בשעת עבודה לא הוצרך כאן לפרש וקל להבין :

י ל כלומר שיהא הבדל בין עבודת הקודש למחוללת כי כל העבודות שהם בשכרות כלן מחוללות והיינו דפירש רש"י הא למדת שאם עבד פסול כיון דכתיב בבואכם אל אהל מועד ולא תמותו וילפינן גם כן מקידוש ידים ורגלים והתם דוקא כשיעבוד עבודה כדפרישית ושמע מינה דעבודה שהיא בשכרות חייב מיתה עליה אם כן כל עבודות שהם בשכרות הם מחוללות ואם כן מאי האי דכתיב ולהבדיל אלא על כרחך צריך לומר כדי שיהא הבדל וכו' ואף דגבי ולהבדיל בין הטמא ובין הטהור לא שייך לפרש כן שנאמר שאם תשתו לא יהיה הבדל בין טהורה לטמאה שכולן יהיו טמאות וכי שתוי שעבד עבודה תהא טמאה הא מחוללת היא, ועל כרחך צריך לומר ולהבדיל בין הטמא וגוי שתדעו להבדיל ולא כדי שתבדיל וכו' אפילו הכי הוכרח רש"י לפרש כן גבי עבודה ויהיה פירושו דמלת ולהבדיל פעם כדי שתבדילו וכו' לגבי עבודה ופעם שתדעו לגבי טמאות וטהורות. ובזה נראה לי לתרץ קושיית הרא"ם שהקשה והא גבי להבדיל בין הטמא ובין הטהור לא שייך לפרש כן ותירץ מה שתירץ עיין שם באורך :

יא מ פירוש ותהיה וא"ו ולהבדיל והוא"ו של ולהורות מוסיף על ענין ראשון שגם הם במיתה : נ דלא היה לו לכתוב אלא אתה ובניך אלא מדכתיב אתך הוי כאלו אמר אתך יהיו בניך למה לי והלא כבר כתיב אתה ובניך אלא ללמד כהנים בעבודתן וכו'. ובזה יתורץ קושיית הרא"ם מנא ליה למדרש הכי הא אתה ובניך לגופיה איצטריך דאף הבנים בכלל האזהרה, ואין לומר דמלת אתה קדריש דאתי למיעוטי דאם כן אתה במיתה מיבעי ליה עד כאן לשונו וקל להבין :

יב ח ואם תאמר והא לעיל מביא רש"י פלוגתא דתנאים דלחד משום שהורו הוראה בפני רבן ולחד מפני שנכנסו למקדש שתויי יין. ויש לומר דהא והא גרמא אי הוה מעשה עגל לחוד למה המתין עד עכשיו. אי נמי למה המית נדב ואביהוא ולא אלעזר ואיתמר אלא ודאי תלוי נמי בעון אחר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ואי הוי טעם אחרון לחוד הייתי אומר הא אין עונשים בלא אזהרה לכך צריך נמי עון העגל דיש בו אזהרה : ע גם לרבות הבנים : פ דאם לא כן למה הוצרך לומר להם זה הרי כבר נאמר בפרשת צו והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו. רא"ם : צ השנים עשר נשיאים התחילו להקריב קרבנם ונחשון היה הראשון אף על גב דהיה נמי שעיר ראש חודש והיו ג' שעירים. מכל מקום לא רצה רש"י לפרש שעיר ראש חודש לפי שעל אותה מנחה לא צוה לו משה לאכול כמו שמשמע בסוף שאהרן אמר למשה אם שמעת בקדשי שעה וכו' ומשה הודה לדבריו ומשמע שלא אמר בתחילה בהדיא לאכלו : ק ואם תאמר לעיל נמי למה לא מפרש קחו את המנחה מה תלמוד לומר לפי שהיה וכו' ולמה הוצרך לפרש אף על פי שאתם אווננים וקדשים אסורים לאונן. ועוד קשה בסמוך שמפרש כי כן צויתי באנינות יאכלוה דלמא כי כן צויתי שיאכלו את המנחה מצות ויש לומר כי כן צויתי משמע חידוש אף על פי שאין הדין כן בשאר מנחות ואי קאי אמה שיאכלו את המנחה מצות זה פשיטא הוא דכל מנחה אוכלים אותה מצות. לכך הוצרך לפרש באנינות יאכלוה ולכך הוצרך נמי לפרש לעיל קחו את המנחה ואף על פי שאתם אווננים כו' משום דכי כן צויתי קאי עליו אבל אי הוה מפרש לעיל לפי שהוא מנחת צבור כו' לא שייך לכתוב כי כן צויתי משום דבציווי לחודיה שצוה להם במנחה שגם בזו המנחה תנהוג בה כמנהג המנחה היה די למה חזר ואמר כי כן צויתי אלא על כרחך בעד אנינות צוה שהוא סותר מה שקדם שאונן אסור לאכול קדשים :

{יד} ר כתב הרא"ם לא ידעתי למה לא כלל בזה גם החזה של שלמי נחשון שהיה באותו יום כמו שכלל מנחתו של נחשון עם מנחת שמיני של צבור כו'. (גור אריה) יש לומר דגבי מנחה שבא להתיר להם אנינות הוצרך לרבות מנחת נחשון שלא תאמר מנחת צבור דגלי קרא גלי מנחת נחשון דלא גלי לא גלי ואסורה באנינות אבל גבי חזה התנופה שלא למדנו בו חידוש שאינו בשאר שלמים למה צריך לרבות מנחת נחשון דמאי שנא שלמי נחשון משלמים אלו: ש פירוש ואף על פי שטמאי מתים וכל שאר טמאים הולכים שם. והוכחתו מדלא כתב במקום קדוש שמע מינה טהור במקצת קאמר ומדכתיב לעיל גבי מנחה ואכלתם אותה במקום קדוש אותה ולא אחרת אפקה ממקום שכינה ואוקמוה אמחנה לוייה ומדכתיב אחר כך במקום טהור משמע להקל עוד עליו ולאכלו במחנה ישראל דהא מילתא דפשיטא היא דלא יאכלוהו בטומאה:

{טז} ת שעיר מוספי ראש חודש שבא בשביל חטאת הצבור דכתיב ביה ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה איזה שעיר נושא את עון העדה הוי אומר זה שעיר של ראש חודש: א הכי גרס הרא"ם מפני מה נשרף זה ומפני מה לא נאכלו אלו כלומר שלא אכלו ביום מפני אנינות אלא הניחו לאוכלן עד בין השמשות שאז כלה זמן אנינות כר' יודא ור' שמעון שאמרו לא הותר אלא בלילה ואותו שנשרף לא הניחוהו לאוכלו משום טומאה שנגעה בו ואליבא דר' נחמיה משום שהוא קדשי דורות והאוננים אסורים לאוכלו ביום ובלילה מדאורייתא משום הכי שרפו מיד. רא"ם. אבל אי גרסינן מפני מה נאכל זה אז הכל דרישה אחת מפני מה נשרף זה וזה נאכל היה להם או שניהם לשרוף או שניהם לאכול וזה דרישה אחת היא לכך גרסינן מפני מה לא נאכלו: ב דאם לא כן למה קצף עליהם והלא אף אהרן הוא בכלל הכעס והוצרך להשיבו ותקראנה אותי כאלה וכך הוא בתורת כהנים שאף על אהרן היה הקצף: ג הוכרח לפרש כן דכל לאמר שבתורה לאמר לאחרים. אי נמי וידבר כלל לאמר פרט אבל הכא ליכא לפרש כל הפירושים הנזכרים לעיל ועל כרחך צריך לומר השיבוני על דברי:

{יז} ד פירוש דקא סלקא דעתך דשאלת מדוע דבוקה עם במקום קדוש כאלו אמר מדוע לא היתה אכילתכם אותה במקום קדוש ומשום הכי קשה ליה וכי חוץ לקודש אכלוהו. והשיב ששאלת מדוע דבוקה עם לא אכלתם אותה ופירוש במקום הקודש מאחר שהיתה במקום הקודש שלא יצאה להפסל ומפני שאי אפשר לומר זה אם לא שאל קודם אם יצאה והשיבו לו לאו הוסיף הרב לומר שמא חוץ לקלעים יצאת ומאמר כי קדש קדשים היא טעם על מאמר שמא חוץ לקלעים וכו': ה ואם תאמר הא בתחילת הפרשה כתיב וכפר בעדך דהיינו חטאת שמיני שמע מינה שגם אלו באו לכפרה ויש לומר דמה שכתוב וכפר בעדך לאו דוקא שהוא כפרה ממש אלא לשון קינוח והכשר בעלמא וכמו זה מצינו גבי מצורע שכתוב וכפר עליו הכהן וכי מה חטא שצריך כפרה אלא ודאי גם התם לשון הכשר הוא:

{יח} ו לא שיאכלו אותה עתה כמובן ממנו שהרי כבר נשרפה: ז שהוא קדש קדשים ואכילתה בקודש כמוה אבל אין לומר כאשר צויתי לכם בחזה התנופה ושוק התרומה שאמר להם גם כן שיאכלו אותן. דיש לומר מפני שהן קדשים קלים ואכילתן במקום טהור משום הכי אין ללמוד קדשי קדשים מקדשים קלים:

{יט} ח פירוש היכא דלא כתיב אחריו לאמר כמו שפירש רש"י בפרשת וארא. אי נמי כשיבא הדבור במקום פרטי כמו וידבר העם באלהים ובמשה למה העליתנו

וגוי היה צריך לומר ויאמר מאחר שהוא דבור פרטי אף כאן היה לו לומר ויאמר אהרן וגוי כיון שהוא דבור פרטי, הרא"ם. והוא הוא מה שכתבתי בפרשת וארא: ט פירוש לאיזה צורך הוצרך לומר הן היום הקריבו וגוי היה די בותקראנה אותי כאלה ואכלתי היום וגוי אלא הכי קאמר אמר להם משה שמא זרקתם דמה אוננים אחר מיתת אחיכם והאונן שעבד חילל ולפיכך לא אכלתם שמשה לא ראה מעשיהם מטרדתו עם השכינה באותו יום וחשש שמא מצאו דם שעיר הזה שלא נזרק עדיין וזרקוהו. והשיב אהרן וכי הם הקריבו שהם הדיוטות עד שיחשבו שנפסלה אני הקרבתי שעלי מוטל דכתיב קרב אל המזבח וכהן גדול מקריב אונן ונו"ן של הן היום במקום מ"ם כמו הלהן תשברנה. הרא"ם האריך ואני קצרתי: י ואם תאמר הא תשובה זו אינה אלא למאן דאמר משום טומאה שנגעה בו נשרף דאי משום אנינות כל שכן קשה למה שרפו אותו היה להם להמתין עד הלילה וכמו שכתב הרמב"ן זכרונו לברכה אם כן מאי נפקא מינה שהשיב לו אנינות היום אסור ולא לילה כיון שנשרף משום טומאה שנגעה בה מה תשובה השיב בזה. ויש לומר בדוחק כי משה לא היה חוקר על זה דלמא טומאה נגעה בה כי לפי סברתו שהיה להם לאכול מיד אם כן בוודאי היה נשמר מליגע בטומאה בשעה קלה שהיא מזריקת הדם עד שעת אכילה כי מסתמא מיד יאכלוהו אותו כי זריזים מקדימין למצות והשיב לו אהרן היום כלומר אנינות היום אסור והוכרחו להניחו עד הלילה ואפשר נגעה בו הטומאה ונשרף:

כ **[כ]** אלא כך שמעתי ושכחתי:

ויקרא פרק-יא

א **[א]** ל דייג דברות נאמרו בתורה אל משה ואל אהרן וכנגדן כתיב י"ג מיעוטים למעט שלא דבר הקדוש ברוך הוא עם אהרן אלא עם משה לבדו כדלעיל בפרשת ויקרא:

ב **[ב]** מ דאם לא כן זאת (חיה אשר תאכלו מכל) הבהמה מיבעי ליה: נ פירוש משום דמלת זאת מורה באצבע על הרמוז אליו וכשדבר עמו ה' לא היה שם שום טמא. רא"ם האריך וקצרתי: ס דלא היה לו לומר רק זאת החיה וגוי אע"ג דמפיק ממלת החיה לשון חיים יש לומר דדייק מה"א יתירא דבתיבת החיה אלא דבא ללמד כו':

ג **[ג]** ע רוצה לומר שאינו מגזרת פרסה אלא לשון סדוקה היא ופרסה היא פלנט"א בלע"ז ובלשון אשכנז כסו"ט והוכחת התרגום הוא מדכתיב ואת השפן כי מעלה גרה הוא ופרסה לא יפריס והלא לכולם יש פרסה שדורסים בה על הארץ אלא על כרחך מפרסת לשון סדוקה היא: פ דהא כבר כתיב אשר תאכלו מכל הבהמה אלא תיבה זו יתירה כו' ודומה כאלו כתיב אשר תאכלו מכל הבהמה אשר בבהמה היינו השליל שנמצא בבהמה דאשר תאכלו מכל הבהמה קאי אכולה פרשה: צ דלאו הבא מכלל עשה עשה הוא. ולא תעשה כתיב בהדיא

בסמוך את זה לא תאכלו וגו' אבל לא בא ללמד כפשוטו שמותר לאוכלו דהא
כבר אמר אשר תאכלו מכל הבהמה כו' :

[ח] ק ואם תאמר אין מזהירין מן הדין. ויש לומר דשאני הכא דיש בו עשה אותה
תאכלו פירש רש"י ולא בהמה טמאה וזה קאי על כל בהמה טמאה דהא כתיב
אותה תאכלו משמע הם שכתובים בפרשה מותר לאוכלה אבל שאר בהמות שאין
בהם סימנים אף שלא כתובים בפרשה אסור לאוכלם אם כן יש עשה אף על
בהמות שאין בהם סימן טהרה מזהירין נמי מן הדין שיהא בו נמי לא תעשה אבל
היכא דאין עשה אין מזהירין מן הדין. רא"ם: ר' ברגל פירוש ביום טוב כלומר
שכל ישראל חייבין לטהר עצמן ברגל מפני עולת ראייה שחייב להביא לעזרה מה
שאר ימות השנה :

[יא] ש משום דקרא יתירא היא דהא כתיב לעיל מיניה שקץ הם: ת היינו מין
בשאינו מינו אבל מין במינו טמא אחד במאתים טהור מותר: א פירוש דבר
שמתגדל במים שבכלים אין בו צד איסור, ואת נבלתם תשקצו בא לרבות מיד
שנתפרשו מן המים כגון שסיננן מן המים אסורים הם כיון שפירשו ממקום
רבותייהו :

[יב] ב דקרא יתירא הוא שכתוב לעיל וכל אשר אין לו סנפיר וגו': ג כלומר אלו
לא נכתב מקרא זה הוה אמינא אין לי וכו': ד אבל מקרא קמא ליכא למשמע
דאם לא כן במים מיבעי ליה ולא בימים ובנחלים אלא ללמד בימים ובנחלים
שהם מושכים ונובעים הוא דאסירי אי לית ליה סימנים הא בכלים שיחין
ומערות אף על פי דלית בהו סימנים אכול עיין שם :

[יג] ה מדשני משה רבינו עליו השלום במשנה תורה וכתב לא תאכלו ולא כתב
לא יאכלו דמשמע אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע כמו ששמע
הדבור מפי הקדוש ברוך הוא אלא ודאי כך קבל מסיני דהאי לא יאכלו דכתיב
גבי עופות טמאים לאו לאוסרן בהנאה הוא דאתא ועל כרחך לחייב על המאכילן
לקטנים: ו ואם תאמר היאך מוסב זה על ענין שפירש רש"י לפניו. ויש לומר
השתא דפירש לפניו דעופות הטמאים שכתובים בתורה בהדיא מותר בהנאה
מדכתיב לא תאכלום מצינו לפרש היכא דכתיב למינה למינו למינהו אף שאין
דומין זה לזה לא במראיהן ולא בשמותיהן הכל מין אחד הוא אבל אם היו אותן
שכתובים בהדיא אסורים בהנאה מדכתיב לא יאכל הוה מפרשינן היכא דכתיב
למינה למינו למינהו לא ללמד בא שמינה ממש הוא אלא אלו שדומין במראיהן
ובשמותיהן אסורים כמו אלו שכתובים בתורה אבל אלו שאין דומין להם
במראיהן ובשמותיהן אותן אינן מינן ואינן חמורים כאותן שכתובים בהדיא
שהן אסורים בהנאה ואין בהם אלא איסור אכילה אבל השתא דאמרין אפילו
אותן שכתובים בהדיא אין בהם איסור הנאה אם כן איך יכולים לומר אותן
שאינן כתובים בהדיא חמור יותר על כרחך להורות בא שמין אחד הוא וקל
להבין :

[כג] ז דאם לא כן למה לי האי הא לעיל כתיב אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף
ההולך על ארבע וגו' משמע דהני ארבע מינים דוקא אבל שאר שרצי העוף שיש
להם ד' רגלים אסורים לאכול אלא ודאי ללמד בא וכו' :

[כד] ח ולא אדלעיל קאי אבהמה וחיה ועופות ודגים וחגבים: ט כלומר לא
שמצוה אותם לטמאות אלא הכי פירושו שאם תגעו בס תהיו טמאים :

י כה י כתב הרא"ם לא שמעתי טעם נכון על זה מה בא להשמיענו בזה הכלל הרי בהדיא כתיב פה שבטומאת מגע אינו טעון כיבוס בגדים ובטומאת משא טעון כיבוס בגדים ואם להודיע שבכל מקום הוא כמו שכתוב פה למאי נפקא מינה. ושם יש לומר שבא להשמיענו בזה שאין טומאת מגע למדה מקל וחומר מטומאת משא להטעינה כיבוס בגדים ומה משא שאינה נוהגת בשרצים טעון כיבוס בגדים מגע שנוהגת בכל מיני טומאות אינה דין שטעונה כיבוס בגדים ועל זה פירש רש"י כל מקום שנאמר טומאת משא חמורה מטומאת מגע ולא תמצא בשום מקום טומאת מגע שחייב בה הכתוב כיבוס בגדים ואילו היתה טומאת מגע טעונה כיבוס בגדים מקל וחומר לא לישתמיט קרא בשום דוכתא דלכתוב בטומאת מגע יכבס בגדיו וכהאי גוונא איתא בפרק קמא דחולין דף כ"ג. הרא"ם :

כ כו כ כלומר חילקן הכתוב לשנים לומר ששחיטת בהמה טהורה אם היתה טריפה ושחטה שחיטתה מטהרתה מידי נבילה ומשום הכי כתיב התם וכי ימות וגוי דוקא מתה מטמאה טומאת נבילה אבל טריפה אף על פי שסופה למות אם שחטה טהורה מטומאת נבילה אבל בהמה טמאה בין מתה בין שחטה אין שחיטתה מטהרתה מידי נבילה ולכן נכתב בה בנבלתה סתם בין על ידי מיתה בין על ידי שחיטה. הרא"ם :

ל כז ל פירוש שאין כפות רגליהם מכוסות בטלפים :

מ לב מ כלומר שלא תאמר שמפני שיובא במים דהיינו שטבל יטמא עד הערב כפי מה שיובן מבמים יובא וטמא עד הערב לפיכך הוסיף אף לאחר טבילתו אינו מועיל לו לצאת מטומאתו לתרומה עד שיעריב שמשו :

נ לג נ כלומר אם הגיע טומאה לאוירו ולא נגעה בו טמא ומגבו טהור אפילו נגעה בו טומאה ויליף לה מכל אשר בתוכו יטמא מה תוכו כשהכלי מטמא אוכלים שבתוכו אפילו אינו נוגע בהן הטומאה טמאים דהא אפילו אם היה הכלי מלא חרדל הכל טמא אף על פי שאין הכלי נוגע בכלום אלא מה שסמוך לדפנות שאי אתה יכול לומר שזה מטמא את זה שהרי אין אוכל מטמא אוכל ועוד אם כן זה שני וזה שלישי ואין שלישי מטמא רביעי אלא על כרחך מאויר כלי חרס הם נטמאים אף תוכו האמור באזהרת טומאה לכלי אף על פי שלא נגעה טומאה בכלי אלא תלויה בו טמא הכלי : ס מדלא כתיב כל אשר יגע בתוכו אלא אפילו לא נגע אלא שבא לאוירו טמא. אי נמי לא שהכלי הוא כאלו מלא טומאה דמה שבתוכו נוגע בו דאם כן למה נתמעטו כלים מליטמא מאויר כלי חרס כדלקמן ברש"י אלא ודאי הכלי עצמו קבל טומאה מהשרץ שבאויר והכלי נעשה ראשון וחוזר ומטמא מה שבתוכו לעשותו שני ונתמעטו כלים שאין כלי ראשון מטמא כלי. הרא"ם : ע כלומר אם אתה רוצה לטהרו מידי טומאתו שברוהו עד שלא יהא ראוי לתשמישו הראשון שאם עשוי לאוכלין ינקבהו עד שיוציא זיתים ואם למשקה עד שינקב ככונס משקה :

פ לד פ מפני שאין לו דביקות עם ואותו תשבורו הסמוך לו ופירוש אשר יבא עליו מים אשר באו עליו מפני שאשר יבא מורה אחר שהיה בתוך כלי חרס הטמא אם יבא עליו מים יטמא ואין הדבר כן שהרי התורה אמרה וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו ואז הוא טמא והוסיף עוד הרב לומר והוא בתוך כלי חרס שלא תאמר שכיון שנכנס לתוך כלי הטמא ואחר שיצא מן הכלי אם באו עליו מים יטמא דנאמר שחוזר הטומאה וניער אחר שיבוא עליו מים לכן אמר והוא בתוך

הכלי : צ שהרי (לא) תלה הכתוב את טומאתו אחר ביאת המים סתם לא שנא נגוב לא שנא לח : ק כתב הרא"ם נראה לי דהאי ומשקה משבשתא היא וצריך לגרוס אוכל מיטמא מאויר כלי חרס לא אוכל ומשקה שהרי המשקה דכתיב בקרא כבר כתב רש"י לעיל שהוא בא להכשיר ואלביא דרבי אליעזר ולא ליטמא כרבי יודא וכרבי יוסי ואם כן איך יתכן לומר אחר כך ועוד למדו רבותינו וכו' ועוד בתורת כהנים שלפנינו ובפסחים דף כ' אינו כתוב רק אוכלין מיטמאין מאויר כלי חרס ואין כלים מיטמאין מאויר כלי חרס : ר פירוש משנתלשו האוכלים מן הקרקע דאם לא כן אין לך שלא בא עליו מים ומהו אשר יבא עליו מים : ש רוצה לומר בני אדם האוכלים אכילה שאין בה שיעור אינן טמאים. אבל אין פירושו שאין אוכל מטמא דברים אחרים כשאין בו שיעור שהרי אפילו אם יש בו שיעור טומאה אין מטמא דברים אחרים שאין אוכל מטמא אוכל מן התורה. מצאתי. והא דלא מטמא את אחרים ילפינן מדלא כתיב טמא אלא יטמא והוי כאלו אמר טמא הוא ולא לטמא אחרים :

לה ת דאי לאו כלים המטלטלים הם אלא מחוברים לקרקע אז לא מקבלים טומאה דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ומדכתיב יותץ דמשמע שאין להם טהרה במקוה משמע דשל חרס הם והואיל והוא כלי חרס צריך לומר שיש להם תוך דאין כלי חרס מטמא אלא מאוירו ולא דוקא חרס שהרי אין שורפים אותו באש אלא כיון שעושים אותו מטיט ומיבשין אותו בחמה קורין אותו חרס ויש לו כל דין כלי חרס :

לו א ואם תאמר והא לעיל דרש רש"י וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא קאי אהכשר טומאה ולא על טומאה עצמה משום דסבירא ליה דאין טומאת משקה דאורייתא וזהו אליבא דרבי אליעזר דסבירא ליה הכי והכא פירש דוקא המחברים לקרקע אינן מקבלים טומאה שמע מינה טומאת משקים דאורייתא וזהו אליבא דר' יהודה דסבירא ליה הכי. יש לומר זהו שפירש רש"י ועוד יש ללמוד וכו' ואלביא דר' אליעזר והא דלא קאמר ויש אומרים יש לומר דאף ר' יודא סבירא ליה נמי הכי דסבירא ליה דתרווייהו יש ללמוד מזה דשקולים הם ויבאו שניהם. רא"ם : ב כלומר אם נגע בנבלה והוא בתוך מעין או בור יטמא דקרא יתירא הוא למדרש הכי והכי דרשינן ליה אך מעין ובור ומקוה מים הטמא הטובל בהן טהור אבל הטהור העומד בתוכן אם נגע בשרץ טמא : ג כתב הרא"ם אבל בתורת כהנים שנו הואיל והארץ מעלה את הטמאים מטומאתם שאם זרעו זרעים טמאים ונשרשו בארץ הם טהורים והמקוה נמי מטהרת את הטמאים מה הארץ מצלת את הטהורים כלומר הזרעים הנשרשים בארץ מלטמא אף מים כך לכך נאמר והנוגע בנבלתם יטמא שאין המים מצילים מלטמא :

לז ד פירוש דמדכתיב בתריה וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא מכלל דקרא דלעיל מיניה דכתיב טהור הוא כשנפל מנבלתם עליו טרם שיבא עליו המים קמיירי. עיין בהרא"ם מה שהקשה הקושיות שהקשו בתורת כהנים ובתלמוד דלמה לי קרא תיפוק מדלעיל והביא התירוצים שתירצו שם :

לח ה דילפינן מים מים לגזירה שוה ממים דלעיל דגבי כלי חרס ששם עשה בהן שאר משקים כמים : ו דכתיב וכי יותן מים על זרע וכתיב בסמוך ונפל וגוי' קרי בו נמי ונפל על מה שכתוב לפניו ונפל זרע על מים :

לט ז פירוש כשפירשו ממקום חבורן אבל כשהן מחוברים בבשר הנוגע בהן כנוגע בבשר אי משום יד אי משום שומר :

מ ח פירשתי לעיל. והא דפירש רש"י הכא והא כבר פירש זה לעיל. יש לומר דמדכתוב הכא והאוכל מנבלתה ליתן שיעור אוכל לנושא ולנוגע הוה אמינא כיון דהשוה אותן הכתוב לשיעור טומאה הוא הדין נמי לענין כיבוס בגדים משום הכי צריך רש"י לחזור ולפרש פה. ואין להקשות מנא ליה לרש"י כבר תירץ הרא"ם כיון דלא משתמיט קרא בשום דוכתא דליכתוב בטומאת מגע יכבס בגדיו: **ט** מה שפירש אותו אחר והנושא את נבלתה שלא כסדר כדי שידבק הנושא עם הנוגע להודיע ההבדל שביניהם שטומאת משא חמורה מטומאת מגע וכדפירש לעיל דאם לא כן מה בא להשמיענו: **י** דהיינו חצי ביצה. והא דפירש רש"י לעיל אוכל הנאכל בבת אחת ושיערו חכמים אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת דהיינו ביצה שלימה. זה מיירי על ידי הדחק והכא מיירי שלא על ידי הדחק: **כ** כבר פירשתי לעיל גבי במים יובא וטמא עד הערב עיין עליו וכן פירשתי כאן. והרא"ם פירש בענין אחר שפירש אף על פי שטבל צריך הערב שמש דאם לא כן ואחר ירחץ במים וטהר מיבעי ליה. והערב שמש רוצה לומר ביאת אורו דהיינו צאת הכוכבים דוטהר יומא הוא דאם לא כן ויטהר מיבעי ליה. פרק קמא דברכות. ופירש זה בכאן ולא באחריני לפי שזה לא בא ללמד על שיטמאו עד הערב כאחריני אלא ללמד שיעור לנושא ולנוגע פירוש אף על פי שכתב בפרשת אמור ובא השמש וטהר ההיא בשאר טומאות והאי בנבלת בהמה וכתבין בהאי ובהאי עד כאן לשונו. והנראה לי כתבתי ודו"ק:

מא ל ואם תאמר היאך מוסב זה על מה שפירש רש"י לפניו היה לו לפרש על הקרא. ויש לומר כדי שלא תאמר דלמא לא יאכל אתי לאסור שרצים בהנאה ולא תאכלום דשרצים אתי לאסור באכילה דבר נמוך וקצר רגלים אף על גב דלאו שרצים הוא ועל זה פירש ואין קרוי שרץ ואם כן דבר נמוך היינו שרצים האמורים בתורה אם כן לא תאכלו לא אתי אלא לשרצים ומהשתא על כרחך לא יאכל לא אתי לאיסור הנאה דהא כתיב לא תאכלום. וכן הא דפירש לעיל כל עוף שנאמר בו למינו צריך לפרש בענין זה. מצאתי:

מב מ הם התולעים הארוכים היוצאים מן הארץ שאין להם רגלים והם הנמצאים באשפות וביותר נמצאים בימות החמה אחר שיפסוק הגשם: **נ** כלומר שיש להם סימני רגלים מעט אלא שהם מתגלגלים על הבטן כמו הנחש:

מד ס פירוש משום דכל כי הוא נתינת טעם אשלמעלה ומשום הכי פירש כשם וכו': **ע** דקרא יתירא הוא שהיה די לומר והתקדשתם כי קדוש אני אלא להכי אייתר למדרש הכי: **פ** דאם לא כן הא כבר כתיב לעיל ולא תטמאו וגו':

מז צ פירוש הא דהזהיר להבדיל וגו' לא בלבד שילמוד וידע הלכותיהן אלא צריך גם כן להטריח עצמו להכירן איזהו טמא ואיזהו טהור: **ק** פירוש והלא כבר נתפרשו סימניהן איזו טמא ואיזהו טהור ואם כן למה נאמר להבדיל: **ר** פירוש טמאה לך על ידי פעולתך וטהורה לך על ידי פעולתך: **ש** כלומר אם שחטת בבהמה כל הוושט וחציו של קנה בלבד טמאת אותה באכילה אף על פי שהיא טהורה. בין נשחט רובו של קנה טהרת אותה באכילה (נחלת יעקב) אף על פי שהיתה עד הנה אסורה באכילה משום אבר מן החי: **ת** כגון נקבה הגרורת או נפחתה הגלגולת ולא ניקב קרום של מוח וכיוצא בהן שהיא כשרה: **א** והן כל י"ח טרפות שמנו חכמים עיין כל זה בפירוש חזקוני. (צדה לדרך) כתב החזקוני וזה לשונו בין שנולדו לו סימני טריפה וכשרה כגון ששחט הקנה ונקבה הריאה קודם שחיטת הוושט והיינו סימני טריפה וכשרה משום דחיי ריאה תלויין בקנה בין שנולדו לו סימני טריפה ופסולה כגון שנקבה הריאה קודם שחיטת הקנה והכי איתא

במסכת חולין עד כאן לשונו. ואני אומר לא זו העיר ולא זו הדרך כיון שרש"י זכרונו לברכה לא מפי עצמו אמר דברים הללו אלא ברייתא היא בתורת כהנים וכבר הסכימו רוב מנין ורוב בנין דלית הלכתא כריש לקיש עיין שם: חסלת שמיני פרשת

תזריע

פרשת

ויקרא פרק-יב

[ב] א ואם תאמר והתם גופא מאי טעמא יצירתן של בהמה וחיה קודם ליצירתו של אדם. כבר תירצו בגמרא (בסנהדרין ל"ח) מפני מה נברא אדם בערב שבת כדי שלא יהו אומרים שותף היה להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית. דבר אחר שאם תזוח דעתו עליו אומרים לו יתוש קדמך. דבר אחר כדי שיכנס למצוה מיד. דבר אחר כדי שיכנס לסעודה מיד משל למלך וכו'. ואם תאמר ואם נתפרשה התורה כסדר הבריאה היה לו להקדים סדר מצורע לפרשת כי תזריע דהא מצורע מדבר באיש ותזריע מדבר באשה ואדם נברא קודם חוה. ויש לומר דיותר תדיר שאשה תלד ממה שאיש להיות מצורע. ועוד יש לומר משום הכי הקדים תזריע למצורע דעיקר הצרעת בא כשמשמש עם אשתו נדה כדאמרינן בגמרא. ועוד יש לומר דאשה היא כמו קרקע עולם שמצמחת מה שזורעים בה והאדם מקרקע עולם נברא לכן כתב באשה כי תזריע וילדה זכר כלומר שהזכר נברא מן האשה שהיא קרקע עולם וקל הבין: **ב** דלא היה לו לומר רק אשה כי תלד זכר אלא לרבות שאפילו ילדתו מחוי. ואין לומר דללמד אשה מזרעת תחלה וכו' הוא דאתא דאם כן כי תזריע האשה וילדה זכר מיבעי ליה אלא סמך הזריעה ללידה וכתב וילדה זכר בוא"ו שמורה על הודאי ולא כתב אם דומיא דאם נקבה תלד שמע מינה תרתי. והא דפירש רש"י לעיל בפרשת ויגש אלה בני לאה וגו' ואת דינה בתו תלה הכתוב הבנים בלאה ואת הבנות ביעקב ללמדך אשה מזרעת תחלה יולדת זכר וכו' למה לי והא מהכא נפקא. ויש לומר דמהכא ליכא למילף אלא אשה כי תזריע וילדה זכר אבל לא שנאמר אם האיש מזריע תחלה או שהזריעו שניהם בבת אחת יולדת נקבה קא משמע לן ואת דינה בתו דאם הזריעו בבת אחת בא זה ואיבד את זה. ומהתם לחודא ליכא למילף דאיכא למימר דתלה הזכרים בלאה לפי שלא היה יכול לתלות ביעקב שהיו לו זכרים אחרים ותלה הנקבה בו לפי שלא היה לו בת זולתה ומתרווייהו ילפינן שפיר. הרא"ם האריך וקצרתי: ג מפירוש רש"י משמע שמתחלה קודם שנולד היה מקצת וולד ואחר כך נעשה מחוי מדכתיב כי תזריע דמשמע אפילו אם לא ילדה אלא דבר שהוא כעין זרע וכתוב וילדה זכר משמע שהוא וולד גמור הא כיצד אלא על כרחך צריך לומר דמתחלה

היה ולד גמור ואחר כך נמחה ונעשה כעין זרע: ד שמטמאה במשכב ובמושב כנדה וכל שאר דיני נדה נוהג בה. ואם תאמר מנא ליה לרש"י דלמא הכי פירושו של קרא כימי נדת דותה שהיא שבעת ימים כך שיעור טומאה של לידה שבעת ימים ויש לומר דלזה לא צריך קרא שהרי בהדיא כתיב וטמאה שבעת ימים אם כן כימי נדת דותה למה לי אלא בא ללמד על שאר טומאה. ואם תאמר פשיטא הרי נדה היא שהרי בשעת קישויה ראתה דם. לכך פירש אפילו נפתח הקבר בלא דם: ה לפי שזי"ן מתחלפת בדל"ת שהרי מתרגמינן זב דב ואם כן הוי כאלו נכתב זבותה:

[ד] ו דאם לא כן בדמי למה לי אי נמי דהכי פירושו וכי לא סגי שלא תראה דם דכתב לשון תשב בדמי ועל זה פירש אף על פי: ז מדכתיב בסמוך ואל המקדש לא תבא והבא אל המקדש בטומאה בכרת הוא כדכתיב בתחלת פרשת חקת וגמרינן בכל קדש לא תגע מביאת בית המקדש מה ביאת בית המקדש בכרת אף מה דכתיב בכל קדש לא תגע בכרת הוא ואם כן על כרחך צריך לומר לא תגע אזהרה לאוכל הוא דאכילת קדשים בטומאה בכרת וגבי תרומה במיתה הוא דכתיב ומתו בו כי יחללהו אבל מגע קדשים בטומאה אין בו כרת. רא"ס. ועוד יש לומר דרש"י פירש בסמוך בכל קודש לרבות וכו' ועל כרחך לא פירש זה על הקרא דהא בכל קדש כתיב לפני לא תגע ולמה מהפך רש"י אלא דמוסב על פירושו שפירש לפני בכל קודש וכך פירושו לא תגע אזהרה לאוכל ומנלן דאזהרה לאוכל הוא ומפרש דהא בכל קודש לרבות את התרומה לא תגע נמי קאי עליו אם כן אין לומר שהאי לא תגע אזהרה לנגיעה ממש דהא מותר ליגע בתרומה מיד אחר טבילה דהא היא טבלה מיד אחר ז' ימים וטבול יום מותר ליגע בתרומה אלא אזהרה לאכילה הוא: ח פירוש אין להקשות דהא תרומה מותר באכילה בהערב שמש ולמה תהא אסורה באכילה מסוף שבעה ואילך. ומתרץ לפי שזו טבולת יום ארוך וכו' עד יום ארבעים ואחד שמקריבים בו קרבנות של לידה ובשקיעת החמה שלפני יום הארבעים ואחד מותרת לאכול בתרומה:

[ז] ט דקשה לרש"י דהיה לו לכתוב והקריבם דהא ב' קרבנות יש ללידה כבש בן שנתו ובן יונה או תור אלא ללמדך וכו': י שבכל מקום כתיב אצל חטאת וכפר עליו הכהן ונסלח לו והא דהביא רש"י קרא זה שבסוף הפרשה ולא הביא קרא הנאמר קודם לכן וכפר עליה וטהרה. יש לומר דמקרא זה לאו הוכחה דחטאת בא לכפרה דלמא העולה בא לכפרה אבל מקרא זה מוכח שפיר שהרי כתיב ואחד לחטאת וגוי משמע דחטאת בא לכפרה. ועוד יש לומר משום שהקדים עולה לחטאת ולא הקדים אלא למקראה וקשה למאי נפקא מינה הקדים אלא להסמיך וכפר לחטאת ללמד שהכפרה תלויה בחטאת: כ דעת רש"י בזה שאל תקשה לך על מה דפירש שאין מעכבה לאכול בקדשים אלא אחד מהם וכו' אם כן משמע דוקא קדשים אסורים ולא תרומה ולעיל פירש בכל קודש לרבות תרומה שגם היא אסורה באכילה לכן פירש וטהרה מכלל שעד כאן קרויה טמאה ועל כרחך טומאה זו לענין לאסור בקדשים מיירי שהרי תרומה מותרת לאכול מהערב שמש של יום ארבעים ואילך מכלל דבקדשים אסורה עד אחר כפרתה לכן פירש לאכול בקדשים:

[ח] ל רוצה לומר לענין קריאת התורה שהקורא בתורה יקרא מלת עולה תחילה אבל להקרבה וכו'. והא דלא פירש זה לעיל דכתיב תביא כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת משום דלעיל דין הוא שתקדים לפי שמדבר בעשיר שמביא כבש לעולה ובן יונה או תור לחטאת ואפילו להקרבה עולה קודמת דכבש חשוב יותר אבל כאן בעני שמביא שתי תורים או שני בני יונה ששניהם שוין הוה אמינא

שגם להקרבה עולה קודמת הואיל והקדימה וכו' לכן פירש לא הקדימה הכתוב וכו' :

ויקרא פרק-יג

[ב] מ דעת רש"י הכי לפי שכתוב בסמוך והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים למה לי למכתב אחד וגם מבניו הכהנים לא היה לו למכתב רק ואל בניו אלא אחד בא לרבות אף שאר אדם שאם היה הכהן עם הארץ מראה לאדם שהוא יודע סימני טומאה אף על פי שאינו כהן, ומה דכתיב בתר הכי מבניו הכהנים ללמד אף על פי שכהן לא ידע סימני הטומאה אלא צריך להראות לתלמיד חכם אף שאינו כהן מכל מקום אינו רשאי התלמיד חכם לאמר זה סימן טומאה וזה סימן טהרה אלא הוא ילמד לכהן דין טומאה וטהרה כדי שהכהן יאמר לאדם שהנגע בו טהור אתה או טמא ועל זה פירש רש"י גזירת הכתוב כו' :

[ג] נ מלשון שפירש"י בתוך הנגע לומר לך אל תסבור לומר הפך לבן אם כשיש שער לבן סמוך לנגע סימן טומאה הוא. לכן פירש לך דוקא כשהן בתוך הנגע וגם שלא תאמר אם נהפכו ללבן קודם שיהיה בו נגע סימן טומאה הוא לכן פירש בתוך הנגע. ותו קשה לרש"י כיון דכתיב קרא בתוך הנגע לומר דוקא שקדם הנגע לשער לבן אבל קדם שער לבן לנגע טהור שמע מינה דלפעמים אף בלא נגע השער נהפך ללבן ואם כן כשנהפך השער ללבן בתוך הנגע לא יהא טמא דלמא שלא מחמת הנגע נהפך ללבן ודלמא קרה לו שום מקרה שנהפך. ועל זה פירש ומיעוט שער שנים וכיון ששני שערות נהפכו ללבן בודאי אין זה מקרה כי אם מחמת הנגע הוא דכל דבר שהוא הרבה אינו מקרה ודו"ק נראה לי : **ס** (הרא"ם) לא ידעתי מנא להו לרבותינו זכרונם לברכה ששער מורה על רבוי שערות וכו' ועיין בתוספות יום טוב פרק ד' דנגעים : **ע** דהא כתיב ומראה הנגע וכו' משמע דמראה נראה שעמוק מבשרו ולא שהנגע ממש עמוק מבשרו ולמה נראה מראה לבן עמוק יש לומר משום שעיקר ראייה של אדם בשחור שבעין וכשרואה על דבר שיש בו שחור ולבן כגון חמה שהיא לבנה וצל שחור נראה לו שהשחור קרוב לו יותר מהלבן משום דשחור שבעין מקבל הראות מדבר שחור יותר מדבר לבן : **פ** כלומר ולא שיטמא אותו בידיים בשום טומאה מאבות הטומאות וזה שכתב רש"י ששער לבן סימן טומאה וכו' :

[ד] צ משום דקשה לו כיון דבהרת לבנה היא למה אינה עמוקה מן העור דהא כל מראה לבנה עמוקה מן השחור כמו שפירשתי ומשום קושיא זו לא ידע רש"י לפרש טעמא דקרא כן פירש הרמב"ן זכרוננו לברכה. והרמב"ן זכרוננו לברכה תיקן קושיא זו לפי פירושו שפירש דעת רש"י זכרוננו לברכה : **ק** פירוש שיסגיר את בעל הנגע ונמצא שגם הנגע נסגר לא שיכסה הנגע כל שבעה :

[ה] ר ומה דפירש רש"י עוד ובשיעורו הראשון לא שפירש זה על בעיניו אלא מה דכתיב בקרא לא פשה הנגע אלא שעדיין כשיעורו הראשון הוא. ואם תאמר מה צריך לפרש זה הא כתיב בהדיא לא פשה הנגע ועוד על הקרא היה לו לפרש לא

פשה ובשיעורו הראשון. ועוד קשה מה דפירש רש"י והסגירו שנית הא אם פשה וכו' פשיטא מדכתיב והנה לא פשה והסגירו וכו' משמע הא פשה טמא מוחלט הוא. ויש לומר דדעת רש"י בזה לומר כך צריך לדייק שהוא במראה הראשון וגם בשיעורו הראשון שלא פשה הנגע אז צריך להסגיר שנית ועדיין לא טמא מוחלט הא אם פשה טמא מוחלט הוא אבל לא תדייק בעיניו דוקא שהוא במראה הראשון אז צריך להסגר אבל לא עמד במראה ראשון כגון שהוא מתלבן ביותר טמא מוחלט הוא דזה אין שייך דהא כבר לבן הוא ואין שייך שיהיה מתלבן יותר אלא לדייק דוקא אם עמד במראה הראשון דהיינו כליבון ראשון וגם לא פשה היינו כשיעור ראשון אז צריך להסגיר אבל אם היה פשה הנגע ועומד בליבון ראשון אז טמא מוחלט הוא אבל אם לא עמד בעיניו כגון שנתמעט בליבון אף על פי דפשה הנגע עדיין לא טמא מוחלט מדלא כתיב או לא פשה דמשמע או זה או זה כך הוא כללא דפירושו של הרא"ם עיין שם באורך. אך מה שהקשה שם למה שנו ג' סימני טומאה הם שער לבן ומחיה ופשיון הא ד' הם ועמד במראיתו. ויש ליישב דלא שנו במשנה אלא אותן סימני טומאה דשבוע ראשון מה שאין כן בעמד במראיתו דשבוע שניה. ודו"ק. נראה לי: ש אף על פי שכל התורה כולה כללות היא שמכלל לאו אתה שומע הן. מפני שהדיוקים היוצאים מזה הם שנים הא אם פשה והא אם העז הוצרך לומר שהדיוקא פה אינו אלא אחת הא אם פשה לא הא אם העז שאף אם העז מראיתו כיון שהמראה הראשון ואחרון שניהם מראה טומאה הן עמד בעיניו קרינן ביה. רא"ם:

[ו] ת כלומר אל תדייק הוכחה ממראיתו אף על פי דפשה הנגע או לא פשה אף על גב דעמד בעיניו אין צריך להסגיר וטהור הוא אלא כך תדייק הוכחה וגם לא פשה אז אין צריך להסגיר וטהור הוא כדמשמע כהה ולא פשה וגוי הא אם עמד במראיתו אף על גב דלא פשה או פשה אף על גב דהוכחה צריך להסגיר וטמא הוא כדמשמע בסמוך ואם פשה תפשה וגוי ולא כתיב ועמד בעיניו משמע או זה או זה:

[ח] א כלומר מה שאין כן במצורע מוסגר שאין בו אחד מכל אלו ומפני שכאן הוזכרו טומאת מצורע מוסגר וטומאת מצורע מוחלט דבשניהם הוזכרה טומאה דבמוסגר כתיב וכבס בגדיו מכלל שהיה טמא וגבי המוחלט כתיב וטמאו הכהן וגוי הודיענו כאן גם כן ההבדל שביניהם: ב הוצרך לפרש זה מפני שמספחת הוא שם פרטי לנגע טהור הוכרח לפרש שמלת היא שבה אל המספחת הזאת ופירושו שהנגע שהיינו חושבים שהוא מספחת שהוא טהור אינו אלא צרעת שהוא טמא אבל לעיל גבי מספחת היא בודאי אבהרת דלעיל קאי ובהרת הוא שם כולל לכל נגע בהיר אתי שפיר לומר מספחת היא כלומר הבהרת דלעיל ואין צריך רש"י לפרש כלום לעיל. הרא"ם: ג קשה לרש"י דלעיל כתיב נגע צרעת הוא שמע מינה דצרעת לשון זכר וכאן כתיב נגע צרעת כי תהיה שהוא לשון נקבה. ועל זה פירש צרעת לשון נקבה ונגע הוא לשון זכר משום הכי לעיל דכתיב נגע צרעת הוא מלת הוא שב על הנגע שהוא לשון זכר:

[י] ד דלקמן בפרשה זו כתיב וביום הראות בו בשר חי יטמא משמע אם יש בשר חי טמא הוא אף כשאין הפך שער לבן אם כן מה דכתיב הכא והיא הפכה שער לבן ומחית פירושו הפך שער לבן בלא מחיה או מחיה בלא הפך שער לבן: ה דמרבינן ממה דכתיב נגע צרעת למה לי למכתב נגע לא היה לו לכתוב רק צרעת וגוי, אלא לרבות לכל מראה נגע אם היו בו הסימנים דמפרש ואזיל סימן טומאה הוא:

יא ו כתב הרא"ם תימא דמהכא משמע דהמחיה סימן טהרה הוא ולפיכך אמר הואיל שעלתה בו מחית בשר חי אטהרנו ולעיל כתב ומחית בשר חי אף הוא סימן טומאה וכו'. ונראה לי שרש"י בא לתרץ למה ליה לכתוב צרעת נושנת היא וגו' לא היה לו לכתוב אלא מחית בשר חי בשאת וטמאו הכהן ומתרץ שהכתוב עצמו בא ליתן טעם למה מטמאין אותו כשיש בו בשר חי אדרבה היה לו לטהר דהא התחיל הנגע להתרפאות כיון שיש בו בשר חי ועל זה פירש הכתוב כי צרעת נושנת היא וקל להבין. נראה לי :

יב ז לא מראשו של נגע ועד רגליו דלא שייך בו ראש ורגל :

יד ח פירוש וביום הראות לא בא ללמד שהמחיה סימן טומאה שהרי כבר פירש ומחית בשר חי בשאת צרעת נושנת היא אלא ללמד על ראשי איברים שהנגע אינו נראה בהם כאחת ששופעין אילך ואילך דכתיב וראהו כולו והוה אמינא מפני שבראשונה לא היה נראה כולו השתא נמי שנשמך ונתרחב ונראה כולו לא תהא המחיה סימן טומאה לו קא משמע לן : ט דבהראות מיבעי ליה : י פירוש לבושו דתרגום של חמש חליפות חמש אצטלוון : כ פירוש לשאר אינשי ברגל לית ליה רשות לכהן לטמאינהו עד שיעבור הרגל :

יח ל (נחלת יעקב) ונראה כוונתו דכל שכן שחין שעלה מאליו שלא מחמת מכה ולא בא אלא למעט הבא מחמת האש לפי שזה נקרא מכה וכל זה פשוט בתורת כהנים ובחולין דף ח' והרא"ם הביא הגמרא דחולין והתורת כהנים ולא שת לבו דכל שכן הוא ולפיכך כתב מה שכתב : מ לא הבשר שהיה בו השחין שלא יאמר נרפא כל עוד שיש בו שאת אלא ונרפא השחין והבשר עדיין חולה :

יט נ פירש רש"י בשבועות דף ו' פתוך מעורב :

ל ס מדכתיב וראה הכהן את נגע הנתק הקיש נגע לנתק מה נגע שער לבן שבו אינו מטמא אלא הפוך אף נתק שער צהוב שבו אינו מטמא אלא הפוך וכאלו כתיב ושער בנגע הפך צהוב : ע דאם לא כן למה שינה שם נגע טמא זה כאן משמו של נגע הטמא דלעיל דכתיב נגע צרעת היא. רא"ם :

לא פ כדי שלא תפרש והנה אין מראהו עמוק מן העור אפילו יש בו שער שחור והוה אמינא דשער שחור הוא סימן טומאה או אין בו שער שחור אפילו מראהו עמוק מן העור צריך הסגר והוי וא"ו דושער שחור כמו או לכך פירש שהכל תלוי בשער שחור כמו שנאמר ושער שחור וגו' :

לב צ שאל תדייק והנה לא פשה אף על פי שיש בו שער צהוב או אין בו שער צהוב אף על פי שפשה צריך הסגר והוי הוא"ו דולא היה בו שער צהוב במקום או אבל אם היו שני סימנים טמא מוחלט אלא כך תדייק והנה לא פשה וגם שער צהוב אין בו אז צריך הסגר כדמשמע והנה לא פשה ולא היה בו שער צהוב וא"ו מוסיף על ענין ראשון אבל אם פשה אף על פי שאין בו שער צהוב או שיש בו שער צהוב אף על פי שלא פשה טמא הוא כדלקמן בפרשה זו דכתיב בהדיא וראהו הכהן והנה פשה הנתק בעור לא יבקר וגו' משמע שטמא מיד שפשה אף על פי שאין בו שער צהוב ממילא אמרינן נמי להיפך אם יש בו שער צהוב אף על פי שלא פשה. רא"ם :

ק (דבק טוב) מה שפירש רש"י זה כאן ולא למעלה בפסוק ובו שער צהוב מפני שלמעלה יוכל לפרש כל מה שאינו שחור נקרא צהוב אבל מאחר שפירש שאדום וירוק נתרבה במלת ושער שהוא בכלל שחור אם כן קשה מהו צהוב לכך פירש וכו': ר דלא תימא כיון דגזרת הכתוב הוא שאין טומאות וטהרות נגעים אלא על פי כהן אף על פי שכל סימני טומאה יש בנגע אינו טמא כל זמן שלא יאמר הכהן טמא הוא הוא הדין אם יש בו סימני טומאה וטיהרו הכהן יהא טהור קא משמע לן טהור הוא וטיהרו הכהן וכו' :

ש פירוש אין לי אלא נתקין שצריך שיהיו בגדיו פרומים וראשו וגו'. ואם תאמר היה לו לרש"י לפרש כל זה על בגדיו יהיו פרומים ויש לומר דדעת רש"י הכי אל תסבור לומר דהאי בראשו נגעו יתירא הוא דכולה פרשה מדברת בראש על כרחך בא לרבות שאר נגעים. זה אין לומר דלא למדנו מראשו נגעו אלא שאר המנוגעים שהם מנגעי הנתקים דהו דומיא דקרחת וגבחת ששתיהם בראש שיהיו בגדיו פרומים וכל שאר דיני טומאה קרחת וגבחת שיטמאנו הכהן, מניין לרבות אף שאר המנוגעים שהן מנגעי צרעת עור בשר שיהיו המנוגעים שבהם בבגדים פרומים ופרועי ראש ושאר האמורים ושיטמאנו הכהן תלמוד לומר טמא יטמאנו שני פעמים לרבות את כולן והיינו דמסיים בסיפא שעל כולן הוא אומר בגדיו יהיו פרומים. הרא"ם :

ת לא שיקרא את אחרים טמאים כפי המובן מן המקרא :

א ולכך נקרא מצורע מוציא רע: ב פירוש מדכתיב בדד ישב דמשמע אף שאר טמאין זב וטמא מת לא ישבו עמו. אם כן על כרחך מחוץ למחנה הוא חוץ לג' מחנות דהא טמא מת מותר במחנה לויא ואסור במחנה שכניה וזב אסור במחנה לויא ומותר במחנה ישראל מדכתיב ולא יטמאו את מחניהם ולא כתיב את מחנם דמשמע תן מחנה לזה ומחנה לזה לטמא מת מחנה אחת ולזב מחנה אחת. ועוד אכתוב מזה אם ירצה ה' :

ג והלמ"ד כלמ"ד למי אתה שפירושו של מי אתה :

ד פירש רש"י לשון סילון ממאיר ופירושו קוץ מכאיב כי פסוק הוא ביחזקאל סי' כ"ח ופירש רד"ק קוץ מכאיב וכן הוא בשרשים שלו :

ה ולא שהבי"ת במקום של רק במקום מ"ם כמו והנותר בבשר ובלחם: ו והבי"ת כמשמעו ודבוק עם ושרף :

ז פירוש לא צריך לכבס אלא מקום הנגע ולא הבגד שיש עליה הנגע. תלמוד לומר אשר בו הנגע וכו': ח פירוש לקמן בפרשה זו כתיב גבי כבוס הנגע והנה כהה הנגע אחרי הכבס אותו היינו הנגע :

ט ותידוק מיניה הא כהה טהור לא שלא העז ותידוק הא העז טהור או מוסגר שהרי זה יותר קשה מלא הפך עינו שהיא טמא: י שפשה יותר קשה מלא פשה שהוא טמא: כ שלא נמצא בשום מקום אם הפך יותר קשה מלא הפך אם לא :

[נו] ל ולא שיקרענו בלבד אלא ישרפנו גם כן ואף שלא נזכרה שריפה כבר הוזכר לעיל וכאן חוזר לפרש אופן השריפה איך היא: חסלת פרשת תזריע

מצורע

פרשת

ויקרא פרק-יד

[ב] א ואם תאמר למה לי למכתב ביום טהרתו הא כתיב במקום אחר ביום צוותו ביום אבל לא בלילה ויש לומר אי לא כתב ביום טהרתו הוה אמינא הואיל וקרבן שלו משונה מכל קרבן שצריך תנופה מחיים אף דינו משונה לכך איצטריך ביום טהרתו. מצאתי:

[ג] ב ואין להקשות למה לו לרש"י לפרש זה והא כבר פירש זה לעיל גבי מחוץ למחנה בפרשת תזריע. דיש לומר דמשום הכי פירש הכא שנית דלא תימא מדכתיב והובא אל הכהן דמשמע שיבא המצורע אל אחת המחנות ושם יראנו הכהן לכך הוכרח לפרש כן דהא כתיב ויצא אל מחוץ למחנה והא דכתיב והובא לאו אמצורע קאי אלא על טהרת המצורע כלומר והובא אל הכהן איך שהמצורע נטהר מצרעתו. וקל להבין:

[ד] ג רוצה לומר למה לי חיות הא צפור לאו חיה הוא דאין לומר דחיות רוצה לומר שיהא חיה ולא מתה דהא אחר כך כתיב ושחט את הצפור האחת וכתב ושלח את הצפור החיה על פני השדה ומתרץ פרט לטריפות רצונו לומר דבעינן ראויה להיות חי ולא טריפה דטריפה אינו יכולה לחיות ואיצטריך מיעוטא לטריפות שלא תימא כיון דלאו קרבן הוא אלא מחוץ למחנה שחטוה יתכשרו טריפות לטהרת מצורע קא משמע לן: ד כתב הרא"ם משמע דסבירא ליה שאין שם צפרים מורה על עוף טהור אבל הוא מורה על הטמא ועל הטהור וקשה דבפרק שלוח הקן שנו דעוף טמא פטור מלשלח מנא הני מילי אמר ר' יצחק דכתיב בקרא כי יקרא קן צפור לפניך עוף בין טמא בין טהור משמע צפור טהור אשכחן דאיקרי טמא לא אשכחן דאיקרי וכו' אלמא צפרים דקרא בטהורים קמיירי ולא בטמאים עד כאן לשונו וכו'. ונראה לי דרש"י הרגיש בקושיא זו ותרצה במה שכתב לפי שהנגעים באין כו' וקשה למה לא פירש זה על שתי צפרים והמתין עד כה אלא ודאי רש"י בא לתרץ למה לי טהורות הא צפרים דקרא בטהורות קמיירי ומתרץ לפי וכו' אם כן שמע מינה משום פטוט קול מביא צפרים ולא בהמות אם כן הוה אמינא דכל שכן שיביא עופות טמאים שהם מצפצפים ומשמיעים קול יותר מעופות טהורים והא דכתיב בקרא צפרים לאו

למעוטי טמאים הוא דאתא אלא לרבות אפילו עופות טהורים וכל שכן טמאים משום הכי כתב קרא טהורות. אי נמי משום הכי כתב צפרים שהוא מורה על הצפצוף שהם מצפצפים מצפרא וצפור מלשון צפרא כמו שכתב הרמב"ן זכרוננו לברכה וקל להבין: ה משום הכי צריך ליקח עץ ארז שהוא גבוה ויפה מאד מכל אילנות. ואם תאמר גבי צרעת בתים גם כן הוצרך הכתוב ליקח עץ ארז ומה גסות רוח יש בבית. יש לומר דהצרעת שנתן הקדוש ברוך הוא על הבתים משום שהטמינו האמוריים אוצרות בקירות הבתים לכך נתן הקדוש ברוך הוא צרעת על הבתים כדי שיהיו צריכים לנתוך הבתים וימצאו האוצרות כדפירש רש"י לקמן ומי שיש לו ממון הרבה נעשה גס רוח כמו שנאמר בפרשת עקב ובקרב וצאנך ירביון וגומר וכתוב אחריו ורם לבבך ושכחת וגו' לכך הוצרך הכתוב ליקח עץ ארז כלומר אל תהא גס הרוח מחמת רוב הממון שנתתי לך בקירות הבית: ו לאו אילן של ארז כמלת עץ בכל מקום דהיאך יכול ליקח כל האילן: ז כלומר הצמר היה ארוך כמו לשון וצבוע זהורית:

ה דבתחלה כתיב אל כלי חרס ואחר כך כתיב על מים חיים הא כיצד ומתרץ דהא והא איתא נותן אותה וכו': ט מדכתוב אחריו וטבל אותם ואת הצפור החיה בדם הצפור השחוטה וגו' משמע שצריך שיהא הדם ניכר במים:

ו י דקשה לרש"י דהיה לו לכתוב קיחה אחת אכולן את הצפור וגו' ואת האזוב יקח אותה: כ כלומר העץ ארז ואזוב וגם הלשון זהורית כרוכין יחד באגודה אבל אין הלשון זהורית כרוך סביב השנים אלא כרוך עמהן באגודה ולא הזכיר בקרא במה הן כרוכין:

ח ל דגמרינן אהלו מאהליכם דכתיב גבי מתן תורה דכתיב לך אמור להם שובו לכם לאהליכם שהתיר להם תשמיש המטה:

ט מ יגלח את כל שערו כלל את ראשו ואת זקנו ואת גבות עיניו פרט ואת כל שערו יגלח חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש מקום כנוס שער ונראה אף כל מקום כנוס שער ונראה כגון שפמו לאפוקי שער של בית השחי ושל בית הערוה אף על פי שכנוס שער אינו נראה ולאפוקי שער שעל גבי הידים אף על פי שנראה אינו כנוס שער כמו הפרט:

י נ וכבש אחד בא לאשם דכתיב ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם אבל בכבש הא' וכבשה אחת לא פירש כלום רק סתם ואמר האחד לעולה ואחד לחטאת וכבש השני על כרחך בא לעולה דאין מביאין נקבה לעולה כדכתיב בפרשת ויקרא ועל כרחך כבשה לחטאת: ס כלומר אף על פי ששאר חטאות ואשמות אינן טעונין נסכים וילפינן להו מקרא דלפלא נדר או נדבה הבא בנדר ובנדבה טעונין נסכים שאינו בא בנדר ובנדבה אינן טעונין נסכים אם כן הוה אמינא דהני ג' עשרונים דהכא במנחה הבאה בפני עצמה קמיירי ולא במנחת נסכים דאם כן לא היה צריך אלא עשרון אחד לעולה לכך הוצרך לפרש שהן באין לג' כבשים הללו: ע רש"י רוצה לתת טעם על הלוג הזה למה לא נזכר בשום אחד מן נסכי הבהמות ועל זה פירש להזות וכו' הרא"ם. ונראה דנוכל לפרש דרש"י בא לפרש דלא נטעה לומר שהוא השמן למנחת נסכים. ומה שהקשה הרא"ם איך נטעה לומר וכו' יש לומר דהכי קאמר קרא מנחה בלולה בשמן ובכמה שמן הוא בולל את המנחה בלוג אחד שמן לכך הוצרך לפרש להזות וכו':

יא פ בשער נקנור שהוא למזרח העזרה וכי עומד שם אדם ופניו למערב הוא רואה פתח ההיכל והיינו לפני ה' כו' ולא נתקדש חלל שער נקנור בקדושת עזרה כדי שיוכל המצורע שהוא מחוסר כפורים לעמוד שם כדי שיוכל להכניס ידו לפניו להזות עליו ומחוסר כפורים שנכנס בעזרה חייב כרת לכך לא קדשוהו בקדושת עזרה. עיין בהרא"ם :

יב צ מדכתיב אחר כך ושחט את הכבש משמע דעדיין חי והיאך מקריבין אותו אלא יקריבנו לתוך עזרה ונתן טעם בזה כדי להניף אותו חי לפי שהוא טעון תנופה חי לא כמו אימורי שלמים וכו' : ק כלומר ולא שני כבשים וכבשה וגו' עשרונים דרישא דקרא או נאמר שאין הכבש בכלל תנופה לפי שהקריבה מיוחד לכבש והניף ללוג ומאי אותם שהוא לשון רבים לכלול הלוג והעשרונים אבל הכבש לא מכל מקום כיון שנכתב ואת לוג השמן אחריו והוא כאלו אמר והקריב אותו וגם את לוג השמן ששניהם בהקרבה זו וכשחזר ואמר והניף אותם אכבש ולוג קאי וכן כתיב בהדיא גבי ואם דל הוא ולקח הכהן את הכבש וגו'. הרא"ם :

יג ד ואם תאמר גבי חטאת ועולה נמי למה לא גילה הקרא שטעון שחיטה בצפון דהא הם נמי יצאו מכלל חטאות ועולה לידון בהעמדה כדכתיב והעמיד הכהן וגו' דקאי על כל הקרבנות שצריך המטהר. ויש לומר דמהיכא תיתי שלא יהו צריכין שחיטה בצפון בשלמא גבי אשם דצריך לגלות משום דשאני אשם דצריך ליתן מדמו על בהן ועל תנוך איש המטהר הוה אמינא דמותר גם כן לשחוט אשם במקום העמדת איש המטהר כיון שמוליד הדם לשם ליתן על הבהונות ועל תנוך אוזן אבל גבי חטאת ועולה לא צריך שם לדם כלל : ש פירוש בכל העבודות התלויות בכהן ומה חטאת בהמה מן החולין וביום וביד ימנית וטעונה כלי אף אשם כן לא כחטאת להנתן לכהן : ת פירוש שכבר ידוע שגובה המזבח עשר אמות ובאמצע גובה היה חוט של סיקרא חוגרו סביב המזבח להבדיל בין דמים העליונים לתחתונים ובחטאת כתיב על קרנות המזבח שמע מינה מן הנתנים למעלה הוא ובאשם לא כתיב קרנות שמע מינה למטה הוא : א תלמוד לומר זאת תורת האשם שכל תורת לרבות שיהא אשם מצורע מתן דמים שלו למטה מחוט הסיקרא אף על פי שהוקש לחטאת בשאר דברים :

טז ב דהא השתא לאו מחוסר כפורים הוא ומותר לו לילך לעזרה ולפנים ועוד דאין הזאה בשער נקנור ועל כרחך האי לפני ה' כנגד בית קדשי קדשים :

כ ג כלומר הבאה עם הבהמה שהיא מנחת נסכים לא מנחה הבאה בפני עצמה שהמנחה הבאה בפני עצמה היא נקמצת והנותר נאכל לכהנים ומנחה זו הוקשה לעולה שכולה כליל אף מנחה זו כולה כליל :

כא ד (גור אריה) דלא היה לו לומר אחד בשלמא הא דכתיב כבש אחד שפיר לפי שהעשיר מביא שלשה בהמות אמר בעני אחד אבל גבי עשרון ליכא למימר הכי דכיון שהעשרון הזה טפל לבהמה לא היה לו לומר אלא ועשרון סולת לפיכך צריך לומר שפירוש הכתוב ועשרון סולת אחד לכבש זה שהוא אחד דהשתא הוא מחובר לכבש ועל אחד דכתיב גבי כבש קאי : ה ואם תאמר למה לא פירש רש"י זה לעיל גבי שלשה חטאות שצריך התם שלשה עשרונים לשלש המנחות והתם נמי לא כתיב כמה שמן צריך לנסכי המנחות ויש לומר דמה שפירש רש"י ועשרון סלת לכבש זה וכו' מזה רוצה להוכיח מה שפירש למעלה שחטאתו ואשמו של מצורע טעונין נסכים שלא תקשי מנליה דלמא שלשה עשרונים לנסכי עולה לחוד אבל חטאת ואשם של מצורע כשאר חטאות ואשמות שאין טעונין נסכים ומפרש

שהרי בדל נאמר ועשרון סולת לכבש זה שהוא מביא אחד לא יביא אלא עשרון אחד ומהשתא אי אפשר לומר דגבי עשיר שלשה עשרונים לעולה לחוד ולחטאת ולאשם לא כלומר דאם כן דל למה לא מביא רק עשרון אחד כיון דבעשיר תלוי הכל בבהמה וצריך לבהמה אחת שלשה עשרונים גבי דל גם כן יהיו שלשה עשרונים אלא כדפרישית חטאתו ואשמו של מצורע טעונין נסכים ואם כן שאר השנים אחד לחטאת ואחד לאשם :

כג ו דקשה לרש"י דמשמע שזה יום שמיני להבאת הצפרים שהוא טהור וזה אינו דהא ביום שמיני מביא הקרבנות ועל כרחך אינו טהור קודם לכן ועל זה פירש שמיני לצפרים כו' שזה גם כן נקרא טהרה מלטמא משכב ומושב. ואין להקשות מנא ליה שהוא שמיני להזאה דלמא קאי איום הבאת עולתו וחטאתו ואשמו. דיש לומר דכתיב לעיל והיה ביום השביעי יגלח ודאי השמיני קאי על השביעי ואף על גב דלעיל גם כן כתיב וביום השמיני יקח שני כבשים וגו' ושם לא פירש כלום משום דלעיל כתיב וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים וכתוב והיה ביום השביעי ומיד אחר כך וביום השמיני ודאי קאי על שלפניו :

כד ז דאם לא כן כי תהיה מיבעי ליה מאי ונתתי. ואם תאמר תינח נגעים של בתים אבל נגעים של בגדים למה הם באים ויש לומר לפי שלא ידעו איזה בגדים היו תשמישי עבודה זרה ובאותן בגדים באו הנגעים וצריך לשורפם. מצאתי :

כה ח דלמדה תורה דרך ארץ שיאמר לשון ספק כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה למד לשונך לומר איני יודע :

כו ט כלומר מיד שיראה הנגע מיד יטמא כל אשר בבית אפילו לא שהה בבית בכדי אכילת פרס דאם לא כן מה בא רש"י זכרונו לברכה להשמיענו בזה דזיל קרי בי רב הוא : י ואם תאמר נימא לישתמש בו בשעת טומאתו כמו אוכלין טמאין דאמרינן דאוכל אותן בימי טומאתו ויש לומר דשאני אוכלין שהן נאכלין לזמן מועט ולא חיישינן לתקלה אבל כלי שקיומו לזמן מרובה חיישינן דלמא אתי בו לידי תקלה שישתמש בו בימי טהרתו או יגע בתרומה וקדשים :

כז ח כתב הרא"ם וקשה בעיני מאד שאם כן מה זה שכתוב אחר זה ומראיהו שפל מן הקיר. ושמא י"ל דהכתוב מפרש בעצמו מהו לשון שקערורות :

כח ט כלומר ומה פירוש של וישלפון ומפרש יטלום משם ואחר כך מפרש מנא ליה לתרגום שפירש כן ומפרש כמו וחלצה נעלו אבל רש"י לא מצי לפרש על הקרא יטלום משם דמנין לו :

כט י לא מן הבית כי יחסר ה"א. גם אין טעם לומר שיקציע הבית מן הבית : נ דאין לומר סביבות הבית מארבע כותלים אם כן סביב למה לי הא כבר כתיב ואת הבית יקציע מבפנים : ס מפני שמלת הקצו על משקל המרו את רוחו והמכוון פה הוא הקציעה לא הקצה. לכן אמר שהכוונה הוא אשר קצעו בקצות הנגע סביב ואם היה אומר אשר קצעו לא ידענו אותה קליפה היכן היא :

ל יא פירוש מבנין נפעל וכן הטוח משום דנקוד הה"א בחיר"ק לשון התפעל הוא כלומר שהבית קבל הקציעה בקצות הנגע אבל חלץ את האבנים וכו' : יב כלומר שהוא מן האותיות הדגושים לכן הוא נקוד בחיר"ק כמו דבר כפר :

[מד] ז פירוש האי צרעת ממארת לא קאי אובא הכהן אלא אואם ישוב הנגע כאלו אמר ואם ישוב הנגע וכו' עד ואחרי הטוח צרעת ממארת היא בבית טמא הוא ונתץ את הבית וגו' עד והבא אל הבית וגו' עד והאוכל בבית יכבס את בגדיו ואחר כך ובא הכהן וראה והנה פשה חולץ וקוצה וטח כמו ושב הכהן דלעיל: ק פירוש האי וראה והנה פשה לאו אחוזר ופורח קאי דהא גמרינן ממארת לגזירה שוה דלעיל דאפילו אם לא פשה טמא ואם כן במה הכתוב מדבר אי בפושה בראשון הרי כבר אמור ושב הכהן ביום השביעי והנה פשה אלא בבא בסוף שבוע ראשון ומצאו עומד בעיניו ופשה בשניה גמרינן ביאה משיבה בגזירה שוה מה להלן קוצה וטח ונותן לו שבוע אף כאן, וקרא דונתץ את הבית וגו' אואם ישוב ופרח קאי שלא דבר כלום הכתוב בו פירש כאן שהוא בנתיצה אבל עומד בשבוע ראשון ופשה בשבוע שניה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע: ר פירוש אין לי שהוא קוצה וטח ונותן שבוע ואם חזר ופרח נותץ אלא שפשה בסוף שבוע ראשון שיש בו פשיון ואף שעמד בעיניו בשניה או שעמד בראשון ופושה בשניה חולץ וקוצה וטח דגמרינן ביאה משיבה כדלעיל אבל היכא שעמד בעיניו בשבוע ראשונה ושניה מנין שאף בזה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע כמו כשיש שם פשיון תלמוד לומר ואם בא יבא פירוש שהיה לו לומר ובא ומאי ואם בא יבא שני פעמים אלא לאקושי ביאות להדדי מה ביאה ראשונה חולץ כו': ש כלומר שעדיין לא שמענו מזה הפסוק דבעומד בזה ובזה קמיירי מפני זה אמר במה הכתוב מדבר אם בפושה בראשון ולא חלץ ובסוף כשבא בשני לחלץ פשה הרי חולץ וקוצה וטח אף על פי שלא פשה בשני שהרי הוא אומר ושב הכהן ביום השביעי וגו' דמשמע כיון שפשה חולץ אף על גב דעמד בתר הכי ואם פשה בשני ולא חלץ ועמד בשלישי ובסוף שלישי מצאו שהוא עומד בפשיון הראשון כלומר בפשיון שבשבוע שניה כיון שפשה חולץ וכו' שהרי הוא אומר ובא הכהן וראה והנה פשה ואוקמינן בפשה בשני ומשמע שחולץ וכו' אף על גב שעמד בשלישי: ת לא גרסינן הכא ובא ואם בא יבא כו' אלא הכי גרסינן הא אינו אמור ואם בא יבא כו' אלא שבא בסוף שבוע ראשון אף על פי שלא פשה אינו טהור ומסגירו ובא בסוף שניה ולא פשה אף שלא פשה חולץ כו' כמו שמפרש רש"י עצמו בעומד. הרא"ם האריך כאן וקצרתי עיין שם:

[מו] א פירוש דכל ימי הסגרו ירדה עליו טומאה בהכרח ולפיכך הנכנס בו טמא אבל ימים שחולץ וקוצה וטח אינו מטמא בביאה שהטומאה הלכה לה עד שיתחיל למנות שבועות ההסגר: ב שהוא הבית שחזר ופרח בו הנגע אחר שחלץ וקיצה וטח וחזר הנגע ופרח וקלף נגעו והוציא האבנים שבהן הנגע שלא יטמא בביאה תלמוד לומר כל ימי דהוה ליה למיכתב בימי הסגיר אותו מאי כל לרבות המוחלט אף שקלף נגעו מטמא כיון דלנתיצה קאי הוי כל הבית טמא ומטמא את האדם בביאה: ג דאם לא כן היה לו לכתוב וכבס בגדיו וטמא עד הערב: ד פירוש ארבע ביצים. לא יטמא בגדים דהא סתמא כתיב והבא אל הבית יטמא עד הערב דמשמע אפילו שהה כל היום כולו אינו מטמא בגדים ומפרש ואזיל תלמוד לומר והאוכל כלומר כי היכי דהאוכל שהה בו ומטמא בגדים הוא הדין נמי הבא אל הבית דכתב קרא אם שהה כדי אכילה דמטמא בגדים אף על פי שלא אכל דאין לומר אכילה דוקא אבל שוכב דאין בו אלא שהייה לא הרי תלמוד לומר והשוכב דשמעינן מיניה דטעמא דאוכל לא משום אכילה אלא משום שהייה הוא והוא הדין ביאה נמי אם שהה כדי אכילה טמא דאין לומר דוקא אם אכל או שכב קאמר דמטמא אבל לא שכב ולא אכל כגון ביאה לחוד אף על פי ששהה אינו מטמא בגדים. אם כן מה תלמוד לומר יכבס יכבס תרי זימני דהוה ליה למיכתב והאוכל בבית והשוכב בבית יכבס בגדיו אלא על כרחך לרבות מי שבא ושהה אף על פי שלא אכל ולא שכב אלא שהה מטמא הבגדים והדר בעי

אם כן כיון דבשהייה תליא מילתא אם כן שוכב למה לי בשלמא אוכל מיבעי לן ליתן שיעור שהייה כשיעור אוכל ואי משום יכבס יתירה דמרבה אפילו בשהייה לחודיה בלא אכילה ושכיבה לכתוב קרא במקום והשוכב והבא מכיון דביאה בכלל שכיבה הוא מה תלמוד לומר והאוכל והשוכב אלא ליתן שיעור לשוכב. ופירש הכתוב הזה אחר ואם בא יבא שלא על הסדר כדי שידבק אם בא יבא עם ובא הכהן וראה ששניהם מענין אחד. הרא"ם האריך ואני קצרתי :

[נז] ה ובי"ת ביום טהרתו הוי כבי"ת ובחרושת אבן למלאות ובחרושת עץ שפירושו בענין חרושת אבן ועץ הוא הדין הכא נמי להורות בענין היום הטמא ויום הטהור דהיינו ביום ולא בלילה שאין מטמאין ולא מטהרין בלילה :

ויקרא פרק-טו

[ב] ו פירוש אפילו הזב מפיו או מחוטמו ואזנו יהא טמא : ז ואי לא חילק הכתוב הוה אמינא לעולם מכל מקום שזב ממנו טמא הוא אפילו זב מפיו או מאזנו או מן החוטם ואין לדון בגזירה שוה מאשה דאיכא למיפרך מה לאשה שכן אינה מטמאה בזבה אלא בשלש ראיות שהם בגי' ימים רצופים להיזקק שבעה נקיים וקרבת אבן שלש ראיות ביום אחד אין בה דין זבה אבל בזב אפילו בשלש ראיות ביום אחד יש לו דין זב אם כן הוה אמינא שהוא טמא מכל מקום שיצא זיבה ממנו אבל השתא דגלי קרא מבשרו ולא כל בשרו דזב אינו טמא מכל מקום שיצא זיבה ממנו אלא דעדיין לא ידענו מאיזה בשר שזב ממנו שהוא טמא ומאיזה בשר שזב ממנו שהוא טמא : ח מה שקורא נדה טומאה קלה משום שאין צריכה שבעה נקיים וקרבת מה שאין כן זבה גדולה שצריכה שבעה נקיים וקרבת : ט ואם תאמר פשיטא והלא הזב נטמא מאותה טיפה טומאה חמורה שמטמא אדם וכלים טיפה לא כל שכן שתטמא. ויש לומר דאי לא פירש כן הייתי אומר דטיפה אינה מטמאה דילפינן משעיר המשתלח שהמתעסק בו טמא ומטמא את האחרים והוא עצמו אינו טמא הוה אמינא דכמו כן גבי זיבה לכן פירש רש"י לימד על הטיפה כו' : י ודחוי פירושו דק : כ רוצה לומר דספנא מארעא ולא בא מזכר. פירוש אל תתמה הואיל וטומאתו חמורה דאפילו טיפה אחת של זוב טמא היכי ידעינן אם יוצא ממנו טיפה אחת דלמא טפת קרי הוא וטהור או זוב הוא וטמא ועל זה פירש זוב דומה למי בצק כו' :

[ג] ל פירוש אם ראה ראייה ראשונה הוא כרואה שכבת זרע שאינו מטמא רק במגע ובראיה שניה מטמא אף במשא ומטמא משכב ומושב וטעון ספירת שבעה נקיים ובשלישית אף לקרבן כדאיתא פרק קמא דמגילה אין בין ראייה שניה לראייה שלישי בזב אלא קרבן :

[ד] מ פירוש כגון דף של נחתומים או עריבה גדולה : נ כלומר שאי אפשר בעת שהוא משתמש בו למלאכה אחרת שיהא שוכב עליו :

ה **ס** כלומר שהמשכב שנגע בו הזב הוא אב הטומאה ומטמא אדם לטמא בגדים שעליו דכתיב ביה יכבס בגדיו ורחץ במים אבל דבר אחר שאינו מיוחד לשכיבה ונגע בו הזב אינו אב הטומאה אלא ולד הטומאה והוא ראשון בלבד ובשעת חיבורו מטמא כלי שטף במגעו ולא אדם וכלי חרס. ולאחר פרישתו אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין. ופירוש חמור מן המגע רוצה לומר שאינו של משכב:

ו **ע** מדכתיב והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב מקיש ישיבה של טהור לישיבה של זב מה ישיבה של זב אף כשלא יושב הוא על הכלי נטמאין הכלים ממנו כגון אבן מסמא כך ישיבה של טהור שהוא נטמא מהכלי שנטמא מהזב אף בשלא נגע בו. אבן מסמא הוא אבן ששמוה על גבי יתדות וכלים תחתיה כדכתיב והיתית אבן חדא ושומת על פום גובא. ונדה או זב יושבין עליה אף על פי שלא הכבידו על הכלים טמאים הכלים כדכתיב כל אשר יהיה תחתיו. רש"י פרק רבי עקיבא: **פ** דילפינן במה מצינו ממושב פירוש שאם שכב טהור על אבן מסמא והיה תחת האבן משכבו של זב הרי הוא טמא אף שמפסיק בינייהו האבן והאבן אינו מקבל טומאה אפילו הכי הוא טמא ואף על גב דגבי משכב לבד הוא דכתיב לפינן מיניה אף למושב כיון דשוו משכב ומושב בחומר מגען לטמא בגדים חדא מילתא הוא:

ז **צ** דהכי דרשינן ליה וכי ירוק הזב בטהור כלומר במה שביד הטהור היינו כשירוק על המקל שביד טהור והוא נשאו הוא טמא:

ט **ק** רוצה לומר לא שיושב ממש עליה היינו מושב דכתיב בקרא אלא צד האוכף שהוא עץ שלפניו ולאחריו שאינו יושב עליו אלא שהרוכב מחזיק בו שלא יחליק מלפניו או לאחריו ולכך נקרא תפוס על שם שתופס בו:

י **ר** כלומר ולא תחתיו של מרכב הסמוך לו אלא אזב קאי כלומר שנגע במרכב שהיה תחתיו של זב טמא ואינו טעון כבוס בגדים:

יא **ש** ואזב קאי ולא אנוגע בו לומר שקודם שטבל הרי הוא טמא וטעון כבוס בגדים דאם לא כן לא הוה ליה למיכתב אלא וכל אשר יגע בו הזב וכבס בגדיו ורחץ במים וידיו לא שטף למה לי: **ת** כגון תוך פיו ופי האשה דלמטה ותוך הקמטים דאף על גב דלא עלו בהן מים טהור רק ראוי לביאת מים בעינן:

יב **א** פירוש שנתנדנד והוסט כולו מכח הזב שאין היסט למקצתו אלא בכולו והא דאפקיה קרא להיסט בלשון מגע למימרא דהיסטו דומיא דמגעו מה מגעו בידיו שהוא מאבראי אף היסטו בידיו מאבראי לאפוקי קנה בקומטו דזב דאם היה קנה בקומטו והסיט בה את הטהור טהור כיון שהיסטו לא בא אלא מכח בית הסתרים שלו:

יג **ב** היינו טהרת דמים לא טהרת טומאה דהא כתיב אחריו ורחץ במים חיים וטהר: **ג** פירוש אלו ז' ימים צריכים להיות טהורים מטומאת זיבה דאם לא כן מאי וכי יטהר וספר לו וגוי' דמשמע אם לא פסק אינו סופר ואי לא יהיו טהורים מזיבה הא לא פסק. ופירש עוד וכולן רצופים מדכתיב לטהרתו שתהא טהרתו אחת פירוש דלא חזי זיבה באמצעי ואי חזי להו באמצעי סתר ליומא קמאי ומונה שבעה ימים טהורים מרישא:

[ית] ד ומגע בית הסתרים טהור אפילו בזב ומיניה ילפינן דכל מגע בית הסתרים אינו מטמא מדאפקיה להיסטו של זב בלשון נגיעה ילפינן לכל נגיעות דמגע בית הסתרים אינן מטמאין דגזירת המלך היא :

[יט] ה דתהיה יתירה והכי קאמר ואשה כי תראה דם אפילו פעם אחת שבעת ימים תהא בנדתה :

[כג] ו כמו שפירש רש"י לעיל על והיושב על הכלי אפילו לא נגע וראיותיו פירשתי לעיל שמשכב ומושב מטמא אף על פי שלא נגע בו ודעת רש"י הכי אל תסבור לומר מה דכתיב אחר ואם על המשכב וגו' בנגעו בו יטמא עד הערב משמע אף כשנגעו בו במשכב ומושב ומרכב אין צריך כיבוס בגדים ויהיה פירוש בו בכל אחד מהם זה אינו דלא קאי על ואם על המשכב וגו' דהא אפילו לא נגע טעון כיבוס בגדים. ואין להקשות על מה קאי בנגעו בו יטמא עד הערב לכן פירש רש"י על הכלי לרבות וכו' כלומר למה צריך למיכתב על הכלי לא לכתוב אלא אשר היא יושבת עליו אלא לרבות את המרכב אם כן מה דכתיב בנגעו בו וגומר קאי על המרכב כדפירש רש"י דאין טעון כבוס בגדים :

[כד] ז פירוש בשבילה להיות נכנס לימי טהרה בשבילה כלומר מיד שנכנסה לימי טהרה אף הוא יהא כן תלמוד לומר כו' :

[כה] ח וכן שנינו בתורת כהנים ימים שנים רבים שלשה או אינו אלא עשרה אמר ימים ואמר רבים מה ימים מיעוט ימים שנים אף רבים מיעוט רבים שלשה יכול שנים ושלשה הרי חמש וכי נאמר ימים ורבים וכו' : ט פירוש ואחר שבעה ראתה שלשה ימים רצופים אז היא זבה וצריכה שבעה נקיים וקרבן אבל אם ראתה שלשה ימים רצופים בתוך עת נדתה אינה אלא נדה ואינה טמאה אלא שבעה ומיד שפסקה אחר שבעה טובלת ומשמשת עם בעלה ואינה צריכה לא שבעה נקיים ולא קרבן ומשום הכי הוצרך הקרא לומר בלא עת נדתה ללמד את זה ופרשה ראשונה דכתיב בה ואשה כי תהיה זבה מיירי כשראתה יום אחד או שני ימים שהיא זבה קטנה. כתב הרא"ם אך קשה אנה מצא רש"י זכרונו לברכה להוציא המדרש הזה מקרא דבלא עת נדתה ולמה הניח הברייתא שבתורת כהנים שהוציא המדרש הזה מקרא דעל נדתה וכו'. ותמהתי על הרב זכרונו לברכה דאישתמיטתיה ממה שדרשו סוף מסכת נדה דף ע"ג ודברי רש"י זכרונו לברכה הם תלמוד ערוך במסכת נדה עיין שם : י כלומר לא כי תזוב סתמא אפילו יום אחד מפני שאותה שתזוב יום אחד אינה זבה גדולה אלא זבה קטנה ושומרת יום כנגד יום ולעת ערב טובלת את עצמה ומשמשת עם בעלה והללו דנקט רש"י כלומר הנזכרים לעיל כי היכי דלא תקשה עליו מדוע סתם הכתוב ולא פירש לפי שהם הנזכרים למעלה : כ דאין לומר סמוך לנדתה כלומר שלא פסקה מלראות כל שבעת ימי נדתה וביום שמיני לנדתה ראתה גם כן אם כן עדיין נדה היא ואינה באה לכלל זבה עד שתפסוק ותטהר לכל הפחות יום אחד להראות שפסקה מלראות דם נדות ומעיינה מדם נדות הוא סתום ועתה נפתח מעיין אחר. גם בכאן הביא הרא"ם דדברי רש"י זכרונו לברכה הם ממדרש תורת כהנים והקשה עליו עיין שם. אבל דברי רש"י זכרונו לברכה הם ממדרש אגדה דמסכת נדה נדף ע"ג) ושם דרש מקרא בלא עת נדתה סמוך לנדתה ומקרא דאו כי תזוב על נדתה מופלג מנדתה : ל פירוש שכל דמי האשה מיום שתקבע לה וסת עד שתמות או עד שתעקר הוסת ליום אחר היא סופרת שבעה מתחלת יום הוסת ואחר כך י"א יום ואחריהם שבעה וכן חוזר חלילה ובאותן שבעת ימים כל דם שתראה בהן הן דמי הנדה ויושבת בנדתה שבעת ימים אפילו לא ראתה אלא יום אחד ואפילו

שופעת דם כל שבעת ימי נדתה ופסקה בסוף השבעה לערב טובלת ומשמשת עם בעלה ואינה צריכה לא ז' נקיים ולא קרבן וכל דם שהיא רואה בתוך י"א ימים שבין נדה לנדה הן דמי הזיבה וזה משפטה אם תראה יום או יומים באותן י"א יום היא שומרת יום כנגד יום ואינה טמאה אלא יום הראיה לבד וביום המחרת אם לא ראתה כל היום לערב טובלת ומשמשת עם בעלה ואם ראתה שלשה ימים רצופים באותן י"א יום צריכה שבעה ימים נקיים וקרבן :

[לא] מ דהואיל וז' דוהזרתם דגושה מביא נו"ן לפניה והוי כאלו כתיב והנזרתם ושורש דוהנזרתם הוא נזר : נ דקשה לרש"י על מה דכתיב הכא בטומאת מקדש מיתה דמיתה פירושו הוא נכרת ואין זרעו נכרת לאפוקי כרת הוא וזרעו נכרת והא כתיב בתחלת פרשת חקת דעל טומאת מקדש בכרת הוא. ומתרץ הרי הכרת וכו' והרי מיתה נאמר על כללות מיתה בידי שמים ועל פרטות גם כן :

[לג] ס דקשה לרש"י דהא מדמה ליה הזב לבעל קרי להודיע שטומאתו אינו אלא כבעל קרי שהוא טומאת ערב ואחר כך כתיב והדוה בנדתה וגוי שמדמה אותו לנדה שהיא מטמאה טומאה חמורה ועל זה פירש שזה קאי על בעל שתי ראיות שהן מטמאין טומאה חמורה כמו שמפורש לעיל והבעל שתי ראיות הוא מקישו לנדה שאינה מביאה קרבן ומדהזכיר הכתוב ג' זיבות מורה על בעל ג' ראיות שמביא גם כן קרבן כמו שמפורש לעיל בפרשה : חסלת פרשת מצורע

מות

אחרי

פרשת

ויקרא פרק-טז

[א] א פירוש טחב מקום שהוא מקרר ומלחלח וישוב המקראות כן הוא דקשה לרש"י מה צריך לכתוב וידבר ה' אל משה לא היה לו לכתוב רק ויהי אחרי מות וגוי ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן או היה לו לכתוב וידבר ה' אל משה אחרי מות וגוי דבר אל אהרן וגוי למה צריך לכתוב ויאמר ה' אל משה וגוי ועל זה פירש רש"י מה תלמוד לומר כו' והביא עליו משל דרבי אלעזר וכו'. כלומר כך הוא פירוש הקרא דומיא דמשל זה וכו' אם כן השני זירזו יותר מהראשון ופירושו דקרא נמי כן הוא מה דכתיב וידבר ה' אל משה וגוי רוצה לומר שלא יאמר משה לאהרן רק שלא יבא אל הקודש מבית לפרוכת ולא יזכיר לו מיתה כדרך שמתו בניו ואחר כך כתיב אחרי מות וגוי ויאמר ה' אל משה וגוי כלומר חזר הקדוש ברוך הוא ואמר למשה שיאמר לאהרן דבור אחר להזהיר אותו פעם שנית שלא יבא למקדש ולהזהיר לו נמי מיתה כדכתיב אחרי מות שני בני אהרן וגוי ויאמר

ה' אל משה דבר אל אהרן וגו' ולא ימות כלומר אם לא תבא אל המקדש לא תמות כדרך שמתו בניך אבל אם תבא אל המקדש כמו בניך תמות גם כן כמו הם. והרא"ם גורס ברש"י גירסא אחרת עיין שם :

[ב] הוצרך לפרש זה דלפירוש רש"י הם משל משני רופאים השני הזהירו יותר שלא תמות כדרך שמת וכו' ובקרא לא כתיב כי אם ולא ימות ולא כתיב שאם יבוא ימות אבל יבא ולא ימות משמע כדרך שלא באו בניו ולא מתו. לזה פירש שבמלת ולא ימות מרומז נמי שאם יבא ימות כי מכלל לאו אתה שומע הן : ג ולפי זה כי טעם אלמעלה לסיבת מיתה למי שנכנס אל הקודש ומלת כי משמש בלשון דהא ככל כי שבמקרא ויהיה פירוש של בענן ענן ממש ומה שהוסיף לפרש תמיד אני נראה מפני שמלת אראה הוא לשון עתיד ומפרש מלת אראה אני נראה שהוא בינוני שאין סבת המיתה שיראה לעתיד : ד ולפי רבותינו משמש כי דהכא בלשון אלא כלומר אל יבא אל הקדש אלא בענן הקטרת ביום הכפורים כי עשן הקטורת דומה לענן ולאפוקי פירוש עמוד הענן דלעיל שפירושו שהשכינה שורה בו ולא שיכוין רש"י בפירוש זה שיבא עם ענן הקטורת מבחוץ שזה הוא דעת צדוקים אלא לאפוקי ממה שפירש תחלה שהוא הענן שהשכינה שורה בו. ומה שפירש רש"י ביום הכפורים בסמוך מפרש רש"י בעצמו דכולה פרשה זו משתעי ביום הכפורים :

[ג] ה דקשה לרש"י למה צריך למכתב בזאת אין לומר דקאי אקרבת שמפורש אחר כך דאם כן היה לו לומר באלו יבא אהרן לשון רבים דהא שני קרבנות היו. ועוד זאת לשון נקבה והקרבת המפורשים אחר כך זכרים הן. או לא היה לו לומר לגמרי בזאת אלא היה לו לומר כי בענן אראה על הכפרת ובפר בן בקר לחטאת יבא אהרן וגו' אלא לרמז כמה שנים יש לעמידת בית ראשון ואם תאמר וכי בבית ראשון לבד היו כהנים גדולים והא אף בבית שני היו כהנים גדולים. ויש לומר דכך פירושו של קרא גימטריא של בזאת שנים יהיו כהנים דומיא דאהרן שיהיו מושחין אותו בשמן המשחה אבל אחר בית ראשון לא נמצאו שהיו מושחין אותו בשמן המשחה דומיא דאהרן משום דבסוף עמידת הבית הראשון נגנז שמן המשחה מיאשיה ואילך כדפירש רש"י לקמן : ו אף על פי שכבר פירש לעיל גבי בענן אראה שהיה ביום הכפורים דלא תימא דקרא הכי קאמר בענן לבדו אל יבא אלא ביום הכפורים אבל בהבאת פר לחטאת ואיל לעולה אפילו בשאר ימות השנה יבא לפיכך פירש כאן ואף זו לא בכל עת כו' :

[ד] ז דקשה לרש"י והלא כבר מפורש הלבשתן בפרשת ואתה תצוה לכן פירש מגיד כו' : ח משמע נמי דהיה קשה לו מה דכתיב דווקא בגדים של הכהן הדיוט : ט דקשה לרש"י מה דכתיב קדש ילבש משמע קודם לבישה הן קדש וכי מה קדושה יש בהן קודם לבישה ואין לומר דכבר ביום כפורים שעבר היה לובשן וזה יום כפורים שני דהא מיד אחר לבישה טעונים גניזה ולא יעבוד בהן לעולם שהרי כתיב והניחם שם. ועל זה פירש שיהיו משל הקדש כלומר שיקנה אותן במעות של קודש לפי שמצינו שהפר בא משלו הייתי אומר שאף הבגדים יהיו משלו קא משמע לן. והטעם שהפר בא משלו לפי שהפר בא לכפרה שנאמר וכפר בעדו ובעד ביתו אבל בבגדים היה מתפלל בעד כל ישראל. מצאתי : י ויהיה בי"ת ובמצנפת כמו בי"ת ברוחו שמים שפרה שהיא גם כן נוספת כאלו אמר ומצנפת בד יצנף ויתפרש הבי"ת במקום עם כלומר עם מצנפת בד יסבב ראשו וכן תרגומו ומצנפתא בלא בי"ת ואשר הביאו לזה מפני שאין בלשון הארמי צניפה אבל בלשון הקרא מצינו צנוף יצנוף ויתפרש הבי"ת בלשון עם כמו ובאבנט בד יחגור אף כאן עם מצנפת בד יסבב ראשו והכרח להביא התרגום להודיענו שהצניפה

הוא בראש ולא במקום אחר ואגב זה פירש מלת יחית שהוא לשון יניח: כ וזהו סדר העבודות ביום כפורים בתחילה טבל ולבש בגדי זהב לתמיד של שחר שהוא עבודת חוץ ואחר כך פשט וטבל ולבש בגדי לבן לעשות עבודת פר ושעיר וקטורת של מחתה בפנים ואחר כך פשט בגדי לבן וטבל ולבש בגדי זהב לעשות עבודת איל שלו ואיל העם ומקצת המוספין בחוץ ואחר כך פשט בגדי זהב וטבל ולבש בגדי לבן ליכנס לפנים ולהוציא הכף והמחתה. ואחר כך פשט בגדי לבן וטבל ולבש בגדי זהב לעשות עבודת חוץ להקריב שירי המוספין ותמיד של בין הערבים וקטורת הסמים ודו"ק ותמצא. וכדפירש רש"י לקמן על קרא זה ורחץ במים וגוי משמע שהיה צריך לטבול קודם לבישת בגדי לבן ולקמן גם כן כתיב שצריך לטבול קודם לבישת בגדי זהב אמרינן דבכל פעם שמשנה מבגדי זהב לבגדי לבן ומלבן לזהב שצריך טבילה ומה שפירש עוד שצריך עוד שני קידושי ידים ורגלים דמשום הכי הטיל הקרא ורחץ במים בין ופשט ולבש ליתן רחיצה לפשיטה ורחיצה ללבישה ואם אינו ענין לטבילה דכבר למדנוה תנהו ענין לקידוש:

[ו] ל דק"ל למה לי אשר לו והא אין פר אחר נזכר בפרשה זו אלא של אהרן כדכתיב בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר וגומר משמע להביא הקרבנות משלו. וגם מדכתיב בסמוך ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים וגוי משמע דקרבתות הכתובים למעלה בשביל עצמו הביא: מ דכפרה ממש אי אפשר לומר דאין כפרה אלא לאחר זריקת דמים כדכתיב בסמוך וכפר עליו ולקח מדם וגוי ונתן על קרנות המזבח וזה עדיין חי הוא שהרי אחר כך כתיב ושחט את פר החטאת לכך ילפינן מלכפר עליו שפירושו וידוי. מצאתי:

[ח] נ מדכתיב ונתן על שני השעירים וגוי דמשמע בנתינה אחת נתן על שניהם גורלות וזה אי אפשר אם לא אחד ביד ימין ואחד ביד שמאל: ס דבלשון עזאזל נשמעים תרווייהו שהיא מלה מורכבת עז אל ואל לשון חוזק הוא כמו ואת אילי הארץ לקח ומפרש עוד רש"י מנלן דהר היה שם משום שנאמר ארץ גזירה וגזירה לשון חתוכה שאם אתה מחתך חריץ בארץ ממילא נעשית הר שהרי העומד באותו חריץ הרי הוא כמו שעומד בעמק ההר:

[ט] ע כלומר ועשהו חטאת היינו קורא עליו שם חטאת. ואם תאמר מנא ליה לרש"י דלמא הקריבו לשם חטאת כדן חטאת. ויש לומר דלקמן בפרשה כתיב ושחט את שעיר החטאת וגוי משמע דעדיין לא הקריבו:

[י] פ פירוש לפי שנאמר יעמד ואין עמידה אלא מחיים אם כן מה תלמוד לומר חי כו': צ אבל לא כפרת דמים שהרי השעיר הזה לא היה נקרב ואין בו קבלת דמים שהרי נשתלח לעזאזל:

[יא] ק וגם זה אינו כפרת דמים שהרי עדיין לא נשחט פרו. ואם תאמר למה לא כפר אהרן על אחיו הכהנים בוידוי ראשון שהתודה בעדו ובעד ביתו. ויש לומר משום דכתיב התקוששו וקושו ואמר ריש לקיש קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים לכך התודה אהרן מתחלה בעדו ובעד ביתו לבדו ואחר כך בוידוי שני התודה נמי בעד אחיו ומלת ביתו נאמרה גם על אחיו שנאמר בית אהרן וגוי: ר מזה רוצה גם כן להוכיח דמה שכתוב ובעד ביתו דקאי אכל אחיו הכהנים שהרי כל כפרתן אינו אלא על טומאת מקדש וקדשיו. אם כן כל הכהנים צריכין כפרה על זה:

יב ש מדכתיב מעל המזבח מלפני ה' ופירש רש"י מצד שהוא לפני הפתח זה נקרא לפני ה' ואם כן על כרחך מזבח החיצון הוא דאי הפנימי מאי מלפני ה' משמע מהצד שלפני ה' והא כולו מזבח הפנימי לפני ה' אלא מזבח החיצון הוא וצד מערבי היה נגד מזרח המקדש ששם הוא פתח המקדש שנקרא פנים :

יג ת לאפוקי שלא תפרש שאש אחרת היתה לפני ה' ושם נתן הקטורת משום הכי פירש על האש שבתוך המחתה נתן הקטורת לפני ה' כלומר ולא מבחוץ כדעת צדוקים : **א** כלומר שלא נתן בה כל הסימנים במשקלם אף על פי שלא עשה כצדוקים אלא לאחר שנכנס נתן הקטורת על האש שם במחתה אפילו הכי אם חסר מסממניה הן סמנים או המשקל שלא היה כתיקונו חייב מיתה משום הכי נקט רש"י הא אם לא עשאה וכו' דהא פשיטא מכלל לאו אתה שומע הן. וקל להבין :

יד ב אינו רוצה לומר שמלת והזה אחת במשמע דוהזה אינו משמע אם אחת אם יותר אלא רוצה לומר והזה באצבעו משמע הזאה אחת מכח גזירה שוה שנאמרו דמים למטה בשעיר ונאמרו דמים למטה בפר מה למטה בפר שבע אף שעיר למטה שבע וכשם שלמעלה בשעיר אחת מדכתיב והזה אותו ודרשו רבותינו זכרונם לברכה אותו מיעוטה הוא פעם אחת יזה ולא יותר למדנו שדם השעיר דלמעלה על הכפורת אינו אלא אחת אף הזאת פר למעלה אחת דדמים דמים לגזירה שרה. הרא"ם :

טו ג כלומר דהפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש כדפירש רש"י לעיל בסמוך כך שעיר צבור מכפר על טומאת מקדש. והכי פירושו דקשה לרש"י מה צריך לכתוב אשר לעם והא אין שעיר חטאת אחר אלא שעיר חטאת אשר לעם אלא לומר לך מה מכפר הפר על הכהנים מה שמכפר השעיר על העם ושעיר אשר לעם ודאי מכפר על טומאת מקדש כדכתיב גביה וכפר על הקדש מטומאות וגו' כך ודאי מכפר פר דכהן על טומאת מקדש : **ד** פירוש מה שצריך רש"י לפרש זה כדי שלא נילף דמים עליונים מתחתונים ותחתונים מעליונים ונימא למעלה ולמטה או אחד או ז' דהוה אמינא דנילף גופא מגופא קא משמע לן כאשר עשה להקיש שעיר לפר לכל עשיותיו :

טז ה פירוש על הנכנסים בשגגת טומאת מקדש וקדשיו ולא על טומאת עבודה זרה וגילוי עריות או שפיכת דמים הנקראים טומאה מדכתיב וכפר על הקדש שמע מינה בטומאת מקדש וקדשיו קמיירי. עיין בגמרא פרק קמא דשבועות ושם מבואר היטב : **ו** דאי נודע בסוף למה צוה הקרא להקריב שעיר עזים והא לעיל בפרשת ויקרא כתיב ואם כל עדת וגו' ונודעה החטאת אשר חטאו עליה והקריבו הקהל פר בן בקר אלא על כרחך הכא מיירי בשוגג גמור משום הכי הקריבו שעיר עזים לא פר וקרבו זה מביא לתלות עליו להגן עליו מן היסורים עד שיודע לו ויבוא לכלל חטאת עולה ויורד המפורש בפרשת ויקרא : **ז** וכן הוא אומר נפש כי תחטא בשגגה ומפשעיהם הם המרדים רוצה לומר המזידים וכן הוא אומר מלך מואב פשע בי ומיירי נמי ^[פירוש, החטאים] שאין ידוע להם בסוף : **ח** ואם תאמר יאמר לשוגג צריך כפרה כל שכן מזיד. ויש לומר דהוה אמינא מזיד שהוא חמור אין לו כפרה לעולם לכך נאמר ומפשעיהם. ומדאיצטריך מזיד אם כן לישתוק משוגג. ויש לומר דהוה אמינא מזיד החמור צריך כפרה אבל שוגג הקל אין צריך כפרה :

יז ט רוצה לומר דהא אהרן קודם לזה היה גבי פרוכת ששם הזה ההזאות וכתוב ויצא משמע שיצא מהפרוכת לחוץ ומפרש רש"י דעל זה נמי שייך לומר

ויצא דהוא היה אצל הפרוכת והפרוכת ממזבח ולפנים הוא ממילא כשיחזור למזבח שייך לומר ויצא. ומה שפירש רש"י ויתחיל מקרן מזרחית צפונית רוצה לומר כשרצה להזות היה הופך פניו לצד המזבח נמצא צד ימינו הוא לצד צפון והולך מצד צפון של מזבח כדאמרין כל פינות שאתה פונה לא יהא אלא דרך ימין הלכך כשחזר לחוץ על צד צפונית הוא הולך עד פני המזבח שהוא מזרח ומשם היה מתחיל מיד בקרן מזרחית צפונית לפי שאין מעבירין על המצות: י דאין לומר שהוא וידוי דהא לעיל מיניה כתיב וכפר בעדו שהוא וידוי והוא כפר דברים כמו שמפורש לעיל אם כן כפרתו הוא ולקח מדם וכו' כאלו אמר וכפר ומה היא כפרתו ולקח מדם הפר: כ מדכתיב בסוף פרשת תצוה וכפר על קרנותיו אחת בשנה משמע דלא נתן על קרנות המזבח הפנימי אלא פעם אחת בשנה ואם כן אי לא היו מעורבין זה בזה אלא נתן כל אחד בפני עצמו דם הפר ודם השעיר היה נתינת הדם על קרנות המזבח הפנימי שני פעמים בשנה אלא על כרחך צריך לומר במתנה אחת נותן והא כיצד הא שתי דמים הם דם פר ודם שעיר אלא מעורבים זה בזה:

[יט] ל מדכתיב עליו משמע על גגו הוא נותן: מ פירוש וטהרו מן הטומאה שעברה וקדשו שיזהרו מלטמאו לעתיד:

[כא] נ בתורת כהנים עתי שיהיה מזומן ונקרא עתי שהוא מורגל ללכת שם עתים הרבה, כך פירש הרד"ק בשרש עת:

[כג] ס במסכת יומא דף ל"ב. ולמה הפסיק אמר רב חסדא גמירי חמש טבילות ועשרה קידושין טובל ומקדש בו ביום ואילו כסדרן לא משכחת אלא שלש ופירש רש"י לא משכחת אלא שלש טבילות אחת לתמיד של שחר ואחת בינו ובין עבודת היום כולו עם הוצאת כף ומחתה אחת בין הוצאת כף ומחתה לאילו העם ועמהם המוספים ותמיד של בין הערבים לפיכך צריך להפסיק אילו ואיל העם בין עבודת היום להוצאת כף ומחתה. והוצאתן מפסיק בין אילו ואיל העם לתמיד של בין הערבים הרי חמש טבילות תמיד של שחר בבגדי זהב עבודת היום בבגדי לבן אילו ואיל העם בבגדי זהב על המזבח החיצון הוצאת כף ומחתה בבגדי לבן ומוספים ותמיד של בין הערבים בבגדי זהב עד כאן לשון רש"י. ובין כל לבישה צריך טבילה הרי חמש טבילות. ובכל טבילה צריך קידוש לפניה ולאחריה כדפירשתי לעיל הרי עשרה קדושין: ע פירוש שלא ישתמש כהן גדול אפילו ליום כפורים הבא ולא כהן הדיוט בכל ימות השנה דאין לומר שיניח אותם במקום שהפשיטם ולא יוציאם חוצה דהא לא כתב בשום מקום לפני ה' דעלה קאי והניחם שם אלא מלמד וכו':

[כד] פ פירוש ולכך הוצרכו שניהם (עיין יומא ל"ב): צ פירש רש"י בגמרא מכשף אחד בנאה ושמו פרוה ועיין בערוך ערך פרוה: ק רא"ם. היתה בחיל דהא כל יומא נמי איתא אבל ארבע טבילות חובה של יום כתיב בהו במקום קדוש: ר לא בגדים שלו שלובשן כל ימות השנה שלא בשעת העבודה והם בגדי חולין שהרי היה עושה אילו ואיל העם לכך פירש שהם בגדי קודש ומה שקוראן בגדיו משום שהוא עובד בהן כל ימות השנה: ש כתב הרא"ם תימא למה הוצרך לפרש דבר שהוא מבואר בזה וכו' ויש לומר דהא דפירש רש"י את עולתו איל לעולה כו' ללמד בא כשם שעולה של אהרן אינו אלא איל האמור למעלה כי אהרן לא היה מקריב אלא עולה אחת כך ואת עולת העם נמי האמור למעלה לאפוקי העולות הכתובים בפרשת פנחס ובעשור לחדש וגו' והקרבתם עולה לה' פר בן בקר אחד וגו' והוכחת רש"י מדכילינהו הקרא בחדא ולא כתיב ועשה את עולתו וכפר

בעדו ועשה את עולת העם וכפר בעדס אלא לומר שגם עולת העם הוא גם כן האמור למעלה כמו עולת אהרן ולא עולות האמורים בפרשת פנחס. רא"ם :

[כה] ת דאי היה אימורי פר חטאת לבד או שעיר לבד שהוא קרבן העם היה לו למיכתב חלב חטאת העם או אי הוה של פר לבד דהוא קרבן של אהרן היה לו למכתב וחלב החטאת אשר לו כדכתיב לעיל את פר החטאת אשר לו אלא ודאי מדכתיב חלב החטאת סתם של שני חטאות הוא :

[כז] א לא כמו וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש שפירושו להיכל בלבד ולא לפני ולפנים אבל הכא בפר של יום כפור קאי שאותו הובא דמו להיכל ולפני ולפנים :

[לב] ב פירוש דאשר ימשח לא שייך אלא בכהן גדול כדכתיב והכהן הגדול מאחיו וגו' : ג ואם תאמר אם כן לשתוק מאשר ימשח אותו ואני אומר ומה אפילו מרובה בגדים נעשה כהן גדול מי שנמשח בשמן המשחה לא כל שכן. ויש לומר דהייתי אומר אפילו היכא שהיה שמן המשחה אינו צריך רק רבוי בגדים לכך איצטריך שניהם : ד פירוש דלבישת בגדים הוא מלוי ידים כדכתיב בפרשת תצוה והלבשת וחגרת אותם וגו' ומלאת יד אהרן ובניו ופירש רש"י ומלאת על ידי הדברים האלה : ה מדכתיב בסמוך ואשר ימלא וכו' רוצה לומר ואשר ימלא מקום אביו אז הוא כהן תחתיו. אף על פי שרש"י דרש למעלה לדרשא אחריתי מכל מקום מדסמכו גבי לכהן תחת אביו אתא גם כן לדרש זה :

[לד] ו לא מיד אחר הצוואה עשה כן שהרי מיתתן של בני אהרן היה ביום שמיני למילואים ומסתמא היתה הצוואה מיד כדי שלא יבא למקדש ושמיני למילואים היה בראש חודש ניסן כמו שפירש רש"י בריש פרשת שמיני ואיך עשה אהרן כאשר צוה משה והא לא צוהו הקדוש ברוך הוא אלא דווקא ביום כפורים לכך פירש כשהגיע כו' : ז לעיל בפרשת שמיני פירשתי עיין שם :

ויקרא פרק-יז

[ג] ח פירוש בקדשים ששחט בחוץ הכתוב מדבר : ט רוצה לומר מה שכתוב הכא במחנה לא מיירי במחנה כהונה דהיינו מעזרה ולפנים דאם שחט הזבח שלא במקומו דהיינו בדרומו של מזבח יהא בכרת דאף אם ישחט אותו בדרום אף על פי שהיא פסולה לא מחייב עלה לא לאו ולא כרת, אלא חוץ לעזרה :

[ד] י כאלו אמר דם אדם יחשב לאיש ההוא דאם לא כן וכי לא ידענו שדם יחשב כששפך דם בשחיטה :

[ה] כ דאי זביחה ממש הוא היינו את זבחיהם ותרי קראי למה לי אלא על כרחך שפירושו אשר הם רגילים לזבוח וקל להבין. אי נמי דקשה לרש"י אשר הם זובחים משמע שכבר זבוח והרי אחר כך כתיב וזבחו זבחי שלמים רא"ם :

ח **ל** דקשה לרש"י מה בא ללמד אשר יעלה עולה אם לאסור שחיטת חוץ והלא כבר נאמר איש איש אשר ישחט וגו' לעיל בפרשה זו ומפרש דבא ללמד לחייב על המקטיר איברים בחוץ כשוחט כלומר אף על פי ששחט אחד כבר בחוץ והפסיל הקרבן הוה אמינא אם היה מקריב אחר שחיטת פסול אינו עובר עליו דכבר פסלהו הראשון בא הכתוב ללמד ששניהם עוברים וחייבים :

ט **מ** (נחלת יעקב) הא דלא פירש זה לעיל נראה משום דלעיל כתב מעמו שהוא לשון יחיד אבל מעמיו הוא לשון רבים משמע קצת הרבה מיני כריתות :

י **נ** כתב הרא"ם ויש לתמוה למה לי כל לרבות אף דם חולין שלא לאוכלו תיפוק ליה מקרא דרק הדם לא תאכל דפרשת ראה שדרשו שם אף על פי שאין שם זריקת מזבח הוא באזהרה. ותירץ ושמא יש לומר כתיב בהאי וכתוב בהאי כדאמרינן גבי חיוב מצה דהוא בזמן הזה עד כאן לשונו. [נחלת יעקב] כבודו במקומו מונח שלא ירד לחלק בין לשון חייב שפירושו כרת ובין לשון לא תאכלו שהוא באזהרה וחילוק זה פשוט הוא ואשתמיטתיה להרא"ם מה שאמרו פרק קמא דכריתות אמר רבא שלש כריתות האמורות בדם למה וכו' עיין שם : **ס** מפני שנתנת פניו של מקום בכל מקום הוא לטובה וכאן היא לרעה :

יא **ע** תיקן בזה דבשר דבקרא הוא לאו בשר ממש אלא כל בריה הוא נקרא בשם בשר כמו שנאמר כי השחית כל בשר את דרכו וגם נקט לשון תלויה להורות שאין הנפש מונחת בדם כי נפש אין בה ממש ואין שייך בה לשון הנחה כי אם לשון תלויה כלומר שקיומה אינו אלא בדם כי בהעדר הדם תפסד הנפש ואמר עוד ולפיכך במקום ואני דבקרא כלומר כיון שהנפש תלויה בדם לפיכך נתתי הדם לכפר על הנפש של אדם ולא שיהא ואני דבקרא סיפור בפני עצמו :

יג **פ** פירש רש"י כאלו הוא צד שאינה מזומנת לו כלומר שלא יאכל בשר תדיר שלא יעני : **צ** ואם תאמר דלמא למעט טריפה הוא דאתא כגון שניקב קרום של מוח או ששחטו טריפה. ויש לומר דהוכחתו מדכתוב הכא ושפך את דמו וכסהו ולעיל כתיב דם שפך מה להלן שחיטה שאינה ראויה אף כאן כגון ששחט טריפה ואפילו הכי כתיב וכסהו בעפר אם כן אשר יאכל למה לי אלא פרט לטמאים הוא דאתא אליבא דרבי מאיר ולא כחכמים דהלכתא כוותייהו וצריך עיון :

יד **ק** לא שדמיו של אדם תלויין בנפשו אלא נפשו תלוי בדמו : **ר** רצונו לתרץ והרי הבשר והדם שניהם לשון זכר הם ולמה כתיב היא. ומתרץ הנפש היא הדם ומלת היא קאי על הנפש שהיא לשון נקבה :

טו **ש** פירוש מדכתוב ולא יאכל לטמאה בה כלומר שאין לו בה טומאה אלא על ידי אכילתה יצאת נבלת בהמה טמאה שמטמאה במגע ובמשא ומשום הכי כתיב כאן וכל נפש אשר תאכל ללמדך שמטמאה באכילה ולא במגע ובמשא ואין זה כי אם בנבלת עוף טהור דבהמה מטמאה במגע ובמשא : **ת** לאפוקי קודם בליעה שבעודנה בפיו טהור ולאפוקי אחר הבליעה שעודנה בתוך מעיו אף שלא נתעכל עדיין וטבל אחר הבליעה שהוא טהור : **א** כלומר קודם לכן היה כשר ועכשיו נטרף יצא זה שאין כו' כלומר שלא היה לו שעת הכושר :

טז **ב** דקשה לרש"י היה לו לומר עון ומפרש דלשון עונו משמע בעונש המיוחד הנכנס בטומאה למקדש והיינו העונש הכתוב בשאר כל טומאות שהוא בכרת. רא"ם. אי נמי דקשה לרש"י למה ישא עונו אם מטמא את עצמו : **ג** (מהרא"ם) דקשה

לרש"י למה לי בשרו הל"ל ואם לא כבס בגדיו ולא רחץ במים כדכתיב בסמוך וכבס בגדיו ורחץ במים. ומתרץ דמשום הכי כתיב ובשרו על רחיצת גופו כו' פירוש אם לא טבל שהיא רחיצת הגוף ענוש כרת אם אכל קודש או נכנס למקדש אבל אם לא כבס בגדיו וזרקן למקדש ואפילו נגעו בגדיו בעודנו עליו במת ונכנס למקדש בעודן נוגעין במת פטור מן הכרת וחייב במלקות:

ויקרא פרק-יח

[ב] ד (רא"ם) דאלהים זה מדת הדין כלומר ליפרע על עונות. ה' זו מדת הרחמים כלומר לכפר על עונות אם יעשה תשובה ולשלם שכר על המצות (נחלת יעקב) ולא זכר מה שכתב הרב ריש פרשת וארא אני ה' וכו' הרי דמאני הוא מפיק לה בלא מלת אלהיכם עיין שם:

[ג] ה פירוש ארץ גושן דאם לא כן אשר ישבתם בה למה לי: ו פירוש אף ממעשה ארץ גושן וכל שכן משל מצרים דאם לא כן מאי וכמעשה ארץ כנען שהכתוב הולך ומוסיף ממצרים לגושן ומגושן לכנען: ז בפרק קמא דכתובות פירש רש"י טרטיאות פלטי מלכי ע"א ושרים של ע"א: ח (גור אריה) ואצטדיאות שחוק שמסיתים את השוורים ושאר חיות לנגחם ולהלחם זה עם זה:

[ד] ט כגון גזל ושפיכת דמים: י דאם לא כן ללכת בהם למה לי שהרי תשמרו כתיב:

[ה] כ דאם לא כן ושמרתם למה לי הרי כבר כתיב ואת חקותי תשמרו: ל פירוש דלעיל כתיב ואת חקתי תשמרו והכא כתיב אשר יעשה אותם דקאי אחוקים ומשפטים ושמירה ועשייה למשפטים לעיל כתיב את משפטי תעשו והכא כתיב ושמרתם את חקותי ואת משפטי:

[ו] מ ואם תאמר והא דרך הפסוק לדבר כן בלשון רבים רצונו לומר כל אחד מכם כמו בסמוך דכתיב תשמרו לא תעשו ולא תלכו. ויש לומר דשאני הכא הואיל ובתחלה כתיב לשון יחיד דכתיב איש וגוי ואחר כך כתיב תקרבו לשון רבים אלא על כרחך תקרבו לרבות הנקבה. ואם תאמר למה איצטריך לרבות גבי עריות שהוא לא תעשה והא נקבה גם כן חייבת במצות לא תעשה דהא הוקשה אשה לאיש לכל עונשין שבתורה בקידושין דף ל"ה. ויש לומר דעריות שאני בשלמא שאר איסורין שבתורה כגון אכילת איסור ונבלה וטרפה שאשה חייבת דהא היא עשתה האיסור כמו האיש אבל גבי עריות הבעל עושה מעשה והנבעלת לא עשתה ולא כלום דהרי היא כקרקע עולם לכן איצטריך לרבווי שחייבת: נ אף על פי דאין כאן עשיית מצוה אלא הרחקת עבירה ואין שייך לומר לשלם שכר אלא במעשה יש לומר כל מי שבא עבירה לידו וניצול הימנה נותנים לו שכר כאלו עשה מצוה. בקדושין דף ל"ט:

ז רוצה לומר משכב זכור. וכתב הרא"ם יש לתמוה על ר"י ורש"י ז"ל שהביאו דבריו למה לא הביאו הגזירה שוה של אביך אביך מקרא דערות אשת אביך לא תגלה ערות אביך היא שהוא בצדו ומיירי באזהרה כמותו והביא הגזירה שוה מקרא דפרשת קדושים דמיירי בעונש והניח הדבר בתימה. (נחלת יעקב) ואני אומר דהיא הנותנת מערות אשת אביך הנכתב בצדו הוה קשה כדמקשה התם אין לי אלא באזהרה וכו' עונש מניין דהא זה הפסוק בסמוך מיירי גם כן באזהרה ועל כן מוכרח ללמד מערות אביו גלה עינין שם: ע רוצה לומר כגון שנולד מאנוסת אביו או ממפותת אביו:

ט וקרא דערות בת אשת אביך ללמד מי שיש לו אישות לאביך בה פרט לאחותו שנולדה לאביו מן השפחה משום דלא תפסי בה קידושין כדכתיב שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור:

י רצונו לתרץ שלא תאמר מדכתיב בת בנך ובת בתך הא בת בנה ובת בתה מאיש אחר מותר והא כתיב ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ובת בתה. לכך פירש שמיירי באנוסה דלאו אשתו ולפיכך אינו באזהרת לא תגלה אלא בבת בתו הבאה מזרעו אבל בתו של אנוסתו הבאה מזרע אחרים אינו באזהרת לא תגלה והוא הדין בת אשתו דלאו בתו: ק פירוש ואם תאמר אחר שזה המקרא של ערות בת בנך וגוי באנוסים קמיירי אם כן בתו ובת בנו מנשואתו מנין דליכא למימר דאתיא בקל וחומר מאנוסתו דהא אין מזהירין ואין עונשין מן הדין. והשיב, בתו אנו למדין וכו': ד פירוש קל וחומר לבתך מן האנוסה דאלו מן הנשואין מערות אשה ובתה ילפינן: ש כתיב הכא בערות בת בנך הנה ולקמן כתיב ערות אשה ובתה וגוי והתם כתיב גם כן הנה מה הנה דכתיב התם מיירי בבתה אף הנה דכתיב הכא מיירי בבתה:

יד ת אבל גבי ערות אביך לא הוצרך לכתוב אחריו אל אשתו לא תקרב להודיע מה היא ערותו משום דסמך הקרא על הגזירה שוה דלעיל:

טו א והא דלא נקט רש"י גם לעיל גבי ערות בת אשת אביך אנוסה משום דלעיל מרבינן אנוסה לחיוב כדכתיב בת אביך ופירש רש"י אף בת אנוסה במשמע. ואם תאמר מאי שנא הכא דממעט מקרא דאשת בנך את האנוסה ואילו גבי בת אשת אביך אינו ממעט האנוסה אם מפני דלעיל ריבה הכתוב משום דכתיב בת אביך ואף בת אנוסה במשמע הכא נמי כתיב כלתך אף האנוסה במשמע. ותירץ הרא"ם שאני התם דהוי תרי קראי וכל אחד נדרש לעצמו וכיון שמהאחד משמע אף האנוסה ומאחד משמע למעט אנוסה כדי שלא יסתור זה את זה דרשו שלא בא למעט אלא השפחה וכו' בלבד כדי לקיים שני המקראות אבל הכא שהרבו והמיעוט שניהם במקרא אחד אין כל אחד נדרש לעצמו אלא קצתו מבאר קצתו באיזה כלתך אמרתי באותה שיש לבנך אישות בה פרט לאנוסה וכו' שאין לבנך אישות בה וכו':

יז ב ומקרא של ערות בת בנך וגוי דאסר הקרא בת אנוסתו לא אסר אלא בתו ובת בתו מאנוסתו אבל בתה ובת בתה לא: ג כי דגש המ"ם מביא את הכפל והוי זמם שהוא לשון מחשבה:

יח ד כדתנן המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת אינן מקודשות מדכתיב אשה אל אחותה לא תקח לא יהא לך לקוחין אפילו באחת מהן. ופירוש אל אחותה כמו על ופירושו כמו עם אחותה כמו על נשיו שפירושו עם נשיו: ה

(דבק טוב) דאם לא כן בחייה למה לי הא כבר כתיב אל אחותה דמשמע שתיהן כאחת :

[כח] ו דלפי פשוטו של מקרא משמע שלא תקיא הארץ את ישראל אפילו אם יטמאו אותה כאשר קאה את הגוי שטימאו אותה ואם כן מה גיזם להם שישמרו את החקים והמשפטים לכן הביא משל לבן מלכים וכו' כלומר שאתם תהיו כמו בני מלכים שאם יאכל דבר מאוס מיד מקיא מפני שהוא מפונק וכך אם אתם תטמאו את הארץ מיד תקיא אתכם ולא תאריכו ימים על האדמה כמו הגוי אשר לפניכם שהאריכו ימים על האדמה אף שעשו כל התועבות האלה אבל אתם אם תעשו התועבות האלה מיד תקיא אתכם :

[כט] ז עיין לעיל בפסוק לא תקרבו :

[ל] ח דאי להזהיר את ישראל על כך הרי כבר אמור ושמרתם את חקותי וגוי ולא תעשו מכל התועבות האלה : ט דקשה לרש"י והא בתחלת הפרשה כתיב אני ה' אלהיכם. לכן פירש רש"י דאני ה' אלהיכם דכתיב הכא הוא קבלת מלכותי וגזרותי ומשום הכי הוצאתי אתכם ואם כן כשתטמאו את עצמכם ולא תשמרו את גזרותי אם כן נפסלים אתם ממני ואם כן מה הנאה תהיה לעולם בכם כיון שאין אתם מקיימים גזירות ומשפטים של הקדוש ברוך הוא וכל שכן שאין אתם מקיימים גזירות ומשפטים של שאר מלכי בשר ודם וממילא אתם חייבים כלייה כיון שאין צורך בכם ובפרט שאתם עובדים עבודת אלילים : חסלת פרשת אחרי

קדושים

פרשת

ויקרא פרק-יט

[ב] א ואם תאמר והא כל התורה כולה שנה משה לישראל כמו שפירש רש"י בפרשת כי תשא. ויש לומר דפרשה זו נאמרה להן בהקהל נשים וטף דכתיב כל עדת בני ישראל כדכתיב בפרשת וילך הקהל את העם האנשים והנשים והטף אבל שאר פרשיות משה לא שנה אלא לאנשים. עוד יש לומר דמשה שנה להם כתות כתות זו אחר זו אבל פרשה זו היה במעמד כל ישראל ונפקא מינה שאינם יכולין לומר אי אפשר במצוה זו דיש לי לשאול עליה ומה שלא שאלתי מיד למשה לפי שלא היו שם כל ישראל ומשום הכי היו כל ישראל ביחד שלא יכולין לומר כזה : ב דהא אין קדושה שייך אלא במה שהם פרושים ונבדלים מן העמים במעשה כגון בציצית ותפילין ושאר מצות עשה אבל בשב ואל תעשה אין ניכר

שום פרישות. ומתרץ הוּו פרושים וכו' רוצה לומר דקאי אפרשה של עריות דלעיל. ומן העבירות דנקט רש"י רוצה לומר נמי עבירות של עריות:

ג דקשה לרש"י דאיש לשון יחיד ותיראו לשון רבים: ד ואם תאמר והא אמרינן השוה הכתוב אשה לאיש. ויש לומר דהיינו היכא דכתיב בלשון זכר אבל היכא דכתיב איש ממעטינן אשה אי לאו ריבויא וכהאי גוונא איתא בתוספות פרק ד' מיתות. מצאתי: ה ואין להקשות אם כן למה מרבינן אשה. דיש לומר כגון גרושה או אלמנה דאין רשות אחרים עליה: ו פירוש מפתח אותו כדמתרגמינן כי יפתה ארי ישדל: ז דעת רש"י בזה שאל תקשה מנא ליה לפרש דלכך סמכו יחד כדי לומר שאף על פי שהזהרתיך על מורא אב ואם אין דוחה שבת הא רש"י סבירא ליה בפרשת ויקהל להיפך דמה שמוקדם בפסוק הוא עיקר כמו שמבואר שם. וכאן הקדים מורא אב ואם לשבת אם כן דלמא מורא אב ואם דוחה השבת. ועוד מנא ליה לפרש וכן בשאר כל המצות דלמא דוקא שבת אינו דוחה שהוא חמור ויש בו מצות עשה ולא תעשה אבל שאר כל המצות נדחין מפני מורא אב ואם לכך פירש אני ה' אלהיכם אתה ואביך כו': ח ואם תאמר והא בפרשה זו לא כתיב כבוד אלא מורא וגם לעיל פירש רש"י אם כן למה נאמר איש מפני שהאיש כו' משמע נמי שרוצה לומר דפרשה זו מדברת בכבוד דגבי מורא אין שייך לשון סיפק ואין סיפק. ויש לומר כיון דלעיל מרבינן אשה מדכתיב תיראו ומכל מקום איש מוזהר טפי מאשה מדכתיב איש כמו שפירש רש"י לעיל ואם אינו לענין מורא דאין שייך בה סיפק ואין סיפק תנהו ענין לכבוד דשפיר שייך בו אין סיפק מפני שרשות אחרים עליה: ט יש מפרשים כל מקום שמיוחד לו בבית. ויש מפרשים מקום מיוחד שיש לו אצל זקנים: י כגון שהזקנים מדברים זה אחר זה וכשיגיע הזמן שהוא מדבר לא ידבר הבן במקומו: כ ואם תאמר היאך תלה זה בכאן לעיל היה לו לפרשו וגם גבי כבוד היה לו לפרשו בפרשת וישמע יתרו. ויש לומר דבלא פירוש זה הייתי אומר דמורא היינו דאפילו אמר לך חלל השבת תשמע לו ותחללו וכן בשאר כל המצות אם אומר לך עבור עליהם חייב אתה להשמע לו ולעבור עליהם וכבוד דכתיב במקום אחר הוא שלא ישב במקומו כו' אבל השתא דפירש רש"י דמורא אב ואם אין דוחה המצות על כרחך מורא היינו לא ישב במקומו אם כן איזה הוא כבוד ומתרץ מאכיל אותו וכו':

ד ל פירוש לא תפנה מחשבתך לעבדם ואין פירושו לעבדם שזה כבר אמור אחת בעשרת הדברות ואחת בפרשת משפטים ולימד דאף שלא כדרכם אסור לעובדן. ועוד הא כתב אחר זה אם אתה פונה סופך כו' והא כבר עשאן אלהות כיון שעובדן אלא על כרחך צריך לומר לא תפנה מחשבתך לעובדם. ואין לפרש אל תפנו לראות אם כן היה לו לכתוב לא תביטו: מ דאם לא כן למה קראן תחלה אלילים ואחר כך קראן אלהות: נ רוצה לומר דמחלקינן הפסוק לא תעשו פירושו לאחרים. ולכם פירושו ולא אחרים לכם והוא שתי אזהרות אחת לא תעשו ואחת לכם: ס ואין להקשות למה לא מקשה רש"י נמי וגם תעשו לאחרים. דזה אין מתורץ דלא משמע מלא יהיה לך אלא אם עושה הוא או אחרים לו שאסור לקיימו אבל שהוא לא יעשה לאחרים לא משמע מלך. ואם תאמר הואיל וכן הוא דלמא מותר לעשות לאחרים דדוקא כתיב לא תעשו לכם. ויש לומר הואיל ומרבינן מלך לא שלך ולא של אחרים על כרחך לכם דכתיב כאן לא קאי אלא תעשו דהא של אחרים נמי אסור לך וצריך לחלק הפסוק ואם כן לא תעשו על כרחך לא תעשו לאחרים משמע. מהר"י: צ

[ה] ע רוצה לומר שמתעסק בדבר אחר ובא שחיטה לידו כגון שזרק סכין בכותל לנועצו ובזריקה נשחטה הבהמה בלא כוונה :

[ז] פ רוצה לומר שאם חישב בזמן שחיטה על מנת לאכול חוץ למקומו. תלמוד לומר והנפש האוכלת בחוץ לזמנו כתיב : צ רוצה לומר בשחיטה היה מחשבתו לאכול חוץ למקומו. רוצה לומר חוץ לקלעים :

[ח] ק דקשה לרש"י כיון דקרא דואם האכל יאכל וגו' מדבר במחשבת חוץ למקומו ואין עונש כרת עליו הא כתיב ואוכליו עונו ישא משמע דיש עליו עונש כרת. ומתוך דזה מדבר בנותר גמור : ר נאמר כאן כי את קודש ה' חלל ונאמר להלן בפרשת תצוה ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קודש הוא מה להלן נותר אף כאן נותר :

[ט] ש פירש רש"י בגמר קצירת שדהו ולא בתחלתו : ת פירוש ולא בשעת קטוף מלילות שאם נושר מידו אינו לקט דקציר במגל הוא שדרכו בכך : א דבפרשת אמור כתיב גם כן ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזוב אותם ומיעוט רוב שנים. ועוד מצאתי שנאמר ולקחתם לכם אגודת אזוב ופירש רש"י ג' קלחים נקראים אגודה לכך פירש רש"י כאן אבל ג' אינן לקט אלא אגודה :

[י] ב לשון עולל ויונק. כלומר האשכולות הקטנות : ג פירוש שאינן תכופין ושוכבין זה על זה כמו הבריות שזה שוכב על כתף חברו. נטף פירוש כמו טיפות הנוטפים זה אחר זה ואינן תכופין וסמוכין כמו הכתף זה מקרי נטף. פירוש האשכול יש שממנו יוצאים מהשדרה שלו פצולים מכאן ומכאן זו על גב זו ובאותן הפצולים תלויין גרגרי ענבים יחד בקיבוץ אחד ומחוברים כל הפיצולים עם הגרגרים שלהם זו האשכול ויש ממנו שאין פצולין יוצאים ממנו כלל אלא גרגרי ענבים תלויין מהשדרה שלו ויורדין מראש האשכול עד סופו וכל אחד משני המינים הללו אינו נקרא עולל אלא אשכול שמו אבל מי שאין לו משני המינים הנזכרים לעיל אלא שהגרגרים כולם מקובצים יחד במקום אחד ואין שם שדרה כלל והרוב מזה המין נקראים בוסר ונמצאים בראשי הגפנים זה נקרא עולל ועליו הזהיר הכתוב שלא ליטול. הרא"ם. עיין במסכת פאה דף ט' בפירוש רבינו שמשון שהאריך שם בפירוש כתף ונטף : ד רוצה לומר דפרט לשון יחיד כמו פרט וכלל דהיינו גרגרי ענבים : ה דקשה לרש"י דכתיב לא תעולל וגומר לא תלקט כולן לשון יחיד וכתיב ה' אלהיכם לשון רבים אלא הכי פירושו אני ה' שאני דיין ליפרע ואם כן אתי שפיר דכתיב לשון רבים אלהיכם מאחר שיפרע נפשות דהיינו נפשו של גזלן ובזה יקח גם נפש בניו של גזלן שישארו יתומים : ו (גור אריה) דאם לא כן למה נזכר כאן נאמן ליפרע יותר ממקום אחר :

[יא] ז רוצה לומר דהתם כתיב לא תרצח לא תנאף שהיא מיתת בית דין אף לא תגנוב מדבר במיתת בית דין על כרחך לא תגנובו דכאן אינו אלא לממון דאם לא כן תרתי למה לי. וכתב הרא"ם ויש לתמוה למה צריך רש"י להוכיח מהתם דכאן מדבר בגונב ממון. הרי מכאן גם כן מוכח דדבר הלמד מענינו הוא דכאן אינו מדבר אלא בממון ויש לומר דכאן גם כן מדבר במיתת דכתיב אני ה' אלהיכם ופירש רש"י דיין ליפרע ואיני גובה מכס אלא נפשות. ולכך הביא רש"י לעיל דרשה זו. ועוד נראה לי רצונו לתרץ דלא תקשה ואימא איפכא דכאן מיירי בגונב נפשות ולעיל מיירי בגונב ממון ותירץ דבר הלמד מענינו כו' ודלא כפירוש הרא"ם דלעיל שפירש דקשה לו תרתי למה לי. וקל להבין :

[יג] ח דכל לשון עושק כבישת שכר שכיר הוא וכן פירש רש"י בבבא מציעא דף כ"א: ט ופירש הרא"ם דאי הוי תי"ו הנוכח אם כן הוי פועל יוצא ולא מצינו המלה הזאת בשום מקום שהיא יוצאת אלא פועל עומד כמו וילינו שם וילן שם כי ברחוב נלין רק בפסוק ערום ילין בלי לבוש. ויותר טוב לפרש על הפעולה ויהיה עומד. ונראה לי דאי קאי אבעל הבית לא נתקשר עמו מלת אתך דלא היה לו לומר אלא לא תלין פעולת שכיר עד בוקר: י דקשה לרש"י דמשמע כל הלילה מותר ללין רק עד הבוקר אסור והא בפרשת כי תצא כתיב ולא תבוא עליו השמש ומתוך דבשכיר יום הכתוב מדבר: כ עונה או יום או לילה שהוא י"ב שעות נקרא עונה:

[יד] ל דלא היה לו לומר אלא ונשיא לא תאור בעמך למה לי אלא לרבות כל שבעמך. ומה שדרשו בעושה מעשה עמך אינו אלא מסמיכות מדסמיך אזהרת נשיא לאזהרת עמך: מ דאי לאו מיעוטא הוה אמינא דגם מת בכלל דהא לקמן כתיב אביו ואמו קלל לרבות לאחר מיתה לכך איצטריך למיעוטא: נ ואם תאמר מנא ליה לרש"י שפירושו כן דלמא כמשמעו. ויש לומר דרש"י בעצמו מתרץ ויראת מאלהיך שהדבר הזה כו'. ואי אמרת לפני עור כמשמעו הא דבר זה מסור לבריות דדעתו של זה לרעה שהרי נתן תקלה לרגלי העור ואין שייך ויראת מאלהיך בדבר המסור לבריות אלא ודאי אין פירושו כמשמעו: ס כמו אל תבא עליו בעקיפין (ולשון ערמה הוא) דבפרשת בהר ופירש רש"י בבבא קמא (דף ק"ג) בעלילות והוא כמו עוקב לשון ויעקבני זה פעמים כי פ"א מתחלף בבי"ת כדבסמוך בפירש רש"י בעצמו:

[טו] ע וגם התועבה קרויה שנאוי שנאמר כי כל תועבת ה' אשר שנא בפרשת ראה: פ דאם לא כן מאי לא תשא פני דל אטו הני לאו בכלל לא תעשו עול במשפט: צ רוצה לומר דוקא כשהוא חבירך תדין אותו לכף זכות אבל אם הוא רשע הוי דן אותו לחובה ועיין בפירוש הרמב"ם פרק קמא דמסכת אבות:

[טז] ק רוצה לומר שיש בקצת האותיות שמוצאיהן בשפה וקצתן בלשון וקצתן בגרון: ר למקיימים האזהרות: ש פירוש לעוברים בהם:

[יז] ת ואם תאמר ולמה התחיל בתקום במגל ובתטור התחיל בקרדום. ויש לומר דגבי נקימה נקט מגל ברישא לרבותא דאפילו אם לא רצה להשאילך אפילו מגל שהוא בת זוז אחד והוא מבקש ממך קרדום שהוא בת חמש זוז אפילו הכי לא תקום והשאילו ומשום הכי גבי נטירה נקט קרדום ברישא כדי לדקדק ולפרש הרבותא דלעיל: א רוצה לומר במצוה זו נכלל כל התורה כמו שאמר הלל הזקן מאי דסני לך לחברך לא תעביד זהו כל התורה כולה ואידך פירושו הוא:

[יט] ב הנמלל פירוש משוך: ג ושזור מעורב: ד לשון כמוש רוצה לומר נתקשה כמו דבר שזור שהוא קשה: ה רוצה לומר שעטנו לשון חיבור שמחבר צמר לפשתים:

[כ] ו אבל במשנה יש לו דמיון כמו הרי את חרופתי ביהודה וכו' זהו פשוטו אבל מדרשו בכריתות דף י"א: ז רוצה לומר מדכתיב בסמוך והפדה לא נפדתה דסתרי זה את זה אם הפדה היא למה אומר לא נפדתה ואי לא נפדתה למה אמר והפדה אלא פדויה ואינה פדויה כמו שפירש רש"י בסמוך: ח רוצה לומר דודאי מקודשת לאיש מדאיצטריך הכתוב לבעל להביא אשם ואי מקודשת לבן חורין אסור להשתמש בצד עבדות שבה ואי מקודשת לעבד כנעני שחציו בן חורין אסור בצד

עבודות שבו לישתמש בצד חירות שבה אלא על כרחך צריך לומר שמקודשת לעבד עברי שהוא מותר בה: ט מדכתיב או חפשה לא ניתן לה וגמר לה לה מאשה דכתיב וכתב ונתן לה: י דלא תימא גילה הכתוב מלקות באשה ואשם באיש וילמוד האחד מחבירו שתהיה האשה במלקות ואשם וכן האיש משום הכי כתיב תהיה למעט האיש ממלקות: כ רוצה לומר מדכתיב בקורת שהוא לשון קריאה שקורין על הלוקה אם לא וגו': ל כי כל כי שבמקרא הוא נתינת טעם אדלעיל: מ הוצרך לדיוקא הזאת לומר דאף אם חופשה אפילו בכסף נעשית בת חורין להתירה לבן חורין וקידושיה קידושין:

כב נ ופירש רש"י בפרק ד' מחוסרי כפרה לעשות מזיד כשווג שיביא קרבן על המזיד דהא קרא יתירא הוא דהא לעיל מיניה כתיב על חטאתו אשר חטא ונסלח לו ולמה חזר וכתב עוד מחטאתו אשר חטא לומר שאף המזיד מביא קרבן:

כג ס והכי קאמר פריו שלש שנים יהיו ערלים ומשם והלאה הן עצמן יהיו מותרין (נחלת יעקב) ונראה לי בשלמא אי מנינן השלש שנים משעה שמוציא פרי פשיטא דהוי ידעינן שכל מה שגדל בג' שנים אסור לעולם אבל השתא דמונינן מנטיעתו ואפילו שלא גדל כלום ומה שיגדל לאחר ג' שנים מותר מיד שמע מינה דלאו בפרי תליא מילתא אלא בשנים מעתה הוה אמינא אפילו מה שגדל בתוך ג' שנים מותר לאחר ג' שנים הואיל ובשנים תליא מלתא לכך תלמוד לומר יהיה: ע כלומר בהוייתו שיש לו בג' שנים שהוא אסור יהא כן לעולם:

כד פ דלכך תליא בפירושו דלעיל שאל תיקשי ליה מנא ליה לפרש דגמרינן קדש קדש ממעשר לענין שמותר בפדיון דלמא גמרינן קדש קדש משביעית לענין שאין לו פדיון שנאמר כי יובל היא קודש תהיה לכם. ומתרץ אי גמרינן קדש קדש משביעית אין מתיישב מה שכתוב אחריו קדש הלולים לה' כיון שאסור לפדותו ולאכלו בשלמא אי קאי אמעשר אתי שפיר דכתיב קודש הלולים דהכי פירושו ודבר זה כו' אבל בברכות דף ל"ה מפרש זה בענין אחר:

כו צ או בקריאתן או בפגיעתן אם הוא לטובה או לרעה. ואליעזר עבד אברהם ויהונתן לא סמכו על הדבר. אליעזר סמך על זכותו של אברהם כמו שפירשתי לעיל ויהונתן בן שאול לזרז את נערו אמר כן ובלאו הכי היה עולה. בחולין צ"ה:

כז ק כאלו אמר לא תשחיתו צדעיקם. וקראם פאת ראש מפני שסוף הראש הוא סוף עיקרי השער שבפדחת וסוף עיקרי השער שבאחורי האזניים וסוף עיקרי השער שבאחורי הקדקד שמשם ולמטה שער העורף דעורף להדי הצואר הוא ונמצא שכל עיקרי השער הם נטועים בסוף הראש בעיגול חוץ מן הצדעים שיורדין מכאן ומכאן ולמטה ומעכבים העיגול וכשישחית שער הצדעין בתער וישוה אותם לאחורי אזניו ולפדחתו נשאר כל ראשו מוקף סביב בעיגול ולפיכך אמר לא תקיפו פאת ראשכם במקום לא תשחיתו צדעיקם: ר רוצה לומר במקום חבור הלחי עם הצדע להדדי הן שני פאות והוא ראש העצם שבלחי ואחת בסוף רוחב הלחי שהלחי רחב בראשו והם הנקראים תפוחי הפנים ובא אותו הקצה באמצע הפנים והוא סוף רוחב הלחי ואחת במקום חבור שני הלחיים יחד בסנטרו שבו שבולת הזקן. רא"ם. ויש עוד פירושים אחרים עיין בטור יורה דעה סימן קפ"א:

כח ש דאם לא כן מה ענינו לכאן אצל לא תנחשו ולא תעוננו שהן מעשה האמורים: ת הורה לנו בזה שאינו חייב אלא אם כן כתב ואינו חייב אלא אם כן

קעקע וכן הוא במכות דף כ"א : א רוצה לומר האדם שנתלה עליו נראה כאלו הוא נתחב בקרקע, והוקע לשון תחיבה :

{ל} ב ואם תאמר היאך סלקא דעתך דבנין מקדש דוחה שבת הא מקדש עשה ושבת עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה, ויש לומר דאי לאו קרא הוה אמינא הואיל ומקריבין במקדש קרבנות שדוחין שבת דעבודה דוחה שבת אם כן קל וחומר בנין המקדש שתדחה, לכך איצטריך קרא. ואף על פי שהקדים שבת לבית המקדש שמע מינה דבנין בית המקדש אינו דוחה שבת כמו שפירש רש"י בפרשת ויקהל אם כן למה נאמר אני ה'. ויש לומר כיון דכתיב יראה גבי מקדש הוה אמינא שהוא דוחה שבת שאין בה אלא שמירה בעלמא משום הכי כתיב אני ה', ובזה נמי יתורץ קושיות דלעיל :

{לא} ג לפי שנאמר בפרשת שופטים לא ימצא בך וגו' והתם גם כן אזהרה על זה ולא נאמר שם כרת והכא כתיב כרת שנאמר והכרתי אותו מקרב עמו אם כן ודאי בכאן מדבר בבעל אוב עצמו והתם מדבר בשואל בבעל אוב : ד כתב רבינו שמשון בשם רבינו מאיר בר קלונימוס שהיא חיה ששמה ידוע וכמין חבל גדול יוצא משורש שבארץ ששם גדלה אותה חיה כעין קשואין ודלועין, אלא שהידוע צורתו כצורת אדם בין בצורת פניו בין בצורת שאר אבריו ומטבורו הוא מחובר באותו חבל ואין כל בריה רשאי להתקרב במלא החבל שטורפת והורגת את הכל ובמלא החבל רואה את כל סביבותיה וכשבאים לצוד אותה מורים בחיצים מרחוק אל החבל עד שיפסוק ומיד מתה. ספר מצות גדול עד כאן : ה דקשה לרש"י דפשיטא הוא דאין אדם מטמא את עצמו מדעתו, ומתריך להיות עסוקים בס כו' :

{לב} ו רש"י מפרש לשון אשם כלומר רשע שחייב הרבה אשמות. ורבינו תם מפרש שהוא בור לשון של לא תשם ומתרגמינן לא תבור רוצה לומר בור : ז לאו מנוטריקון דזקן דרש רק מגזירה שוה דזקן זקן מזקני ישראל כדכתיב אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריו כלומר שהם גדולים וחכמים : ח ואם תאמר היאך סלקא דעתך דיעצים עיניו פשיטא שעובר ויש לומר דהכי פירושו יכול יעצים עיניו קודם שיבא לארבע אמות שלו דאינו חייב לקום מפניו אלא כשיבא לארבע אמות שלו :

{לג} ט דהא בפרשת בהר כתיב לא תונו שמדבר באונאת ממון דשם מדבר במקח וממכר ואם כן על כרחך לא תונו דכתוב כאן מדבר באונאת דברים :

{לה} י משום דכתיב משפט מלמד שהמודד נקרא דיין, ונפקא מינה שאם שיקר במדה הרי הוא כו' : כ וקשה למה צריך משפט ללימוד זה הא גם כן בכאן כתיב עול משמע עול ושנאוי כמו שפירש לעיל גבי דיין. ועוד קשה למה פירש בכאן וגורם לחמשה דברים וכו' למה לא פירש זה לעיל בדיין. ויש לומר דכך כוונת רש"י למה צריך למכתב משפט ללמד שהוא כדיין לענין מאי, אין לומר לענין שיהא קרוי עול שנאוי כו' הא בכאן גם כן כתיב עול. ומתריך דלענין זה הוקש לדיין לומר שגורם לחמשה דברים האמורים בדיין : ל רוצה לומר שני אחים או שני שותפים לא ימדוד לזה חלקו בחבל בימות הגשמים מפני שאז החבל לח ונמתח ביותר ולזה בימות החמה שאז החבל קשה ואינו נמתח ונמצא שזה יפסיד, אי נמי אפילו אם ימדוד בעץ לא ימדוד לזה בימות החמה ולזה בימות הגשמים מפני שבימות החמה הארץ יבשה ובקועה ובימות הגשמים מחובר

להדדי: **מ** הכי גרסינן במשורה מדת הלח ולא גרסינן מדת היבש, דמשורה היא מדת הלח כדתנן במסכת אבות פרק ו' משנה ד' ומים במשורה תשתה:

[לו] נ שנאמר והעומר עשירית האיפה: **ס** שנאמר רביעית ההין: **ע** יש מפרשים הלוקח טומן משקלותיו במלח כדי שיהיה כבד על ידי לחלוחית המלח, ויש מפרשים המוכר טומן משקלותיו במלח לפי שכח המלח חזק וחרף וממעט את המשקל ונעשה קל ומוכר לבריות ושוקל במשקל זה:

ויקרא פרק כ

[ב] פ דקשה לרש"י הא לאוין הללו כתובין כולן כבר בפרשת אחרי מות. ומתרץ לעיל כתובין האזהרות וכאן כתובין עונשין על האזהרות: **צ** דאי סלקא דעתך שעם הארץ ירגמוה הוא פירוש של מות יומת לשתוק קרא מיניה ולא לכתוב מות יומת: **ק** דאם לא כן הארץ למה לי היה לו לומר העם ירגמו אותו וגו'. [מהר"ה] ובהאי לחוד לא סגי דאם כן היה לו לומר עם העולם ובהאי לחוד נמי לא סגי דאם כן היה לו לפרש דבארץ ישראל קמיירי מדכתב סתם משמע כל העולם:

[ג] ר דקשה לרש"י אדרבה זו טובה לו שהקדוש ברוך הוא נותן פניו אליו, ועוד דהא אין דרכו לשים פניו אלא בצדיקים. לכך פירש שלא מענין פנים הוא: **ש** (נחלת יעקב) בתורת כהנים. נראה לי דהכי פירושו שאם כל הצבור נתנו מזרעם למולך אין נכרתין דאין לומר שאין כל הצבור בהכרת מחמת חטא היחיד דהא מילתא דפשיטא היא דהא אפילו משפחתו אינן בהכרת עיין שם יותר: **ת** פירש רש"י בסנהדרין ס"ד ע"ב דהני תרי קראי כי מזרעו נתן למולך וכן בתתו מזרעו למולך יתירי נינהו לכך דרשו חד לרבות בן בנו ובן בתו וחד לרבות זרע פסול: **א** אבל לא מקדש ממש כי מה ענין טומאת מקדש אצל החוטא. כתב הרב רבי אליהו מזרחי אבל יש לתמוה איך יטמאו כנסת ישראל באיש אחד אשר יחטא וכו'. ונראה לי כיון שעובד עבודת אלילים אם כן נסתלקה השכינה מן הארץ ובהסתלקות השכינה יבואו רוחות הטומאה בארץ וממילא יטמאו כל ישראל כמו שהאריך בענינים כאלו בספר הזוהר ואין להאריך:

[ה] ב רוצה לומר שכולן מהפכין בזכותו לפי שקרובין לו לפיכך כולן גזלנים. (נחלת יעקב) נראה לי שקאי אדלעיל ואם העלם יעלימו ומסתמא מפני שמתיראין ממנו ומהמשפחה שמחפין עליו לפיכך ובמשפחתו וכו': **ג** מפני שכבר כתב והכרתי אותו מקרב עמו והכרתי אותו תו למה לי אלא להכי הדר כתביה דלכתוב ביה ואת כל הזונים וגו' שפירושו לזנות אחר המולך לעשות כמוהו בשאר עבודת אלילים שאף על פי שהיא שלא כדרכה שאם עבדה בכך חייב עליה כרת:

[ט] ד דלא תקיש למכה אביו שחייב דוקא בחיים דאם לא כן הרי כבר אמור איש אשר יקלל את אביו ואת אמו אלא כאן בא לרבות לאחר מיתה:

יז ה ואם תאמר פשיטא הא לאו בר עונשין הוא. ויש לומר דהא קא משמע לן דקטן אינו נענש אבל היא נענשה אפילו אם בא קטן עליה: ו הוצרך רש"י להאריך פה ועל איזו אשת איש וכו' ולא אמר אשת רעהו פרט לאשת עבודת אלילים כמו שאמר ואיש פרט לקטן, אלא דקשה ליה למה ליה לקרא להאריך ולכתוב שני פעמים אשר ינאף לא היה לו לכתוב אלא אשר ינאף את אשת איש אשת רעהו למה לי, משום הכי פירש דקרא עצמו פירש דבריו ועל איזה אשת איש וכו'. ומה שפירש עוד למדנו כו' שלא תקשה לו מכל מקום הא אשת איש היא ואף על פי שאין חייבים במצות מכל מקום הא אשת איש היא לכך פירש למדנו כו': ז מדכתיב מות יומת סתם והוא מיתה בידי אדם ומצינו נמי מיתה סתם שהוא מיתה בידי שמים גבי ער ואונן דכתיב וימת גם אותו מה מיתה בידי שמים אין בה רושם אף מיתה בידי אדם אין בה רושם, ועיין כל זה בסנהדרין פרק ארבע מיתות:

יח לפירוש הראשון שרשו תבל ויכלול לשון גנאי וענין בלילות כל הארצות. ולפירוש השני שרשו בלל:

יט דאם לא כן משכבי אשה למה לי וכי יש לו לזכר משכב אחר עד שיאמר משכבי אשה לאפוקי משכב האחר. מכחול פירש רש"י בבבא מציעא דף צ"א ע"א כדרך שמכניסין קיסם או כנף בשפופרת חלולה שהכחול בתוכו ומוציאין מן הכחול במכחול ומעבירין על העין עד כאן לשונו. (מהר"ף):

כ פירוש באחרי מות נכתב אחר כל העריות ונכרתו וגו', שהוא בעונש ערירי דסתם כרת הוא נכרת וזרעו נכרת אבל לא ידעינן איזה זרע נכרת אם אותן שהיו לו קודם החטא שהם בכלל העונש ואם הם אותן שנולדו לאחר החטא דוקא שהם בני רשע ואתא קרא דערירים ימותו, דמשמע דימותו כמו שהם ערירים עתה, ואתא קרא דערירים יהיו דמשמע שבשעת מיתתן סופן לבא לידי ערירי שאם יש לו בנים קוברן, בין שהיו לו קודם החטא בין לאחר החטא כולן יהיו נכרתין. אף על פי שבאיזה נוסחאות יש הפוכות:

כא פירוש טהורה וטמאה על ידי פעולתך כגון שחט כל הושט וחצי הקנה בלבד טמא. שחט כל הושט ורוב הקנה טהור כלומר טהרת אותו לאכילה: ל דפירוש לטמא לך קאמר שהוא טמא על ידי פעולתך כדלעיל: חסלת פרשת קדושים

ויקרא פרק-כא

[א] א דלא היה לו לכתוב אלא אמור אל הכהנים, אלא אמור להזהיר את עצמן, ואמרת אליהם להזהיר הגדולים על הקטנים, ואם תאמר למה לא מתרץ רש"י נמי דבר ואמרת דכתיב בפרשת קדושים. ויש לומר דדבור הוי כלל ולא מפרש מהו הדבור ואמרת הוי פרט רוצה לומר דבר זה אמור להם אבל הכא גבי אמור הוא פרט, קשה לרש"י למה לי שני פרטים: **ב** וקשה למה מהפך רש"י הפירוש של פסוק, בתחלה היה לו לפרש בני אהרן ואחר כך ואמרת אליהם. ועוד קשה מנא לן למילף כל הלימודים מבני אהרן. ויש לומר דהכי פירושו כיון שפירשתי ואמרת אליהם להזהיר הגדולים על הקטנים קשה למה ליה למכתב הכהנים בני אהרן, בשלמא בלא זה הייתי אומר אי כתיב הכהנים ולא בני אהרן הוה אמינא דוקא גדולים אבל לא קטנים, לכך איצטריך למכתב בני אהרן להזהיר הגדולים על הקטנים, אבל השתא דלמדתי זה מואמרת אליהם קשה למה ליה למכתב הכהנים. ומתרץ אי כתיב בני אהרן ולא הכהנים הוה אמינא יכול אפילו חללים תלמוד לומר הכהנים רוצה לומר שהוא כהן גמור. ותו מתרץ רש"י שאל תקשה לו מנלן לתרץ דהכהנים ממעט חללים דלמא לכך איצטריך דאי לא כתיב הכהנים אלא בני אהרן הוה אמינא דומיא דבני אהרן שהיו תמימים לאפוקי בעלי מומין לכך איצטריך הכהנים לרבות בעלי מומין. ומתרץ דמן בני אהרן אף בעלי מומין במשמע ולא היה מתורץ למה ליה הכהנים אלא לכך איצטריך כמו שתירצתי לעיל למעט חללים, ותו קשה לרש"י בני אהרן למה לי דלא היה למכתב רק הכהנים ויכול אני למעט חללים ולרבות בעלי מומין שהרי שניהם נשמעים ממלת הכהנים. ומתרץ אי לא כתיב בני אהרן הוה אמינא דגם בנות אהרן במשמעות של הכהנים דכל מקום שנכתב בתורה בלשון זכר אף הנשים בכלל, לכך איצטריך בני אהרן ולא בנות אהרן. עיין במזרחי שפירש בענין אחר והכי פירש איצטריכו תרווייהו דאלו מבני אהרן גרידא הוה אמינא אף חללים במשמע ואם כן אין כאן מיעוט הממעט חללים ויכולים להיות נכללין בבני אהרן תלמוד לומר הכהנים יצאו חללים, והדר אמר ומנין לרבות אף בעלי מומין תלמוד לומר בני אהרן כלומר דלא אתא שום מיעוט למעטינהו כמו שבא מיעוט הכהנים למעט חללים ונשאר בני אהרן דאף בעלי מומין במשמע ולמעט בנות אהרן ואלו בכהנים גרידא הוה אמינא כהנת בכלל דהושוו לכל עונשין שבתורה לאיש. וליכא למימר איפכא דהוה לחומרא הכהנים יכול ולא חללים תלמוד לומר בני אהרן ואף חללים בכלל בני אהרן, דאם כן מעוטא דהכהנים במאי מוקמית ליה: **ג** דאם לא כן בעמיו למה לי אלא רוצה לומר שישנו בתוך עמיו שיש הרבה בני אדם שמתעסקין עמו לקבור אותו: **ד** רוצה לומר שאין לו קוברין שמותר לטמא לו. ומת מצוה הוא כל שקורא ואין אחרים עונין אותו:

[ב] ה רוצה לומר שארו דכתיב הכא (ועיין בתוספת יום טוב פרק יש נוחלין), ואם תאמר היה לו לכתוב הקרובה שהיא לשון נקבה. ויש לומר דכל היכא דכתיב שאר היינו שאר בשר והוי כאלו כתיב שאר בשר ובשר לשון זכר הוא לכך כתיב הקרוב בלשון זכר:

[ג] ו ויש מקשין ואימא איפכא למעט הארוסה שלא יטמא לה. ויש לומר דאם כן לישתוק קרא ולא יכתוב הקרובה ואנן ידעינן דארוסה ממועט מדכתיב אשר לא היתה דסתם הויה היא קידושין ואם כן ממילא אנו יודעינן דארוסה אסורה מלטמא לה אלא על כרחך הקרובה לרבות בא שיטמא לה ואשר לא היתה פירש למשכב הוא כדפירש רש"י בסמוך. ואם תאמר מנא ליה לרבות ארוסה דלמא הא דכתיב הקרובה לרבות מוכת עץ הוא דאתא שלא תמעט מוכת עץ מדכתיב

הבתולה ולא בעולה ואשר לא היתה בא למעט הארוסה, ויש לומר דאם כן לא לכתוב קרא לא הבתולה ולא הקרובה ואנא ידענא דמוכת עץ מותר לטמא אלא על כרחך צריך לומר דהקרובה לרבות ארוסה הוא בא ואשר לא היתה לאיש פירוש למשכב וממילא איתרבי מוכת עץ כיון דבלא משכב נעשית בעולה. ואין להקשות לישתוק קרא מבתולה ולא לכתוב נמי אשר לא היתה לאיש, אם כן הוה אמינא הקרובה למעט ארוסה הוא בא משום הכי הוצרך לכתוב אשר לא היתה לאיש כדפירש רש"י לעיל וממילא ילפינן נמי למוכת עץ: ז מדכתיב לפניו לא יטמא בעמיו כי אם לשארו וגוי ולאחותו הבתולה וגוי משמע דכל הני דקחשיב רשאי לטמא להן, למה ליה למכתב עוד לה יטמא אלא למצוה:

ה ה כמו שמוכיח רש"י מגזירה שוה: ט ואם תאמר דלמא איפכא מה להלן בין עיניכם דוקא אף בכהנים בין עיניכם דוקא ולא על כל הראש. ויש לומר דאין יכול למילף כהנים מישראל לענין זה דהא בהדיא כתיב הכא בראשם דמשמע כל הראש. ואין להקשות השתא נמי היאך ילפינן גבי ישראל נמי כל הראש הא כתיב בין עיניכם. דיש לומר דודאי כל הראש במשמע והא דכתיב בין עיניכם לגזירה שוה אחרת אצטריך כדי שילמוד תפילין מיניה דכתיב והיו לטוטפות בין עיניכם שלא תאמר בין עיניכם ממש דילפינן גזירה שוה כתיב הכא בין עיניכם ולהלן כתיב לא יקרחו קרחה בין עיניכם מה להלן מקום שעושה קרחה אף גבי תפילין מקום שעושה קרחה. ואין להקשות היאך סלקא דעתך שילמוד כהנים מישראל דדוקא בין עיניכם דאם כן לא יקרחו קרחה למה לי וגוי הא בכלל ישראל הם. דיש לומר דלכך אצטריך כדי שילמוד ממנו שאם קרח הרבה קריחות בפעם אחת שחייב על כל קריחה וקריחה. ובזה יתורץ קושית רא"ם שהקשה היאך מצו רבותינו זכרונם לברכה לדרוש לפי שנאמר לא תשימו קרחה בין עיניכם אין לי אלא על בין עיניכם מנלן לרבות את כל הראש תלמוד לומר בראשם והא בין עיניכם כתיב ואם קרא בראשם בא לרבות כל הראש קרא דבין עיניכם היכי מיתוקמא ואדרבה הוה ליה למידרש איפכא לפי שנאמר לא יקרחו קרחה בראשם שומע אני כל הראש תלמוד לומר בין עיניכם לא אמרתי אלא על בין העינים בלבד דהשתא ליכא לאקשווי והא בראשם כתיב דבין העינים נמי ראשם הוא שאפילו מקצת ראשו ראשם מקרי, והא דהדר כתיב גבי כהנים אינו אלא משום קרחה יתירא דאית ביה לחייב על כל קרחה וקרחה כו', והרב הניח הדבר בצריך עיון ודו"ק: י רוצה לומר יהא נמי חייב לכך נאמר כו' וילפינן ישראל מכהנים דריבה בהן הכתוב מצות יתירות אפילו הכי אינן חייבין אלא בגילוח כעין תער ישראל לא כל שכן: כ וילפינן ישראל מכהנים מגזירה שוה דשריטה שריטה, אבל אין לומר דילפינן במה מצינו ישראל מכהנים שיהיו חייבים על כל שריטה דאיכא למפרך מה לכהנים שריבה בהן מצות להכי צריכים אנו לגזירה שוה, ואף שלא הזכיר זה רש"י זכרוננו לברכה מפני שסמך במה שכתב בגזירה שוה דקרחה קרחה ולא חש להאריך:

ו ו ל מדלא כתיב קדושים הם אלא קדושים יהיו משמע על כרחם:

ז ז מ כגון אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט שנתחללה היא מן הכהונה ונקראת חללה אף על פי שקודם לכן גם כן היתה אסורה לכהן, נפקא מינה אם בא כהן אחר כך עליה שחייב שני לאוין אחד משום גרושה ואחד משום חללה:

ח ח ואם תאמר למה לי שני פסוקים על זה הא לעיל נמי כתיב קדושים יהיו על כרחם. יש לומר דלעיל מיירי לענין שלא יטמא למתים חייבים בית דין

להפרישו בעל כרחך והכא מיירי באשה הפסולה, וזהו שנקט רש"י הכא ואם לא רצה לגרש הלקהו כו' :

[ט] דקשה לו דמשמע דוקא כשתתחיל לזנות היא בשריפה הא אם כבר התחילה לזנות ולא היו יודעין ולבסוף נודע הדבר אינה בשריפה וזה אין לו שום טעם לכן פירש כשנתחללה על ידי זנות, והודיענו שמלת תחל מלשון חלול ולא לשון התחלה: **ע** זיקה לשון קשירה, ומלכיהם נהוגים תירגם יונתן ומלכיהם זקוקין:

[י] דילפינן מבני אהרן דכתיב ראשיכם אל תפרעו מה להלן על האבל אף כאן על אבל. ואיזהו גידול פרע יותר משלשים יום דילפינן מנזיר דכתיב בו יהיה גדל פרע יהיה בגימטריא שלשים:

[יא] רוצה לומר מדכתיב לא יבוא ואין שייך ביאה אלא בדבר שיש לו תוך: **ק** ואם תאמר והא בפרשת חקת גם כן כתיב במת בנפש ופירש רש"י בנפש זו רביעית דם ולמה לי תרי קראי. ויש לומר דכאן מדבר שמטמא באהל והתם מדבר שמטמא במגע: **ר** דהא כבר כתיב ועל כל נפשות מת לא יבא ועל כרחך זה בא ללמד שאינו מטמא אף לאביו ולאמו דאי דוקא לשאר בני אדם הוא דאתא פשיטא דהא אפילו כהן הדיוט הוא אסור כדכתיב לנפש לא יטמא אלא על כרחך על כל נפשות מת לא יבא לאסור בכהן גדול אף מה שהתיר בכהן הדיוט דהיינו אביו ואמו ואם כן לאביו ולאמו לא יטמא למה לי אלא ודאי לכך אצטריך דאי לאו לאביו ולאמו הוה אמינא כיון דקרא דעל כל נפשות וגוי בא לאסור בכהן גדול אף מה שהתיר בכהן הדיוט, ולעיל התיר לו גם כן מת מצוה ואביו ואמו וכאן בכהן גדול אסר לו הכל והואיל ואסר לו מת מצוה בכאן הוה אמינא אף למת מצוה אסור לו ליטמא דדוחק הוא לחלק לכך חזר וכתב לאביו ולאמו לא יטמא לומר לך הגי' במ"ג דאביו ואמו לא דמי לשאר אדם דלשאר אדם אסור ליטמא אפילו מת מצוה ולאביו ולאמו כשהן מת מצוה מותר ליטמא לה כן לאביו ואמו לא יטמא אבל למת מצוה מותר ליטמא, כך מצאתי:

[יב] ש פירוש מקרא הזה ילפינן דהיינו מדכתיב ולא יחלל את מקדש אלהיו דאין לומר מדכתיב לא יצא דרשינן הכי איך יתכן לדרוש השתי דרשות מן המקרא הזה דהא שדרשו אינו הולך אחר המטה משמע בין בעבודה ובין שלא בעבודה ולפי המדרש האחר יחייב שיפרש בשעת עבודה:

[יד] ת ואם תאמר הא כבר פירש לעיל, ואי רוצה לפרש גם כאן היה לו לפרש גם פירוש שני שפירש לעיל והיה לו לפרש גם כן זונה דכתיב כאן, ויש לומר כאן צריך לפרש הפירוש של חללה דהוה אמינא דמיירי דוקא כשנתחללה מן הכהונה על ידי ביאת אחת מן הפסולים פירוש אף שלא כדרכה. אבל בתולה שנולדה מן הפסולין לכהונה לא הוה חללה דדוקא כתיב וחללה זונה דמשמע חללה שהיא זונה דהא כתיב לפניו אלמנה וגרושה דמשמע אלמנה או גרושה אם כן גם בכאן היה לו לכתוב וזונה דמשמע או זונה, אלא מדכתיב זונה בלא וא"ו משמע חללה שהיא זונה לכך הוצרך רש"י לפרש דנולדה מפסולי כהונה גם כן מקרי חללה וזונה לא קאי אחללה, והא דלא כתיב וחללה וזונה, דרך המקרא לדבר כן כמו לעיל כי אם לשאר הקרוב אליו לאמו ולאביו היה לו לכתוב ולאמו:

[טו] א (נחלת יעקב) רוצה לומר שבניו הזכרים מותרים ליטמא ולישא גרושה וכל כיוצא בזה:

זי **ב** ואם תאמר למה לא פירש זה לעיל דכתיב לחם אלהיהם הם מקריבים והיו קודש, ויש לומר דלעיל הוה אמינא הא דנקט לחם וגוי קאי על לחם הפנים שהיה בהיכל אבל הכא כתיב לא יקרב להקריב וגוי להקריב למה לי אלא על כרחך בכל הקרבנות שמקריבים על המזבח מיירי לכך הוצרך לפרש כל מאכל וכו' :

ית **ג** דאם לא כן לא יקרב למה לי דהא לעיל כתיב לא יקרב : ד פירוש שחוטמו שקוע סמוך לעיניו עד שכשרוצה לכחול שתי עיניו אין חוטמו מעכבת מלכחול שתייהן יחד בכחילה אחת : **ה** ואין לומר היינו פסח דיש לומר פסח מיירי שאיבריו כשאר כל אדם אך שוק אחד הוא יותר קצרה אבל שרוע הוא להיפך כי כל איבריו כשאר איברים של אדם אך שוק אחד הוא יותר ארוך. ולשון שרוע הוא מלשון כי קצר המצע מהשתרע :

כ **ו** רוצה לומר שיש לו כמין חלזון או כמין נחש או כגרגיר של ענב בעיניו, יש שגורסין חלזון נחש עיניו רוצה לומר שיש לו כמין חלזון או נחש בעיניו, ויש אומרים ענב לשון עניבה דדרך של נחש שכורך את עצמו ועניבה הוא לשון כריכה והכל הוא דבר אחד : **ז** פחדין פירוש ביצים :

כא **ח** דאם לא כן כל איש אשר בו מום שנית למה לי הא לעיל כתיב איש מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מום וגוי' : **ט** ואם תאמר והא רש"י פירש זה לעיל, ועוד קשה דכאן מפרש כל מאכל ולעיל פירש דוקא מאכל אלהיו, ויש לומר דלעיל מדבר בקרבן תמידין דהם נקראים לחם שנאמר לחמי לאשי והכא מדבר בקדשי קדשים והוה אמינא דלא מיקרי לחם לכן פירש כל מאכל קרוי לחם :

כג **י** דאם לא כן מה לו ולפרוכת עד שיזהיר הכתוב מלבא שם : **כ** ואם תאמר מנא ליה לרש"י דלמא מזבח הפנימי, ויש לומר דאי מדבר במזבח הפנימי אז לא צריך למכתב תו ואל הפרוכת לא יבא דאם אסור ליקרב למזבח הפנימי שהוא חוץ לפרוכת מכל שכן שאין רשאי ליקרב אל הפרוכת אבל אי מדבר במזבח החיצון שניהם הוצרכו לכתוב ומפורש כו' : **ל** כלומר מקדשי שנאמר בקרא אינו מקדש ממש אלא פירוש עבודתי כי מלת מקדש נאמר על מקדש ממש וגם על העבודה הנעשה במקדש :

כד **מ** דאם לא כן מה לישראל כאן אצל אזהרת כהנים :

ויקרא פרק-כב

ב **נ** רוצה לומר וינזרו מקדשי בני ישראל אשר הם מקדישים לי אבל לא כמו שכתוב בקרא. ואי לא מסורס המקרא אלא אשר הם מקדישים לי כתוב אחר ולא יחללו ואשר הם מקדישים לי מרבה אני אפילו קדשי כהנים עצמן כדפירש רש"י בסמוך אם כן אין לפסוק הכרע דמצינו לפרש דלאו דולא יחלל קאי גם כן על אשר הם מקדישים לי, או את אשר הם מקדישים לי קאי אאני ה' ויהיה

פירושו וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי אבל אותם אשר הם מקדישים לי אני ה' להפרע מהם אבל אינם בחילול וכו', הרא"ם, ואני מצאתי בספר מוגה דהאי דבר אחר שגרס רש"י לעיל טעות סופר וצריך להגיה האי דבר אחר למטה, וכך היא הגירסא יפרשו מן הקדשים בימי טומאתן וינזרו מקדשי בני ישראל אשר הם מקדישים לי אני ה' ולא יחללו את שם קדשי סרס המקרא ודרשהו דבר אחר אשר וכו', ושמעתי לפרש דהכי פירושו דללישנא קמא פירש רש"י וינזרו מקדשי בני ישראל בימי טומאתן ולפי הדבר אחר שפירש רש"י וינזרו וכו' פירש דקאי אבהמה שהקדישה לקרבן הוזהרו הכהנים שלא יאכלו אותם אלא יקריבו אותן על גבי מזבח דלא תימא מאחר דקדשים מותרים לכהנים אחר הקרבת מתיריו אם כן בהמה משהקדישה אותה תהא נמי מותרת, לכן הזהיר על זה, ולכך מסרס רש"י הקרא ודורשו כאילו כתיב וינזרו מקדשי בני ישראל אשר הם מקדישים לי דקאי על קריאת שם של הקדש :

ג הכי גרסינן ולמדוהו רבותינו בהיקש וכי יש נוגע חייב אם כן כו' רוצה לומר אם על הנגיעה חייב לא הוצרך לחייבו על האכילה אלא על כרחך צריך לומר אין קריבה זו אלא אכילה, ואם תאמר לעולם אימא לך יקרב מיירי בנגיעה ודקשה לך אם כן לישתוק מן האכילה האמור בצו את אהרן איצטריך דהוה אמינא אין עונשין מן הדין, ויש לומר דוקא בעונש דיני אדם אין עונשין מן הדין אבל בדיני שמים עונשין מן הדין : **ע** רוצה לומר אינו חייב אלא אם כן קרב דבר המתיר את הקרבן באכילה דהיינו חלב וזריקת דם : **פ** רוצה לומר לפי מה שפירשתי לעיל שהרי נאמר כרת על האכילה בצו את אהרן שתי כריתות זו אצל זו ואם על וכו'. דמשמע דגם כרת זה מדבר באכילה ואם כן לפי זה מכל שכן קשה שלש כריתות למה לי הא כבר נדרשו : **צ** כלומר מדכתיב עליו כלומר שעדיין עליו שלא נטהר מטומאתו דאי אבשר קאי שאין לה טהרה במקוה היה לו לומר והוא טמא כלומר שאינו נטהר מטומאתו. והא דמקשה רש"י הכא אחר שפירש קריבה זו אכילה. יש לומר בשלמא בלא זה היה לו לתרץ שלש כריתות חד לאיסור אכילה, וחד לאיסור נגיעה, וחד כרת לאכלו קודם שקרבו מתיריו. אבל השתא דפירש רש"י דאין חייב על הנגיעה ואין חייב אלא אחר שקרבו מתיריו אם כן קשה שלש כריתות למה לי וכו' :

ה ק דאם לא כן לא נכתוב אלא או איש אשר יגע בכל שרץ ותו לא אשר יטמא לו למה לי אלא דלא תימא דוקא נוגע בשרץ שלם : **ו** ואם תאמר והלא טומאת מת צריך שבעה וכאן כתיב שלא צריך אלא רק הערב שמש כמו טומאת שרץ שנאמר וטמא עד הערב. ויש לומר דלא בא אלא ללמד טומאת מת מטומאת שרץ מה טומאת שרץ צריך הערב שמש אף טומאת מת כן, שלא תאמר משנכנס מקצת היום שביעי הוא טהור לפי שמקצת היום ככולו. מצאתי : **ש** דאם לא כן אשר יטמא לו למה לי מאו באדם לכל טומאתו שמעינן ליה : **ת** שאף על פי שאינם מטומאת מת שמייירי ביה קרא מכל מקום הם בכלל לכל טומאתו שכל אלה טומאת אדם הם :

ו א רוצה לומר דהוה ליה למכתב נפש אשר תגע בהם :

ז ב פירוש האי מן הקדשים ולא כל הקדשים דמשמע מקצת קדשים בקדשי תרומה מיירי :

ח ג דקשה לו הא כבר כתיב נבלה וטרפה לא יאכל. והא דקאמר לענין הטומאה הזהיר וכו', פירוש לא שבא להזהיר על אכילתה אלא רק לענין הטומאה לומר

שאם אכל וכו', ומה שאמר אלא טומאת אכילה בבית הבליעה עיין לעיל בפרשת אחרי מות בפסוק אשר תאכל נבלה: ד ואם תאמר מה צריך רש"י לנקוט במה שאין מטמא כך היה לו לומר שאם אכל נבלת עוף טהור שיש לה טומאת אכילה בבית הבליעה. ויש לומר שרש"י רוצה להוכיח מה שנקט נבלת עוף טהור ולא נקט נבלת בהמה משום דבקרא כתיב נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה באכילה רוצה לומר באכילתה מטמאה ואין מטמאה במגע ובמשא ואי מדבר בנבלת בהמה הא מטמא גם כן במגע ובמשא, בשלמא אי מדבר בנבלת עוף אתי שפיר דמטמאה דוקא באכילה לפי שאם יאכל נבלת עוף טהור אין לה טומאת מגע ומשא אלא טומאת אכילה כו' :

ט ה פירוש דושמרו אדלעיל קאי דמיירי בתרומה כדפירש רש"י לעיל: ו הקשה הרא"ם יש לתמוה מהיכן למדו שהוא במיתה בידי שמים והלא קיימא לן כל מיתה האמורה בתורה סתם אינו אלא חנק וכו' והניח הדבר בצריך עיון. ויש לומר דעל כרחק מיתה דהכא בידי שמים היא דהא קדשים שהם חמורים מתרומה דהא אסור לאכול קדשים בהערב שמש אפילו הכי אם אכל קדשים בטומאת הגוף אינו חייב מיתה בידי אדם דילפינן אכילת קדשים מביאת מקדש בהיקש כדלעיל בפרשת כי תזריע וביאת מקדש בטומאה הוא בכרת דכתיב ונכרתה כי את מקדש ה' טמא תרומה הקל לא כל שכן שאין חייב מיתה בידי אדם. ועוד יש לומר דרש"י פירש לעיל בפרשת כי תזריע בכל קדש לרבות את התרומה שמע מינה מיתה שנאמר בתרומה הוא כרת כמו אכילת קודש ועוד יש לומר דקרא דייקא דכתיב ומתו בו וגו' אני ה', דקשה למה לי אני ה' אלא אני ה' מוסב לתחלת המקרא על ומתו בו וגו' אני ה' נאמן ליפרע שאמית אותו והיינו מיתה בידי שמים :

י ז פירוש לא תושב שהוא כהן וכן שכיר דאטו משום קנין שנים הפסיד כהונתו: ח ואין להקשות אם כן לכתוב תושב שקנוי לו עד היובל ואפילו הכי אין אוכל בתרומה ואז לא איצטריך למכתב שכיר שאינו אוכל כיון שיוצא בשש דיש לומר דאי לא כתיב שכיר הוה מוקמינן קרא אמסתבר והוה אמינא תושב זה הקנוי קנין שנים שיוצא בשש משום הכי אינו אוכל, אבל נרצע שקנוי לו עד היובל אוכל בתרומה לכך איצטריך תושב ושכיר :

יא ט דקשה לו הא בפסוק שלפניו משמע שאין גופו קנוי לו וכאן כתיב כי יקנה וגו' ומתרץ דלעיל מדבר בעבד עברי וכאן מדבר בעבד כנעני :

יב י דקשה לרש"י פשיטא תהיה לאיש זר דהא אסורה לקרובים ומתרץ דלוי וישראל נקראים זר אצלה :

יג כ כלומר אף על פי שיש לה זרע מאיש אחר שהוא כהן אפילו הכי לא תאכל אם יש לה זרע ממנו: ל אף על פי שפשוט הוא הוצרך לפרש כאן, מפני שאין כוונת התורה אלא להודיע האיסור ולא להודיע ההיתר המובן מן הקרא וכאלו אמר ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה ולה זרע ממנו לא תאכל בתרומה: מ אבל אחר מיתתו חוזרת אף על פי דגבי יבמה אם מת בעלה ואחר כך מת הבן הרי הוא כחי ואינה חוזרת להזקק ליבם אפילו הכי לענין תרומה אם מת חוזרת ואינו נחשב כחי מדכתיב וזרע אין לה והרי אין לה, כך מפורש ביבמות פרק ז' :

יז נ משום דכל הפרשה כולה בתרומה מיירי ודלא כהרא"ם שפירש מגזירה שוה דקדש קדש דכתיב גבי ביעור בערתי הקדש מן הבית: **ס** דקשה לרש"י הא כבר אכל התרומה כיון שצריך לשלם ולמה כתיב ונתן לכהן את הקדש:

טז ע פירוש נראה שדעת המתרגם היה שלא יחללו מוסב למעלה על וינזרו מקדשי בני ישראל כלומר יזהרו בהם שלא יחללו וישיאו את עצמם עון כשיאכלום בטומאה ולפיכך כתב ואין צורך כי כבר אפשר שיפורש ולא יחללו על ענינו שלא יאכילום לזרים. הרא"ם:

יח פ רוצה לומר ואם הפריש ונאבד קודם הקרבה חייב באחריותו: **צ** ואם נאבד אינו חייב באחריותו:

כא ק שלא תאמר אם חשב בלבו להביא נדר יביא נדר לכך פירש להפריש וכוי ואם תאמר מכל מקום למה לרש"י למינקט בדבורו כיון שפירש להפריש פשיטא שבדבורו הוא. ויש לומר שלא תאמר שהפריש בהמה ואם כן לא יהיה הפרש בין נדר לנדבה לכך פירש בדבורו אם אומר הרי זו או הרי עלי:

כב ר פירוש אין עורת תואר לנקבה כלומר בהמה עורת שהרי כל הענין הזה הוא בלשון זכר רק הוא שם דבר כמו עורון אלא ששם עורון הוא בלשון זכר ושם עורת הוא בלשון נקבה כאלו אמר לא יהיה בו מום של עורת: **ש** והא דלא נקט רש"י לא יהא בו שבור כמו שנקט גבי עורת, משום דשבור הוא שם התואר כלומר הקרבן לא יהיה שבור משום הכי אינו נופל עליו אלא לשון לא יהיה אבל כשיהיה שם דבר כמו עורון נופל עליו לשון בו לא יהיה כלומר לא יהיה בו המום של עורת:

כג ת רוצה לומר בהמה שמפרסת פרסה וברגל אחד פרסותיו קלוטות ואינה סדוקה כשאר פרסות רגלים אלא שדומה רגליו לשל סוס ולשל חמור: **א** רש"י רצה להוכיח בזה שאל תקשה מנא לן דנדבה תעשה אותו לבדק הבית ולנדר לא ירצה היינו למזבח דלמא איפכא, ומתרג' איזה הקדש כוי הוי אומר זה הקדש המזבח הלכך מה שכתוב לא ירצה מדבר במזבח וממילא מה שכתוב נדבה תעשה מדבר בהקדש בדק הבית. והרא"ם פירש מפני שרוב נדבות הם לבדק הבית ורוב נדרים למזבח לכן קרא בדק הבית בשם נדבה ושל מזבח נדר:

כד ב לא שלא תקריבו בארצכם מעוץ וכתות שהרי אין הקרבה בחוץ לארץ אלא מאי לא תעשו, הסירוס לבד הוא דקאמר: **ג** פירוש שאי אפשר לומר שפירוש ובארצכם לא תעשו הוא שלא ינהגו באיסור הסירוס אלא בארץ ולא בחוץ לארץ אבל לא לרבות כל שבארצכם דהיינו אף הטמאה, דהא הסירוס חובת הגוף היא ואינה תלויה בארץ אלא על כרחך לא בא אלא לרבות אפילו בהמה טמאה. רא"ם:

כה ד פירוש דוקא לקרבן יחיד שהביאו לכהן להקריבו אז לא יקבלו בעל מום אבל אם הם תמימים יקבלו כמו שפירש רש"י איש איש לרבות את הנכרים כוי: **ה** פירוש דמלא ירצו לכם משמע שהם אינם מקובלים לשם ואינו נופל לומר על זה מלת לכם אם לא שיוסיף מלת לכפר, גם שינה מלת לכם וכתב עליכם כי עם מלת כפרה אינה נופלת רק לשון על כמו ונרצה לו לכפר עליו:

כח ו דילפינן משלוח הקן כדלקמן ומה התם אף הנקבות בכלל דהא כתיב על האפרוחים שכולל בין זכרים בין נקבות הוא הדין הכא נמי לא שנא זכרים ולא שנא נקבות: ז דילפינן במה מצינו משילוח הקן דמצות אותו ואת בנו נאמרה בבנים ובאבות ומצות שילוח הקן נאמרה בבנים ובאבות מה להלן בבנים ואם דכתיב והאם רובצת אף הכא בנים ואם. ואם תאמר היה לו למכתב אותה ואת בנה. ויש לומר כיון שכתיב לפניו שור או שה לשון זכר נקט נמי אותו ואת בנו דסמיך ליה לשון זכר: ח רוצה לומר אם שחט בנה קודם הוא גם כן חייב מדכתיב לא תשחטו משמע דמצינו שני שוחטים חייבין בין השוחט האם בין השוחט הבת והיכן מצינו על כרחך צריך לומר דמיירי בשלש פרות אם ובתה ובת בתה ולעולם הראשון פטור. ואין לומר דמיירי כגון ששחט זה האם ושנים האחרים שחטו כל אחד בתה דזה פשיטא הוא דשנים אחרונים חייבים דהא תרווייהו אותו ואת בנו נינהו אלא ודאי כך מצינו כגון ששחט אחד פרה ואחד שחט אמה דהוא חייב ואחד שחט בתה אף על פי שהראשון ששחט בתה קודם ולמה יתחייב מי ששחט האם אלא לאו שמע מינה אף אם שחט בנו קודם ואחר כך אותו חייב:

כט ט בפרשת צו דכתיב ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה. חזר ופרט בנאכלים וכו' שהשלמים האמורים כאן הם שלמים הנאכלים ליום אחד:

לא י רוצה לומר ששונה ושומר כל המצות בלב, ואחר כך ועשיתם מה ששמור בלב כי לעולם הפעולה אחר המחשבה דהיינו השמירה בלב:

לב כ רצונו לומר למי שרוצה להעבירך על הדת אל תשמע לו לעבור על דברי: ל בשלמא בלא זה הוה אמינא חדא על השוגג וחדא אמזיד וקאי על האדם שיזהר שלא יבא לידי איסור חמור שהוא מזיד ולא לידי איסור קל כגון השוגג אבל השתא שפירש דאיירי הקרא במזידין אם כן ונקדשתי למה לי:

ויקרא פרק-כג

ב מ הכי גרסינן עשה המועדות שיהיו ישראל מלומדין בהם רוצה לומר שיהיו רגילים לעלות לרגל ומפרש והולך כיצד שמעברין כו'. כיון שנעקרו ממקומן מעברין דאם לא יעברו לא יוכלו לעלות ולהגיע לירושלים אלא עד אחר הרגל ובשנה הבאה לא ירצו לעלות לרגל דסבורין שאינן יכולין לבא לירושלים קודם הרגל הלכך מעברין. ועיין בסנהדרין דף י"א:

ד נ רוצה לומר לעיל כתיב מועדי ה' אשר תקראו אותם וקרינן אתם רוצה לומר דתלוי הכל בבית דין אם מעברין השנה מעובר ואם לאו אינו מעובר, וכאן גם כן כתיב מועדי ה' מקראי קודש אשר תקראו אתם משמע דתלוי בבית דין שאם קדשוהו מקודש ואם לאו אינו מקודש:

[ה] ס רוצה לומר דבתחילת היום עד שש שעות מאיר היום ביותר וכשיגיע משש שעות ולמעלה אינו מאיר כל כך כבתחילה, ואם כן משש ואילך נקרא ערב וכשיקרר הלילה שהוא מאפיל ביותר זהו ערב ממש נמצא משש שעות ואילך עד הלילה נקרא הכל בין הערבים: ע דפסח לא קאי איום טוב אלא אהקרבת כו' :

[ח] פ והכוונה בזה כי שבעה הוא שם תואר לקבוץ שבעה שהם בעלי חומר או בעלי חיים או צמחים או דוממים, אבל שבעת מורה על השבעה המופשטים מן החומר כמו הגבורה והחכמה שהם מופשטים מהחומר לא כמו הגבור והחכם שהוא מורה על החיבור עם החומר ומפרש אחריו ממה הוא הקיבוץ מימים, ועיין בפרשת בא (רא"ם): צ ומתרץ דבחול המועד מותר דבר האבוד משמע דביום טוב עצמו אפילו דבר האבד אסור :

[י] ק כלומר שלא יהא רשות לישראל לקצור שדותיהם עד שיקצור העומר תחילה לכל הנקצרים, ולא שתפרש ראשית קצירכם כלומר דוקא מראשית קציר השדה תקריבו העומר אבל לא מסוף קציר השדה או אמצע: ר כלומר שם המדה המכילה בתוכה עשירית האיפה קרוי עומר :

[יא] ש ואם תאמר מנא ליה לרש"י דתנופה הוא נאמר גם כן על מעלה ומוריד ויש לומר דילפינן גזירה שוה הונף הונף דכתיב בפרשת תצוה אשר הונף ואשר הורם והתם מוליד ומביא מעלה ומוריד דהונף היינו מוליד ומביא דהוא לשון הנפה בסודרין שעשוי להבריח הזבובים שמוליכים ומביאים אותו, והורם היינו מעלה ומוריד דהורם לשון הרמה ואם תגביה צריך אתה להורידו אף כאן כן: ת רוצה לומר שיהיה הטל לברכה ולא לקללה: א כל שבת נקרא שבת בראשית על שם ששבת בו הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית: ב ואף על פי שזאת הראיה היא פריכא בגמרא והביא שם ראיות אחרות מכל מקום הביא ראיה זו משום שהיא תשובה לדברי צדוקים ובייתוסין משום הכי הביא ראיה זו :

[יב] ג דקשה לרש"י הא בפרשת פנחס מנה קרבנות המוספין כמו שפירש ולמה לא מנה גם כן כבש זה. ומתרץ דכבש זה לא בא למוספין אלא חובה לעומר בא :

[יג] ד כלומר לא המנחה בפני עצמה האמורה בפרשת ויקרא מדכתיב בתריה ונסכו יין רביעית ההין וכיון דיין הוא יין הנסכים ודאי מנחה היא גם כן מנחת נסכים אף על פי שהוא שני עשרונים ומנחת נסכים לכבש הוא עשרון אחד אפילו הכי היא מנחת נסכים אלא שהיא כפולה :

[טז] ה דקשה לרש"י דאי שבת ממש אם כן שבע שבתות לא יהיו חמשים יום אלא ארבעים ושלשה יום: ו רוצה לומר כיון שאין מונין אלא מ"ט יום היאך מיושב מה שכתוב בקרא חמשים יום, ומתרץ דחמשים לאו אתספרו קאי אלא אהקרבה קאי ביום החמשים תקריבוהו ויחסר בי"ת כאלו אמר ביום החמשים תקריבוהו: ז רוצה לומר היא תחילה מן החטים, ועומר תחילה מן השעורים :

[יז] ח פירוש אין התנופה הזאת מאותה התנופה שאמרו מוליד ומביא וכו', כי אותה תנופה היא אחר ההבאה וזאת התנופה היא קודם ההבאה הלכך על כרחך צריך לומר תנופה דהכא מלשון הרמה והפרשה המורמת לשם גבוה: ט לא ראשונה לנקצרים אלא היא עצמה היא בכורים להיות ראשונה לכל המנחות דאם לא כן בכורים למה לי דהא לעיל כתיב והקרבתם מנחה חדשה לה' שמביא מנחה מן החדש, אלא להכי כתיב בכורים לשון בכור כדי שתהא היא ראשונה

לכל המנחות וכו', כלומר שאף מנחת קנאות שהיא מן השעורים אינה באה אלא אחר המנחה הזאת ואף על פי שמנחת הקנאות אינה באה מן החטים:

י **יח** י ולא חובת היום שאם לא הביא הלחם אינו מביא כבשים. ואמר בגלל הלחם כי לא יתכן להיות כמשמעו עליו ממש, אלא על, פירוש בגלל שמצינו שעל משמש במקום למי"ד המשמשת במקום בגלל. (נחלת יעקב) הרא"ם האריך לבאר כוונת הרב וכתב שאם לא הביא לחם אינו מביא כבשים והביא לראיה דברי התורת כהנים ואשתמיטתיה הא דאמרינן במנחות דף מ"ה במשנה ויותר מבואר בסוגיא והכי אמרינן התם בדברי רבי עקיבא:

יט **כ** פירוש אף על פי שמספר הכבשים והשעיר שבזאת הפרשה הם כמספר אותן שבפרשת פנחס מכל מקום מספר פרים ואילים שבזאת הפרשה אינן מכוונים עם פרים ואילים שבפרשת פנחס, דכאן כתיב פר בן בקר אחד ואילים שנים ובפרשת פנחס כתיב פרים בני בקר שנים ואיל אחד:

כ **ל** ל דילפינן גזירה שוה דאותם אותם, כתיב הכא והניף הכהן אותם ולהלן בפרשת מצורע כתיב והניף אותם תנופה מה להלן מחיים שהרי כתיב אחריו ושחט אף כאן מחיים. והרא"ם פירש מדכתיב בשלמי יחיד את חזה התנופה ואת שוק התרומה לקחתי מאת בני ישראל מזבחי שלמיהם דמשמע לשון רבים והיה לו למכתב בלשון יחיד כיון דבשלמי יחיד מיירי לימד על שלמי צבור שטעונים תנופה אם כן והניף אותם תנופה לפני ה' דכתיב הכא למה לי אלא ללמד שתנופת שלמי צבור תנופתה מחיים, והוא בפרק כל המנחות: **מ** דאם לא כן קדש יהיו למה לי דלא גריעי שלמי צבור משלמי יחיד שהם קודש אלא לומר שהם קדש קדשים:

כז **נ** פירוש דקשה לרש"י למה לא נאמר יום תרועה כמו בפרשת פנחס ועל זה פירש זכרון פסוקי וכו', ותו קשה ליה למה מזכיר פסוקי שופרות בשלמא פסוקי מלכיות שאומרים אותן משום דהקדוש ברוך הוא דן בראש השנה כל העולם כמלך אלא פסוקי שופרות למה אומרים אותן, ומתרץ לזכור לכם כו':

לא **ס** ואם תאמר למה אצטריך להכי מהיכא תיתי למעט לילה, ויש לומר הוה אמינא הואיל וכתוב בעצם היום דמשמע בעצומו של יום דוקא כמו בעצם היום הזה בא נת, בעצם היום הזה נימול אברהם, דהוה דוקא בעצומו של יום, אף אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה הוא דוקא בעצומו של יום לכך אצטריך כל מלאכה. רא"ם. אי נמי הואיל ובעצם היום ממעט תוספת יום כפורים מה שמוסיף מחול על הקדש בכניסתו וביציאתו שאינו בכרת אם עושה בהם מלאכה הוה אמינא דממעט לילה נמי ממלאכה לכך אצטריך רבוי:

לה **ע** והא דמהפך רש"י הקרא דמקרא קדש, דהיה לו לפרש לעיל קודם פירוש והאבדתי וקודם כל מלאכה לא תעשו, ויש לומר דלעיל לא יכול לפרש קדשהו בכסות נקיה כו' דלמא הא דכתיב מקרא קדש לאסור הלילה כיום לענין עשיית מלאכה וכרת אבל עכשיו דכתיב כל מלאכה לא תעשו שהוא מיותר ובא ללמד ולהזהיר על מלאכת לילה כיום על כרחך האי מקרא קודש בא ללמד קדשהו בכסות נקיה כו':

לז **פ** דקשה ליה דהרבה מנחות כתובים בפרשת ויקרא ולמה לא מפרש איזה מהן. והרא"ם פירש אי מנחה בפני עצמו היא עולה וזבח ונסכים ומנחה מיבעי

ליה : צ בפרשת פנחס ושם מפורש כל המוספים שיש יום שיש בו מוספים הרבה ויש יום שיש בו מוספים מועטים :

[מ] ק ואם תאמר פלפל ארוך הוא שדר גם כן באילנו משנה לשנה שגם כן טעם עזו ופריו שוה נמי. ויש לומר דמכל מקום אין יוצאין בו דאי ששקלת חדא לא הוי כשיעורו ולא ניכר לקיחתו, ואי שקלת שנים או שלשה, ולקחתם פרי כתיב פרי אחד במשמע ולא שנים : ר ואם תאמר אם כן היה לו לכתוב כף (נחלת יעקב), ויש לומר דכפת היינו בד אחת ובה עלין הרבה אבל אי כתיב כף לא משמע אלא עלה אחת :

[מב] ש רוצה לומר ישראל מדכתיב האזרח בה"א הידיעה לומר המיומן שבאזרחים דהיינו ישראל ואם כן למה לי בישראל אלא לרבות את הגרים כישראל :

ויקרא פרק-כד

[ג] ת רוצה לומר בתחלה בערב כשהדליק את הנרות הדליק נר המערבי בתחלה וכשבא להטיב את הנרות בשחרית היה מטיב כולן ועדיין נר מערבי דולק והוציא הפתילות הדולקות לחוץ ומטיב אבל נר זה לא היה מטיב עד הערב ונותן בו שמן כמו בשאר נרות, כן פירש רש"י בפרק במה מדליקין :

[ו] א והוא מקרא קצר וצריך להוסיף חלות אחר מלת שש להודיע אלו שש מה הן, והוסיף מלת אחת להודיע שש חלות האחרות הן היו על המערכה השניה : **ב** ופירוש טהרו גבו ובלשון ישמעאל קורין הגב טהור בטי"ת רפויה הנקרא בלשונם ד"ט. הרא"ם : ג כלומר הסניפין היו למעלה על השלחן ולחם הפנים מונח עליהם והיו בין כל לחם ולחם כמו שמפורש בפרשת תרומה כדי שלא יכבד משא העליונים על התחתונים וישברו, אבל על השלחן לא היה קנה דהלחם התחתון שוכב על השלחן :

[ז] ד פירוש דילפינן מגזירה שוה כתיב הכא מערכה וכתוב גבי לחם הפנים מערכת, מה מערכת האמורה גבי לחם הפנים שתים אף כאן היה שתים נותן שני בזיכי לבונה כלומר על כל מערכה היה נותן לבונה ולא על הלחם היו הבזיכים אלא אצל המערכה כדי שלא יבצעו הלחם מפני כובדן של בזיכין, ופירוש על המערכת אצל המערכה וסמוך לו כמו וסכות על הארון את הפרוכת :

[י] ה לפי שדרשינן סמיכות ולעיל כתיב חק עולם ויצא וגוי כלומר מעולמו יצא : ו כתב הרא"ם מהכא משמע דמעשה המקלל בשנה שניה היה שהרי לחם הפנים לא היה אלא לאחר שהוקם המשכן, וכן מעשה הדגלים לא היה אלא עד שנה שניה כדכתיב בפרשת במדבר, וקשה דהא פירש ויניחוהו במשמר ולא הניחו המקושש עמו כו' והמקושש בשנה ראשונה היה כדפירש וימצאו איש מקושש עצים בגנותן של ישראל הכתוב מדבר שלא שמרו אלא שבת ראשונה ובשניה בא

זה וחללה כו', אם כן מעשה דמקלל גם כן בשנה ראשונה היה. ותירץ אף על פי שמעשה לחם הפנים לא היה אלא בשנה שניה מכל מקום אפשר שצווי לחם הפנים היה בשנה ראשונה ובשעת הצווי כששמע אותו רשע מיד לגלג, עד כאן: ז לפי שפירש רש"י לעיל ויצא מחוייב עמד וגידף קשה היאך תליא זה בזה, אלא כך פירושו כשאמרו לו באותות לבית אבותם כתיב, אמר להן מי היה אבי, אמרו לו מצרי היה, אמר להו איזה מצרי, אמרו לו אותו מצרי שהרגו משה בשם המפורש מיד עמד וגידף: ח ואם תאמר והא בפרשת שמות כתיב וירא כי אין איש ופירש עתיד לצאת ממנו איש טוב, ויש לומר דלכך נקט רש"י עתיד לצאת רוצה לומר דבאותו זמן כבר נולד היה זה אבל אחר כך אין איש עתיד לצאת ממנו שהוא טוב והא דאמר שנתגייר והא נכרי הבא על בת ישראל הולד כשר ומה צריך להתגייר. תירץ הרמב"ן שנכנס לברית במילה וטבילה והרצאת דמים בשעת מתן תורה והוא דבק באמו בתוך בני ישראל. והתוספות תירצו שקודם מתן תורה היה הולד הולך אחר אביו וכאשר נולד לא מלו אותו כי הוא מצרי וכאשר גדל נתגייר מדעתו: ט רוצה לומר שלא הניחו ליטע אהלו שם:

יב י זה טעם הוא אדלעיל למה לא הניחום ביחד ומפרש לפי שיודעין שזה במיתה אבל מקלל לא היו יודעין שהוא במיתה ושמא לא יהיה במיתה ויצטער זה שסבר הואיל ויושבין יחד ימיתוהו: כ ואם תאמר כיון שהיו יודעין שהמחלל שבת במיתה למה לא דנוהו בחנק דהא כל סתם מיתה שבתורה היא חנק. יש לומר שסבורין שהמחלל שבת כאלו עובד עבודת אלילים וכופר בהקדוש ברוך הוא כיון שאין מאמין ששבת הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית אין מאמין שהקדוש ברוך הוא ברא העולם וכאלו מאמין בעבודת אלילים, ושמא כמו שעבודת אלילים בסקילה כך מחלל שבת בסקילה או שמא חנק לכך היו מסופקים:

יד ל יש מפרשים אין אנו נענשין לפי שהעדים צריכים להעיד כמו ששמעו מפי המגדף אבל אין לשון רש"י משמע כן:

כב מ פירוש כמה היה שוה בלא מום וכמה הוא שוה עם המום ומשלם הפחת:

כא נ דאם לא כן מה ישלמנה מה חסרון עשה בה שישלמנה: ס פירוש כיון דלא כתיב הכא נפש שמע מינה דבהכאה בלא מיתה מיירי ואי באדם אחר מיירי והא כתיב ומכה איש ומת אמר רחמנא ולא בהכאה בלבד אלא על כרחך במכה אביו ואמו מיירי וכו': חסלת פרשת אמור

ויקרא פרק-כה

[א] **א** ואם תאמר מנא ליה לרש"י דכולם נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני ודאי מכח יתור לשון של בהר סיני יש ללמוד שכללותיהן ודקדוקיהן נאמרו בהר סיני מכל מקום שמא בא ללמד על שמיטה עצמה ולא על שאר מצות, וגם היא גופה תקשה לך מנלן, דלמא בהר סיני אתא דלא תימא באהל מועד דכתיב ברישא דפרשת ויקרא אכלהו פרשיות שאחר פרשת ויקרא קאי משום הכי כתיב כאן בהר סיני. ויש לומר דלכך פירש רש"י ונראה לי שכך פירושה לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תורה שכללותיהן נאמרו בפרשת משפטים אם כן יכול אני לבא לידי טעות ויכול לומר דלכך נשנו כל המצות בערבות מואב משום פרטותיהן ודקדוקיהן אבל אינם מסיני, והא דכתיב לקמן בסוף הספר אלה המצות וגו' דמשמע דכל המצות נאמרו בסיני דלמא אכללות של מצות קאי ולא על הפרטות אבל כיון דשמיטה לא נשנית שם אלא ברמיזה שמוט תשמוט אם כן צריך אני לומר שכללותיה ופרטותיה נאמרו כולן מסיני ואם כן למה נאמר כאן בהר סיני, אלא בא ללמד כאן על כל דבור ודבור שנאמרה למשה שמסיני היו כללותיהן ודקדוקיהן והרי בנין אב לכל התורה כולה:

[ב] **ב** ואם תאמר היאך תלוי זה בזה. ויש לומר לפי שפעמים אין אדם חורש את האדמה אלא מפני טובתו כדי שתהא הארץ שמנה. לכך פירש רש"י כשם שנאמר בשבת בראשית כלומר דהתם כתיב ויום השביעי שבת לה' והטעם משום שהקדוש ברוך הוא שבת ביום השביעי אף כאן הטעם להזכרה כלומר לעשות שמיטה בשנה השביעית להזכיר שהקדוש ברוך הוא שבת ביום השביעי ולא בא הכתוב להזהיר שלא יחרוש האדמה אלא בשביל השם ולא יהא כונתו בשביל טובתו:

[ד] **ג** דאם לא כן היה ראוי לאסור אף לעשות גומא בארץ. לכן פירש רש"י לשדות ולכרמים, והוכחתו מדכתיב שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור משמע דוקא שדות וכרמים אסור אבל גומא מותר. והא דלא פירש רש"י זה לעיל גבי ושבתה הארץ. יש לומר דהוה אמינא מנא לן דלמא אף חפירת קרקע אסור אבל הכא כתיב בהדיא שדה וכרם: **ד** והא דלא פירש רש"י זה לעיל גבי ושש שנים תזמור כרמך, יש לומר דלעיל הוא אמינא דתזמור לשון נטיעה הוא כלומר שלא יטע זמורות להיות כרם אבל הכא כתיב וכרמך לא תזמור דכתיב כרמך ברישא שמע מינה שהוא כרם נטוע כבר ואם כן מאי לא תזמור אלא על כרחך פירוש לשון כריתות הוא: **ה** והא דלא פירש כתרגומו. יש לומר שאף הוא לשון מקרא קוצים כסוחים. וכן בפרשת ויצא חום פירש רש"י שחום, והוא כתרגומו ולמה לא פירש כתרגומו אלא משום שאף הוא לשון משנה שחמתית כו':

[ה] **ו** דקשה לו קצירך למה לי לא היה לו למכתב אלא את ספיח לא תקצור. ועל זה פירש להיות מחזיק וכו'. אי נמי דקשה ליה ואיך כתב לא תקצור והא כתיב והיתה לכם לאכלה לך וגו' שמע מינה דמותר לאכול ואין סברא שיאכל מן השדה כבהמה בלא קצירה ועל זה פירש להיות מחזיק כו': **ז** הרא"ם פירש באזהרה ראשונה השמיענו שאפילו הספיחים שצמחו מעצמם אינו רשאי לקצור מהם אלא מן ההפקר והוא הדין ענבים שנהיו בלא זמירה וחפירה, ואזהרה השניה היא שאפילו הענבים שהפריש בני אדם מהם או אפילו עבר וחרש וזרע וחזר והפקירם מותרים באכילה ויכול לבצור מהם גם הוא כאחד מן העניים והוא הדין בזרעים אם הפריש בני אדם מהם או אפילו עבר וחרש וזרע וחזר והפקירם

הם מותרים באכילה ויכול גם הוא לקצור מהם כאחד מן העניים הקוצרים : ח ואם תאמר הרי גם לעיל פירש לא תקצור להיות מחזיק בו כשאר קציר אלא הפקר יהיה לכל דמשמע מותר בהנאה ובאכילה. ויש לומר לעיל הוכחתו מכאן שאם לא כתיב קרא זה והיתה לכם לאכלה הייתי אומר לא תקצור אפילו באכילה ובהנאה אסור : ט שבות הוא לשון רשות כלומר מה שהוא רשות לכל אחד לאכול ממנו דהיינו הפקר אתה אוכל : י פירוש מן הפירות של שביעית ששמר לעצמו מלהפקירן לכל מדכתיב והיתה שבת הארץ ולא כתיב והיתה תבואות שבת הארץ וגוי' אלא שבת לשון שבות. ואף על גב דלעיל כתיב לא תבצור ופירש רש"י אותם אינך בוצר אלא מן ההפקר. יש לומר דלעיל לא מיירי אלא בענבים והכא כולל כל יוצא מן הארץ. אי נמי היא גופא מהכא נפקא דאי לאו האי קרא הוה אמינא לא תבצור כלל כדפירשתי לעיל : כ והא דכתיב והיתה שבת הארץ לכם לאכלה וקמרבה נמי לדידיה הוה אמינא דוקא אם הוא גם כן עני מדכתיב ואכלו אביוני עמך משום הכי כתיב לך ולעבדך וגוי' היינו עשיר דאף הוא אוכלו. ואם תאמר למה כתיב כאן לעבדך ולאמתך לא היה לו לכתוב רק לך שהרי עניים כבר כתיב דכתיב ואכלו אביוני עמך. ויש לומר דכאן מדבר קודם ביעור שיש עדיין תבואה בשדה שאין בעל הבית צריך ליתן על השדה משלו ובא להודיע שכולן אוכלין מן השדה והתם מדבר לאחר ביעור שבעל הבית צריך ליתן על השדה ולהכי כתיב ואכלו אביוני עמך שהם אוכלין ואינן צריכים ליתן על השדה : ל (נחלת יעקב) דאי אפשר לומר ישראל ושכיר היינו קנין שנים ותושב היינו קנין עולם ככל שכיר ותושב שבמקרא דהא כבר כתיב ולעבדך ולאמתך שהם עברים וקא משמע לן שאף על פי שנקראה השנה קודש אפילו הכי מותרין הפירות לנכרים :

מ {ז} (נחלת יעקב) והכי פירושו מאחר שכוונת הפסוק להתיר הפירות ואפילו לעכו"ם לבהמות ולחיות אף על פי שהן קודש, אם כן יותר יש סברא להתיר לבהמה שמצווה באכילתה שהיא ברשותך ומזונותיה עליך מה שאין כן חיה לכן מה תלמוד לומר ולבהמתך, ולאפוקי ממה שהקשה הרא"ם עיין שם : נ כלומר מה שאספת מפירות שביעית לבהמתך צריך אתה לבערם מן הבית כשכלה לחיה מן השדה וצריך להפקיר כל מה שאסף מן הפירות של שביעית לבית :

ס {ח} פירוש דשמיטה נקראת שבת כדכתיב אז תרצה הארץ את שבתותיה וכן תרגם אונקלוס שבע שמיטין דשנין, והוכחתו הוא מדכתיב שבע שנים שבע פעמים דמשמע דקאי אשנים ולא אשבועות שנים דומיא דשבע שבתות תמימות תהיינה שתרגם אונקלוס שבע שבועין שלמין : ע פירוש ודרוש קרא הכי והיו לך תשע וארבעים אז והעברת שופר וגוי' ותקרא יובל : פ ואם תאמר וכי צריך הכתוב להודיע מנין. ותירץ הרא"ם דמנהג הכתוב כך הוא בכמה מקומות. ונראה לי לפי ששנת היובל עולה לכאן ולכאן כלומר שהוא שנת היובל ובו מתחילין לספור השמיטה אחר היובל (ראש השנה דף ט) אם כן הייתי אומר גם שנת השמיטה עולה לכאן ולכאן ואם כן לא יהיה חשבון השנים רק מ"ג לכך פירש רש"י מ"ט. ועוד יש לומר דכתיב שבע שבתות השנים ואחר כן כתיב והעברת שופר וגוי' בעשור לחודש ביום הכפורים ואם כן הייתי אומר מ"ט שנים כלים ביום הכפורים ואם כן יהיה עשרה ימים יתרים לכן פירש רש"י מ"ט :

צ {ט} לא העברה ביד (בראש השנה דף ל"ד) :

ק {י} כלומר ולא בעשור לחודש שבו העברת השופר של יובל דאם כן את שנת החמשים שנה למה לי הא ממילא שמעינן דשנת החמשים שנה מקדשין. ואין

להקשות דמהכא משמע דמתחלת השנה נעשו בני חורין ולעיל כתיב והעברת שופר וגו' בעשור לחדש לענין מה היא העברת שופר בעשור הא כבר מקודשת השנה לכל מילי מתחלת השנה, כבר תירצו בגמרא פרק קמא דראש השנה, מראש השנה עד יום הכפורים לא היו העבדים נפטרים לבתיהם ולא משתעבדין לאדוניהם אלא אוכלים ושותים ועטרותיהן בראשיהן כיון שהגיע יום הכפורים תקעו בית דין בשופר נפטרים עבדים לבתיהם ושדות חוזרות לבעליהן: ר' ומוביל סחורתא בכל מדינתא. ופירש הערוך כמדיר בי דיירא פירוש שירוץ נושא הסבל הסוחר ומוליך סחורה בכל מקומות. מדיר לשון ריצה דיירא לשון סבל מדור בשני ווי"ן, ורש"י פירש שם כמדיר בי דיירא מי שהוא ברשותו לגור בכל מלון שירצה: ש ולפי זה מקרא מסורס הוא וצריכין לומר ושבה אחוזתו אל איש כלומר ולא שהבעלים חוזרים לשדות כמובן מושבתם איש וגו': ת פירוש הנרצע שפגע בו יובל קודם שש לרציעתו, כדתניא בתורת כהנים ובקידושין דף ט"ו ע"א ואם תאמר והלא כבר כתיב וקראתם דרור ופירש לעבדים בין נרצע כו' ולמה כתיב ואיש אל משפחתו. ויש לומר דמה שפירש על וקראתם דרור לעבדים בין נרצע כו' הוא יליף מאיש אל משפחתו תשובו כי זהו עיקר הפסוק, וראיה לדברי שהרי פירש רש"י בואלה המשפטים, על לעולם בהם תעבודו עד היובל ומקשה או אינו אלא לעולם ממש תלמוד לומר ואיש אל משפחתו תשובו ולא מביא קרא דוקראתם דרור אלא שמע מינה דזה עיקר. ועוד יש לומר דאי לא כתיב אלא וקראתם דרור לבד הוה אמינא הני מילי שיוצא ביובל היכא שמכרוהו בית דין אבל מוכר עצמו לא לכך נאמר ואיש אל משפחתו תשובו או להיפך:

יא א כלומר כדאיתא בראש השנה ובתורת כהנים רוצה לומר כל מקום דשייך לומר קודש כמו ביום טוב ושבת מוסיפין מחול על הקודש והכא ביובל גם כן כתיב וקדשתם הוה אמינא הכא נמי מוסיפין משנה שלאחר היובל ליובל לכך נאמר יובל הוא שנת החמשים דוקא שנה זו ולא יותר ואין צריך להוסיף משנה שלאחריה: ב ואם תאמר למה מפרש רש"י כשם שנאמר גבי לא תבצרו את נזיריה יותר מגבי לא תזרעו ולא תקצרו. ויש לומר דלכך פירש רש"י כשם כו' לפי שכתוב ביובל לא תבצרו את נזיריה סתם ואיכא למימר דלמא שאר פירות ולא ענבים לכך פירש כו' דהתם גבי שמיטה נמי נאמר ואת ענבי נזירך לא תבצור והכא נמי כתיב את נזיריה והתם קאי על ענבים דכתיב שם בהדיא ואת ענבי נזירך לא תבצור הכא נמי קאי על ענבים, ולכך פירש רש"י כשם כלומר דשנת שמיטה ושנת יובל שוין בכל דבר:

יב ג פירוש אי פרקינהו לפירות שביעית או דיובל בדמים הני דמים תפיסי בקדושה כמו הקדש שפדוהו בדמים שהדמים נתפסין ונעשו הקדש: ד כמו הקדש שפדוהו בדמים שהדמים נתפסין במקומו והוא יוצא לחולין אף פירות שביעית כן תלמוד לומר תהיה: ה ואם תאמר למה מפרש רש"י כשם דכבר פירש לעיל גבי נזיריה. ויש לומר דראיה הוא לפירושו שפירש כלה לחיה מן השדה אתה צריך לבער מן הבית ואין להקשות מנא לן דלמא אף על פי שכלה לחיה מן השדה אי אתה צריך לבער מן הבית והא דכתיב מן השדה תאכלו פירושו שמה שאתה מביא מן השדה ביומו אתה תאכל ולא מה שאתה אצרת ממנו בבית, דיש לומר אי אתה מודה כשם שנאמר בשמיטה כך נאמר ביובל ובשמיטה כתיב ולבהמתך ולחיה ופירש רש"י אם חיה אוכלת בהמה לא כל שכן, ומתרץ כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך מן הבית והוא הדין גבי יובל נמי לכך פירש רש"י כשם שנאמר וכו':

יג ו כלומר ולא תאמר כיון דבנו יורש אותו לא ישוב השדה לאביו ביובל:

יז † בפרשת קדושים פירשתי :

ח **טו** פירוש פשוטו וכו' פירוש קרא דמספר שנים הוא מה שפירש אחריו לפי רוב השנים וכו' והוא דבק עם אל תונו, ואף על פי שהפסוק הראשון תפס השנים שעברו אחר היובל תמורת השנים שנשארו עד היובל שבפסוק האחרון מפני שמתחייב זה מזה כי הקונה והמוכר אינם מביטים אלא על השנים הנשארים עד היובל וכפי מספרם יהיה חשבון, לכן פירש רש"י השני פסוקים על מספר השנים הנשארות. רא"ם: ט משום דקשה להו לפרש שיהא הפסוק הראשון דבוק לאחרון :

י **טז** משום דתרבה ותמעט מקנתו משמע שירבה וימעט קניותיו ואין זה כוונת הכתוב משום הכי פירש תרבה מקנתו תמכרנה ביוקר ותמעט מקנתו שיקנה בזול. והא דאמר תרבה מקנתו תמכרנה ביוקר ולא נקט תרבה בדמיה כמו שנקט תמעט בדמיה כדי שלא נחשוב שפירוש ירבה וימעט דמיהן יותר מכדי שווין אבל מתמכרנה ביוקר אינו משמע ביותר מכדי שוויו אלא ששויו רב. רא"ם :

יח **כ** ופירוש ועשיתם את חקותי וגו' דהתחלת הקרא מיירי בחקות ומשפטים של שמיטה דאם לא כן מה ענין זה לכאן :

יט **ל** רוצה לומר והלא בהדיא כתוב ונתנה הארץ את פריה וממילא שמעינן דאוכל לשובע ולמה כתיב ואכלתם לשובע, לכך פירש רש"י בתוך כו'. והא דמהפך רש"י לפרש תחלה מלת וישבתם לבטח שכתוב אחר מלת ואכלתם לשובע משום דרש"י פירש לעיל מיניה וישבתם על הארץ לבטח משום עון שמיטה ישראל גולין כו' וקשה לו ולמה כתב עוד וישבתם לבטח עליה. ומתרץ שלא תדאגו משנת בצורת וכדי להודיע ההפרש שבין וישבתם על הארץ לבטח ובין וישבתם לבטח עליה. הרא"ם :

כ **מ** והוא מלשון כניסה אל הבית, אבל אין לומר ולא נאסף בשדה אל הגדיש והוא מלשון קיבוץ אל מקום אחד אם כן מה תועלת בזה אם היה נאסף בשדה בגדיש ולא היה נאסף לבית: נ מדכתיב הן לא נזרע ממילא דלא נאסף התבואה ולמה כתיב ולא נאסף את תבואתנו, אלא ודאי כך פירושו ולא נאסף את תבואתנו כגון יין ופירות וספיחים שאינם צריכין זריעה :

כב **ס** משמע שלא היו אוכלין מן התבואה עד חג הסוכות ולעיל פירש רש"י לשלש השנים קצת הששית מניסן עד ראש השנה ולשביעית ולשמינית שיזרעו בשמינית במרחשון ויקצרו בניסן. משמע שהיו אוכלין מיד בניסן וקשיא אהדדי. ויש לומר לעיל כתיב וכי תאמרו כלומר אם תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף והשיב הקדוש ברוך הוא על דבריהם וצויתי את ברכתי ועשת את התבואה לשלש השנים כמו שפירש רש"י שיזרעו בשמינית במרחשון ויקצרו בניסן אבל באמת לא היו אוכלין עד שנה תשיעית שהוא חג הסוכות, והא דכתיב ואכלתם וגו' עד השנה התשיעית, רבותא קמשמע לן לא מיבעיא לשלש שנים שמניסן של ששית עד ניסן של שמינית אלא אפילו עד סוף השמינית שהיא תחלת השנה התשיעית יספיק לכם הישן שתאכלו ממנה כמו בכל שנה ושנה שאוכלין מן הישן עד חג הסוכות של שנה הבאה כו'. הרא"ם :

כג ע כאלו אמר לא יכבשנה הלוקח תחת ידו מלהחזירה עד שנמצא שנמכרת לצמיתות: פ והא דלא נקט רש"י כמו דכתיב בקרא שהיא שלו, מפני כי אין טעם בדבר לאמר לא יכבשנה הלוקח בידו מלהחזיר לבעלים מפני ששלי הארץ, אלא מפני ששלהם היא היה לו לומר או מפני שהארץ אינה שלך ולכן אל ירע בעיניך מלהחזירה לכן נקט הרב שאינה שלך. הרא"ם:

כד צ דאם לא כן ובכל למה לי אלא לרבות גאולה אף בקרובים לבתי ערי חומה ועבד עברי הנמכר לישראל: ק כתב הרא"ם לא ידעתי מי הכריחו לומר שהוא סמוך לפרשה שלאחריו ולא לראש הפרשה עצמה ובא לומר כאן שאין הלוקח יכול לעכב אלא גאולה יתנו לארץ עד כאן. ונראה דהוכרח רש"י לפרש כן דקשה לו למה לי הקרא ובכל ארץ אחזתכם וגו', והא בפרשה שניה כתיב שאין הלוקח רשאי לעכב, לכן פירש שאף המקרא הזה סמוך לפרשה שלאחריו. ודו"ק:

כה ר דכיון שאין רשאי למכור אלא מפני דוחקו מאי האי דכתיב מאחוזתו כיון שהשעה דוחקתו שצריך למכור אפילו כולו, לכן פירש למדה תורה כו' כלומר אף אם השעה דוחקתו יצמצם את עצמו במה שיוכל ולא ימכור כלו אלא ישייר לעצמו וכו' וקל להבין: ש כתב הרא"ם כמאן דאמר וגאל רשות ובא הכתוב של וגאל לומר שאין הלוקח יכול לעכב דאם לא כן וגאל למה לי בשלמא למאן דאמר חובה שפיר שבא הכא הכתוב לחייב היותר קרוב שיגאלנה אלא למאן דאמר רשות וגאל למה לי וכי תעלה על דעתך שאם רצה לגאול שלא יהא רשאי לגאול, אלא על כרחך הא קא משמע לן שאין הלוקח יכול לעכב:

כו ת כלומר וכי יש לך בישראל מנוטלי חלק בארץ שאין לו גואלים מזרע יעקב: א כלומר שהם עניים, כתב הרא"ם אבל בקידושין שנו אלא זה שיש לו ואינו רוצה שהרשות בידו, ומכאן הביא רבי יהושע ראייה דהאי קרא דוגאל את ממכר אחיו רשות דקאמר התם אתה אומר רשות או אינו אלא חובה תלמוד לומר ואיש כי לא יהיה לו גואל וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים אלא זה שיש לו ואינו רוצה ליקח שהרשות בידו, ואם היה כדברי רש"י שאין לו גואל שיכול לגאול שאין לו השגת יד שוב אין ראייה מן המקרא הזה דקרא וגאל את ממכר אחיו ברשות קמיירי דלמא בחובה קמיירי ומאי ואם אין לאיש גואל שאין לו גואל שיש לו השגת יד לגאול ואם כן לפי פירוש הרא"ם יהיו דברי רש"י סותרים זה את זה דלעיל פירש כמאן דאמר דברשות קמיירי כמו שפירש הרא"ם והכא פירש כמאן דאמר חובה, ואף כי הרבה פעמים מצינו שרש"י פירש פעמים כי האי מאן דאמר ופעמים כי האי מאן דאמר אף על פי ששניהם סותרים זה את זה היינו בשני מקומות אבל במקום אחד כי הכא קשה. לכן נראה דרש"י סובר כמאן דאמר חובה ולעיל נמי בחובה איירי ודלא כהרא"ם. ואם תאמר מה מתורץ בזה וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואל שהוא עשיר שיוכל לגאול ממכרו. ויש לומר דהכי פירושו אין לו גואל הקרוב שיכול לגאול ממכרו לפי שהמצוה מוטלת על הקרוב לו ביותר ואותו קרוב אינו עשיר כל כך שיוכל לגאול ממכרו:

כז ב פירוש לא הלוקח הראשון שמכר לשני שגם הוא נקרא מוכר (ערכין דף ט) דאם כן נמצא דמוכר שדה אחוזתו לפעמים יפסיד דשמא קנה לוקח ראשון במנה ומכר במאתים:

כח ג דאם לא כן די למה לי אלא לומר שאם מצאה ידו כדי גאולת כל השדה הוא גואל ואם לאו לאו: ד בערכין דף ל' פירש רש"י בין השמשות של ערב שנת היובל נפקא שביעית וההיא שעתא תרווייהו משמטים עד כאן לשונו:

כט ה פירוש שבתחלה הוקפה ואחר כך נתיישבה. ואמר מימות יהושע כו' דמסתמא אין הכתוב מדבר אלא בעיר שמוקפת בשעת כיבוש שהוא תחילת ישיבתן בארץ: ו כלומר ולא של ממכרו דומיא דומצא כדי גאולתו דלעיל דהתם על כרחך צריך לומר גאולתו של ממכר ולא גאולתו של אחוזה דאחוזה לשון נקבה, אבל הכא דבית לשון זכר הוא וגם לא הוזכר פה ממכר עד שיפול עליו כנוי של גאולתו על כרחך צריך לומר שפירושו גאולתו של בית, רא"ם:

ל ז כלומר אף על פי שהיה בידו של קונה מכל מקום היה גם כן בכחו של מוכר שעדיין היה בידו לפדותו ועמד בידו של קונה ששוב אין יכול להוציאו מידו. וכתב הרא"ם אבל יש לתמוה למה לא פירש דמלת וקם אצמיתות קאי דעד השתא היה בידו של קונה קנין של שנה כו'. וצריך לומר דדיוקא דרש"י הוא מדכתיב בקרא לצמיתות לקונה וגו' לקונה יתירא הוא פשיטא דאקונה קאי אלא לקונה דיוקא הוא לקונה ולא למוכר כלומר דעד השתא היה ברשות של מוכר לפדותו ועכשיו אחר שעברה השנה יצאה מרשותו של מוכר וכו':

לא ח כלומר בלא השלמה, דגבי שדה אחוזה תניא אכלה שנה ופגע בו יובל משלים לו עוד שנה אחר היובל להכי איצטריך וביובל יצא קרא יתירא הוא לומר שיצא בחנם בלא השלמה (בערכין דף כ"ט):

לב ט פירוש דבר אחר ואשר יגאל הוא גאולה ממש לשון פדיון ולא לשון קנין ואדלעיל קאי דכתיב גאולת עולם תהיה ללוים בא הכתוב לומר שלא בישראל שקנה מלוי בלבד קאמר שיש ללוי לפדותו לעולם אלא אפילו לוי שקנה מלוי פודה המוכר גאולת עולם: י היינו לפי פירוש דבר אחר כו' ולא אגאולת עולם דלעיל מיניה קאי דמיירי בפדיון, אבל לפי פירוש ראשון כולה חדא מילתא היא: כ והא דקאמר ויש להם גאולה כשדות ולא קאמר נמי ויוצאין ביובל כשדות לאו דוקא הוא אלא הוא הדין נמי ויוצאין ביובל וחד מינייהו נקט. כתב הרא"ם אך קשה כי זה הטעם כי בתי ערי הלויים וגו' לא שייך אלא בישראל הקונה מן הלויים אבל כשהקונים הם לויים דלא שייך האי טעמא שהרי נשאר ביד לוי ולא יופקעו נחלתם דלמא דינם כבתי ערי חומה של ישראל כו' ושמא יש לומר משום שרוב הקונים מן הלויים הם ישראלים מפני שהם הרוב נתנה התורה הטעם בעבורם ולא חששה למיעוטא דקונים שהם לויים. ולי נראה מיתורא דקרא יש ללמוד דאין לחלק בין הקונים הן שהם ישראלים או לויים דין אחד להם מדכתיב היא אחוזתם בתוך בני ישראל, בתוך בני ישראל למה לי אלא לדרשא קאתי לומר שנחלת לויים תהיה בשלימות כמו שהוא בתחילה בתוך בני ישראל ואם אינו ענין לקונים ישראלים תנהו לקונים לויים שיחזרו ביובל:

לד ל כתב הרא"ם ויש לתמוה דמדהוצרך להביא ראיה מקרא דאחוזת עולם הוא להם שלא ימכר מוכר עולם כדתניא בתורת כהנים לא ימכר מוכר גזבר או לא ימכר מוכר עולם פירוש שאין הלוי יכול למוכרו תלמוד לומר כי אחוזת עולם ולא הביא ממה שכתוב גאולת עולם תהיה ללוים שמע מינה דסבירא ליה דהנהו קראי דלעיל בבתיים וערים קמייירי ולא בשדה מגרש וכיון שכן הוא למה לא יפרשו לא ימכר שלא יוכל הלוי למכור השדה מגרש שלו וקראי דלעיל בבתיים וערים בלבד קא מיירי ולא בשדה מגרש וכו', וצריך עיון. ונראה לי דהכי קא יליף

מקרא דכי אחוזת עולם כלומר אילו לא נאמר כי אחוזת עולם הוה אמינא לא ימכר דכתיב בשדה מגרש פירושו לא יוכל למכור הלוי שדה מגרש שלו וקרא דגאולת עולם מיירי בבתים וערים ולא בשדה מגרש אבל השתא דכתיב כי אחוזת עולם הוא להם אם כן ילפינן אחוזת אחוזת מבתים וערים מה בתים יכולין למכור אף שדה מגרש יכולין למכור דומיא דבתים שלא ימכר ממכר עולם ואם כן כיון דילפינן דדין אחד להם לבתים וערים ושדה מגרש אם כן לערבינהו קרא ולכתבינהו גבי הדדי אלא על כרחך לא ימכר למכר גזבר הוא דאתא, ובזה יתורץ נמי הקושיא השניה שהקשה הרא"ם על מתניתא דתורת כהנים:

לה מ פירוש אבל לא גר ותושב דוקא דומיא דואל תונו את הגר, ואהבתם את הגר, משום דברישא דקרא כתיב וכי ימוך אחיך ותושב לאו אחיך הוא כיון שהוא אוכל נבלות אף שמקיים שבע מצות בני נח ואינו עובד עבודת אלילים:

מ נ פירוש ד' קראי כתיבי, חד עד שנת היובל יעבוד עמך ואוקמוה במוכר עצמו שפגע בו יובל קודם שש. ושב אל משפחתו במכרוהו בית דין שפגע בו יובל קודם שש, ואיש אל משפחתו תשובו בנרצע שפגע בו יובל קודם שש לרציעתו. ועבדו לעולם בנרצע שפגע בו יובל אחר שש לרציעתו, ברייתא פרק קמא דקידושין דף כ':

מא ס לא אל אחוזת קרקעותיו דאם כן אבותיו דכתיב בקרא למה לי. ועוד הא לאו במוכר אחוזתו קמיירי אלא בכבוד אבותיו הוא כלומר שלא יזלזלו אותו שהוא עבד:

מה ע ואם תאמר למה צריך רש"י לפרש אותם תקנו, ויש לומר אם לא פירש כן הייתי אומר אם היו להם עבדים הנמכרים להם אותם עבדים תקנו מהם. ועוד יש לומר לכך פירש רש"י אותם תקנו רוצה לומר האבות של בניס מותר לקנות וכל שכן בנייהם שמותרים לקנות, אבל אי פירוש של מהם כמשמעו הייתי אומר פירוש מן האבות מותר לקנות הבנים אבל האבות עצמן אסורין לקנות לעבדים לכך פירש מהם תקנו אותם תקנו אפילו האבות עצמן מותר לקנות כמו הבנים, ואם תאמר ולמה לא פירש רש"י זה לעיל גבי מהם תקנו עבד ואמה ויש לומר דלעיל לא צריך רש"י לפרש מידי לפי שהכתוב גופיה מפרש והולך מהם תקנו עבד ואמה אבל כאן שלא כתיב בפסוק מידי בתריה ולא ידעינן אהיכא קאי מהם תקנו דלמא קאי אבהמות והכי פירושו מהם תקנו בהמות לכך צריך רש"י לפרש אותם תקנו, רא"ם. ואם תאמר מנא ליה לרש"י לפרש אותם תקנו דילמא מהם כמשמעו הוא ולא אותם ויש לומר דלעיל בפרשת שמות כתיב ותמלא הארץ אותם ופירש רש"י מהם, ושם מוכרח שפירש אותם הוא מהם שמע מינה דפירושו של אותם מהם, הכא נמי דפירושו של מהם אותם:

מח פ מצאתי בשם הערוך מטמון תרגום טמיע ובערוך הגדול מצאתי ויחפרוהו ממטמונים תרגום מן טומעיא, כי בא השמש תרגום ירושלמי טמועת שמשא. ורצה לומר, אל תניחהו עד שיהא טמון בין עובדי אלילים: צ מסברא אומר כן דאי בעובד אלילים שאינו תחת ידו מה אתה יכול לעשות לו עד שיאמר הכתוב עליו ויצא בשנת היובל וגו':

נג ק ואם תאמר והיאך אני יודע אם כוונתו לרדותו בפרך שהרי לעיל פירש רש"י לא תרדה בו בפרך מלאכה שלא לצורך וזה אינו יכול לידע שמא הוא לצורך. ועוד קשה מה שפירש רש"י לעיל אם תאמר במי אשתמש כו'. ומאי קשה

ליה לרש"י והרי כל מה שהוא צורך לו מותר להשתמש בעבד עברי. ויש לומר דמה שפירש רש"י לעיל לא תרדה בו בפרך מלאכה שלא לצורך כדי לענותו הכי פירושו שלא תאמר לו החם לי כוס זה ואינו צריך לו או עדור תחת הגפן זו עד שאבא אפילו הוא לצורך שמא לא יבא לעולם אם כן מתורץ הכל, מה שפירש רש"י ואם תאמר אם כן במי אשתמש שהרי אפילו מלאכה שהוא לצורך אסור להשתמש כדפירש רש"י, וגם מתורץ מה שפירש רש"י ואתה רואה לפי שאתה יכול לראות אם אומר עשה לי מלאכה זו עד שאבא אפילו הוא לצורך נקרא רידוי הואיל ואמר עד שאבא:

ויקרא פרק-כו

[א] ר ואם תאמר בשלמא עבודת אלילים ושבת כתיבי בקרא הכא בפירוש אלא גילוי עריות לא הוזכר בקרא למה נקט רש"י גילוי עריות. ויש לומר אף שלא נזכר בקרא גילוי עריות רמז גם כן על גילוי עריות כיון שהזכיר עבודת אלילים כדאמר במדרש שני שדיך וכו' שהיו השני לוחות מכוונים דבור כנגד דבור לא תנאף כנגד לא יהיה לך דהיינו גילוי עריות. אי נמי על דרך שאמרו לא עבדו ישראל עבודת אלילים אלא כדי להתירם בעריות, והא דהזכיר שבת דהא כל המחלל שבת כאלו כפר בבריאת שמים וארץ. אי נמי כגון שיקנה העבד למשכב זכור והיינו עריות: **ש** ואם תאמר מנא ליה לרש"י שהשתחוואה בפישוט ידים ורגלים, ויש לומר דלעיל בפרשת וישב כתיב להשתחוות לך ארצה שמע מינה דהשתחוואה בפישוט ידים ורגלים היא: **ת** ואם תאמר מנא ליה לרש"י דלמא אף במקדש אסור לעשות כן, ויש לומר דכתיב בקרא ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה משמע בארצכם אסרה תורה אבל במקדש לא אסרה תורה: חסלת פרשת בהר

פרשת בחקתי

[ג] א הכי גרסינן כשהוא אומר ועשיתם אותם הרי קיום המצות אמור וכו', ואם כן פירוש ואם בחקותי תלכו בעמלים סתם, ואת מצותי תשמרו בעמלים על מנת לשמור ולקיים: **ב** מדכתיב תלכו ולא כתיב תלמדו אלא ללמדך שתלכו אחר מדרש חכמים: **ג** רצונו בזה דהא אחרי כן כתיב ונתתי גשמיכם וגו'. והוה משמע שיתעסקו בתורה על מנת שיקבלו שכר והלא אמרו רבותינו זכרונם לברכה אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס לכך פירש על מנת לקיים כו' כמו שנאמר ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם שמשמע שישמרו בלבם בעת שעמלים בה לעשות כל האמור בה:

ד ד ואם תאמר מנא ליה לרש"י דלמא בעתם פירוש בעת שצריכים אתם לגשמים. ויש לומר מדכתיב גשמיכם ולא כתיב גשם אלא גשמיכם משמע גשם שלכם רצה לומר בעת שצריכין לו ואם כן בעתם למה לי אלא בא ללמדך בשעה שאין וכו': ה' כדאמרינן בערבי פסחים דף קי"ב. ובמקצת פירושים לא גרסי אלא לילי שבתות, משום דבעתם קאי אלעיל דכתיב בסוף פרשת בהר את שבתותי תשמרו ודרשינן סמיכות. עיין לקמן בפרשת עקב עוד על זו: ו' מדכתיב ועץ השדה דהוא מיותר אלא השדה משמע אילנות שגדלין בשדה שאין דרכן לעשות פרי דהיינו אילן סרק:

ה ה פירוש דקשה לרש"י דאין זה מכלל ברכה אם יתעכב הדיש עד סמוך לבציר ועל זה פירש וכו': ח' מדכתיב בתחלה והשיג לכם דיש וגו', משמע שיהא להם תבואה מרובה אם כן למה ליה למכתב ואכלתם לשובע פשיטא שיאכלו לשובע כיון שיש להם הרבה תבואה אלא רבותא קא משמע לן אפילו אם אוכל קמעא כו':

ו ו מדכתיב לעיל מיניה ונתנה הארץ יבולה וגו' שמדבר בענין תבואה ואחר ונתתי שלום כתיב גם כן ואכלתם ישן נושן וגו' שמדבר בתבואה ונתתי שלום כתיב באמצע ולמה כתיב באמצע אלא ששקול כנגד הכל: י' ואף על פי שאין במקרא כן אלא כתיב עושה שלום ובורא רע, אך שינה משום לישנא מעליא כדאמר בברכות: כ' דקשה לרש"י דהיה לו למכתב וחרב לא תבא בארצכם, ועוד הא כתיב וישבתם לבטח ונתתי שלום אלא אין צריך לומר שלא תבא חרב למלחמה אלא אפילו כו':

ז ז מדלא כתיב והפלתים לפניכם בחרב או והכיתם אותם בחרב מיבעי לומר, אלא שיפלו איש בחרב רעהו, רא"ם. אי נמי כי דרך הבורחים כשמכים אותם בחרב מכים אותם מאחוריהם והם נופלים על פניהם ואם כן למה כתיב לחרב אלא לחרב רעהו:

ח ח מדלא כתיב ורדפו חמשה מכם מאה כמו שכתוב אחר כך ומאה מכם רבבה אלא לכך שינה וכו' לומר לך דהאי מכם אין פירושו כמשמעו אלא מכם לשון מד כמו ומד אחיך עמו דהיינו עני וסתם עני הוא חלש: ט' והלא שייך חמש מאות איש לרבבה לפי חשבון חמשה אנשים למאה. ומצאתי בשם מהר"ר יעקב מאורלייני"ש שהוא מפרש הפסוק ורדפו מכם חמשה מאה, ומאה פעמים חמשה איש ירדפו רבבה. מצאתי: ט' כתב הרא"ם ויש לתמוה דאם כן בעכו"ם דכתיב בהו איכה ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה היה לו לומר ושנים יניסו שני אלפים. בספר אמרי נועם מקשה קושיא זו ותירץ בשם רבינו תם דהכא רודפים והורגים קאמר מדכתיב ונפלו אויביכם לפניכם לחרב ולכך לא ירדוף ויהרוג כי אם חמשה מאה אבל התם לא הריגה כי אם רדיפה. ולי נראה דכל רדיפה הוא הריגה ולא כן לשון ניסה ולכן גבי עכו"ם דאחד ירדוף ויהרוג אלף הוא הדין נמי דשנים יהרגו שני אלפים ולא יותר וכן שלש שלשה וכן לעולם ולא כן בני ישראל כדפירש וכי כך הוא החשבון וכו', אבל לענין ניסה יכול להיות ששנים יניסו עשרת אלפים איש ואפשר ששני אנשים מישראל יניסו כפלים מהם כמו יונתן ונושא כליו, ואפשר דבכלל דברי הם גם כן דברי בעל אמרי נועם וקל להבין, ועיין בתוספות דסוטה דף י"א: ע' דקשה לרש"י למה לי למכתב שני פעמים ונפלו אויביכם הא לעיל גם כן כתיב ונפלו לפניכם אלא וכו':

טו **פ** ולא עבדו לו באמונה חוץ מאחד שעבד לו באמונה נכנסו הפועלים לטול שכרם ונכנס עמהם גם הפועל ההוא אמר לו המלך בני אפנה לך כי אלו עשו עמי מלאכה מועטת ואני נותן להם שכר מועט אבל אתה חשבון רב יש לי עמך, כך הקדוש ברוך הוא לעכו"ם משלם שכרם במהירות וכשבא לישראל פונה מכל עסקיו ששכרם הרבה מאד וצריך פנאי לעשות עמהם חשבון לפרוע כל הזכיות (נחלת יעקב), ועיין במה שכתבתי בפרשת כי תשא ובפרשת אחרי מות: **צ** ואם תאמר דלמא והפרייתי והרבייתי תרווייהו קאי אפריה ורביה כמו בכל מקום דכתיב פריה ורביה בהדדי. ויש לומר מדלא כתיב והפרייתי והרבייתי אתכם אלא והפרייתי אתכם כו' דמשמע דשני ענינים הם, (מהרא"י), והא דלא דרשו כלום גבי ישמעאל דכתיב ולישמעאל שמעתוך והפרייתי אותו ולא דרשו כלום במלת אותו, יש לומר דגבי ישמעאל מלת אותו מיעוט הוא אותו אברך בברכת פריה ורביה ולא בני קטורה אף שהם גם כן בני אברהם, ודו"ק: **ק** הרא"ם פירש מכיון שפרים ודאי מתרביין אלא ודאי מלשון התרברבות הוא דהיינו קומה זקופה:

יז **ו** דקשה לרש"י מה ברכה יש בזו שתאכלו ישן וכו': **ש** רוצה לומר שאין דרכו של חדש להיות נשאר בגורן אלא מרקבת אם נשאר בגורן הלכך צריכין לתת באוצרות: **ת** אבל לא נקט רש"י שזורקין הישן לאיבוד דאם כן מה ברכה יש בה. ועוד אין יאכלו ישן נושן, ושמע מינה ישן נמי הוא יותר טוב מן החדש אלא על כרחך צריך לומר להוציאו מן האוצר וליתן במקום אחר בבית שהאוצר שומר החדש שלא תרקב, והישן כיון שעברה עליו השנה אין נוח להתקלקל:

יא **א** אבל אינו משכן כמשמעו דבארץ ישראל לא היה להם המשכן אלא דוקא במדבר. במסכת עירובין בשמעתא קמייתא גרסינן בשלמא מקדש דאקרי משכן דכתיב ונתתי משכני בתוכם ופירש רש"י כשנאמר קרא זה כבר הוקם המשכן שהרי בתורת כהנים נכתב קרא זה וכל אותו הספר באהל מועד נאמר כדכתיב וידבר ה' אליו מאהל מועד ועל איזה משכן היה מבטיחן אם לא על המקדש כו', עד כאן לשונו:

יד **ב** פירוש דקשה לרש"י למה שינה הכתוב דלעיל כתיב אם בחקתי תלכו דהיינו שתהיו עמלים בתורה והכא כתיב ואם לא תשמעו לי דהיה לו למכתב אם בחקתי לא תלכו בשלמא אי מיירי נמי במדרש חכמים אתי שפיר דתלי בשמיעה מפני שמדרש חכמים היא נקראת קבלה שהם קבלו איש מפי איש: **ג** דקשה לרש"י כיון שלא למדו ודאי לא יודעין לעשות, ומתרץ דאין הכי נמי דאמר הפסוק כן הואיל ולא תלמדו ודאי לא תעשו:

טו **ד** דאם לא כן הא לעיל כתיב ולא תעשו דהיינו מאוס המצות אם כן ואם בחקותי תמאסו למה לי אלא מואס באחרים, וכן הוא פירוש ואת משפטי תגעל נפשכם וגו':

טז **ה** דקשה לרש"י דוהפקדתי משמע לשון פקדון ומה פקדון שייך הכא לכך פירש שהוא לשון צוואה: **ו** רוצה לומר מראית פניו של בשר שנפוח זעופה שאינו אדום כשאר בשר של אדם בריא: **ז** דקשה לרש"י דבתחלה אמר וזרעתם לריק זרעכם דמשמע שלא יצמח ואחר כך אמר ואכלוהו אויביכם דמשמע שיצמח. או יש לומר דקשה לרש"י היאך יזרע הזורע לריק הא בקרקע הוא זורע. ומתרץ לריק כלומר שלא יצמח וכו':

יז ח יש מפרשים שהוא לשון המתנה כלומר שהבריות ממתנות וצופות שכל שעה יקל ממנו החולי וירפא וכשמת נבהלים הבריות שמת מיתה פתאומית. ויש מפרשים אותו לשון מתנים רצה לומר מכה המתחלת במתנים ואותה מכה מבהלת אותו ולשון מותן מלשון אוזן ששמע על הר סיני וכו' כלומר שהיה לו לומר אזנים הוא הדין נמי לשון מתנים: ט רוצה לומר וכשאירע פעם שנית שמצמחת: י רוצה לומר ומאספין להן תבואה כדי שיהא להם לאכול כשצריך על עיירות ישראל: כ ואם תאמר מנא ליה לרש"י לפרש כך הא כתיב ונגפתם לפני אויביכם משמע שיהיו הורגים אותם בחרבם. ויש לומר דהוכחת רש"י מדכתיב ונתתי פני בכס משמע שהוא מיתה בידי שמים דהיינו כרת שמת על מטתו קודם זמנו כדכתיב בפרשת קדושים ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו והכרתי אותו משמע כל מקום שכתוב פני שהוא כרת וכתוב אחריו ונגפתם לפני אויביכם משמע מיתה בידי אדם בסייף. ומתרץ שהכי פירושו הא דקאמר ונתתי פני בכס היינו שתהא המות הורגת אתכם מבפנים שהוא כרת והא דקאמר ונגפתם לפני אויביכם הכי פירושו ובעלי דבביכון מקיפין אתכם מבחוץ רוצה לומר עומדין מבחוץ ושמחים במיתתן נמצא שנתנגפו לפני אויביהם, אי נמי מדכתיב ונגפתם שהוא לשון מגפה שהוא מיתה בידי שמים: ל דקשה לרש"י בכס למה לי דהא כתיב ונגפתם אלא על כרחך לדרשא אתי והוצרך לומר תרתי מכם ובכם, משום דמהדרש משמע שהרודים יהיו מכם ובקרא משמע שירדו בהם משום הכי פירש תרווייהו: מ דהא כתיב אחריו ואין רודף אם כן למה ינוסו אלא מפני אימה: נ דקשה לרש"י ברכה הוא שאין רודף אותם, ומתרץ משום שאין בהם כח לא צריכין לרדוף אותם דסבורין מה לנו לרודפם והא אין בהם כח למלחמה:

יח ס דקשה לרש"י דואם עד אלה משמע שקבע להם זמן והכי קאמר ואם עבר הזמן ועדיין לא תשמעו לי ויספתי ליסרה וגוי וזה לא יתכן לומר שיקבע להם זמן לעבור על המצות לכך פירש דעד כמו בעוד דאם לא כן ואם על אלה מיבעי ליה: ע לא שאוסיף עוד להביא עליכם היסורים הראשונים פעם שניה שהרי יסורים השניים אינם ממין הראשונים: פ דקשה לרש"י דהפסוק משמע שהקדוש ברוך הוא יפרע להם שבע פעמים על העבירות וזה אינו דאין נפרע מאדם יותר ממה שהרשיע כנגדו:

יט צ כיון שהיא לחה הפירות נרקבין:

כ ק נוכש שמלקט עשבים רעים מתוך הזרעים. כסח קוצר. עודר חופר: ר ופירוש ותם לריק כחכם אחר העמל והטורח שטרחתם שאז שיניו קהות, שאם פירש כחכם על ממונם הבא מכח לא היה צריך למימר דכבר כתיב ונתתי שמיכם כברזל וגוי ומסתמא ותם לריק, (גור אריה) גם אין לומר שיתום כח גופם דאם כן לא היה לו למכתב לריק אלא ותם כחכם: ש דקשה לרש"י למה לו למכתב ארצכם היה לו לכתוב ולא תתן הארץ כמו שכתוב לעיל בברכה ונתנה הארץ יבולה, אלא ארצכם משמע אף מה שאתם מביאים שם בשעת הזרע משלכם אפילו זה לא תוציא, אי נמי דייק מדכתיב יבולה לשון מוביל שהוא מביא. רא"ם: ת דקשה לרש"י שהיה לו למכתב ועץ לא יתן פרו אלא הארץ למה ליה:

כב א דאין שייד לשון שליחות אלא בבר דעת: ב וכאן כתיב גם כן והשלחתי בכס וגוי לגזירה שוה: ג רש"י מביא זה שאל תקשה ליה ותתמה היאך מצינו שבהמה ממיתה בנשיכתה והביא מעשה דכבר היו כו': ד רוצה לומר כשמתים בניו של אדם כשהם קטנים נקרא משכל כמו שמצינו ברבקה שאמרה למה

אשכל גם שניכם יום אחד ובאותו זמן היו קטנים, [וצריך עיון]. עיין פרשת תולדות :
ה והא דשינה רש"י הלשון ונקט מבפנים גבי בני אדם. יש לומר דקשה ליה למה
לא כתיב והכריתה בהמתכם ואתכם אלא משום דבהמה שהיתה מבחוץ בשדה
יכריתו אותם מכל וכל, אבל האדם שהוא בפנים בתוך העיר משום הכי לא
יכרית כולם אלא ימעיט אותם :

[כג] ו דלשון לא תוסרו לי אין מיושב בפסוק דודאי לא ירצו לקבל היסורין. לכך
פירש שאם בכל אלה היסורין לא תרצו לשוב אלי :

[כה] ז רוצה לומר והבאתי עליכם חרב נקמת נקם ברית משמע אותו חרב
שכתוב בברית דהיינו תורה, אבל יש עוד נקם שאינו בברית והוא סימת וכו' : ח
סימת עינים אינו כתיב בתורה, אי נמי הכי פירושו נוקמת נקם ברית שהוא
השבועה שנשבע צדקיהו ועבר על השבועה וסימא את עיני צדקיהו, ופירוש
כשאר נקמות כלומר אם עברו על דברי תורה כגון גזל ועריות וכדומה להן : ט
רוצה לומר התורה : י דקשה לרש"י דאיך אפשר שחרב יכה אותם מעצמו. והא
דלא פירש זה לעיל גבי וחרב לא תעבור בארצכם. יש לומר משום דכתיב לעיל
ונתתי שלום דמלת שלום הוא היפך המלחמות כדכתיב אני שלום וכי אדבר המה
למלחמה בודאי קאי אחיל המלחמה אבל הכא לא נזכר שום אויב אלא כדכתיב
והבאתי עליכם חרב משום הכי פירש דמלת חרב יורה על חיל האויבים : כ דאם
לא כן מה ענין הדבר אצל ונתתם ביד אויב. ואף על פי שעשו כל רעות לא היו
מלינים את המת לפי שהארץ אינה יכולה לסבול שמסריח מיד אם מלינין אותו :

[כו] ל הוצרך לפרש מלת בשברי אשבור מפני שמלת בשברי פירוש בשעת שברי
והמכוון פה שישבור ולא בעת שישבור : מ (גור אריה) דאי אפשר לומר מחמת חסרון
לחם דהא כבר כתיב בשברי לכם וגו' : נ דאם לא כן יהיו שמונה רק הוא החרב
דכתיב ברישא דקרא ופירש ועל ידי החרב דהיינו חיילות האויבים אתם נתונים
ביד האויבים על ידי הדבר :

[לז] ס רש"י רוצה לפרש היאך בא מה שכתב בקרא ונתתי את פגריכם על פגרי
גלוליכם דמשמע כשהם מתים הם נופלים על עבודה זרה שלהם :

[לב] ע דקשה לרש"י למה לא מנה אותן בכלל הפורעניות ויהיו שמונה לכן פירש
זו מדה טובה וכו', ואין להקשות למה לא מנה בכלל הפורענות ואתכם אזרה וגו'
שהוא יותר קשה. ויש לומר מאחר שהפסיק במדה טובה לא חשיב בכלל
הפורענות דלעיל וקל להבין, ודלא כהרא"ם שפירש זו מדה טובה קושטא
דמלתא קאמר אבל אינו רוצה לומר אם לא יהיה מדה טובה אלא פורענות אם
כן יהיה שמונה דאם כן תקשה לך ואתכם אזרה בגוים שהיא מדת פורענות והא
יהיו שמונה אלא על כרחך צריך לומר שאין הכתוב מקפיד אם נשלם מספר
שבעה פורענות שמוסיף עוד פורענות אחרים נוספים על השבע, עד כאן לשונו : פ
כלומר מה שכתוב בקרא ושממו עליה אויביכם שלא יוכלו לדור בארצכם מחמת
שממון :

[לג] צ דלשון ריק לא נופל אחרב כמו שפירש בפרשת בשלח. הנדן רצה לומר
תיק החרב : ק ולכך כתיב והריקותי : ר רוצה לומר אותן מים :

[לד] ש כתב הרא"ם אין פירוש תפייס כעס המקום אמלת תרצה כי מלת תרצה
היא פועל יוצא לשני ותפייס כעס המקום הוא פועל יוצא לשלישי פירוש הארץ

תרצה את כעסו של מקום, אלא פירוש תפייס כעס המקום הוא פירושו של והרצת את שבתותיה דכתיב בסיפא דקרא ופירוש מלת תרצה היא תתפייס ופירושו אז תתפייס הארץ מן שבתותיה, ומפני שתכלית התפייסות הארץ הוא כדי שתחזור ותפייס את המקום כתב רש"י זכרוננו לברכה מתחלה התכלית ואמר תפייס את כעס המקום והראיה על זה שהרי גבי והרצת פירש למלך פירוש שחסר מלת למלך וגבי מלת תרצה הארץ לא פירש חסירות מלת למלך לומר תפייס למלך מכעסו אלא על כרחך צריך לומר דלעיל לא פירש רק הכוונה ואמר תפייס את כעס המקום. (גור אריה) פירוש מלת תרצה מלשון פיוס שהם קרובים בענין ואמר תפייס כעס המקום שאין לפרש שתפייס השמיטות שאין שייך לפייס השמיטות שכבר עברו עליהם אלא יפייסו כעס המקום שכעס על השמיטות. אבל והרצת את שבתותיה שהוא לשון הפעיל שלא כתב ותרצה שבתותיה כמו בראש המקרא פירושו והרצת למלך שבתותיה שהוא פועל יוצא לשלישי שהארץ תפייס השמיטות למלך:

לה ת ארבעים יום מרמו על ארבעים שנה שהיה יהודה אחר גלות עשרת השבטים: א כלומר ומנשה נולד מיד כשגלו עשרת שבטים ושנותיו היו נ"ה ומצינו שמנשה היה רשע ואם כן בימי מנשה הכעיסו לפניו נ"ה שנה לבד מה שהכעיסו לפניו בשאר שנות מלכיו. ומתוך דעשה תשובה וכו': ב אף על פי שלא עברו רק על ס"ט שמיטות ויובלות מכל מקום היה גלות שבעים שנה שלמים דמה שלא המתין הקדוש ברוך הוא עד שעברו שבעים שמיטות צדקה עשה להם, כך פירש רש"י בפרשת ואתחנן בפסוק כי תוליד וגו':

לו ג כאלו אמר ונסו כמנוסת חרב לא מנוסת חרב שהרי כתיב אחריו ואין רודף: ד כי פירוש נדף נדחף ואין העלה הנדחף מוציא קול רק כשידחף אצל עלה אחר, גם אין העלה נדחף מעצמו רק על ידי הרוח, לכן האריך הרב בראיות. והביא התרגום דשקיף שפירושו הכאה לא שפירוש מלת נדף דשקיף, דנדף לשון דחיפה הוא רק שמן הדחיפה תתחדש ההכאה והתרגום פירש הכונה ולא המלה, כדרך התרגום שהוא שומר הטעם בהרבה מקומות, והקדים לזה פירוש ינוסו מנוסת חרב כמנוסת חרב לא מנוסת חרב ממש כדי שיפול עליו הפירוש של קול עלה נדף דהא שהם נסים לא מפני שהאויב הורג אותם אלא מרוב מורד שבלבם, הרא"ם:

לז ה ויהיה פירושו כמפני חרב כמו שנכשל האיש מפני חרב הרודף אחריו כך הוא נכשל מפני עון חבירו:

לח ו ולא אבודים ממש דהא כתיב ואף גם זאת וגו' לא מאסתים ולא געלתים לכולתם:

לט ז דקשה לרש"י אתם למה לי, ועוד קשה והא כתיב לא יומתו אבות על בנים וגו' לכך פירש כשאוחזין וכו':

מא ח פירוש מדכתיב והבאתי אתכם ולא כתיב והולכתי אתכם כמו יולך ה' אתכם ואת מלככם וכו' אלא שמע מינה למידרש שיביאם תחת כנפיו בהיותם בארץ אויביהם: ט כתב הרא"ם לא הבנתי כוונת הרב בזה דלפי זה יהיה המובן ממנו שאני בעצמי אביאם תחת כנפי השכינה אם יכנע לבבם הערל אבל אם לא יכנע לבבם לא אביאם תחת כנפי השכינה וזה היפך מן המדרש שהביא אם לא בחמה שפוכה אמלוד עליכם על כרחך ממליך אני מלכותי עליכם אבל היה לו

לפרש או אז כמשמעו שפירושו אז אני אביאם תחת כנפי השכינה בעל כרחם או אז יכנע לבבם מעצמם ולא אצטרך להביאם אני תחת כנפי השכינה בעל כרחם עד כאן לשונו וקשה מזה דהא רש"י בפרשת משפטים מפרש או לא היה תם אלא נודע וכו'. ונראה לי דהכי פירושו או לא אצטרך למלוך עליהם בעל כרחם אם אז מעצמם יכנע לבבם הערל ואז יתודו את עונם ויתכפרו ביסורים ואם יעשו כן אז וזכרתי את בריתי וגו' ויהיה פירושו או אז יכנע כמו פירוש או נודע כי שור נגח הוא לפי מה שפירש רש"י לעיל. ובזה יתורץ נמי מאי לשון אחר של רש"י. ודו"ק: י דקשה ליה מי מרצה את עוונם, ומתרץ דירצו קאי על היסורים שהם יכפרו על עונם:

[מב] כ לא ידעתי טעם לחמשה מקומות כי היה מספיק זה במקום אחד. ושם היה זה כאלו נשבע בחמשה חומשי תורה כמו שנכתב ישראל חמש פעמים בפסוק אחד כנגד חמשה חומשי תורה:

[מג] ל כי פירוש יען בכל מקום הוא גמול, והוסיף מלת אשר כי בזולת התוספות לא תתקשר מלת יען וביען עם במשפטי מאסו והוה כאלו אמר יען אשר במשפטי מאסו וביען אשר חקותי געלה נפשם, רא"ם:

ויקרא פרק-כז

[ב] מ לאפוקי יד ורגל שאין נפשו תלויה בו אם אמר ערך יד או ערך רגל לא אמר כלום ופטור מכלום:

[ג] נ רוצה לומר כשאר דבר של הקדש דמים שאמר הנודר דמי פלוני עלי ששמין לפי היוקר והזול שבאותו זמן אבל הקדש זה אינו כן, אלא כפי שניו הכתוב בפרשה וכו': **ס** כתב הרא"ם תימא והלא בתורת כהנים מייתי לה ובפרק קמא דערכין דף ד' שנו בהדיא שהוא כ"ף הכנוי דתניא בערכך ערך כל גופו הוא נותן ואינו נותן ערך איבריו יכול שאני מוציא אבר שהנשמה תלויה בו תלמוד לומר נפשות, אלמא פירוש בערכך ערך כל גופו הוא ולא ערך מקצתו ואמרו ולא ערך איבריו עד כאן לשונו, ולא ידעתי מאי קשיא לו על רש"י זכרונו לברכה, דרש"י זכרונו לברכה כתב על שאר ערכך דכתיב בפרשה שאין שייך בו כלל פירוש רבותינו זכרונו לברכה, ואין לומר מדחד לדרשא כתב השאר ערכך אגב זה אף על פי שאין שייך בו הדרש רבותינו זכרונו לברכה, דנראה ליה לרש"י דוחק לפרש כן:

[ד] ע מלשון מפח יקוש הוא כלומר שהוא רע בבית: **פ** אוצר טוב ומטמוני מסתרים, תרגום וסימא דמטמון:

[ט] צ מה שאין כן בערך אדם דבעינן דבר שנפשו תלויה בו דכתיב ביה נפשות אבל כאן כתיב כל אשר יתן ממנו לכלול כל מה שהוא מקדיש נעשה הקדש:

י ק כלומר שלא יתן תם שאינו של הקדש בבעל מום של הקדש. ואם תאמר מנא ליה לרש"י דלמא כמשמעו שמנה בכחושה. ויש לומר שמצינו במקום אחר גבי קדשים דכתיב רע וכתוב מום גביה שמע מינה דכל רע שנאמר בקדשים מום הוא דכתיב וכי יהיה בו מום פסח או עור כל מום רע בפרשת ראה: ו ואם תאמר מאי כל שכן הוא זה דלמא דוקא רע שאינו של הקדש אסור ליתן בהקדש הטוב אבל בששניהם טובים לא משמע מזה שכל שכן אסור. ועוד למה צריך לכתוב כלל או רע בטוב הא כל שכן הוא דהא אפילו טוב ברע אסור. ועוד למה מפרש רש"י כל שכן טוב ברע בטוב ארע בטוב אטוב ברע היה לו לפרש. ויש לומר דהכי פירושו דודאי צריך לכתוב או רע בטוב משום סיפא דקרא ואם המר ימיר וגוי והיה הוא ותמורתו יהיה קדש דמשמע בדיעבד יהיו שניהם קודש לכך איצטריך או רע בטוב לרבותא דאפילו כשנותן רע חולין בטוב הקדש הוה אמינא לא חל עליו קדושה כלל קא משמע לן קרא דאם המר דהיה קודש דהא אתרווייהו קאי, והשתא כיון שאפילו בעל מום בתם הוי בעל מום קודש מכל שכן תם בתם דהוה קדש כיון דשניהם טובים. ואין להקשות למה נקט רש"י רע ברע יש לומר דהוה אמרינן דוקא אם ימיר בטוב דאלימא קדושתה דטוב ליחול על תמורתו אבל אי הוה ימיר ברע הוה אמינא דלא אלימא קדושה דבעל מום דליחול קא משמע לן דהא כתיב נמי טוב ברע. ודו"ק. עיין בהרא"ם שהאריך שם בקושיות:

יא ש דהוכחת רש"י מסוף הפרשה דכתיב שם ואם בבהמה הטמאה ושם אי אפשר לומר אלא שמדבר בבהמה טמאה ממש וקאי אפסוק דכאן כמו שפירש שם ואם כן שמע מינה דכאן מדבר בבעלת מום. רא"ם. אי נמי מדכתיב אשר לא יקריבו ממנו קרבן לה' יתירא הוא דפשיטא דאין מקריבים טמאים לה' אלא ללמד שבבעל מום הוא מדבר. נראה לי:

יב ת דקשה לרש"י דבתחלה כתיב כערכך הכהן כן יקום ואחר כך כתיב ואם גאל יגאלנה ויסף חמישיתו על ערכך ומתוך דכאן באדם אחר הבא לקנות וכאן בבעלים הרוצים לפדות:

יטו א פירוש לפי זרעו לפי כמות הזרע שיכול לזרוע בה דהיינו לפי גודלה לא לפי שויה שאם היתה גדולה שיכול לזרוע בה חומר שעורים אף על פי שהיתה זיבורית נותן ערך הכתוב בפרשה:

יז ב ופירוש יהיה במקום יקום, מפני שכוונת הכתוב על הנתונה לא על שיקום ביד מי שהוא עומד ומלת יקום לא תסבול ענין נתונה פירש מלת יקום יהיה מפני שזאת המלה תסבול שיהיה בקיומו או שיהיה השיעור שיתן שהוא מענין נתונה:

יח ג פירוש מה שאמר הכתוב וחשב לו הכהן וגוי ואינו נותן כל החמשים שקל לאו דוקא כשיהיה הקדש מאוחר משנת היובל גם אם יהיה ההקדש מיד אחר שנת היובל אלא שהגואל לא בא לגאול אלא אחר כמה שנים משהקדיש והכתוב כתב האחד והוא הדין למי שבא אחר שהקדיש כמה שנים: ד כלומר הכרעה לכל סלע. ופרוטרוט לשון פרוטה כלומר על יד על יד: ה שאותן שנים נשתהה ביד הקדש לפיכך מונין לו מאותן שנים שהרי מה שצריך הגואל ליתן אינו אלא כפי המנין שמשנת הפדיון עד שנת היובל שהגואל אוכל פירותיו לא כפי מנין השנים שמשנת היובל עד שנת הפדיון שאינו אוכל פירותיו:

כ ו פירוש שהוא המוכר ולא המקדיש הנזכר למעלה: ז פירוש ביובל:

כא ח פירוש ולא מיד ההקדש כי לא מצינו בשום מקום שצוה שיצא השדה ביובל מיד ההקדש ואיך אמר והיה השדה בצאתו וכו': ט מפני שקודש לה' נאמר על הקדש בדק הבית וגם לכהנים חזר ופירש כשדה החרם לכהן:

כה י דקשה לרש"י דהפסוק משמע דכל ערך לא יהיה פחות משקל וזה אינו דהא מסדרין לו לפי מה שיש לו וישאיר לו כדי חייו כדלעיל: כ דסלע ארבע דינרין ודינר שש מעה נמצא כ"ד מעות לסלע:

כז ל שהרי אין הבכורה נוהג בבהמה טמאה אלא בחמור בלבד:

כח מ פירוש לבדק הבית נ פירוש ואחר שיבאו ליד הכהן הרי הן חולין גמורין לכל דבריהם ואם רוצה קונה אותן מן הכהן והרי הן כחולין ממש: ס פירוש חרמי בדק הבית בעודן בידו ויפלו הדמים לבדק הבית ויצאו הנכסים לחולין: ע רוצה לומר היינו שאמר הרי עלי ואם כן חייב באחריותו אם נאבד חייל חרמו ולכך צריך ליתן דמי שויה לכהן כיון שהחרם לכהנים והבהמה נקרבת למזבח בשביל הנדר שנדר כבר: פ כלומר שאמר הרי זו אם כן אינו חייב באחריותו אם נאבד ואינו חייל החרם אלא בכדי טובת הנאה ואינו נותן לכהן אלא טובת הנאה דהיינו מה שכהן אחר רוצה ליתן לבעל הבית זה שימתין בקרבן זה להקריבו עד שיגיע משמר שלו כדי שיהיה לו העור של קרבן וכן שאר דברים, לפי שהיו כ"ד משמרות וכל משמר היה נוטל שבוע אחד דבכל שבוע היה משמר אחד מקריבים כל הקרבנות וכל מה שראוי לכהנים נוטלין אותו משמר של אותו שבוע ומה שנותן כהן אחר לבעל הבית זה שימתין בקרבן זה להקריב עד שיגיע משמר שלו כדי שיהיה לו העור של קרבן ושאר דברים דהיינו דבר מועט דשמא יאבד הקרבן ולא יהיה כלום דהבעל הבית אינו חייב באחריותו וכשיעור זה צריך ליתן בעל הבית שהחרים בהמה של נדבה לכהן:

כט צ אבל לא נגמר דינו למיתה אפילו הוא מוכה שחין נותן כפי קצב השנים. ומה שפירש הפסוקים שלא על הסדר כי מתחלה פירש כל חרם קדש קדשים הוא ואחר כך חזר למפרע ופירש מאדם ובהמה ואחר כך פירש כל חרם אשר יחרם, מפני שרצה לפרש כל משפט החרם על הסדר ומפני שפירש אך כל חרם שחרם הכהנים לא ימכר לאחר ולא יגאל הוא עצמו רק ניתן לכהן סיים שחל על קדשי קדשים וקדשים קלים ונותן דמי הנדר וטובת הנאה של נדבה לכהן והחרם שהוא לשמים פודה אותו ונותן דמיו לבדק הבית ולא כחרם הכהנים שאין יכול לפדותו עד שיבא ליד הכהן וזהו פירוש כל חרם קדש קדשים, ואחר כך חזר לפרש משפטי המוחרמים ופירוש מאדם ולא כל אדם אלא עבדיו הכנעניים בלבד, וכל חרם אשר יחרם (לה') וגו' ביוצא ליהרג שהוא חשוב כמת ואין לו דמים. הרא"ם:

ל ק מדכתיב כאן קדש לה' ובמעשר שני כתיב בערתי הקדש מן הבית דילפינן קדש קדש מהדדי, לאפוקי מעשר ראשון חולין גמורין הם דכתיב ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן: ר הואיל דמיירי כאן במעשר שני ובמעשר שני כתיב דגן ותירוש אם כן ודאי מיירי גם כאן מזרע הארץ דגן תירוש ויצהר דהוא מזרע הארץ: ש לא שהוא לה' ממש שיהא אסור בהנאה:

לב ת לפי שאין מצוה זו נוהגת אלא בבקר וצאן בלבד שנאמר מעשר בקר וצאן: